

77 12.

Answer, 5455 2

19/02

J. vanpelenghi

OKMÁNYTÁR
ERDÉLY
LEGUJABB JOGTÖRTÉNELMÉHEZ.

1848—1865.

ÖSSZESZEDTE

SÁNDOR, JÓZSEF.

(Minden jog fentartásával.)

KOLOZSVÁR, 1865.

STEIN JÁNOS BIZOMÁNYA.

A1661631
Digitized by Google

• Non fumum ex fulgore,
Sed ex fumo dare lucem.

**Bayerische
Staatsbibliothek
München**

E l ő s z ó.

 Közjogi tanulmányaim folytán volt alkalmam tapasztalni, mily fáradságba kerül a közügyek valamelyikét a rá vonatkozó szétszórt adatokból és okmányokból lelkiismeretes pontossággal megismerni, csak kevesen vállalkozván a gyűjtés nagyon is fáradalmas és még is kevésbé háládatos munkájára. E meggyőződés vezetett engem arra, hogy most, midőn Szt. István országának életérdeke leendő szőnyegen, az erre tartozó hiteles okmányokat, a hivatásból és honfitársaik megbizásából hazánk közügyeivel foglalkozandó hazafiak számára összegyűjtsem.

Ez „okmánytár“ tulajdonkép függelékét képezi a legközelebb „Erdély Magyarország kiegészítő része“ czim alatt a „Budapesti Szemlében“ és külön lenyomatban is megjelent művemnek, s csak bizonyos akadályok miatt valék kénytelen ezt attól különváltan bocsátani közre. Hogy a történetkedvelők, követek és publicisták kényelmes-

IV

ben használhassák, zsebbeli kiadásban állittatám ki. Ez adatgyűjtemény az elől említett művel kapcsolatban lehető világot kíván vetni az „unio“ fontos kérdésére, kimutatván azt: hogy a honegység törvény által eldöntött, végrehajtott, megmásíthatlan tény.

Az 1848 óta lefolyt időszak tanulságokban gazdag; ha éppen ezt illető gyűjteményem bármi csekély derüt vetend a magyar haza és nemzet megpróbáltatásának eme tizenhét évére, — ha ezzel a közjóért buzgó hazafiaknak a nehéz munka közepette legcsekélyebb szolgálatot is tehettem — bőséges jutalmat találandok azon öntudatban, hogy talán a haza területi épségének elismertetéséhez én is járulhattam egy párnyi fővényszemmel.

Kolozsvártt, octoberben 1865.

A Szerkesztő.

1848.

A.

A pozsoni 1847/8-ik évi országgyűlés törvényczikkeiből.

I.

VI. Törvényczikk az 1836 – 21. t. cz. foganatosításáról. *)

Ő felsége az 1836. 21. t. cz. azonnali végrehajtását nádor királyi helytartó ő fensége közbenjárására kegyelmesen elrendelvén, ennek következtében rendeltetik:

1. §. Kraszna-, Közép-Szolnok- és Zaránd-vármegyék, Kövár-vidéke és Zilah városa, a jelen törvénynek azon törvényhatóságokban kihirdetése napjától minden tekintetben Magyarország elváhatlan egészítő részeit képezik, s ennek következtében

2. §. A nevezett hatóságoknak az erdélyi kir. kormánysszék, kincstár s főtörvényszék iránti minden függése s minden viszonyai végkép megszüntetvén: azok a magyar felelős miniszterium s magyar főtörvényszékek hatósága alá helyeztetnek.

*) Pozsoni 1848 t. cz. 36 – 37. l.

3. §. A visszacsatolási viszonyok részleteinek ezen alapon törvény, igazság és méltányosság szerinti ideiglenes szabályozása a jövő törvényhozásnak vég-elhatározás végett teendő jelentés kötelessége mellett a miniszteriumra bízatik, melynek hatósága a visszacsatolt részekre nézve a jelen törvény királyi szentesítésével azonnal életbe lép.

4. §. A miniszterium a jelen törvénynek haldéktalan végrehajtásához szükséges intézkedésekre felhatalmaztatik.

II.

VII. törvényczikk Magyarország és Erdély egyesítéséről. *)

A magyar koronához tartozó Erdélynek Magyarországgal egy kormányzás alatti teljes egyesültét, nemzet-egység és jogazonosság tökéletes jogalapon követelvén, a két testvérhon érdekeinek a közelebb tartandó országgyűléseni képviseltetését pedig a jelen kor eseményei sürgetőleg igényelvén, ezeknek sikeresítésére határoztatik:

1. §. Az erdélyi mult országgyűlésre meghíva volt kir. hivatalosok a magyarországi főrendi táblán ülésel és szavazattal ruháztatván fel; ide nem értvén a királyi kormányzések, kir. ítélőtábla tagjait, és katonai egyéneket.

2. §. Erdélyt — a visszakapcsolt részeket ide nem értve — a legközelebbi közös hongyülésen 69 szavazat illeti.

3. §. Ezen szavazatok a törvényhatóságok között következőleg osztatnak fel:

*) Pozsoni 1848 t. czikkek 37.—38. 1.

A kilencz magyar, öt székely és tizenegy száz megyéket, székeket és vidékeket, valamint Kolozsvár, Maros-Vásárhely és Fejérvár szabad kir. városokat két-két—összesen 56 szavazat— a többi képviseleti jogot gyakorló városokat—számszerint 13-at— egyenként egy-egy szavazat illeti.

4. §. A felelős miniszteriumnak kötelességévé tétetik, hogy minden kitelhető törvényes eszközöket felhasználva, magát úgy az e végett a mult erdélyi országgyűlésen kinevezett bizottmánynyal, mint szintén az Erdélyben hovahamarább összegyűlendő országgyűléssel érintkezésbe tegye; mindenesetre pedig, úgy az egyesülés teljes végrehajtására szükséges lépéseket megtegye, mint szintén e tárgyban kimerítő törv. javaslatokat terjeszzen a legközelebbi hongyűlés elibe, vezérelvül mondatván ki, miszerint:

5. §. Magyarhon Erdély mindazon külön törvényeit és szabadságait, melyek a mellett, hogy a teljes egyesülést nem akadályozzák, a nemzeti szabadságnak és jogegyenlőségnek kedvezők, elfogadni és fentartani kész.

6. §. A fennebbi rendelkezés mind a királyi hivatalosokra, mind a képviselőkre nézve, Erdély hovahamarább összehivandó országgyűlésének megegyezésétől feltételeztetik, s csak a közelebbi magyar hongyűlésre terjed, azontúl az erdélyi érdekek képviselésének elrendezése, azon egyesült törvényhozás feladata leendő.

B.

Az 1848 máj. 29-én Kolozsvártt kezdődött
s jul. 18-án bezárt erdélyi országgyűlés.

I.

Az országgyűlést egybehívó kir. leirat. *)

Első Ferdinánd, Istennek kegyelméből Ausztriai császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik apostoli Királya, ugy Lombardia, Velence, Galliczia, Lodomeria és Illyria királya, Ausztria Főhercege, Erdély Nagy-Fejedelme és Székelyek grófja sat. Méltóságos, Tisztelendő, Tekintetes, Nagyságos, Tiszteletes és Vitézlő, Nemes, Okos, Értelmes őszintén kedvelt Hiveink! A jelenkor eseményei többféle fontosságú törvényes intézkedéseket igényelvén, hogy atyai szívünk vonzalmai szerint, kedvelt Erdély Nagy-Fejedelemségünk Karaival és Rendeivel tanácskozhassunk, folyó 1848-ik évi pünkösdi hava 29-kére szabad királyi Kolozsvár városunkba közországgyűlést rendelendőnek és hirdetendőnek elhatároztuk, és arra tekintetes és nagyságos Puchner Antal, valóságos belső titkos tanácsosunkat, Mária Theresia jeles katonai rend lovagát, Leopold császári rend közép keresztését, orosz császári Sz. György és Sz. Wladimir rendek 4-ik osztályu, ugy a pápai Sz. György rend nagy- és a szicíliai királyi Sz. György katonai rend középkeresztés vitézét, altábornagyunkat, harmadik sorszámú gyalog ezred tulajdonosát, és az említett Nagy-Fejedelemségünkben hadi-főkormányzónkat, teljes hatalmu királyi

*) O. gy. irománykönyv 1 — 2 l.

biztosunknak kineveztük. Mi végre kegyes királyi előterjesztményeinket Nektek hű Karainknak és Rendeknek a következőkben nyilvánítjuk; és pedig:

1-ör, hogy minden más tárgy feletti tanácskozást megelőzőleg az ürességbe jött erdélyi Udvari Körtáblánokra a választást az 1791-ik évi 20-ik törvényczikk értelmében vigyék véghez, és azt Előnkbe, kegyelmes kinevezésünk mellett, haladék nélkül terjeszszék fel, Nem különben

2-or, hogy azon Nagy-Fejedelemségbeni királyi táblánknál megtürestült Elnöki hivatalra is hasonlólag választatok és azon választást Felsőgúnyhoz megerősítés végett küldjétek fel.

3-or, hogy Erdélynek Magyarországgal egyesítése kérdésére nézve, a közelebbi múlt országgyűlés végével, jelesen 1847-ik év Szent András hava 3-kán kelt felirástok nyomán, a fennálló honi törvényekhez, a három nemzet alkotmányos viszonyaihoz és a tárgy fontosságához képest komolyan tanácskozzatok.

4-er, hogy minekutána abbéli atyai szándékunkat, miszerint az urbéreszek sorsán minden módon és mennél előbb segítve legyen, folyó évi Sz. György hava 3-án királyi kormányzékunkhoz intézett kegyelmes leiratunkban kinyilatkoztattuk, ehhez képest létező urbéri viszonyoknak, a jelen körülményeket tekintve, az illető földesuraknak adandó méltányos kárpótlás melletti megszüntetése iránt tanácskozzatokot akkép sietteszék, hogy az e tárgyban legfelsőbb jóváhagyásunk alá terjesztendő és általunk megerősítendő törvényeket, még a jelen országgyűlés folyama alatt kihirdetni és teljesedésbe vétetni lehessen.

5-ör, hogy a közterheknek az ország minden lakosai között személykülömbőség nélküli aránylagos hordozása iránt, czélszerűleg tanácskozzatok.

6-or, arról is végezzetek, hogy Erdélynek nagy részét lakó oláhok állapota, mind polgári, mind vallási jogok tekintetében, hozandó törvény által biztosítsák; és

7-er, hogy a szabad sajtóvali élés és ebbeli kihágások korlátozása iránt czélarányos törvényjavaslatot terjeszszetek fel.

És ezek azok, mikre nézve, kedvelt Karaink és Rendeink, komoly tanácskozástokat, a haza állandó javára czélzó, tapasztalt buzgóságtok szerint, teljes bizodalommal felhívjuk.

Kikhez egyébiránt császári királyi kegyelmünk- és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben, Ausztriában, pünkösöd hava ötödik napján, az Ur ezer nyolczszáz negyvennyolczadik, uralkodásunknak pedig tizen-egyedik évében.

FERDINÁND.

B. Apor Lázár.

Ő cs. kir. ap. Felségének saját parancsára
Szentgyörgyi Imre.

II.

Az erdélyi kir. kormányzéknek a fennebbi kir. leirat következtében 6172. 1848 sz. alatt kibocsátott körrendelete Erdély követsküldési joggal felruházott minden törvényhatóságához és községéhez.

Ő Császári és Apostoli Királyi Felsege, Erdély Nagy-Fejedelme, Székelyek Ispanja, legkegyelmesebb Urunk Nevében!

Kolozsvár szab. kir. várossa Tanácsának.

A mostani idő körülményei több nagyobb szerű törvényes intézkedések tételét kívánván, Felseges Urunk, Atyai szive hajlamát követvén, hogy azon intézkedések iránt e nagyfejedelemség Rendeivel értekezessék, folyó hó 5-ik napjáról 2519 udv. sz. alatt ezen királyi

főkormányzésekhez intézett kegyelmes királyi leiratánál fogva, e Nagyfejedelemség három nemzetből álló nemes Rendeinek, ezen szabad királyi Kolozsvár városában szokott módon tartandó közönséges gyűlését folyó hó 29-ik napjára meghatározni, és arra Felséges személyét képviselő teljes hatalmu királyi biztossá báró Puchner Antal ő nagyméltóságát, val. b. titkos tanácsost, Mária Theresia jeles katonai rendje vitézét, egyszersmind Leopold jeles rendje közép keresztesét, orosz Sz. György és Sz. Vladimir negyedik osztályzatú, nemkülönbén pápai birodalmi Sz. György rendje nagykeresztes vitézét, végre a sicíliai kir. Sz. György rend comendatorát, tábornoki helytartót, a császári királyi hadseregnek a 3-ik számú gyalog ezred 2-od tulajdonosát és e Nagy-Fejedelemség fő hadi parancsnokát kinevezni méltóztatott.

Mely országgyűlés tárgyaivá a tisztelt kegyelmes királyi leiratban a következők vagynak kijelölve: u. m.

1-ör. Hogy minden más egyéb tanácskozások előtt az ürességbe jött udvari erdélyi kancellári hivatalra az országos karokat és rendeket az 1791-béli 20-ik törvényczikkely értelmében illető választási jognál fogva választás vitessék véghez, és az legfelsőbb kegyelmes kinevezés végett késelem nélkül terjesztessék Ő Felsége eleibe.

2-or. Hogy ezen Nagyfejedelemségben ürességbe jött törvényes királyi táblai elnöki hivatalra hasonlólag választás vitessék véghez, kegyelmes megerősítés végett ő Felségének felterjesztendő.

3-or. Hogy Erdély Nagyfejedelemségnek és Magyarországának a közelebbi múlt erdélyi országgyűlés végével a karok és rendek által 1847-beli november 3-ról tett felterjesztésében érintett egyesülése feletti kérdés, a fenálló helyhatósági törvények és a 3 nemzetek törvényes viszonyai tekintetbe vételével a tárgy fontosságához képest érett tanácskozás alá vétessék.

4-er. Hogy miután Felsőges Urunk azon Atyai szándokát és gondoskodását, miszerint az urbéressek sorsán mindenképpen és minél előbb segítve legyen, folyó évi április 3-ik napjáról kelt kegyelmes kir. leiratában nyilvánította, a jelenlegi körülményekhez képest a létező urbéri viszonyok megszüntetése, és az illető földesuraknak illő káratlanítása szükséges képpen tárgyalatván — ezen tárgy oly móddal siettesék hogy az e részben felküldendő és Ő Felsőge által megerősítendő törvényjavaslatok — jobbágyokra nézve, még ezen országgyűlés folyama alatt kihirdethessenek, és teljesedésbe vétethessenek.

5-ör. Hogy a közterheknek minden személy megkülönböztetése nélkül egyformán meghatározandó viselése tanácskozás alá vétessék.

6-or. Az is tanácskozás alá vétessék, miszerint ezen Nagyfejedelemség nagyrészét lakó oláhok állapotjáról mind a polgári jogokra nézve, mind pedig vallás érdekében e felett hozandó törvény által gondoskodtassék, végre

7-er Hogy a sajtószabadságra és a visszaélések megelőzésére nézve czélul megfelelő törvényjavaslatok Ő Felsőge eleibe terjesztessenek.

Mely legfelsőbb kegyelmes királyi leirat, e Nemes Tanácsnak oly végett adatik ezennel tudtára, hogy a fenn irt helyen és napon kinyitandó országgyűlésre törvényszabta büntetés alatt személyesen megjelenni, és a legfelsőbb kitzűött tárgyak feletti tanácskozásba a közzjóra végig munkálni kötelességének tartsa. Az erdélyi Nagyfejedelemség kir. főkormányzékének Kolozsvártt, 1848-ban pünkösöd hó 11-ik napján tartott üléséből.

Gróf Teleki József m. k.

Gr. Lázár László. m. k.

kancellár.

Német János m. k.

titkár.

III.

Az országgyűlés törvényozikkelyei. *)

Mi Első Ferdinánd, Istennek kegyelméből Ausztriai Császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik apostoli királya, ugy Lombardia, Velencze, Gallicia, Lodóméria és Illyria királya, Ausztria főhercege, Erdély Nagyfejedelme és Székelyek grófja sat. Emlékezetét adjuk, ezennel jelentvén mindeneknek, kiket illet: hogy minekutána Mi, azon gondoskodásunknál fogva, melylyel Erdély Nagy-Fejedelemségünkhez viseltettünk, a folyó 1848. évi Pünkösdi hava 29-dik napjára, szabad királyi Kolozsvár városunkba, nevezett Fejedelemségünk három Nemzete minden Karainak és Rendeinek a szokott módon tartandó országgyűlést rendeltünk és hirdettünk; és az ottan egybegyűlt hű Karaink és Rendeink, az említett Fejedelemségnek egyéb közdolgai tárgyalása mellett, azon Nagy-Fejedelemségnek kedvelt Magyarországonkvali egybekapcsolásáról szóló törvényczikket, közértelemmel és szavazattal alkották, és azt illető feliratban őszintén kedvelt hivünk Tekintetes és Nagyságos báró Puchner Antal, valóságos belső titkos tanácsosunk, Mária Thereszia jeles katonai rend Lovagja, Leopold császári rend középkeresztese, Orosz császári Szent György, és Szent Wladimir rendek 4-dik osztályu, ugy a pápai Szent György rend nagy, és Siciliali királyi Szent György katonai rend középkeresztés vitéze, Al-Tábornagyunk, 3-dik számú gyalog ezredünk tulajdonosa, és az említett Nagy-Fejedelemségünkben Hadi-Főkormányzónk, mint az ezen országgyűlésre küldött teljes hatalmu királyi Biztosunk utján, legfelsőbb helybenhagyás és megerősítés végett Előnkbe alázatosan felterjesztették

*) O. gy. irománykönyv 25—27. l.

volna: Mi hű Karaink és Rendeink, és az igen kedvelt egész Fejedelemségünkhez vonzó atyai indulatunknál fogva, ugyanazoknak az érintett törvényczikk megerősítése iránt Előnkbe terjesztett alázatos kérésére kegyesen hajolván, a maga rendén nekünk bemutatott, s általunk a tárgy fontosságához képest éretten megvizsgált, és kegyelmesen helybenhagyott említett törvényczikket a Karoknak és Rendekek kegyelmes leiratunk mellett a végett leküldöttük, hogy azt közgyűlésökben felolvastatván, kihirdettetvén, a szokott alakban hitelesítés és legfelsőbb aláírásunk végett Felségünk elébe terjeszszék. Minek teljesítésetl az említett Karok és Rendekek, az általunk már megerősített, elfogadott s kihirdetett törvényczikket, a Karok és Rendekek elnöke, és az ítélőmesterek aláírásaival, és a nemzeti pecsétekkel megerősítve, a szokott alakban folyó év Szent István hó tizenkilencededik napján költ alázatos felírásuk mellett Nekünk egyszersmind bemutatták, esedezvéen Felségünk előtt: miszerint azon törvényczikket, és abban foglaltakat helyesnek, kedvesnek és elfogadottnak vallván, és ahhoz királyi megegyezésünket adván, királyi hatalmunkkal kegyesen elfogadni, helybenhagyni s megerősíteni, és azt említett Fejedelemségünk több törvényei sorába iktatván, mind Minmagunk megtartani, mind minden mások által is megtartatni méltóztatnánk. Mely törvényczikknek tartalma ez:

Törvényczikk. Miután dicsőn országló I-ső Ferdinánd, Ausztriai Császár s Magyarország e néven V-ik Apostoli Királya, Erdély Nagyfejedelme és a Székelyek Ispánja, legkegyelmesebb Urunk és Királyunk Ő Felsege az elenyészett 1847-dik esztendei Szent András-hó 7-dik napjára hirdetett s folytatólag e jelen 1848-ik évre általment magyarhoni országgyűlésen alkotott, az összes magyar népnek jogban és érdekekben egyesítése, az ország törvényes önállása s függetlensége, a *pragmatica sanctio* által vele válhatlan kap-

csolatban álló tartományok iránti törvényes viszonyaink elintézése, a nemzet alkotmányos életének a kor híge-nyei s a körülmények sürgős volta által szükségelt kifejtése, s a szellemi erők és anyagi tehetség ez alapokon elérhető céljaira intézett több üdvös törvény-cikkelyek sorában, s jelesen a VII-ik törvénycikkben, a magyar koronához tartozó Erdélynek Magyarországgal egy kormányzás alatti teljes egyesülését kimondván, és kegyelmesen megerősítvén, hű magyar népe, s e Nagyfejedelemségnek is régi és többszörösen kijelentett hő óhajtásai teljesültére hajló kegyes indulatjából, Erdély hű Karait és Rendeit e folyó 1848-dik évi Pünkösdhő 29-dik napjára Kolozsvár szabad királyi városában országgyűlésre egybehívni s ezen országgyűlésre lektüldött kegyelmes királyi előadásai sorában egyik tanácskozási tárgyul Erdélynek Magyarországgal egyesülését is kitűzni méltóztatott volna, a Karok és Rendei Ő Felségének kegyelmes akarátát, s a testvér Magyarhonnak a már érintett magyarhoni törvénycikk által nyilvánult testvéries rokonszenvét lelkesedett örömmel fogadván, a mostoha sors által kettészakasztott honnak viszont egygyé alakításáról, tökéletesen egybehangzó értelemmel s egyes akarat-tal hozták és alkották az ide alább beiktatott törvény-czikket; melyet Ő Felsége megerősítése alá alattvalói hódolattal felterjesztvén, s a kegyelmes királyi megerősítést Ő Felségének Innsbruckban folyó évi Junius 10-kéről kelt királyi leirata által meg is nyervén, azt legfelsőbb királyi szentesítés végett ezennel felterjeszt-jük, alázatosan esedezvén; hogy Ő Felsége ezen törvény-czikket legfelsőbb királyi aláírásával szentesíteni, törvényeink könyvébe iktattatni, s mind Ő Felsége kegyelmesen megtartani, mind mások által sértetlenül megtartatni méltóztatassék; mely törvénycikk imígy következik:

I. Törvényczikk. Magyarország és Erdély egygyé-alakulásáról.

A magyarországi törvényhozásnak a honegység tárgyában folyó 1848-dik évben hozott VII. törvényczikkelyét Erdélyország hő rokonérzettel fogadván, Erdélynek Magyarhonnal egygyé alakulását a practica sanctióban szentesített birodalmi kapcsolatnak ép-ségben tartása mellett, és teljes kiterjedésében magáé-vá tévén; – ennek következtében, valamint a testvér Magyarhonban minden lakosok jogegyenlősége kimondva és életbe léptetve van, ugyazon módon, itt is, e hazának minden lakosaira nézve, nemzet-, nyelv- és valláskülönbség nélkül örök és változhatatlan elvül elismertetik, és az evvel ellenkező eddigi törvények ezennel eltöröltetteknek nyilvánítatnak.

Az említett VII-dik törvényczikkely alkalmazá-sául következő meghatározások tételnek.

1. §. A képviseleti joggal bíró erdélyi városok száma, Kolozsvár, Marosvásárhely és Gyulafejérvár királyi városokon kívül 15 s ezek közül is kettő, tud-niillik Szamosujvár és Erzsébetváros, szintén szabad királyi város lévén, az említett VII. törvényczikkely 3-ik §-ába csuszott számításbeli vétség helyrehozásá-val, az ugyanott kimondott vezéreszméhez képest az erdélyi szavazatok száma nem 69, hanem 73.

2. §. Királyi kormányzó gróf Teleki József, s ennek meg nem jelenhetése esetében országos elnök b. Kemény Feren cz elnöklete alatt Thoroezkai Miklós gróf, főispán, Balácsi József, főkirálybíró, Leményi János, fogarasi püspök, Id. Bethlen János gróf, Jósika Miklós báró, Kemény Domokos báró, Teleki Domokos gróf, Herváth István, királyi hivatalosok; Kemény Dé-nes báró, Zeyk József, Véér Farkas, Ifj. Bethlen Já-nos gróf, Pálfi János, Mikó Mihály, Berde Mózsés, Schmidt Konrád, Goosz Károly, Roth Illés, Löw Vil-mos, Gyergyai Ferencz, Wesselényi Miklós báró, Szász

Károly, Teleki László gróf, De:meter József, Hankó Dániel, Boheczel Sándor követek; Ságuna András g. n. e. püspök és Debreczeni Márton, kincstári tanácsos személyeikben egy országos bizottmány neveztetik ki, mely bizottmány a teljes egygyéalakulás részletei iránt a magyar miniszteriumot fel fogja világosítani, Erdély érdekének Magyarországba illesztésén közremunkálni, és a közelebbi közös hongytülésre a miniszterium által e tárgyban előterjesztendő törvényjavaslatra anyagot nyújtani.

3. Erdélyben a közigazgatás és igazságszolgáltatás folyama és személyzeti szerkezete, a közelebbi közös hongytülés általi elrendezésig, jelen helyzetében marad. Az udvari Cancellaria functiója ellenben teljesen megszünend; és azon hatóság, melyet ő Felsége a folyó 1848-ik évi magyarországi III. törvényczikk értelmében Nádor ő Fenségére és a magyar Miniszteriumra ruházni kegyeskedett, Erdélyre is kiterjedend mind polgári, mind egyházi, mind kincstári, mind katonai igazgatás tekintetében, és átalán az igazgatás minden ágaira nézve.

4. §. A közigazgatásnak a ministeri felelősséggel öszhangzásba hozatala tekintetéből, a folyó 1848-dik évi magyarországi XXXI-dik törvényczikkelyvel öszhangzásban, a törvény utján kivüli elmozdithatlanság a kormányi kinevezéstől függő közhivatalok közül csak az igazság szolgáltatására rendelt birói hivatalokra szorittatik.

B e f e j e z é s. Mi tehát kegyelmesen meghallgatván és kegyelmesen elfogadván említett hiveinknek, fennevezett Erdély örökös nagyfejedelemségünk három nemzete Karainak és Rendeinek alázatos könyörgését és esedezését, azon felhivott, Nektünk e fenérintett módon törvényes alakban bemutatott törvényczikkeket ezen levellünkbe szórul szóra beiktatni és beiratni rendeltük, s azt, és egyenként az abban foglaltakat helyeseknek, kedveseknek és elfogadottaknak vallván,

hozzájok császári, királyi és fejedelmi megegyezéstünket és jóváhagyásunkat adtuk, s azokat királyi hatalmunknál fogva elfogadtuk, helybenhagytuk, helyeslettük, és kegyelmesen megerősítettük; biztosítván az előlemlített hű Karokat és Rendeket a felől, hogy az erdélyi Nagyfejedelemség törvényei sorába beiktatott ezen törvényczikket mind Magunk megtartjuk, mind pedig minden más hiveink által megtartatjuk, miként is azt jelen levelünk ereje s tanúsága szerint elfogadjuk, helybenhagyjuk, helyeseljük és megerősítjük.

Kelt Innsbruckban, Szent Jakab hava tizenegyedik napján, az Urnak ezernyolczszáz negyvennyolczadik, országulásunk pedig tizenegyedik évében.

FERDINÁND s. k.

(P. H.) **B. Apor Lázár**, s. k.

Czák Károly, s. k.

II. Törvényczikkely. A legközelebbi hongyülésre küldendő követek népképviselőlet alapjáni választásáról. *)

A folyó év julius 2-ára már kihirdetett, Pesten tartandó közös hongyülésre küldendő erdélyi követek népképviselőlet alapjáni választása, a rögtönös alkalmazás lehetségesítését is tekintetbe vevén, csupán ez egy esetre következően lesz intézendő.

1. §. Nem részesülnek a választási jog gyakorlatában általán

- a) Nőszemélyek.
- b) Külföldiek, kik meghonosulva nincsenek.
- c) Gazdai, szülői, vagy gyámhatalom alatt álló egyének.

d) Olyanok, kik bünpörbéli ítélet nyomán fenyték alatt vannak. Egyébiránt

*) O. gy. iromk. 6—7. l.

2. §. A bevett vallások követői közt (kik közé a görög nem egyesült szertartásának is értetendők) a születés általán sehol semmi különbséget nem tesz.

3. §. A mi a külön képviseleti joggal felruházott városokat illeti, ezekben választási joggal fognak birni:

a) mindazon lakosok, kik 300 ezrtst forint értékű házat vagy földet kizáró tulajdonul, vagy hitve-seikkel s illetően kiskoru gyermekeikkel közösen birnak.

b) Kik mint kézmivesek, kereskedők, gyárosok megtelepedve vannak, ha tulajdon műhelylyel, kereskedési teleppel, vagy gyárral birnak, s ha kézművesek, folytonosan legalább egy segéddel dolgoznak.

c) Kik, habár a fennebbi osztályokba nem esnek is, saját földbirtokukból vagy tőkéjükből eredő 100 ezrtst forint évenkénti állandó s biztos jövedelmet kimutatni képesek.

d) Jövedelmekre való tekintet nélkül; a tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, akadémiai művészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, gyógyszerészek, lelkészek, segédlelkészek és iskolatanítók, ott, a hol állandó lakásuk van.

e) Kik eddig városi polgárok voltak, ha a fennebbi pontokban irt képességgel nem birnak is.

4. §. Vármegyéken, Fogaras-vidéken és a székelly székekben választó joggal fognak birni:

a) mindazok, kik az 1791-beli 12-ik törv. czikely szerint közgyűléseken szavazattal birván, az országgyűlési követek választásába is befolyjni eddig is jogosítva voltak, haszinte ezen jog gyakorlatában ez előtt korlátolva is lettek volna.

b) Külön képviseleti joggal föl nem ruházott városok lakosai közül mindazok, kik ezen törvényczikely 3. §-ban irt cathegoriák közül valamelyikbe tartoznak.

c) Rendezett tanácssal el nem látott községekben mindazon lakosok, kikre a folyó 1848-ik évre az adólajstrom szerint fejpénzen felül legalább 8 pengő forint adó van kivetve: és ezeken kívül mindenik község, mely az 1791-beli 12. törv. czikk nyomán jogosítottakon kívül legalább 100 füstöt számlál, befoly a követválasztásba, szabadon választott két képviselő által. Kisebb községek pedig 1 képviselő által.

5. §. Szász törvényhatóságokban városok és helységek lakosai azon székben vagy vidékben, melyben megtelepedve vannak, valamint eddig, úgy most is, együtt és minden nemzet- és valláskülönbség nélkül fogják a választási jogot azon módon gyakorolni, mely a képviseleti joggal nem bíró magyar és székely törvényhatóságokbeli városok és falusi községek lakósaíra nézve a 4-dik §. b) és c) pontja alatt írva van.

6. §. Követté választható minden, ki akárhol Magyarhonban választói joggal bír, ha életének 24-ik évét betöltötte és a törvény azon rendeletének, miszerint törvényhozási nyelv egyedül a magyar, megfelelni képes.

7. §. A képviselőházban egyenlő szavazattal bírándó 73 erdélyi követek a legközelebbi hongytülésre következő felosztással fognak választatni:

a) Egyes községek által küldendő követek: 1. Kolozsvár **2.** 2. M. Vásárhely **2.** 3. Gyula-Fejérvár **2.** 4. Szamosujvár **2.** 5. Erzsébetváros **2.** 6. Abrudbánya **1.** 7. Vizakna **1.** 8. Vajda-Hunyad **1.** 9. Kézdi-Vásárhely **1.** 10. Hátszeg **1.** 11. Sepsi-Sz.-György **1.** 12. Udvarhely **1.** 13. Ilyefalva **1.** 14. Csik-Szereda **1.** 15. Bereczk **1.** 16. Szék **1.** 17. Oláhfalva **1.** 18. Kolozs **1.**

b) Megyék, székely és szász székek, magyar és szász vidékek, szám szerint 25-ön, két két és így összesen 50 követeket küldenek, kiknek választása a kebelbeli városok közül csak azok folyhatnak be, melyek saját követküldési joggal fennebb felruházva nincsenek.

8. §. A hol a törvényhatóság a szózatolás közbeni rend fentartása érdekében szükségesnek találja, minden egyes követ választására külön választó-kertület alakíthatatik, tekintettel a területi és népességi arányra.

9. §. Mindenik országgyűlési követnek az országos pénztárból 5 pengő forint napi díj, és lakbér fejében évenként 400 pengő forint fizettetik.

10. §. Jelen törvény rendeletének fogyanatosítására a királyi kormánysszék oly megbizással hatalmaztatik fel, hogy a szózatjoggal bíró tagok összeiratását s illetően megválasztását, minden e körül előfordulható nehézségek elhárítása s a szózatlások közbeni rend fentartására szükséges intézkedések mellett (a magyarországi folyó 1848-ik évi 5. törvényczikk rendszabásait is, mennyiben azok ezen törvényczikkben írt vezéreszmékkal és körülményekkel összeférők, szemügyben tartva) haladéktalanul eszközölje, és általán a választások minden előkészületeit hováhamarább befejeztesse: hogy azok következtében a követválasztások illő időben megtörténhessenek.

IV. Törvényczikkely. Az urbériségeken fektűdt uri szolgálat, dézma és pénzfizetések kisajátításáról. *)

Az urbériségeken (colonicaturákon) eddig fektűdt uri szolgálat (robott) dézma és pénzbeli fizetések e törvény által eltűrűltenek.

1. §. A törvényhozás a magán földesurak kármentesítését a nemzeti közbecstűlet védpaizsa alá helyezi.

2. §. Ő Felsége a magán földesuraknak akkénti kármentesítése iránt, hogy az eddigi urbéri tartozásokkal felérű tőkeérték részűkre a közállomány által hiány nélkül kifizettessék, a legközzelebbi országgyű-

*) O. gy. íromk. 11—12.

lésnek részletesen kidolgozandó törvényjavaslatot fog magyar ministeriuma által előterjesztetni.

3. §. A földesurak által eddig vett dézma szedése megszűnván, önként következően, elenyészik a földesurak kötelezettsége is ugyanazon dézma után járt királyi haszonbér ezutáni fizetésére nézve.

4. §. A helységek polgárai (eddigi jobbágyok és zsellérek) azon telkek és földek használatában, melyek kezekben találatnak, bárminő természetűek legyenek is azok, nem fognak bíróság közbejötté nélkül háborgathatni, sem legeltetési, erdölési, nádlási rendes és folytonos eddigi haszonvételeikben megszoríttatni, — mindazonáltal, ha valamely telek és föld, melynek természete kérdés alá jött, a következő §-ban irt bíróság elítélése nyomán tiszta majorságnak találatik: az illető urbéres az elmaradott haszonvételt is megtéríteni köteles lesz. Építményekre fordítandó fa adása azonban ezentul megszüntettetik; egyszersmind az erdők jó karban tartására feltgyelni a törvényhatóságoknak szoros kötelességökké tétetik.

5. §. A magyar ministerium egy főbíróságot és albiróságot, szükséges számmal fog haladéktalanul alkotni és működésbe tenni a végre: hogy azon eseteket, melyekben a földesurak és volt urbéreseik közt a föld természete fölött kérdés forog fenn, az erdélyi törvények és magánjog elvei szerint summásan elítéljék. — Ezen utoni ítéletnyerés előtt, valamint földjétől, a mely kezén van, meg nem fosztathatik, ugy általán semminemű praestatióra nem kényszeríttethetik (a következő 6. §-ban irtak kivételével) egy urbéres is.

6. §. Székely földön a tiszta majorságok közéd értetik a székely örökség (siculica haereditas); ennél fogva, minthogy az adófizető és fegyvert viselő székelyek jószágai köztudat szerint többnyire tiszta székely örökségek, az ezeken lakó colonusokra azon mentesség, mely más urbéresekre nézve e törvény nyomán rögtön életbe lép, csak azon esetben terjed-

het ki, ha az említett adófizető és fegyvert viselő székelly tulajdonosok az ezelőtti §-ban irt bíróságok előtt be nem bizonyíthatnák: hogy valamely telek és föld, mely eolonusaik kezén van, majorság vagy székelly örökség.

7. §. Öszszesítés és birtok-elkülönzés törvényes utoni eszközölhetése nyilván fennhagyatik, miről részletesileg intézkedni a közelebbi közös törvényhozás feladata leendő.

8. §. Szőlők, mennyiben nem urbéri állományok közé tartozott helyekből fölfogvák, a dézmaadás alól kivett helyek közé nem értetnek; a korcsmajog és egyéb kisebb királyi javadalmak (regalék) eddigi birtokosaik használatában hagyatnak.

9. §. Uri és harmadnapos székek megszüntetvén, a helységek polgárainak mind polgári, mind bűnperei illető helyhatósági törvényszékekre utasítatnak.

10. §. Oly földbirtokos ellen, kinek birtokához e törvény kihirdetése előtti urbériség volt kapcsolva, semmi ezen törvény kihirdetése előtti adóssági követelések — a kereskedői és mesteremberi kamatlan contók kivételével — a törvény további rendeletéig föl nem mondhatók és csupán a törvényes kamatok nem fizetése iránti követelések vétethetnek föl rajta birói eljárás utján; az adósságtökre nézve a statustól nyerendő kárpótlás is biztosítéki alapul szolgálván.

V. Törvényezikkely. Az urbéri kisajátított magán uri javadalmak satusadóssággá változtatásáról. *)

1. §. A magyarországi, folyó 1848-dik évi XII-dik törvényezikket Erdély törvényhozása is ezennel egész kiterjedésében magáévé teszi — minek folytán

*) O. gy. iromk. 12. l.

2. §. Az erdélyi volt urbéreszek kisajátított tartozásainak volt földesuraik részére leendő kármentesítése alapjául ő felsége kegyes jóváhagyásával az Erdély keblébeni kincstári és országos egyéb jövedelmek általán, különösen pedig mennyire kiérők leendének, a sóaknák jövedelmei köttetnek le kijelölt hypotheka gyanánt; melyek is alapjául lesznek szolgálandók e kármentesítés czélszerűbb foganatosítása végett netalán fölveendő országos kölcsönnek is; mi iránt a magyar miniszterium (melynek igazgatása alá e kármentesítés kezelése minden esetre tartozni fog) az előbbi §-ban elfogadott magyarországi törvény nyomán is a legközelebbi hongyülésen törvényjavaslatot terjesztend elő.

3. §. Az elfogadott magyarországi XII-dik törvényczikk 4-dik §-ának Erdélyre alkalmazásául az igazság-ministerium a földesuri kisajátított haszon megbecsülésének helyessége ellen támadható kifogások summás megítélésére Erdély számára is — mely e részben 6-dik kerületként tekintendő — egy 5 tagból álló és a status által díjazandó választmányt nevezend hadadék nélkül ki.

*) Az 1848-iki kolozsvári országgyűlés munkálatai közül csak e négy törvényczikk u. m. az I, II, IV és V. nyert szentesítést és bír a törvény teljes erejével.

C.

A fennebbi törvényczikkek megerősítésére vonatkozó okmányok.

I.

A részek megtörtént visszakapcsolását az erdélyi K. K. és R. R.-el tudató kir. leirat. ¹⁾

Első Ferdinánd, Istennek kegyelméből ausztriai császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik apostoli királya, ugy Lombárdia, Velenceze, Galliczia, Lodomér és Illyria királya, Ausztria főhercege; Erdély nagyfejdelme és székelyek grófja sat. Méltóságos, tisztelendő, tekintetes, nagyságos, nemzeti, tiszteletes és vitézlő, nemes, okos, értelmes, őszintén kedvelt hiveink. — Miután nagyon kedvelt Magyarországnak 1836. évbani országgyűlésén hozott és kegyelmes királyi helybenhagyásunkkal megerősített 21-ik törvényczikk ereje által Erdélynek Kraszna, Középszolnok, Zaránd vármegyék és Kővár vidéke, ugy Zilah városa „Visszacsatolt részeknek“ nevezett hatóságait Magyarországhoz visszakapcsolatni végeztük: ezen említett országunk hű Rendeinek a közelebb elosztott országgyűlésből intézett alázatos kérelmére az érintett 1836-ik 21-ik törvényczikk teljességbe vétele iránt fölterjesztett új törvényczikkét kegyelmes királyi helybenhagyásunkkal megerősítettük.

Melyre nézve veletök, hű Karaink és Rendeink! ez érdemben a mult 1847. év Szentandrás hava 3-án

¹⁾ O. gy. iromk. 5. l.

hozzánk tett fölterjesztésekre a magyarhoni már említett, általunk megerősített törvényczikkeket szükséges tudásul ezennel közöljük.

Kikhez egyébiránt királyi kegyelmünk- és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben, Ausztriában, pünkösd hava tizenötödik napján, az Ur ezer nyolczszáz negyvennyolczadik, uralkodásunknak pedig tizennegyedik évében.

FERDINÁND.

B. Apor Lázár,

Ő cs. k. apostoli felségének saját parancsára.
Konradsheimi Konrád András.

II.

Királyi leirat, erdélyi főkörmányzó gr. Teleky Józsefhez, mely tudatja, hogy Erdély is főhg István nádor királyi helytartó hatósága alá van rendelve. *)

Kedves gróf Teleky! Azon felhívást, melyet magyar miniszerelnököm, gr. Batyányi Lajos f. é. máj. 19-éről a székely székekhez és határországhez és erdélyországi hadi főparancsnokomhoz, hű érzéssel kormány és monarchia fenntartásának érdekében intézett, helybenhagyván kegyelmesen, midőn e mai napról kelt parancsomban ugyancsak erdélyországi hadi főparancsnokomnak meghagytam, hogy főherczeg István nádor s kir. helytartó kedves öcsém rendkívüli esetekben kiadandó rendeleteit; az Erdélyországbeli katonai erőnek mindkét országban alkalmazására nézve pontosan és tüstént teljesítse; egyszersmind önnek is meghagyom, hogy miután a többfelől tornyosuló vészek

*) 1848. hiv. „Közlöny“ 1. sz.

elhárítására minden hű népeim s kormányaim összemunkálása szükséges, úgy tekintse kedves öcsémet István főherceget, magyarországi nádoromat s királyi helytartómat, mint a kinek hatóságát ezuttal kedves Erdélyemre is kiterjesztettem, következőleg rendeletei azon engedelmisséggel és pontossággal teljesítenek, mintha azok saját nevem alatt kelendettek volna. — E kegyelmes rendeletemről tartozván ön minden hatóságokat és hivatalbelieket kellőleg értesíteni. Kelt Insbruck városában, május 29-én 1848.

FERDINÁND.

III.

Erdélyi kormányzó gróf Teleky József
elnöki közleménye a k. kormányzékhez fhg. István
nádor kir. helytartó hatáskörének Erdélyre történt kiterjesztéséről.

1478. eln. 1848.

Méltóztatott urunk ö fglge, folyó év május 29-ről Insbruck városából költ és hozzám magyar nyelven intézett legkegyelmesb kéziratánál fogva nekem meg-hagyni: hogy miután a több felől tornyosuló vészek elhárítására minden hű népeinek s kormányai összemunkálása szükséges, úgy tekintsem kedves öcsémet István főherceget, Magyarország nádorát és kir. helytartóját, mint a kinek hatóságát ezuttal kedves Erdélyére is kiterjesztette, következőleg rendeletei ép azon engedelmisséggel és pontossággal teljesítenek, mintha azok saját neve alatt kelendettek volna.

Mely kegyelmes rendeletről a nagyméltoságu kir. főkormányt urunk ö felsége nyilvános parauca következtében kedves tudomás és ahozképesti alkalmas végett értesitem.

Kolozsvártt, junius 7-kén 1848.

Gróf Teleky József.

IV.

Erdélyi kormányzó gróf Teleky József körirata az erdélyi magyar, székely és szász törvényhatóságokhoz, a különböző vallások egyházi előjáróihoz, a királyi táblához, szász nemzeti ispánhoz, tartományi főbiztossághoz és főszámvevő hivatalhoz.

1478. eln. 1848.

Méltóztatott urunk ö felsége folyó évi május 29-ről Innsbruck városából költ és hozzám magyar nyelven intézett legkegyelmesebb kéziratánál fogva nekem meghagyni: hogy mintán a több felől tornyosuló vések elhárítására minden hű népeinek s kormányai összemunkálása szükséges, úgy tekintsem kedves öcsőjét István főherceget, Magyarország nádorát és királyi helytartóját, mint a kinek hatóságát ezuttal kedves Erdélyére is kiterjesztette, következőleg rendeletei ép azon engedelmességgel és pontossággal telyesítesenek, mintha azok saját neve alatt kelendettek volna.

Mely kegyelmes rendeletről méltóságodat (uragságot, a t. ns. tisztséget) urunk ö felsége nyilvános parancsa következtében kedves tudomás és ahhoz képesti alkalmazás végett értesíteni kívántam.

Kolozsvártt, június 7-kén 1848.

Gróf Teleki József.

V.

Az országgyűlés felirata ö felségéhez az unio-törvényozikk mellett *)

Szentséges császári, királyi és apostoli felség! Legkegyelmesebb urunk! A felséged e jelen országgyűlésre leküldött kegyelmes királyi előterjesztésének három első pontját azon szoros

*) O. gy. iromk. 3 — 4 l.

figgésben találván egymáshoz, hogy a harmadik csel-szerű megoldása által, a két első feleslegessé válik: az említett három pontot kapcsolatban kívántuk fölvenni s legelőbb is a 3-ik pontról intézkedni s tanácskozásunk eredményét bátrak vagyunk felséged elébe terjeszteni.

Magyarhonnak kétfelé szakadása volt a legnagyobb csapás a magyar nemzetben s míg az erős testvér sem tudott alkotmányos élete mellett elég erőt fejteni ki, Erdély csak senyvedett s napról napra hanyatlott.

Ennek érzete szülte bennünk a két hon egygyé alakítása iránti vágyat, egyedül a két hon egyesítése által látván mind alkotmányos szabadságunkat biztosítva, mind pedig a felséged trónját kemény s ingatlan alapokra helyezve s ezen ohajtásunk az újabb időben, midőn Magyarhon széles s szilárd alapokra helyezé alkotmányát, újabb táplálékot nyert.

A legnagyobb öröm dagasztá tehát keblünket, midőn Magyarhon a f. é. VII. törvényczikkelyt följánlá, látván, hogy testvértünk minket is részesíteni kíván azon javadalmakban, melyeket felséged kegyesége által nyert.

S a legnagyobb háládatosság felséged irányában, midőn láttuk, hogy felséged ezen törvényczikket szentesíteni kegyeskedett.

Ugy tekintjük mi ezen felséged által szentesített törvényczikket, mint a jelen, általunk most fölterjesztett törvényczikk szentesítésének biztosítékát; mert a magyar korona tagjai vagyunk s hazánk egész boldogságát abban helyezi, hogy a magyar király és erdélyi fejedelem a felséged személyében egyesül s megadta már nekünk felséged mint magyar király azt, a miért most ugyancsak felségednél, mint erdélyi fejedelemnél, esedezünk.

Magyarhon felett vibarteljes fellegek tornyosulnak; mi forrón ohajtjuk részt venni azoknak eloszla-

tásában; csak összesített erővel lehetvén reményleni a fenyegető zivatar legyőzését s felséged trónja szilárdítását.

Könyörgünk annakokáért felségednek: méltóztat a Magyarország és Erdély egygyé alakulásáról alkotott és idefogott törvényczikket haladék nélkül szentesíteni s oly rendelést adni magyar ministeriumának, hogy az Erdély kormányát rögtön átvegye.

Engedje felséged, hogy ezen alázatos kérésünkhöz még egy könyörgésünket mellékelhesstük.

Felséged elhagyá azon várost, mely századokon keresztül lakhelyül szolgált elődeinek s a vésteljes harcmező közelébe változtatta lakását. Mi aggódva kísértük felségedet gondolatunkban oda s a leghőbb ragaszkodással könyörgünk felségednek: kegyeskedjék fenséges családjával együtt mindig hű magyarjaihoz Budapestre jöni. Budapest lesz felségednek legbiztosabb lakhelye, mert Magyarhon összes népessége lesz az őrsereg, mely felségedért s fenséges családjáért kész utolsó csepp véréit is kiontani. Felségednek legalázatosabb s örökös hű alattvalói és szolgálói. Kolozsvár, máj. 30. 1848.

Erdély Nagyfejedelemség három nemzetből álló

Karai és Rendei

közönségesen.

VI.

Az országgyűlés felirata a nádor ő fenségéhez és magyar ministeriumhoz az unió-törvényozikk mellett. *)

Fenséges cs. k. főherczeg nádor, királyi helytartó és tisztelt ministerium! Erdélynek törvényesen egybegyűlt KK. és RR.-i f. év pünkösthava

*) O. gy. iromk. 4 -- 5 l.

30-án törvényt alkotánk Magyarország és Erdély egygyé alakításáról, melyet ide zárva azon kérelemmel juttatunk cs. k. fenséged és a tisztelt miniszterium elébe: hogy annak haladéktalan megerősítését ő felségénél kieszközölni méltóztassék.

A mohácsi vérnapon magyar elődeink között kitűtött szerencsétlen viszálykodás ejté hazánk és nemzetiségünk szívéen a legsajgóbb sebet. E sérvet századok lefolyta alatt sem véráldozat, sem a béke áldása, mely 32 év óta lebeg felettünk, béhegeszteni nem tudák.

Nem, mert átkos visszavonás szülvén a bajt, csak testvéri egyetértés és teljes összeolvadás szüntethetik meg azt örökre.

Ugyanezért lelkünk legőszintébb örömének kitörő lelkesedésével ragadók meg nagyobb testvértünknek jobbát, melyet felénk nyujta, e folyó évben Magyarország és Erdély egyesítéséről alkotott s ő felsége által szentesített törvényczikkében.

Cs. kir. fenséged és a tisztelt ministerium, szintegy mint mi, ismerik azon ellenséges mozgalmakat, melyek a magyar földet körülövedzik; azon vétkes bujtogatásokat és pártoskodásokat, melyek mind a két haza kebelében mutatkoznak; s általában azon vészt, mely nemzeti létünket fenyegeti.

Részint tehát azért is, hogy e vésznek elejét lehessen venni, lön már jul. 2-ára kihirdetve Pestre az országgyűlés, melyen hogy Erdély is képviselve legyen, erős és tántorithatlan akaratumk. De hogy követveink e közös nemzeti gyűlésen már mint népképviselők jelenhessenek meg, tisztelettel kérjük cs. kir. fenségedet és a tisztelt ministeriumot, megtekintve az idő rövidségét, akint intézkedni, hogy ezen ohajtásunk teljestülve, a két magyar haza összeolvadása mentől előbb létre jöhessen, melyet annyival inkább ohajtunk, mivel cs. kir. fenséged és a tisztelt ministerium iránt Erdély minden lakosai teljes bizalommal ragaszkodnak.

Cs. kir. Fenségednek és a t. ministeriumnak alázatos szolgálai. Kolozsvár, május 30. 1848.

Erdély Nagyfejedelemség három nemzetből álló

Karai és Rendei

közönségesen.

VII.

Az unio törvényozikket megerősítő kir. leirat. *)

Ferdinánd, Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik, Dalmát-, Horvát-, Tót-, Halics-, Lodomérországok apost. királya, Lombárdia, Velence és Ilyria királya, Erdély nagyfejedelme és székelyek ispánja sat. Méltóságos, tisztelendő, nagyságos, nemes, nemzetes és vitézlő, okos és gondos, őszintén s illetőleg kedvelt hiveink!

Erdély nagyfejedelemségünknek Magyarországgal egygyéalakításáról szóló és általatok hű Karaink és Rendeink által folyó év pünkösd hava 30-kán kelt alázatos felirástok mellett megerősítés végett előnkbe felterjesztett törvényjavaslatot általánosan kegyelme-sén megerősítettük; — melyet ezennel oly meghagyással küldtünk vissza, hogy azt legfelsőbb királyi megszentelésünk végett felségünk elébe felküldeni siesetek.

Kiknek többire császári királyi kegyelmünkkel kegyesen hajlandók maradunk. Kelt Insbruck városunkban, szentiván hó tizedik napján, az Urnak ezer nyoczszáz negyvennyolczadik, országulásunknak pedig tizenegyedik évében.

FERDINÁND, m. k.

B. Apor Lázár, m. k.

Ö cs. kir. ap. Felségónek saját parancsára:

Szentgyörgyi Imre, m. k.

*) O. gy. iromk. 15. l.

VIII.

Az erdélyi további törv. czikkek megerősítését főhg István nádorra bizó kir. leirat. *)

Ferdinánd, Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik, Dalmát-, Horvát-, Tót-, Halics-, Lodomérországok Apostoli királya, Lombardia, Velence és Iliria királya, Erdély nagyfejedelme és székelyek ispánja stb. Méltóságos, tisztelendő, nagyságos, nemes, nemzetes és vitézlő, okos és gondos, őszintén s illetőleg kedvelt Hiveink! Miután Erdély Nagyfejedelemségünknek Magyarországgal egygyé alakításáról általatok hű KK-ink és RR-ink által alkotott törvényjavaslatot, folyó év pünkösdhő 30-án kelt alázatos felirástok következéséül, az arról mai napon tihozzátok bocsátott királyi leiratnak értelmében megerősítettük, — hogy e folyó év sz.-jakabhő 2-dik napjára kitűzött magyarországi közös országos gyűlésen Erdély is követei által megjelenhessen, — s e végre a választások kellő időben az illető törvényhatóságok által végbe vitethessenek, — kedves öcsénket, Istvánt, ausztriai főherceget, Magyarország nádorispánját, és ugyanott királyi helytartónkat ezennel meghatalmazzuk, hogy azon törvényjavaslatokra nézve, melyeket Ti hű KK-ink és RR-ink a választás módjáról alkotandatok, önbelátása szerint a királyi szentesítést megadja. — Melyhez képest a teljesítendőket teljesíteni el ne mulasztjátok..

Kiknek többire császári királyi kegyelmünkkel kegyesen hajlandók maradunk. Kelt Innsbruck városunkban, sz.-iván hó 10-ik napján, az urnak ezer nyolczszáz negyvennyolczadik, országlásunknak pedig tizennegyedik évében.

FERDINÁND.

B. Apor Lázár.

Ő cs. kir. ap. Felségének saját parancsára:

Szentgyörgyi Imre.

*) O. gy. iromk. 15. l.

IX.

Főhg István nádor kir. helytartónak a II. t. czikket megerősítő 367 b. fl. m. e. sz. a. kelt rendelete. *)

Miután Ő Felsége, legkegyelmesebb koronás királyunk; az Erdélynek Magyarországgali egyesítése iránt hozott törvényjavaslatot megerősítette volna; a végből, hogy a f. é. július 2-ra kitűzött magyarországi közös országgyűlésen követei által Erdély is megjelenhessen, s e végre a választások az illető törvényhatóságokban korán végbévitéssenek, engemet felhatalmazott, azon törvényjavaslatokra nézve, melyeket Erdély hű Karai és Rendei a választás módjáról alkotandnak, önbelátásom szerint a királyi szentesítést legmagasb nevében megadni; mely legkegyelmeseb meghatalmazásnál fogva, a választásról alkotott törvényt, melyet Erdély Karai és Rendei f. év június 3-ról ő Felsége magas színe elébe fölterjesztének, ez ide mellékelt alakban ezennel megerősitem és megszentitem.

Egyszersmind megegyezvén abban, hogy Erdély hű Karainak és Rendeinek kijelentett kívánata szerint, a két haza egyesülése részleteinek meghatározása iránt kinevezett bizottmány tagjai közé Kolozsvár városának követe Gyergyai Ferencz is besoroztassék.

Mint hogy pedig a két testvérhaza már törvény által szentesített frigynél fogva is egyesült, és a megerősített választási törvény által Erdély népeinek a közös törvényhozásba való befolyás biztosított; mint hogy továbbá az egyesülésnek király és nemzet közös akaratával lett kimondása után a törvényhozó hatalom csak az egyesült haza országgyűlésén gyakorolható; ennél fogva Erdély hű Karai és Rendei minden egyéb törvényhozási kérdéseket e f. é. július 2-ra Pestre összehívott országgyűlésre halasztván, hazafiui lel-

*) O. gy. iromk 20. l.

kes igyekezetöket oda fordítsák, hogy a követválasztások azonnal rendeltessenek meg; következöleg minden még függöben és tanácskozás alatt levö tárgyak az egyesült országgyűlésre átteendök, hol azok az örök igazság és méltány alapjain, testvéri szeretettel és az emberi s polgári jogok s érdekek teljes kimélésével fognak megfejtetni. Kelt Buda-Pesten, junius 19-én, 1848.

ISTVÁN nádor, m. k.

k. helytartó.

Belügyminister

Szemere Bertalan. m. k.

X.

Az urbériséget megszüntető IV. és V. czikkeket megerősítő királyi leirat. *)

Első Ferdinánd, Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar és Csehország e néven ötödik apostoli királya, ugy Lombardia, Velence, Galliczia, Lodomeria és Illyria Királya, Ausztria Főhercege, Erdély Nagyfejedelme és Székelyek grófja stb. Méltóságos, tisztelendő, tekintetes, nagyságos, nemzetes, tiszt és vitézlő, nemes, okos, értelmes, őszintén kedvelt hűveink! Az urbériségeken fektűt uri szolgálat, dézma és pénzbeli fizetések kisajátításáról, és az urbéri kisajátított magán uri javadalmak státusadóssággá változtatásáról szóló, folyó év junius hó 7-dik napjáról költ alázatos felirástokhoz mellékelt IV-dik és V-dik törvényjavaslatok a szokott modon Elönkbe terjesztvén, azokat az ide mellékelt alakokban kegyelmesen megerősítettük.

Melyeket ezennel oly végre küldünk nektek, hű Karaink és Rendeink, vissza, hogy azokat a jelen hon-

*) O. gy. iromk. 23. l.

gyűlésről általatok felterjesztett és Felségünk által már kegyelmesen megerősített törvénycikkekkel együtt legfelsőbb királyi szentesítésünk végett a szokott módon Felségünk elébe terjeszteni siessetek. Kiknek egyébiránt császári királyi kegyelmünk- és kegyelmeségünkkel állandóan hajlandók maradunk.

Kelt Innsbruckban, junius 22-én, 1848. esztendőben, kormányunknak pedig tizennegyedik évében.

FERDINÁND.

B. Apor Lázár,

Eö cs. kir. ap. Felségének saját parancsára:

Szentgyörgyi Imre.

XI.

A magyar ministerium szerencsétlő irata az erdélyi KK. és RR.-hez. *)

Erdély országosan egybesereglett Karainak és Rendeinek! Erdélynek Magyarország-gali egyesülése forró örömmel tölté lelkünket. Boldogítóbb és egyuttal fontosabb eseménynek hira nem juthatott hozzánk.

Meg voltunk lepetve, nem az örömnök véletlenségétől — mert mi teljes hittel reméltük a testvér-nemzet egygyőülekezését, — de meg voltunk lepetve azon büszke öntudat nagyságától, hogy egyesülten, e hazát többé sem ármány, sem erőszak nem leend megdönteni képes.

S nem késtünk mindent elkövetni, hogy az egyesülés iránti törvény a Fejedelem által is szentesíttessék. A miniszerelnök rögtön utazott az országos küldöttekkel koronás királyunkhoz, hogy fejedelmi sza-

*) 1848 hiv. „Közlöny” 17. sz.

vát és áldását sietve kikérje a testvéri frigyre. És nem tért elébb vissza, mint a bevégzett viszonttegyesülésben meghozta jövőnk nagyságunk örök alapját.

Mig hajdan e két hon egy vala, mindnyájunkat nagyság, fény és nemzeti dicsőség környezett. A mely nap elszakadtunk egymástól, azon nap kezdttünk gyengülni, aljasulni és szolgaságba jutni. Egyesült erőnken megtört a hódítók hatalma, szétválasztva egyenként rabokká lettünk és eltűntünk az önálló nemzetek sorából.

Minket Isten, közös vérkötelék és nemzeti multunk testvérekké parancsol lenni, nemcsak szomszédokká, mint eddigelé voltunk. A szomszéd nem sokat törődik szomszédja sorsával. Mi Erdélynek és Magyarországnak minden lakosai több vagyunk egymásnak. Testvérek vagyunk — a kik szeretik egymást, közös boldogságot akarnak, s egyik a másik javáért élni kíván és halni tartozik.

Az unio a nemzeti testvériségnek újabb, nyilvános elismerése Európa színe előtt. A mit a vér egyesített, ezredéves közös történet örömei és fájdalmai szentesítettek, — azt ma örökké megtartandónak nyíltan bevalljuk a világ előtt.

És a két honnak s minden népeinek egyesülése még többet is jelent. Jelenti azt, hogy mi ismét, mint egykoron, közös erővel, közös kitűréssel és buzgósággal azon törekvendünk, hogy Magyarország nagy és boldog legyen, népe hatalmas és dicsővé váljék.

Ez legyen első és legszebb gyümölcse három százados elszakadásunk utáni testvéri egyesülésünknek.

Mi elválva is egyek valánk. A tetteges egyesülést most megszentosító koronás királyunk fejedelmi szava. Nincs egyéb hátra, mint hogy Isten áldása koronázza meg e szövetséget, a mely minden nyelvű és vallású népekre a szabadság, egyenlőség és testvéri-

ség örökké szent elveit fogja hinni, vallani és alkalmazni. Buda-Pest, június 14-kén, 1848.

Gr. Battyány Lajos, m. k.
Deák Ferencz, m. k.
Szemere Bertalan, m. k.
Mészáros Lázár, m. k.
Gr. Széchenyi István, m. k.
Kossuth Lajos, m. k.
Klauzál Gábor, m. k.
Br. Eötvös József, m. k.

XII.

A magyar belügyminister intézménye Erdély közigazgatásának átvételekor. *)

Az erdélyi királyi kormányzéknek! A miután századokon keresztül epedénk, beteljesedett. Magyarország az egyesülés nagy szavát kimondván, kezét nyújtá; ti erdélyiek, mint testvéreink, elfogadtátok azt, és koronás királyunk magas hozzájárulásával megáldotta és végrehajtotta a szent frigyét.

A két haza tehát teljesen egygyé lön fejedelmében, törvényhozásában, kormányában; s bármi névvel nevezzék magokat határai közt a különbféle nyelvű és vallású népek, mindnyájan testvérek vagyunk, s jog és szabadság tekintetében nincs és nem lesz s nem lehet közöttünk különbség.

Ez egyesülésben szívtünk legmelegebb vágyai teljesedtek. Ez egyesülés az elválásnak hazafiai bánatát szüntette meg keblünkben. Ez egyesülés által le van rakva azon talap, melyen a közös ország népei jóllétének és dicsőségének óriás szobra fog felemelkedni.

*) 1848 hiv. „Közlöny” 17. sz.

Történünk uj kiindulási ponton áll. A megszakadás korában sinlődünk, az egyesülés után erőnk, hirtünk, nevünk viragozni fog.

De kell, hogy a mely ország törvényhozására és a végrehajtó hatalomra nézve egygyé lett, lélekben és szivben, irányban és akaratban is egy legyen.

Épen a szabadság hajnalába esik viszontegyestüléstünk. Boldog jele az időnek. Szent elveinek utmutatása mellett haladjunk előre. Testvéreknek kell lennünk nem csak név szerint, de a jogokban is, s hatalmunk úgy, mint jogszerű érdekeink benn és kinn tiszteletben fognak tartatni.

Üdvözlünk titeket testvéreink, — testvéreink minden nyelv és valláskülömbőség nélkül! Üdvözlünk úgy a nemzet, mint a magunk nevében!

Az unio napja reátok és reánk nézve is a boldogság, a dicsőség és a szerencse napja.

A két haza egy lett, határai közt nincs többé különbség.

A két nemzet egy lett, egymásnak minden jogaival és szabadságaival bir.

A nyelv és vallás sem ad, sem vesz el jogot. A törvény előtti egyenlőség elvére lesz alkotmányunk fektetve.

Igazság és méltány lesz jelszavunk.

Ily nézetekkel vesszük át Ő Felsege nevében Erdély kormányát. A hatalmat hozzá ti adátok; a biradalmat mi kérjük tőletek.

Szerencsésb időben az unio nem történhetett. Épen most van egyesülésre a legnagyobb szükség. Tudjátok: a haza veszélyben van. Éljük a szabadság és veszély napjait egyetemben. A királyi szék állandósága és a haza épsége roskadoz. Tehát e kettőnek megmentése körül találkozunk elsőbbben is. Most mindenekelőtt vivnunk és áldoznunk kell, hogy utóbb a szabadság jótéteményeit biztosságban élvezhessük.

Éljen az egyesült haza! Védelem a királyi székeknek! Testvéri egyenlőség az ország minden népei között! Buda-Pest, 14. jun. 1848.

Az összes miniszterek nevében
belügyminiszter

Szemere Bertalan, m. k.

XIII.

A szász nemzet követei által a jun. 20-n, tartott orsz. ülésben az unio tárgyában beadott emlékirat pontjai. *)

Az alólirtak mint képviselői a szász nemzetnek, a már elősorolt elvekből folyó, az unio melletti nyilatkozásuk alkalmával fenntartott jogaiknak, a Leopoldi oklevél 3-dik pontja és a 1791-beli 13-dik törvény-cikk értelmében tekintik és igénybe veszik a következőket:

§. 1. A szászföld területe és kapcsa mostani alakjában, mely szerint 9 szék és két vidék, nem különben némely részint igazságtügyi, részint igazgatási, részint pedig mind a két tekintetben oda tartozó helységekben áll — mint eddig, ugy ezután is egy elválaszthatlan egésznek képez, s annak marad; a szász nemzet megegyezésén kívül semmi változtatás alá nem jöhetvén.

§. 2. A szász közönség vagy Universitas, mint a szász helyhatósági nemzeti kapocs külső képvisellete, melynek korszerű átalakítása egy az alkotmányos magyar király megegyezésével rendezendő belső szász nemzeti ügy, a szász nemzeti gróf mint alkotmányosan éltehosszáig a szász nemzet által választandó előnkének előtűlése alatt továbbá is álland:

a) polgári perekre nézve egy felebbviteli ítélő-

*) Teljes szövegét lásd 1848 o. gy. irományok 18—20 l.

székből, mely szász földöni büntető perekre nézve az esküdtszékek behozataláig eltörlő (cassatio), addig azonban vizsgálati (revisio) bíróságot fog gyakorolni.

b) Egy szászföldi népképviselő rendes közgyűlésből, mely a nemzet közös vagyonát mint sérthetetlen tulajdonát kezeli, és a köztörvények határain belől a szászföld belső ügyeire terjeszkedő szabályok alkotását, hová a nemzetörsegi, czéh és ipartügyi rendezés és rendelkezés is tartozik, mint eddig, ugy ezután is háborítatlan gyakorlandja.

§. 3. A szászföld egyes törvényhatóságai, valamint egyes községei számára igazi alkotmányos szabadság lényegében gyökerező belső önkormányzás, ennek erejénél fogva pedig törvényhatóság s községbeli tisztviselőik és biráik szabad választása, valamint törvényhatóság és községbeli vagyonuk kezelése felőli rendelkezése biztosittatik.

§. 4. A szász törvényhatóságok belső, valamint külső hivatalos ügyeiben a német nyelv, mint eddig, ugy ezután is hivatalos nyelvnek marad.

§: 5. Minden vallásnak, saját egyháza s ezzel elválhatlan összekapcsolt iskolai ügyeinek rendezése s igazgatása, mint egyházi s iskolai tőkének, jövedelmeinek szabad kezelése s a feletti rendelkezése, papjainak szabad választása, a közálladalom közönséges de még alkotmányosan meghatározandó felügyelési joga mellett biztosittatik; az ágostai e honbeli minden szász egyházi községekre és iskolákra vonatkozólag tisztán és szigoruan kimondatván, mikép hivatali és tanítói nyelvtől a német nyelv fog ezután is használtatni.

Ezek azon jogok, ts KK. és RR. melyeket az alólirtak, a szász nemzet képviselői, annak nevében és érdekében a Magyar birodalomban való ismétli beléptekor igényelnek sat.

XIV.

**Az országgyűlés berekesztését elrendelő
kir. leirat. *)**

Első Ferdinánd, Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik apostoli királya, ugy Lombardia, Velencze, Galiczia, Lodomer és Illyria királya, Ausztria Főhercege, Erdély Nagy-Fejedelme és Székelyek grófja sat.

Méltóságos, tisztelendő, tekintetes, nagyságos, nemzetes, tisztos és vitézlő, nemes és okos, értelmes, őszintén kedvelt hiveink! Minekutána hiv népeinket minden időben tehetségünk szerint boldogítani kívánó atyai gondoskodásunktól vezéreltetve, a mostani általános forradalmak kitörései által komolylyá vált idő körülményeihez képesti céljányos intézetek megfontolására és korszerű törvények alkotására, a jelen országgyűlést sürgetőleg egybehívni kegyelmesen meghatároztuk, — Ti pedig hiv Karaink és Rendeink, eddigi tanácskozástok üdvös eredményei által a körülmények sürgető voltához képest, a fontos feladatnak erőteljesen megfelelni igyekeztetek volna: minthogy egyfelől kedvelt Erdély Nagy-Fejedelemségtünknek Magyarországunkkal jövendő egyesüléséről alkotott, és általunk kegyelmesen helybenhagyott törvényezikket szokott modorban legfelsőbb aláírásunkkal már szentesítettük, másfelől pedig kedvelt Magyarországunknak közgyűlését, hol ezután Erdély képviselői is részt fognak venni, megrendeltük, annakokáért kedvelt erdélyi Nagy-Fejedelemségtünk jelen országgyűlését, mihelyt a fennérdekelt kegyelmes szentesítésünk által törvényé vált, Erdély- és Magyarországunk egybecsatolását megalapító törvényezik körében kihirdettetett, azonnal és rögtön megszüntetni, elosztatni kegyelmesen határozzuk.

*) O. gy. iromk. 27. l.

Midőn ezen legfelsőbb királyi akaratunkat Nektek, hű Karaink és Rendeink, illő méltánylás és pontos megtartás végett ezennel nyilváníjuk, kikhez egyébiránt császári királyi kegyelmünk- és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk. Költ Innsbruckban, július hava tizenegyedik napján, az urnak ezer nyolczszáz negyvennyolczadik, országlásunknak pedig tizenegyedik évében.

FERDINÁND.

Br. Apor Lázár,

ő cs. kir. ap. Felségének saját parancsára:

Czák Károly.

D.

Az 1848-iki erd. orsz. gyűlés megerősítetlen maradt törvényjavaslatai.

III. Törvényjavaslat. Nemzeti fegyveres erőről. *)

1. §. A közbátorság biztosítása végett Erdélyben is a lehető legrövidebb idő alatt alakittassék Nemzeti Őrsereg, melynek egy része mozdítható állapotban fog tartatni és ez rendes zsoldot huzni.

2. §. Ezen alakítandó nemzeti mozdítható őrségnek száma és ennek, valamint az összes nemzeti őrseregnek is felfegyverzése, begyakoroltatása és rendezése felőli intézkedésre, mint elrendeltetése szerénti alkalmazására is a felelős miniszterium felhatalmaztatik.

3. §. A jelenleg fegyvert viselő székelyek jelen

*) O. gy. iromk. 8. l.

törvényczikk erejénél fogva nemzetöröknek tekintetnek, — ennek folytában

4. §. A közöttök eddig főnnállott törvénytelen katonáskodási viszonyok merőben eltöröltetnek és polgári, ugy családi, mint vagyoni viszonyaikat illető jogaikba vissza és a polgári törvényhatóság alá rendeltetnek s ettől függenek. Azonban

5. §. A jelen súlyos körülmények között, mivel a hon kül és bel bátorsága mindenfelől fenyegettetik, mivel az ország minden lakosai a közveszély fegyverrel meggátlására kötelesek, azért a fegyvert viselő (effectiv standbeli) székelység mint nemzetör köteles katonai rendes fegyelem mellett katonáskodni, és a király és hon bizton számot is tart arra, hogy a hon védelme körüli kötelességét egész készséggel és buzgósággal teljesítendi; önként értetik azonban, hogy ezen kötelezettsége jelen alakjában csakis a közelebbi közös hongyülésnek a honvédelem tárgyában teendő intézkedéseig tartand. — Mely közidőre is rendeltetik:

a) Ezen fegyveres (effectiv Stand) őrség, valamint szolgálata, ugy gyakorlatai alkalmával is mindenkor rendes zsoldot huzand, midőn pedig törvényhatósága határain kívül rendeltetik, a rendes zsoldon kívül ruházattal is elláttatik, a köztár eszközciből.

b) Tiszteknek ezentul csak magyarul tudó hazafiak alkalmaztatnak, a meglevő al- és főtisztek közül pedig, a kik más helyre nem alkalmaztathatnának, rangjuk, fizetésök iránt biztosittanak.

6. §. A miniszterium intézkedni fog, hogy a hivatalos irások, jegyzőkönyvek és parancsszavak magyarul legyenek.

7. §. A fegyveres székelyeken (effectiv standbeliek) kívüli minden székelyek a közöttök lakó primorokkal, nemesekkel és minden más lakókkal egyenlő nemzetöri kötelezettség alá helyeztetnek, és ennek folytán rendeltetik ezeknek haladék nélküli őrsereggé ala-

kitása, felfegyverzése s egyenlő szolgálat teljesítése, az ország minden nemzetöreiből együtt.

8. §. E törvényben kifejezett irányeszmék szerinti haladék nélküli intézkedésre a miniszterium felhatalmaztatik.

9. §. A székelységen kívüli határörségnek azon részére, hol polgári helyhatóság is van, a fönnebb irtak értelme általán kiterjed, a többire nézve pedig addig is, mig állapotjuknak hazánk alkotmányos rendszeréhez illesztése a törvényhozás által lehető legrövidebb idő alatt eszközölthetnék, az 5. §. a) pontja alatti kedvezés oly hozzáadással terjesztetik ki, hogy a hol az örkatonák eddig ruházattal, általán el voltak látva, azon könnyebbségben ezután is megtartatnak; — e seregnek is a trón és haza megtartása körüli eddigi hű szolgálatára a törvényhozás bizton számít és arra ezennel kötelezi is.

VI. Törvényjavaslat. Az urbéri viszonyok elenyésztetésének testületek irányábani következéséről és a IV-ik törvényczikkely rendelkezése alá foglalt dézmákon kívüli egyéb dézmákról. *)

1. §. Azon igényeknek, melyek az urbériségeken eddig feküdtek, és a IV-ik törvényczikkely által testületek irányában is teljesen megszüntetett uri szolgálat, dézma, pénzbeli fizetések, ugy a testületek birtokába akár örökös szerződés, akár királyi adomány által jutott, s szintén eltöröltött fiscusi dézmák fejébeni kárpótlék iránt, testületeket illetően, fennforoghatnak, — a legközelebbi közös törvényhozás általi elintéztetése végett a miniszterium törvényjavaslatot fog az I-ső törvényczikkely 2-dik §-hoz képest eltöterjeszteni; mely alkalommal a szász nemzet törvényszerű igényire is tekintet leend.

*) O. gy. iromk. 14. l.

2. §. Minden dézma, melylyel akárki is mint tulajdonjoggal birt helyén fektűt járandósággal eddig tartozott, általán és minden különbség nélkül eltöröltetik.

3. §. Az előbbi § rendszabályából önként következően megszüntettetik azon confirmationis taxa és census cathedraticus, mely azon lelkészek által, kik eddig a szász törvényhatóságokban a dézmában részesültek — fizettetett; — megszüntettetik a principis legatum név alatt ismeretes hagyományozási kötelezettség; és megszüntettetik általán minden olyan teherviselés, mely akár testület, akár egyén részéről a dézmaszedés fejében teljesített eddig.

4. §. A szász törvényhatóságokbeli lelkészek, minthogy e telőfélbeni évre a census cathedraticust már nagy részint megfizették, ez évi szolgálataiknak ellenben még eddig szinte semmi jutalmát nem vették, — egy általános rögtönös rendezés lehetetlenségét is tekintetbe vevén, — nem ugyan dézmajárandóság czime alatt — mely örökre el van törölve, hanem mint e folyó évre illő papi bért, venni fogják az idén saját vallásokbeli hallgatóiktól mind azt, a mit eddigelő csupán azoktól kaptak.

5. §. Az előbbi § rendszabálya a szász törvényhatóságokbeli némely lelkészek jövedelmét aránytalanul megrövidítvén, hogy ezen szász lelkészek szintegy, valamint a dézmák általános eltörölése nyomán életmódjuk szükséges mennyiségétől elesett minden más egyházi személyek is illő kepe nélkül ez évben se maradjanak, a felől a miniszterium (addig is, míg a közös törvényhozás a magyarországi folyó 1848-ki XXII-ik t. cikk 3-ik §-sa nyomán intézkedhetnék) az illető hatóságok közvetítésével haladéktalanul rendelkezendik; valamint arról is: hogy a szebeni árva- és lelenczház növendékeinek mellözhetlen szükségei, mennyiben azok más fönmaradó kutfökből ki nem telnének — az álladalom által pótoltassanak.

6. §. Mennyiben fiscusi dézma magáncsaládok birtokába akár örökös szerződés, akár királyi adomány által jutott, a tulajdonos magáncsaládoknak a közálladalom által leendő kármentesítése biztosítottván, ezen kármentesítés iránt ő Felsege, magyar miniszteriuma által a legközelebbi országgyűlés elébe részletes törvényjavaslatot fog előterjeszteni.

VII. Törvényjavaslat. A közös teherviselésről.¹⁾

A magyarországi, folyó 1848-dik évi VIII-dik t. ~~ezikk~~ egész kiterjedésében elfogadtatván, annak kötelező ereje ezennel Erdélyre is kiterjesztetik.

VIII. Törvényjavaslat. Sajtótörvény. ²⁾

A magyarországi törvényhozás folyó 1848-dik évi XVIII-dik törvényczikke ideiglen Erdélyre is kiterjesztetik.

IX. Törvényjavaslat. A bevett vallások teljes jogegyenlőségéről. ³⁾

1. §. E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetek (melyek közé a nem egyesült görög-szertartásuak is értetnek) nemzetkülönbség nélkül teljes és tökéletes jogegyenlőséggel bírnak, mind vallásgyakorlási, mind politikai igények tekintetében.

2. §. A hat heti oktatás és különböző vallásuaknak egymás iskoláiban tanulhatások iránti minden megszorítás meg van szüntetve. Térítési izgatások és vallásbeli versenyt elöidézö tények, mint büntettek lesznek fenytendök.

X. Törvényjavaslat. A közlekedések előmozdításáról. ⁴⁾

A folyó 1848-dik évi magyarországi XXX-dik törvényczikkben közlekedés előmozdítására tett intéz-

¹⁾ O. gy. iromk. 14. l. ²⁾ ugyanott. 14. l. ³⁾ ugyanott. 15. l.

⁴⁾ ugyanott 15. l.

kedést, az abban utalványozott alapból arányosan háromlandó terti elvállalása mellett, azon meggyőződéssel nyilváníti a törvényhozó testület Erdélyre is kiterjedőnek, hogy annak jótékonyága Magyarhon e részében is mihamarább élvezendő eredményekben fognak jelentkezni.

XI. Törvényjavaslat. Sóárról és sós-kutakról.¹⁾

1. §. A kősó ára az Unio következtében feljebb nem emeltetik.

2. §. A sós-kutak a hazai törvények értelmében szabadon lesznek használhatók.

3. §. Addig is, míg a só áráról országosan rendelkezni lehetne, az apró-só vízbe vetése betiltatik, s ezen sónak ára ideiglenesen is szállittassék le a lehetőségig a miniszterium által.²⁾

¹⁾ O. gy. iromk. 15. l.

²⁾ Ezen törvényjavaslatok u. m. a III, VI, VII, VIII, IX, X, és XI. nem nyertek megerősítést, hanem a nádornak az o. gy. iromk. 20. l. és e munka 32 l. is látható rendelete nyomán a kősós m. országgyűlésre utasítottak, ennél fogva semmi törvényes erővel nem bírnak.

E.

Az unio szentesítése után.

L.

Némely szász és román nemzetbeli kérelmezőknek adott királyi szóbeli válasz az unio kérdésében. *)

I. A szász kérelmezők előterjesztésére. „Miután erdélyi nagy-fejedelemségemnek Magyarországgal egybekapcsolása az erdélyi rendek által valamennyi szász követek hozzájárulásával egyhangulag elhatározott, és általam meg is erősített volt, ez által pedig Erdélyben levő szász alattvalóimnak sem nemzetisége sem pedig szabadalmi veszélyeztetve, sőt inkább megszilárdítva és megerősítve volnának, örvendek önöknek nyilváníthatni, hogy aggodalmaik alaptalanok, és én önöket azon fogadással bocsátom utnak hazájukba, hogy én hiv szászaimat, valamint eddig, ugy ezután is jogaikban és szabadságaikban oltalmazni fogom, kiket királyi kegyemről és indulatomról biztosítok.“

II. Királyi válasz a balázsfalvi oláh nemzeti gyűlés küldöttei előterjesztésére. „Mint hogy római hitű alattvalóim által a balázsfalvi nemzeti gyűlésben szerkesztett folyamodványnak érdeme az erdélyi országgyűlésen egyhangulag elhatározott, s általam a legutóbbi magy. országgyűlésen alkotott VII. törv. cz. képest előlegesen is szentesített egybekapcsolás által megszűnt volna, — örvendek az itt levő küldötteket biztosíthatni, hogy az illető törvényczikk által, mely különbség nélkül nemzetiség-, nyelv- és vallásra nézve

*) 1848 hiv. „Közöny“ 8. sz.

minden erdélyi lakosoknak ugyanazon szabadságokat és jogokat adja, — kívánataiknak legnagyobb részben elégtételt, azért is jövődő boldogságuk csupán e törvény végrehajtásától függ: egyébiránt tántoríthatlan hűségük iránt nyilvánított érzésüket kedvesen fogadom, és önöket királyi kegyem és indulatom felől biztosítom.“

II.

Főherczg István, nádor kir. helytartónak az erdélyi külön kancelláriát megszüntető rendelete. *)

Báró Apor Lázár urnak, az erdélyi cancellária helyettes elnökének.

Magyar- és Erdélyországnak egyesítése iránt az erdélyi országgyűlésen alkotott törvény ő Felsőge koronás királyunk által Innsbrukban f. é. június 10-én kegyelmesen szentesítvén és ekképen a két ország, a két törvényhozás, a két végrehajtó hatalom egygyé olvadván, s különösen a most említett törvénynek 3-dik §. szerint az udvari cancellária megszüntetvén:

Ennélfogva önnek ezennel meghagyom, hogy e rendeletem vételével munkálkodását az udvari cancellária azonnal szüntesse meg. És egyrésztől sietvén a már bevégezettek elküldésével, más résztől a be nem végzettek azon osztályozás szerint tegye át az illető magyar miniszterekhez, a mint a közhírré tett rendeletekhez képest a tárgyak elosztályozása a ministerium által megállapítatott.

Ezen rendelet végrehajtásának eszközlésével a külügyminiszter távollétében Pulszky Ferencz álladalmi titkár mai napról különösen megbiztatván. Buda-Pesten, június 17. 1848.

ISTVÁN, nádor,

k. helytartó.

belügyminister,

Szemere Bertalan.

*) 1848 hiv. „Közlöny“ 17. sz.

III.

**Helyettes erd. udv. cancelláriai elnök báró
Apor Lázár átírata,**
kormányzó gr. Teleki Józsefhez, melyben tudatja,
hogy az erdélyi udv. cancellária működését meg-
szüntette.

3345. 1848. udv. sz.

Excellentissime ac Illustrissime Domine
Comes, Domine mihi colendissime!

In sequelam gratiosorum Serenissimi Archiducis
Cæsareo Regii, Palatini, ac Regii Locumtenentis Regni
Hungariæ ordinum, ddto 19 mensis currentis, super eo
veneratorum, ut articulo circa unionem Transilyaniæ
cum Regno Hungariæ benignam approbationem nacto,
signanter vero juxta hujus articuli §-phum 3-um sub-
sitente hucdum Cancellaria Transilvanico aulica pro
futuro sublata, functio ejusdem Cancellariæ illico sista-
tur, objecta jam superata ocyus expediantur, illa vero,
quæ irrevise hærent, juxta stabilitam negotiorum re-
partitionem concernentibus ministeriis hungaricis resig-
nentur; officiosam dictæ Cancellariæ aulicæ functio-
nem, cum interventu delegatæ hoc fine per prelauda-
tam Suam Serenitatem autoritatis sub hodierno solem-
niter conclusam, relate ad præexistentia officiosa acta,
et negotia autem pro ratione illorum pertractationis
stadii superius mentionato jussui conformes dispositio-
nes adornatas haberi, Excellentie vestræ pro congruo
notitiæ statu hisce notificandi honorem habeo. Qui in
reliquo solito cum venerationis cultu persisto Excellen-
tiæ Vestræ, Viennæ, die 23. junii 1848.

Obligatissimus servus,

Br. Lazarus Apor.

Excellentissimo ac Illmo Dno Comiti Josepho
Teleky de Szék Gubernatori R. Transilvanico.

Claudiopoli.

IV.

A királyi kormánysszék körrendelete,
 mindenik magyar megye és vidék, ugy székely szék
 közönségeinek, szász székek, és vidékek, s az ország-
 gyűlésen képviseleti joggal bíró szabad kir. és taxás
 városok tanácsának az 1848. jul. 2-án Pestre küldendő
 országgyűlési képviselők megválasztása tárgyában.

8199. 1848. sz.

Miután a jelen országgyűlésen Erdélynek Ma-
 gyarországhoz kapcsolatása törvény által megállitta-
 tott, és az erről kelt törvényczikk legfelsőbb megerő-
 sítés végett Felséges urunk eleibe fölterjesztetett, azt
 is végezték az ország Rendei, *) hogy a jövő julius
 2-ik napjára már kihirdetett, Pesten tartandó közös
 hongyülésre küldendő erdélyi követek is, népképvisel-
 et alapján választassanak, a mint ez az erről alko-
 tott s ide mellékelt II-dik törvényczikki javaslatból ki-
 tetszik.

Mint hogy pedig az említett közös hongyülésre
 kittizött határnap már közel van, hogy az oda küldendő
 követek választása megtétethessék: addig is, mig Ő
 Felségének kegyelmes megerősítése elkövetkeznék,
 meghagyatik e nemes megyének (vidéknek, széknek,
 tanácsnak) hogy azon közös országgyűlésre küldendő
 követeknek, a meghatározott népképviselet alapján az
 erről szóló s idezárt törvényczikk értelmében végbez-
 viendő választására a kivántató előkészületek és ösz-
 szeírásokat előre és haladék nélkül ugy igyekezzen
 elkészíteni, hogy elérkezvén a törvényczikk megerő-
 sítése, a választás töstént megtétethessék.

Melyvégre a tárgy bővebb kifejtése tekintetéből,
 az előbb említett II-dik törvényczikk mellett a magyar-
 országi ugyan e tárgyban 1848-ban költ V-dik törvény-

*) Lásd az Országgyűlési jegyzőkönyv 20. l.

czikk is, nemkülömben azon nemes megyében (székben, vidékben) a főpénzen felyül 8 azaz nyolcz vagy több forint adót fizető lakósoknak a dolog sietőbb eligazítása tekintetéből a tartományi főszámvevőség által kidolgozott részletes kimutatása ide mellékelve küldetik. Kolozsvártt, junius 7-dikén 1848.

V.

Királyi meghívó levél,

melylyel az erdélyrészi törvényhatóságok: magyar vármegyék és vidékek, székely és szász székek, s a képviselettel bíró királyi- és mezővárosok az 1848 jul. 2-ára Pestre hirdetett közös magyar hongyülésre meghivattak.

3772. 1848.

B.

R e n d e l e t.

Azon legfontosb eseményeknél fogva, melyek Europa szerte mind kedves hazánk körül, mind annak kebelében naponkint változó, és napról napra aggasztóbb alakban mutatkoznak, ugy a korona és az ország, s kapcsolt részek épségben maradásának, mint a legközelebb mult törvényhozás által megalapított szabadság biztosításának érdekében elkerülhetlenül szükségesnek itéltem Ő Felsége nevében az országgyűlést már e folyó esztendő Szent Jakab hava második napjára eső Pünköst utáni III-dik vasárnapra Pest városába sietve öszvehivni.

Az országos tanácskozás tárgyai főkép azon eszközök kiállítása és megszerzése leendvén, melyek által a véstől környezett királyi koronának s hazának diszes, szilárd és független fennállhatása biztosittathatik, — önöknek ezennel meghagyom, hogy a föllebb kitett helyre és időre a magyar országgyűlési

1848-ki V. és Erdély országgyűlési 1848-dik I. és II. törvény cikkelyekben meghatározott számban s módon választandó, és az országgyűlés tanácskozásában részt veendő képviselőiket pontosan elküldeni a köz-törvényekben megrendelt büntetés terhe alatt kötelességöknek ismerjék. Kelt Buda-Pesten, junius 1848.

ISTVÁN nádor,

kir. helytartó.

Belügyminister,

Szemere Bertalan.

VI.

Királyi meghívó levél (regalis)
melylyel az erdélyi királyi hivatalosok az 1848 jul. 2-ára Pestre hirdetett közös magyar honygyűlésre meghivattak.

1658. E. 1848.

R e n d e l e t.

Azon legfontosb eseményeknél fogva, melyek Európaszerte mind kedves hazánk körül, mind annak kebelében naponkint változó és napról napra aggasztóbb alakban mutatkoznak, ugy a korona és az ország s kapcsolt részek épségben maradásának mint a legközelebbi mult törvényhozás által megalapított szabadság biztosításának érdekében elkerülhetlenül szükségesnek ítéltém Ő Felsége nevében, az országgyűlést már e folyó esztendő Szent Jakab hava második napjára eső Pünköszt utáni III-dik vasárnapra, Pest városába, sietve összehívni.

Az országos tanácskozás tárgyai főképen azon esz-közök kiállítására és megszerzése leendővén, melyek által a véstől környezett királyi koronának s hazának diszes, szilárd és független fenállhatása biztosíthatik: önnek ezennel meghagyom, hogy a főlebb ki-

tett helyre és időre személyesen megjelenni, s az országgyűlés tanácskozásaiban résztvenni, a köztörvényekben megrendelt büntetés terhe alatt, kötelességének ismerje. Kelt Buda-Pesten, junius 1848.

ISTVÁN nádor,

kir. helytartó.

Belügyminiszter,

Szemere Bertalan.

VII.

Az erd. kormányzók körrendelete

a Pestre küldendő országgyűlési követeknek népképviselőt alapján haladék nélküli megválasztása iránt.

7785. 1848.

Minden magyar megye s Fogaras vidéke és székely szék községének, szász székek és vidékek tanácsainak s tisztségeinek; végre az országgyűlésre követküldési joggal bíró városok tanácsainak.

Miután, — a legközelebről jövő július hó 2-dik napján Pesten megnyitandó közös hongytlásra küldendő követeknek népképviselőt alapján választásáról a jelen országgyűlésen alkotott II-ik törvényczikk legfelsőbb kegyelmes megerősítést nyervén, — a tegnapi napon tartott országos ülésben kihirdettetett; erre vonatkozólag folyó hó 7-ikről 7147 sz. alatt innen kibocsátott rendelet folytán meghagyatik a nemes megyének (vidéknek, széknek, tanácsnak, tisztségnek) hogy a most érintett rendelet mellett kiküldött törvényczikk értelmébeni követválasztást haladék nélkül vigye véghez.

Kolozsvártt, jun. 24-én, 1848.

VIII.

**Az erdélyi királyi kormányzék jelentése
a magyar ministeriumhoz a követválasztások tárgyában.**

7982. 1848.

A szász nemzet közönségének jelen hó 26-ról valamint a besztercei, szebeni, s medgyesi tanácsoknak és ujejházszéki tisztségnek ugyanezen hó 28-ról és 29-ről ide tett s 7977, 7982, 7989, 8057 és 8083 főkormányzékenyi számokkal jegyzett felirataik, — melyekben azon okból, mivel a július 2-án Buda-Pesten kinyitandó hongytilésre küldendő követek megválasztása iránt a tisztelt ministeriumtól jött rendelet a szász törvényhatóságokhoz csak közelebből érkezett meg, az országgyűlés kinyitási határnapja már már jelen van; egyébiránt pedig a jelen erdélyi utolsó hongytilésről fölterjesztett törvénycikkek legfelsőbb aláírással szentesítve még nem érkeztek le, s a követeknek július 2-dik napjára Pesten leendő megjelenésére természeti idő sincs: az országgyűlés kinyitását elhalasztatni, vagy ha ez meg nem eshetnék, a távolabbi törvényhatóságok követeit, ha az idő rövidsége miatt a szabott határnapra meg nem jelenhetnének, büntetés alá nem vonatni, illetőleg pedig a szebeni és medgyesi tanácsok addig, míg követeik Pestre a hongytilésre meg nem érkeznek, a szász nemzetet érdeklő semmi tárgyat fel nem vétetni esedeznek, eredetileg ide mellékelve oly kéréssel terjesztetnek fel a tisztelt miniszteriumnak, miszerint valamint az említett úgy a többi szász, s a mint feltenni lehet több magyar és székely törvényhatóságok követeinek, kik az országgyűlés, kinyitására határozott július 2-dik napjára meg nem jelenhetendnek, késedelmeket a választásoknál az idő rövidsége miatt véghez nem vihetésének tulajdonítani és ebbeli mentségüket elfogadni méltoztassék. Kolozsvártt, július 3-kán 1848.

IX.

**Az erd. kir. kormányshék rendelete
a beszterczei, szebeni, medgyesi tanácsoknak és Uj-
egyház tisztségének a követválasztások tár-
gyában.**

7982. 1848.

Közelebb mult szentivánhava 29-ről (28-ról) ide tett hivatalos felirata e nemes (tanácsnak), tisztségnek melynél fogva a Pesten tartatni kihirdetett hongytilés kinyitása napjára az idő rövidsége miatt követeiknek pontosan meg nem jelenhetését jelenték föl s késedelmeket a választásoknak ily rövid határidő véghez nem vihetésének tulajdonítani kérék, — innen mai napról a magyar ministeriumhoz fölterjesztetett: meghagyatik azonban e nemes tanácsnak (tisztségnek), hogy a közelebbi Szent-Ivánhó 7-ikéről 7147. sz. alatti rendeletben meghatározott módon a követeket haladék nélkül megválasztatni, s azokat Pestre a közös hongytilésre legottan elindítani ismerje szoros köteletségének. Kolozsvártt, julius 3-kán, 1848.

X.

**Az erd. kir. kormányshék felirata
a befügyministerhez a követválasztás tárgyában.**

8346. 1848.

A brassai, segesvári, és szász-sebesi tanácsoknak, nem különben a Nagy-Sink és Köhalom széki tisztségeknek közelebb mult SzentIván hava 27-dik 28-ik s jelen hó 3-dik napjairól ide tett feliratait, melyeknél fogva a Pesten már folyamathan levő közös hongytilésre követeik pontos el nem küldhetését az idő rövidségével mentetgetve, a késedelemért büntetés alá nem vonatni esedeznek, a többi szász törvényha-

hó 3-ik és 6-ik napjairól 7982 és 8152. főkormányi számok alatt kelt fölterjesztések folytán, azon nyilatkozattal terjeszti fel e királyi kormánysszék a tisztelt minister urnak: mikép az érdekelt törvényhatóságoknak innen köteleességökké tétetett, hogy az idei Szent-Iván hava 7-ik és 24-ik napjairól 7147. és 7785. számok alatt, a hongytlési követek népképvisélet alapján megválasztatása iránt kibocsátott főkormányi rendeletek szerint, a követeket — ha reménységen kívül még meg nem történt volna, — haladék nélkül megválasztatni, s azonnal Pestre a hongyülésre elindítani el ne mulassák.

Kolozsvár, jul. 24-én, 1848.

XI.

Az erd. kir. kormánysszék rendelete

a brassai, segesvári, szászsebesi tanácsnak, ugy Nagysink és Köhalom tisztségeinek a követválasztások tárgyában.

8346. 1848.

E nemes tanácsnak (tisztségnek Szászsebesnek) — jelen hó 3-áról (Brassónak) — közelebb mult Szent-Iván hava 28-dikáról (Segesvárnak, Nagysinknek, Köhalomnak) közelebb mult Szent-Iván hava 27-dikéről (mindeniknek) — ide tett felirata, — melynélfogva a Pesten már folyamatban lévő közös hongyülésre azon törvényhatóság részéről követek megválasztásában, s elindításában közbejött késedelmet az idő rövidségével, s unioróli törvényczikk legfelsőbb szentesítésének későbbi leérkezttével kívánja mentegezni, — innen máj napról a magyar belügyi minister urnak fölterjesztette: meghagyatik azonban a nemes tanácsnak (tisztségnek) hogy a közelebb mult Szent-Iván hava 7-ik és 14-ik napjairól 7148. és 7785. számok alatt bocsátott rendeletek által kiszabott módon, a követeket, ha

tóságok hasontartalmu feliratik következtében jelen reménységen kívül még eddig meg nem történt volna, haladék nélkül megválasztatni s Pestre a hongytlésre legottan elindítani ismerje kötelességének.

Kolozsvár, jul. 24-én, 1848.

XII.

Az erd. kir. főkormányzék fölterjesztése Szcznere Bertalan belügyi minister urhoz, az unio-tör- vényczikk kinyomatasa és aláiratasa trágyában.

9169. 1848.

A közelebből itten tartott országgyűlésen Erdélynek Magyarországgal egygyé alakításáról alkotott, Ő Felsége által szentesített, és kegyelmes aláírásával megerősítve leküldött törvényczikk mellett jött királyi leiratban az országos karok és rendek arra lévén utasítva, hogy azon törvényczikknek kinyomatása, és a szükséges kiosztogatás végett elegendő példányokban legfelsőbb aláírásra leendő felküldéséről a belügyi minister utján rendelkezzenek; és ezen királyi leiratnak a Karok és Rendek utolsó ülésében lett felolvasása, és kihirdetése alkalmával a Karok és Rendek meghatározván, hogy a királyi kormányzék intézkedése után azon törvényczikknek ministerium általi kinyomatása és kihirdetése eszközöltessék: ezen országos végzés teljesítéséül, az érdekelt királyi leiratban foglalt legfelsőbb parancshoz képest, — azon királyi leiratnak másolatban, a melléje csatolt törvényczikknek pedig eredetileg ide zárása mellett, tisztelt belügyi minister ur ezennel tisztelettel kéretik, hogy azon törvényczikk kinyomatásáról, és illő kiosztásáról rendelkezni méltóztassék, megjegyezvén azt, hogy az eddigi

szokás szerint, a királyi kormányzék tanácsosai és titoknokai, a törvényes királyi tábla tagjai, és közügyek igazgatója, a megyék s székek főtitkárjai, királyi hivatalosok, a törvényhatóságok országgyűlési követei, továbbá a vármegyék, magyar vidékek, székely székek községei, szász székek, és vidékek tanácsai illetőleg tisztségei, kiváltságos helyek tanácsai, nem különben a tartományi főhadizászlós, főbiztosság, főszámvevőség, királyi kincstári tanács, k. fejevári káptalan, kolozsmonostori konvent, és végre az udvari főhivatalok közötti kiosztás végett 650. hatszázötven példányok nyomattak.

Kolozsvártt, jul. 27 én, 1848.

XIII.

Belügyminister Szemere Bertalan rendelete az erd. főkormányzékhez melylyel az unio-törvény kiosztott példányait leküldi.

793. eln.

B.

Az erdélyi utósó országgyűlésen alkotott eredeti törvény példányok most levén legfelsőbb aláírás alatt, addig is, míg azokat a törvényhatóságok számára elküldhetném, ide rekesztve küldök az általam kiosztott törvényezikkből 500. példányt eladás végett, az érettek bejövendő pénz az országos pénztárba leteendő levén.

Kelt Budapesten, aug. 30-án, 1848.

Belügyminister,
Szemere B.

XIV.

Az 1848 július 2-ára Pestre összehívott közös hongyülés tárgyalásaiából.

(A százsz képviselők augustus hó folytán, a magyarok július és augustus folytán jelentek meg, még pedig kivétel nélkül.)

Előleges ülés a felsőházban, 1848 jul. 4-én ¹⁾

A kinevezett elnök országbíró Majláth György székét elfoglalván megnyitó beszédében így szól: „Middön felséges fejedelmem akarátának hódolva, e széket elfoglalom, mélyen érzem — főkép hazánk jelen körülményei közepette — a tisztemmel járó terhek súlyát; él azonban bennem azon biztos remény, hogy valamint a három százados elszakadás után, ujolag szerencsésen egyesült két testvérhőne helyen egybegyült nagyérdemű tagjainak minden tanácskozásait, a testvéri kölcsönös bizalom, és annak szelid magzatja, a közegyetértés, fogja átlengetni; ugy tölem, őszinte régi tisztelőim sem bölcs tanácsukat, melynek szükségét igen is érzem, sem szives bizalmukat, mely nélkül minden törekvésem hasztalan lenne, megvonni nem fogják.“

A nádor királyi helytartó meghívására választott 11 tagu küldöttségben látjuk gróf Teleky Domokost.

Előleges ülés az alsóházban ²⁾

A korelnök Palóczy László megnyitó beszédében egyebek közt így szól. „Ime most is a sors rejtélyes vedréből én valék szerencsés kihuzni azon főnyerő sorsot, miszerint a népképvisélet alapján választott követekből egybeszerkesztett nemzeti első gyű-

¹⁾ Hivat. „Közlöny“ 1848. 26. sz.

²⁾ Ugyanott.

lésen, ideiglenes első elnök lehettem, és pedig azon nemzeti első gyűlésen lehettem, melyen a habsburgi Ferdinánd és Zápolya uralkodási viszállyaik miatt hajdan kitört, s átokteljes zivataroknál fogva, hazánktól több mint háromszáz gyászos emlékezetű évekig elszakítva volt, de véle újra és örökre egyesülve iker testvérévé vált Erdélynek lelkes követeit is, nemzeti képviselőik, díszes soraitok szép koszorujában tündöklő boglárókként befűzve láthatandjuk, s őket a szeretettek, s az ide rég óta vártakat is üdvözelve köszönthetendjük.“

A nádor királyi helytartó meghívására választott 11 tagu küldöttségből Méhes Sámuel meg nem érkezete miatt maradt ki.

Az 1848 jun. 26-án Insbrukban kelt s ugyan azon év július 2-ra Pestre egybehívott országgyűléshez intézett királyi leiratok bevezetése:

Mi első Ferdinánd stb. „Hű Magyar- s vele egyesült Erdélyországunk s az ahoz kapcsolt országok zászlósainak, egyházi s világi főméltóságainak, nagyjainak és képviselőinek, kik az általunk 1848 július másodikára szabad királyi Pest városunkba összehívott országgyűlésen egybegyűlve vannak, üdvöt és kegyelmünket. ¹⁾

A nádor királyi helytartó a megnyitó trónbeszédben július 5-én 1848, az uniót így említi meg: „Erdélyországnak Magyarországgali egybeolvadását, a legszivesebb atyai indulattal szentesítette ő Felsége, azért is, mert ez által

¹⁾ Hiv. „Közlöny“ 1848 27. sz.

igazán kedvelt hű magyar- és erdélyországi népeinek buzgó ohajtását teljesíthesse; de azért is, mert az eképen egybeforrt két ország, most már egy országgá alakulva, erejének, felvirágzásának egyesült kifejlődésével, még erősebb támasza leend a trónnak és szabadságnak. Ő felségének magyar ministeriuma elő fogja terjeszteni mindazokat, mik ezen már megtörtént egybeolvadás részleteire nézve a törvényhozás által még elintézendők“. ¹⁾

1848 jul. 5-ki I-ső Ülésben az alsóház tagjai kilencz osztályba soroztatnak s a IX-ikben találjuk: Pálffy János Udvarhelyszék, Horvát Dániel Csik-Szereda, Berzenczey László Maros-zék, Keller János Sz.-Udvarhely követeit. ²⁾

III. Ülés jul. 6. igazoltatnak, Antal Imre, Berzenczey László, Pálffy János, Horváth Dániel, Keller János. ³⁾

IV. Ülés jul. 7. a ház rendszabályait tervező bizottmányba megválasztatik Pálffy János. ⁴⁾

VI. Ülés jul. 10. 1848. Alelnökül Pálffy János, jegyzőül Keller János választatott meg az erdélyiek közül. ⁵⁾ sat. sat.

¹⁾ Hiv. „Közlöny“ 1848. 27. sz.

²⁾ Ugyanott 27. sz.

³⁾ Ugyanott 28. sz.

⁴⁾ Ugyanott 29. sz.

⁵⁾ Ugyanott 32. sz.

XV.

A kolozsvári 1848 I. t. cz. által kinevezett unio bizottmány jegyzőkönyve. *)

Pesten julius 16-án 1848 (a tudós társaság teremében) kormányzó gr. Teleky József elnöksége alatt tartott unio-bizottmányi ülésben

Jelen lévén:

Lemény János, br. Jósika Miklós, br. Kemény Domokos, Horváth István, Zeyk József, ifj. gr. Bethlen János, Pálfi János, Mikó Mihály, Berde Mózes, Goos Károly, Roth Ilyés, b. Vesselényi Miklós, Szász Károly, gr. Teleki László, Bohetzel Sándor, Saguna András, Gyergyai Ferencz (18.)

Jelen nem lévén:

Br. Kemény Ferencz, gr. Toroczkai Miklós, Balázsi József, id. gr. Bethlen János, gr. Teleki Domokos, br. Kemény Dénezs, Véér Farkas, Schmidt Konrád, Löw Vilmos, Demeter József, Hankó Dániel, Debreczeni Márton (12.)

1.

A kormányzó, mint országosan kinevezett elnök, örömet jelentvén ki, hogy e bizottmány tagjaival az Erdély érdekébeni közremunkálhatást itt meg lehet kezdeni, legelőször is azt látja teendőnek, hogy a tanácskozás rendes vezetése, és a bizottmány alakulása tekintetéből szükséges lenne egy jegyzőt választani, aki a bizottmány tanácskozásából kifolyó megállapodást

*) Ez érdekes és kevéssé ismert jegyzőkönyv elejét ennek tanubizonyságául közlöm, hogy az unio-bizottmány valósággal megalakult és működött, hely szűke miatt azonban az egész jegyzőkönyv közlését más alkalomra kénytelenítettem halasztani.

és eredményt följegyezze s arról rendes jegyzőkönyvet vigyen; erre nézve ha a bizottmánynak is tetszenék, Gyergyai Ferenczet ajánlaná.

A kit a bizottmány is elfogadván, a jegyzőkönyv vitelére ezennel megbizott.

2.

Az a kérdés mertülvén fel, miképpen kezdjen e bizottmány munkálódásához fogni? hogy megbiztatásának czélszerűleg megfelelhessen, a több felé ágazó vélemények megvitatása után e bizottmány abban

állapodott meg: hogy miután Magyarország és Erdély egygyé alakulásáról megszentesített erdélyi I-ső törvényczikkely 2 ik. pontja szerint ez országos bizottmány a végre lön kinevezve, hogy a teljes egygyéalakulás részletei iránt világosítsa fel a magyar miniszteriumot, Erdély érdekének a Magyarországba illesztésén közremunkáljon, és a jelen közös hongyülésre a ministerium által e tárgyban előterjesztendő törvényjavaslatokra anyagot nyújtson, ebből kiindulva az országos bizottmány ugy felelhet meg kiküldetése céljának, ha Erdély érdekeit és korszültekivánatait elősorolva, a nemzetek igényei kielégítthe tést is tekintetbe véve, mind polgári, mind egyházi, mind katonai, ugy kincstári szempontból egy munkálatot készít, s ezt mint anyagot és felvilágosítást a magyar ministerium eleibe terjeszti törvényjavaslata megtehetésire. Minthogy azonban a jelen közös hongyülés rendkívülileg és csak a közös hon védelmére sürgetőleg teendő intézkedés végett van egybehiva s rövidre szabott ideje nem engedi valamely részletes munka kidolgozását és elhatározását; ez okból jelenleg célravezető csak a lenne, ha a leg sürgetőbb és anyagi veszély nélkül el nem halasztható tárgyak fognak kiszemeltetni és a jelen országgyűlés által elhatároztatni, a többiek pedig, ugy a részletes munka ki-

dolgozása is, a folytatólag télen tartandó országgyűlésre halasztatnak. Ennek nyomán a kormányzó mint elnök megkéretett és bízott, hogy maga által a bizottmányból felveendő néhány taggal egyetértve, készíttessen sorozatot a felveendő tárgyakról s miután e sorozat készen lesz, hívassa egybe a bizottmányt az a felől tartandó tanácskozás végett.

Ezzel a gyűlés eloszlott.

Julius 23-án 1848 kormányzó gróf Teleky József elnöksége alatt tartott unio-bizottmányi ülésben

Jelen levén:

Lemény János, gr. Teleki Domokos, br. Jósika Miklós, Horváth István, br. Kemény Dénezs, Zeyk József, ifj. gr. Bethlen János, Mikó Mihály, Goos Károly, Roth Ilyés, Szász Károly, gr. Teleki László, Boheczel Sándor, Ságuna András, Debreczeni Márton, Gyergyai Ferencz.

Jelen nem levén:

Br. Kemény Ferencz, gr. Toroczkai Miklós, Balázi József, id. gr. Bethlen János, br. Kemény Domokos, Pálfi János, Véér Farkas, Berde Mózes, br. Vesselényi Miklós, Schmidt Konrád, Löw Vilmos, Demeter József, Hankó Dániel.

3.

Olvastatott a jul. 16-án tartott előbbi ülés jegyzőkönyve
s megállíttatott.

4.

Az elnök bemutatja a 2-dik számú határozat következtében megkészített sorozatát a felveendő tárgyaknak, a mely következőleg volt feljegyezve: sat.

Julius 24-én 1848 kormányzó gr. Teleki József elnöksége alatt tartott unio-bizottmányi ülésben.

Jelen lévén:

Boheczel Sándor, Debreczeni Márton, Goosz Károly, Horváth István, Roth Ilyés, br. Jósika Miklós, Gyergyai Ferencz.

5.

Olvastatott a julius 23-án tartott ülés jegyzőkönyve és megállítottatott.

Julius 27-én 1848 kormányzó gr. Teleky József elnöksége alatt tartott unio-bizottmányi ülésben.

Jelen lévén:

Ifj. gr. Bethlen János, Boheczel Sándor, Deme-ter József, Goosz Károly, Horváth István, br. Kemény Domokos, br. Kemény Dénezs, Lemény János, Mikó Mihály, Roth Ilyés, Saguna András, Szász Károly, gr. Teleki Domokos, gr. Teleki László, br. Jósika Miklós, b. Vesselényi Miklós, jegyző: Gyergyai Ferencz.

6.

Olvastatott a jul. 24-én tartott előbbi ülés jegyzőkönyve s megállítottatott.

7.

Felhozatván, mily nehézséggel jár az unio-bizottmány tagjainak értésire adni az ülések tartása napjait és óráját

a jelen lévő tagok megegyeztek abban, hogy a további rendelkezésig, ezután mindennap legyen ülés délután 5 órakor; és csak akkor értesítsenek a tagok előre, ha bizonyos akadály miatt, nem lehetne ülést tartani, sat. sat. sat.

A szász nemzet emlékirata a közös magyar országgyűléshez az unio feltételeire nézve. *)

Denkschrift der sächsischen Nation in Siebenbürgen über die Bedingungen ihrer Vereinigung mit dem Königreiche Ungarn.

(Zur Vorlage an den ungarischen Reichstag.)

A szász követek az utolsó erdélyi országgyűlésen nyomasztó befolyás alatt inkább saját magán érzelmeiktől vezetette, mint kapott utasításukra támaszkodva, megegyeztek Erdély szorosabb egyesítésébe Magyarországgal, még mielőtt ez egyesülés lényege és alakja a szász nemzet előtt tudva lett volna. Amde a szász nemzet valamint az 1842 és 1847-ki országgyűlések végzése és az 1848-ki kir. előterjesztések folytán, úgy az önálló nemzeteket megillető szabadság természetes elveinél fogva egy előleges tárgyalást kívánni annál inkább fel vala jogositva, mivel sem a magyarországi törvények vele hivatalosan soha sem közöltettek, sem pedig általában a magyarországi viszonyokkal és reformokkal megismerkedni kötelezve nem volt. Ide járul, hogy az 1791 XI. t. cz. azt a biztosítékot tartalmazza, hogy a fenálló kormányi és államforma, valamint a három nemzet egyesüléskönyve az ország alaptörvényét képezi, s az 1791 XIII. t. cz. a szász nemzet diplomatikai állását világosan biztosítja. Már pedig az ország alaptörvényeit s ünnepélyesen biztosított jogokat csak hosszabb, érett megfontolás és nem egyetlen tétessel, nem egyetlen csaknem vita nélküli országgyűlési ülésben lehet megváltoztatni és megszüntetni.

*) Németből fordítva, a „Transilvánia“ Beibl. s. Sieb. Böt. 1848 53 — 55. lapjaiból.

A szász nemzetnek az említett elhamarkodás által megsértett, és inkább a történetek rosszszalására mint az unio iránti bizalomra hangolt jogérzete, csak az által vala megnyugtatható és a további alkudozások folytatására megnyerhető, hogy:

1. Magyarorszában a kapcsolt részek már birnak nemzeti engedményekkel, és így a külön nemzetiségek fenállásának elve nem ellenkezik a Magyarországgali egyestüléssel;

2. hogy a szász követek az erdélyi magyar és székely nemzeti gyűlésekben a szász nemzetiség fennállásáról biztosítottak;

3. hogy várható, miképp a szász nemzetet a kormány is annál bizonyosabban védelmezendi és az iránt a birodalmi gyűlés tanácskozásaiban tekintettel leend, mivel ő felsége, a császár, az 1848 april 25-iki alkotmányokban a nemzetiségek és helyhatósági szervezetek sérthetlenségét a kormány általános alapelveitl mondotta ki és f. évi junius 11-én Innsbruckban fejedelmi szavával nyilvánította a szász követek előtt, hogy „hű szászait jogaikban és szabadságaikban mint eddig, úgy ezután is oltalmazni fogja.“
Hogy továbbá

4. nyilvános szózatok és tények bizonyítják mikép a magyar Királyságnak csak Németországra támaszkodva, csak Németországgal összekötve lehet jövője; és így a német elem és német intézmények fennmaradásának ellensége nem lehet. Hogy végre

5. a szász nemzet és szabadelvű alkotmányának fentartása Magyarország szellemi és anyagi előhaladásának kárára nincsen.

Ha a szász nemzet e reményei nem telyesülnek, mint önálló nemzet, mely csak nemzeti létének fennmaradása reményében követte a magyar királyok felhívását, s ezen független nemzeti létet, a történelem és e felett meglevő számtalan oklevelek tanúsága sze-

rint, hét évszáz lefolyása alatt, valamint a magyar királyok alatt, a Magyarországgali előbbi egyesülés korában, ugy a nemzeti fejedelmek alatt is, és utóbb az osztrák császári ház uralkodása alatt sértetlen fentartotta; és csak is ezen föltevésben egyezett meg a Lipóti hitlevélben a megújított államalapszerződvénybe, a mely ez érzelmeiben 700 év óta növeltetett és lételet az idők minden viharai közepett megóvni bírta, a legfőbb és bizonyos jót bizonytalan reformkísérleteknek semmi esetre sem áldozhatja fel.

Vagy mindent kockáztatnia kell saját fentartása érdekében, vagy ha szerencsés kimenetelhez semmi reménye nem lenne, kénytelen azon párthoz csatlakozni, a mely a nemzetiségek fentartása elvének hódol. Előre már az unio iránt ellenséges állásba tolva, soha sem lesz a magyar korona boldog tagja, s kölcsönös törekvések támaszát nem képezendi még akkor sem, ha az egybeolvasztás erőszakosan vitetnék keresztül. Ha megengedtetik a szász nemzetnek — mint reméli — hogy a Magyarországgali szorosabb kapcsolatban tovább is fenmaradhasson, ugy önként érhetőleg mindazt törvényesen és változhatlanul biztosítva birnia kell, a mitől létele és előhaladása lényegesen föltételeztetik. A szász nemzetnek joga van ezt követelni, mert:

1. az egyesülési egyezménynek szabad cselekmény és nem aláigázás gyanánt kell tárgyalatni; mivel az aláigázást bebizonyított honárulásnak vagy háborúnak kell megelőznie.

2. Mert Magyarországnak, hogy megszilárdulhasson, általános rokonszenvre van szüksége, s a szerencsétlen nemzetiségi elnyomás következményeitől indítatva már is kényszerülve látja magát a kapcsolt részekben megváltoztatni az eddigi egybeolvasztási rendszert; minélfogva a szász nemzetre nézve sem állithat fel ellenkező elveket.

3. mert a szász nemzet, rendezett alkotmányát, közművelődési intézeteit éppen a közös előny érdekében nem áldozhatja fel semmi törvényhozási kísérleteknek, semmi provisoriumnak, s ép ily kevéssé ítéltetheti el magát a helytállásra, avagy éppen a visszaesésre, míg Magyarország többi néposztályai ugyanazon érettség és tevékenység fokára jutnak. A saját fenállását és korszerűt haladását feltételező javadalmakhoz számítja a szász nemzet:

I. A kilencz székből és két vidékből s vagy törvénykezési vagy közigazgatási tekintetben oda tartozó részekből álló szász terület és politikai özszeffüggésének mostani alakjában fenntartását.

II. A szász nemzeti universitás, mint a szász nemzeti egyetem alapköve ezután is az élethoszigan szabadon választott szász nemzeti ispán alatt álland.

Ugyanannak hatásköre:

a.) A igazságszolgáltatás, mint feljebbviteli törvénytörvényességé;

b.) A nemzeti vagyon kezelése.

c. A belviszonyokra vonatkozó helyhatósági szabályok alkotása.

III. A szabad községi igazgatás s a kerületi és községi tisztviselők szabad választási joga biztosított.

IV. Minden hivatalos tárgyalásoknál és levelezésekben valamint be-, úgy kifelé hivatalos nyelv a német legyen. Az országos törvények a szász törvényhatóságoknak hiteles német kiadásban megküldendők.

V. Független szabad állás minden vallásfelekezeti egyházai és iskolái számára; vagyonuk szabad kezelése; az ágostai hitvallást követők részére zsinati alkotmány és egyházi törvénykezés; a papok szabad választása; a közoktatás szabad elrendezésének és felügyeletének joga; tanítási és tanulási szabadság; az anyanyelv korlátlan használata az egyházakban és iskolákban, s az egyazon vallásfelekezethez tartozóknak

egyetemes alárendelése illető saját ugy alsóbb rendű, mind felsőbb egyházi és iskelai hatóságai vezérlete és felügyelete alá; a legfelsőbb felügyelési jog az erdélyi ágost. hitvallásnak egyházai és tanodái felett a királyt illetvén.

VI. Megtartása a szász helyhatósági törvényeknek (Statuta), az önkormányzat (autonomia) és ennek alapján, valamint a nemzeti élet különböző viszonyaira nézve általában, ugy különösen az ipari és czéhbeli viszonylatok szabályozását és a polgári őrség szervezését és alkalmazását illetőleg is teendő korszerű javítások megóvása mellett.

VII. Miután a szász papság dézmája a magyar országgyűlésen követett eljárás folytán az 1848 IV. és VI. t. czikkekben az erdélyi KK. és RR. által is egyszerűen eltöröltnek nyilvánítottak, az eltörölt nemesi kiváltságokat illetőleg elfogadott kárpótlási ajánlat hasonlatosságára a szász papság is a nemzettel egyetemben igénybe veszi a papságtól elveendő dézmájának méltányos kárpótlását; mivel önként érthető, hogy az egyik egyezményileg kötelezett néposztálynak (a mint ez az eset a szász papság irányában okmányilag dézma kötelesekre nézve) a másik jogérvényesen szerződő rész rovására, bárminő kigondolható jogelvek értelmében, kedvezni lehetetlen.

VIII. A szász nemzet követeli, hogy szintén az eltörölt nemesi kiváltságokra nézve megállított kárpótlási eljárással kapcsolatban, a szász papság dézmájának kártalanítását az államkincstár oly módon vegye magára, hogy az összes, szász dézma tiszta jövedelmének kilencz évi átlagos számításából kitudandó évi dézmaösszeg, mint valamely tőkének évi jövedéke örökös névleges államadósság gyanánt elismertessék és fenmaradjon.

IX. A szász nemzet magát feljogosítva hiszi továbbá kívánni, hogy a szászoktól felvett, és a nyilvános szász perceptorai pénztárakba befolyt adó, a többi

államjövödelmek között, névszerint azon alap gyanánt jelöltessék ki, a melyből a szász papság pénzbeli jövedékké átváltoztatott eddigi természetnybeli dézma jövedelme a superintendensnek haladéktalanul kifizetendő, mivel minden tekintetben méltányos és önként érthető, hogy a szász nemzet kebeléből befolyó államjövödelmek, mindenek előtt az állam ama nemzet ellenében elvállalt kötelezettségének teljesítésére fordítottassanak; hová főleg a szász nemzetbeli papi jövédek tisztázása tartozik.

X. A szász nemzet követeli végre — a mennyiben a szász papság eddigi dézma jövedelmei dézma kötelezettjeivel kötött dönthetlen erejű és érinthetlen érvényű szerződévények által minden amazok részéről lehető önkényes károsítás ellen biztosítva valának — jövöre is, valamint a nemesi kárptólások, ugy az ő törvényes jövedelmeire nézve szintén a legerősebb garantiák és biztosítékok állitassanak fel; minthogy a papi jövedelmek bukásával, a szász nemzetnek magának bukta is minden tekintetben együtt járna, mivel a szász nemzet minden közművelődési és egyházi intézete kisebb nagyobb mértékben a nevezett papi jövedelmektől függ.

Ezen garantiákat a szász nemzet, az erdélyi országgyűlés által a dézmák kárptólására általában lekötött kamarai jószágok és jövedelmeken kívül, különösen a szász területről befolyó öszszes adókban találja fel, ugy, hogy a papság közvetlen a szászok adóalapja által legyen fedezve.

XI. A szász községeknek közcélokra adományozott dézmákra nézve, ugyanazon elvek szolgáljanak zsinormértékül, melyek a papi tizedet illetőleg.

A viszonylatok, melyekben a szász nemzetnek biztosított saját helyhatósági alkotmányával, nemzetiiséggel és autonomiával a magyar királysághoz, annak közkormányához s a testvér nemzetiségekhez állania kell, a következőkben összefoglalhatók:

a.) az általános országos törvényhozásra nézve. A hozandó általános, minden honpolgárt kötelező törvények a szász nemzetet is kötelezendik; míg a csupán sajátlagos belviszonyait illető s a helyhatósághoz tartozó törvények alkotása a szász nemzet részére fentartva marad;

b.) annak az országgyűléseni képviselőtére nézve. Átalában alá vetendő magát a szász nemzet az általános országos törvényeknek, és csak azt követeli, hogy:

1. A szász nemzet ispánja birjon üléssel és szavazattal a mágnások tábláján.

2. Hogy a szász kerületek más választó kerületekkel soha özsze ne elegyítettessenek.

3. Hogy ha az országgyűlési képviselőt a lakosság fejszáma szerint fogna rendeztetni, a szász kerületek közül egyik se küldjön kevesebbet egy képviselőnél az országgyűlésre;

4. hogy a kerületek fenálló felosztása szerint, a székhelyek (városok és mezővárosok) a kerületekhez tartozó más helységektől el ne szakíttassanak.

c.) az adóban, országos közterhekben és a megfelelő javadalmakbani részvételle nézve. A jogegyenlőség elvéből folyó egyenlő kötelezettségből eredt általános adókat és közterheket a szász nemzet az őt illető arányban hordozni fogja, csak fentartja magának az adók felhajtását és kezelését, valamint a közterhek kiosztását saját hivatalnokai által; hasonló arányban igényt tart az azon adóknak és terheknek megfelelő előnyökhöz, valamint egyenlő osztalékra számít az országos jövedelmekből.

A házi és helyi rovatatok és terhek szabályozását, behajtását és felhasználását a nemzet maga határozandja meg; így az ugynevezett 13 kros alapból az egyes szász kerületeket illető és 1762 óta visszatartott osztályrésznek az eziránt eszközendő számítások alapján leendő azonnali megtérítését szintén követeli.

d.) A honvédelemre nézve. A jogegyenlőség alapján a szász nemzet sem fogja magát a honvédelembeni aránylagos részvét alól kivonni.

e.) A politikai közigazgatás és igazság szolgáltatás legfőbb központjára nézve. A legfőbb központ az alkotmányos király a maga felelős ministeriumával. A ministeriumban azonban a szász ügyek számára egy külön osztály állítandó elegendő számú szászokból. A nemzeti univesitas és a király között semmi más közép hatóság sem állhat.

Ezen föltételek nélkül, melyeknek teljesítése egyedül biztosítja a szász nemzet fenmaradását, nem egyezhet meg a szász nemzet Erdélynek a magyar királysággali szorosabb egyesítésébe.

N. Szeben, 1848 jul. 3-án.

A szász nemzet egyeteme Erdélyben.

Salmen Ferencz s. k.

a szász nemzet ispánja.

Sigerus Károly s. k.

helyetes jegyző.

XVII.

A szász képviselők kezdenek kilépni.

Magyar képviselőház Pesten.

LVII. ülés 1848 sept. 19. *)

Elnök: Schmidt Henrik és Rosenfeld
Szeben város képviselői következő emlékiratot nyújtottak be: „Ismervén küldőink politikai irányukat és a törvényességnek még betűjéhez is ragaszkodásukat, — megfontolva az ösvényt, melyen a mostani magyar törvényhozás halad; kétségtelen előttünk, hogy itten

*) „Közlöny“ 1848. 104. sz.

az országért, küldöink — nemzetünkért mit sem tehetünk; ennél fogva tehát ezennel képviselői pályánkról lelépünk; fenhagyván természetesen küldöinknek, ha netalán újra megválasztandó egyének által képviseltetni akarnának a magyar országgyűlésen.“ Uj egyházszéki képviselők Friedenfels Jenő és Bransch Mihály hasonló iratot adtak be: „Tisztelt képviselőház! A folyó országgyűlés mostani irányában küldöink előtt ismeretes politikai meggyőződésünk szerint nyugodtan részt nem vehetünk. — Fenhagyván tehát természetesen választóinknak, ha netalán kívánnak, új választás útján a magyar országgyűlésen képviseltetni — képviselői hivatásunkról ezennel lemondunk. Pest sept. 19. 1848.“

Schnell József és Fabini Frigyes megyesszéki képviselők következő nyilatkozattal mondanak le:

„A törvényhozó test jelen állása s cselekvésl modora oly iránt vevén, melylyel politikai hitvallásunk elveit — választóink jogszerű nézetei és igényei átel lenében — összeilleszteni képesek nem vagyunk: az itteni képviselő pályán további működésünk felelet terhét fejünkről elhárítása személyes kötelességünk következtében képviselői hivatásunk teréről lelépni kénytelenek vagyunk; jelentjük azért illető tisztelettel a tisztelt képviselőháznak, miszerint választóinktól vett képviselői megbízásunkat, ugyanazoknak — leléptünk által — kezökbe visszaadjuk, fenhagyván számukra eziránti további rendelkezésük jogát.“

Ez így lemondott hat képviselő nyilatkozatai felett vita támadván, Schmidt Konrád így nyilatkozik:

„Tisztelt ház! A szász törvényhatóságok képviselői között három Schmidt van, én Szerdabelyszék követe vagyok, s nem mondtam le. (Egy hang. Isten áldja meg!) Ne méltóztassanak azon lemondásokból, melyeket egyes képviselők be-

adtak, valamely ellenséges lépést következtetni a szász nemzet részéről. Én is szász törvényhatóság követe vagyok, s ime itt állok. A ma nap bátorkodtam nyíltan kimondani, hogy ha a tisztelt ház a törvénytől kiszabott ösvényt elhagyja, akkor én is le fogok mondani, de ezt eddig szükségesnek nem láttam; sőt ezután is kívánok részt venni a ház tanácskozásában. Ismétlem, abból, hogy egy képviselő lemond, nem következik az, hogy azzal az illető törvényhatóság is lemondjon képviseltetési jogáról, hanem a törvény tiszta értelme szerint következik, hogy új választás rendeltessék. Kérem tehát a tisztelt házat, ne méltóztassék a jelen esetben a szász nemzetnek tulajdonítani azt, hogy hat egyén lemondott a követségről.“

 XVIII.

Beltügyminister Stadion irata

az erdélyi szász nemzet követeihez: Schmidt Henrik,
Wagner Frigyes és Rosenfeld Joseph urakhoz. *)

383. 1848.

birod. beltügym.

Tekintetes urak!

Különös meglegedésére szolgál a ministeriumnak, önöknek, uraim, tudtokra adhatni, hogy császár Ő Felsége azon kérést, melyet önök az erdélyi német nemzet nevében a legmagasb trón előtt előadtak, teljesíteni méltóztatott.

*) Siebenb. Bote 1849. 117. sz. hü fordítása.

A szász nemzet Erdélyben ugyanis a f. hó 22-én kelt császári határozmány által régi jogához képest ismét a korona közvetlen parancsai alá helyeztetik, s ezen parancsok neki jövőben a cs. kir. ministerium által, alkotmányos nemzeti hatósága útján fognak kiadatni.

A nemzet e viszonyban nemzeti önállásának csalhatlan biztosítékait, intézményei korszerű fejlődésének föltételeit találandja fel. E sikert soha meg nem tört loyaltásának s azon biztos előrelátásának köszönheti, melylyel az egyes osztrák népfajok nemzeti lételének alapföltételeit a monarchia egységében s az öszkormány erősbülésében felismerte.

Az öszministerium örömteljes részvétellel s azon előérzettel üdvözli önök szabad s politikailag érett nemzetének beléptét az osztrák népek nagy szövetségébe, hogy ez új és benső szövetség gyümölcsökben mindkét részre nézve gazdag leend.

Még csak az van hátra uraim, hogy tudósítsam, mikép Ő Felsége e legf. határozat foganatosítása végett egy külön császári biztos kiküldése iránt nyilvánított további kérésöknek is eleget tenni méltóztatott. Az Ő Felsége által e célra kinevezett cs. k. udvari tanácsos báró G e r i n g e r küldetésében azonnal utnak induland Erdélybe.

A szász nemzeti egyetemhez intézett császári leirat s a nemzethez magához szóló manifestum még Olmützből leküldetett egy külön futár által parancsnokoló tábornok b. Puchnernek, kellő kihirdetés végett. Van szerencsém ezen okmányok másolatait önökkel közölni.

Fogadják, uraim, kitünő nagyrabecstülésem biztosítását.

Bécs 1848. decemb. 25.

Stadion.

XIX.

Császári Patens 1848 dec. 21-ről. *)

Mely által a szász nemzet kívánsága, annak közvetlen a korona alá leendő rendeltetése, az őszmonarchiával való szoros összekapcsoltatása, s a központi nemzeti hatóságnak ez által feltételezett közvetlen egybekötése iránt a bécsf felelős ministeriummal, megadatik.

Mi I. **FERENCZ JÓZSEF** isten kegyelméből Ausztria császára sat.

Hű szász néptünknek Erdélyben.

Szeretett, hű szász néptünknek császári üdvözlétünk s kegyünk és kegyelmünk biztosítását.

Midőn kormányra lépésünk alkalmával a császári koronánk alatt egyesített minden népeink felett széttekintettünk, jól esett szívünknek és nagy vigasztalásunkra szolgált, azon időben, midőn a népeknek a trón iránti hűsége és ragaszkodása szent kötelékei sokszoros megpróbáltatásnak valának kitéve, s a szabadság és függetlenség fogalmai a kedélyek megzavarására használtattak — felismertünk azon nagyszerű áldozatkészséget, melylyel házaitokat s tűzhelyeiteket, műhelyeiteket és ekéiteket önként odahagyva, s örömteljes odaadással vagyont és vért áldozva fegyverhez nyulattak, — a fenyegető veszély pillanatában megvédendők és oltalmazandók az őszmonarchia századok óta fenálló épületét, annak egységét és erejét, valamint császári házunk jogait is.

A trón és állam, melyért küzdöttetek, megadandják néktek a megérdemelt elismerést, és meg tudandják oltalmazni azt a biztosítékot, melyet őseink által annyiszor megdicsért vitézségtök, kitartástok és hűségötök, főleg pedig rend- és törvényszeretetetök s a nálatok othonossá vált szabadság észszerű használata ál-

*) Birod. kormánylap 1849 ev 44 szám hű fordítása.

tal a korona fényének és az állam fenmaradásának mindenha nyujtanak.

Örvendetes megnyugvásunkra szolgál tehát hű szász nemzetünk követői által nekünk előadott kívánságára, megadhatni császári jóváhagyásunkat.

Ezen kívánságok tartalma bebizonyította előttünk, hogy egy egységes és erős őszállam, s az egygyes nemzetek jogegyenlősége alapjáni szerves összeköttetésének szükségességét átláttátok; hisz épen ezek azon elvek, melyeket trónraléptünk alkalmával népeinknek hirdettünk, s a melyeket fejedelmi kötelességeink teljesítésében mindig szem előtt fogunk tartani.

A nemzetnek azon ősi joga, hogy közvetlen a korona alá legyen rendelve, az őszmonarchiávali szoros kapcsolat, és a központi nemzeti hatóságnak ezáltal feltételezett közvetlen egybeköttetése a székvárosunkbani felelős ministeriummal, valamint a szász nemzetnek saját követői általi képviseltetése egy általános osztrák birodalmi gyűlésben, oly kívánságok, melyek az államnak a jogegyenlőség s a népek szabad önelhatározása alapján eszközlendő újbóli felépítése iránt táplált legmagasabb ohajtásainkat megelőzik.

Midőn tehát a szász nemzet ezen kívánságaira császári jóváhagyásunkat adjuk, megbiztuk egyszermind cs. kir. ministeriumunkat, hogy magát a szász nemzet ispánjával s illetőleg annak nemzeti egyetemével tegye hivatalos összeköttetésbe, s az ezen hatóságoktól legfelsőbb elhatározásunk alá terjesztendő előterjesztéseket, jelentéseket, valamint a szász nemzet körébe eső magánosok kérelmeit, folyamodványait és panaszait vagy terjeszse fel legfelsőbb vizsgálatunk és elhatározásunk alá, vagy vegye megfelelő tárgyalás alá.

A mi hű szász nemzetünk saját követői által az őszmonarchia népképviselésébeni részvétét, valamint képviselői számát illeti, a nemzet törvényes képviselével eszközlendő egyetértést és képviselőinek amaz

egyetértés alapján leendő egybehívását azon időpontra tartjuk fen magunknak, midőn az általános osztrák birodalmi gyűlés állandó egybealakítása, valamint a választási mód felett kiadandó szerves törvény végleg meg fogott állapíttatni.

Császári kegyünk és kegyelmünk állandó bizonyítékát adjuk tehát hű szász nemzetünknek, s elvárjuk tőle, hogy a birodalom szívével és érdekeivel való szoros kapcsolatát, saját felvirágzásának, megerősödésének és gyarapodásának megnyugtató biztosítékául fogja elismerni. — Kelt Olmütz kir. fővárosunkban, 1848. december 21-én.

FERENCZ JÓZSEF.

Gr. Stadion Ferencz.

(Megjegyzés: Ez okmány az 1849-ki „Sieb. Bote“ 117. számában is közölve van, aszsal a különbséggel, hogy ott dec. 22-ről van keltezve és Gr. Stadion helyett Schwarzenberg Felix miniszterelnök által aláírva.)

XX,

Az 1848. dec. 22-ről 254. birod. belügym. sz. alatt a szász nemzeti egyetemhez intézett legf. leirat másolata. *)

Mi I. FERENCZ JÓZSEF (középczim) Méltóságos és tekintetes, tekintetes és nemes, okos és gondos, kedves hiveink!

Hű szász nemzetünk a császári trónunk iránt bizonyított régi ragaszkodástól áthatva, s a birodalomnak az események által fenyegetett épségéhez ragaszkodva, saját kebeléből választott követei által kérte, hogy közvetlen császári koronánk alá állhasson, legf.

*) Sieb. Bote 1849. 117. sz. hű fordítása.

parancsainkat felelős császári ministeriumunk utján vehesse, s az öszbirodalommal törvényhozási öszszeköttetésbe is léphessék.

Trónralépésünk alkalmával a népeknek szabad önelhatározásuk és függetlenségök végett biztosított minden nemzetek egyenjogúsága értelmében, s azon érdemek igazságos méltánylatául, melyeket a szász nemzet császári házuunk s az öszbirodalom körül újabb időkben is szerzett, december 22 én kiadott nyilatkozványunk rendén helybenhagytuk azok kívánságait: minélfogva indittatva érezzük magunkat nektek következőket parancsolni:

A szász nemzet törvényes főnöke és ispánja ezután mindazon közigazgatási ügyeket, melyek eddig az országos hatóság hatáskörébe tartoztak, maga igazítandja, s a további közigazgatási szervezet fentartása mellett a szász nemzet alkotmányos képviselővel intézendi el, az ezen hatáskört meghaladó közigazgatási ügyleteket azonban székvárosunkban levő felelős császári ministeriumunk utján a mi elhatározásunk alá terjesztendi.

A szász nemzeti egyetem, mint felebbviteli törvényszék által ellátott s ezután legfőbb törvényszékünk által felülvizsgálandó polgári és bünvádi perek szintén ennek, s a körülményekhez képest cs. igazságtügyi ministeriumunk utján császári elhatározásunk alá felterjesztendők.

Hogy e mellett hű szász nemzetünk sajátos helyhatósági jogai és statutái is kellő méltánylatban részesülhessenek, szívesen tekintettel leendünk az iránt, hogy a központi hatóságoknál a nemzet kebeléből való férfiak alkalmaztassanak, kik a szász nemzet municipalis szerkezetének s szellemi és anyagi szükségéinek kellő ismeretét magokkal hozandják.

A mi végre hű szász nemzetünk azon kívánságát illeti, mely szerint az általános osztrák népképviselőben részesülhessen, a saját nézetünknek és aka-

ratunknak is megfelel, s ez iránt a szükséges előintézkedéseket megteendjük, és titeket, kedves hiveink, e részbeni határozatunkról annak idejében értesítendünk.

Midőn ez előzmények folytán a szászföldnek (Sachsenland) államjogi és közigazgatási tekintetbeni bekebelezését a jövő osztrák öszalkotmány által öszszakapcsolt országok sorába ezennel végrehajtottuk, a szászföldnek (Sachsenland) — a szász alkotmány és beligazgatás egyelőre változatlan fentartása mellett, — az öszbirodalomhoz való további csatlakozására szükséges s jövő viszonyainak megfelelő intézkedések a szász nemzeti egyetem törvényes közlege által fognak legfelsőbb elhatározásunk alá terjesztetni.

E végett valóságos udvari tanácsosunk oedenbergi báró Geringer Károly személyében egy teljhatalmu császári biztost méltóztattunk kiküldeni, a ki a nevezett célra irányzott tárgyalásokat veletek, kedves hiveink, végzendi, s ebbeli legalázatosabb ajánlatokat legfelsőbb elhatározásunk alá terjesztendi.

Ennélfogva meghagyjuk nektek, kedves hiveink, hogy a kitüzött célból nevezett császári biztosunk iránt kötelességszeríten mindenekben készségesek és engedelmesek legyetek, rendeleteit úgy tekintsétek, mintha tőlünk magunktól jönének, s e szerint utasítsátok minden alárendelt hatóságtaikat. Egyébiránt kegyünkkel s kegyelmünkkel hajlandók maradtunk.

Kelt Olmützben, 1848. dec. 22-én.

XXI.

Az erdélyi kir. kincstárnok körrendelete a hatósága alatti hivatalokhoz.

6367. 1848.

Serenissimus C. R. Archidux Stephanus Regni Hungariæ Palatinus et R. Locumtenens vigore benignæ

suæ ordinationis 30. Junii a c. editæ R. huic Thesaurariatus clementer intimare dignatus est: 1) Quod cum Pptus Trans. cum Regno Hungariæ jam unitus sit, suæque Serenitatis, ut et regiminis ministerialis hungarici activitas per suam Majestatem Sacratissimam ad Tranniam etiam extensa habeatur; cunctæ suæ Serenitatis Ordinationes penes Contrasignaturam ministerialem edendæ — prout et illæ per financialem Ministrum ad R. Thesaurariatum dimittendæ incunctanter effectui mancipandæ, manciparique faciendæ sint. 2) Quod per Regium Theutum relate ad re moram et damna ex intermissa benignæ huius Ordinationis effectuatione in regnum publicamque administrationem redundantia responsabilitatis oneri subjectum, cuncti subordinati officiales, publicos regni proventus tractantes, simili responsabilitatis oneri subjiciendi sint. 3) Quod præter dependentiam a prælaudato regni uniti regimine omnis alia dependentia, correlatio et nexus per R. Thesaurariatum tam respectu sui, quam et respectu sibi subordinatorum officialum interrumpendus, auri, argenti, pecuniæque paratæ e regno eductio interdicens, proventusque publici pro usu per prælaudatum regimen ministeriale disponendo asservandi et absque ullo defectu conservandi hoc magis veniant, quod quilibet officialis relate ad sinceram ac providam pecuniarum, bonorum et quorumvis demum proventuum, curæ fideique suæ concreditorum conservationem personali subjiciatur responsabilitati, quod ipsum Eidem pro notitia et stricta observantia congruaque sibi subordinatorum individuorum edoctione hisce perscribitur.

E Regio M. Pptus Tranniæ Thesaurariatu. Cibinii die 7. Juli 1848.

1849.

Katonai kormány felállítása.

I.

Császári nyiltparancs,

1849 jul. 19-ről Erdély lakóihoz, melyben b. Wohlgemuth Lajos altábornagynak Erdély polgári és katonai kormányzójává s Bach Ede kormányiszéki tanácsnoknak felhatalmazott császári polgári biztosává kineveztetése tétetik közhírré ¹⁾

Mi I. Ferencz József, Isten kegyelméből Ausztria császára, Magyar-, Cseh-, Lombardia-, Velence-, Dalmatia-, Horvát-, Slavonia-, Galliczia-, Lodoméria- és Illyria országok királya sat. Erdély nagyfejedelme sat. sat.

Mi jónak láttuk: titkos tanácsos és altábornagy br. Wohlgemuth Lajost, az Erdélyi Nagyfejedelemségbe, a szász földet s a vissza kapcsolt részeket u. m. Kraszna, Közép-Szolnok és Zaránd megyéket, nemkülönbén Kövárvidékét és Zilah várossát oda értve, polgári és katonai főkormányzónak kinevezni. Melléje pedig a polgári körhez tartozó tárgyak igazgatására, mint teljeshatalmu császári biztost a bukovinai hercegség igazgatóját Bach Eduardot rendelni.

Mely szerint parancsoljuk ezen ország köre alá tartozó minden előljáróságoknak, minden állomásu és karu lakósoknak, hogy rendeleteit és parancsolatait a mi altábornagyunk br. Wohlgemuth Lajosnak,

¹⁾ Gyűjteménye az Erdélyre nézve kiadott legf. cs. nyiltparancsoknak sat. 1849 jul. 19-ről, 1850 február közepéig sat. 2. l. 1. sz.

és teljesbatalmu biztosunk Bach Eduardnak rögtön, pontosan és hiven telyesitni szoros kötelességöknek tartják.

Kelt fő- és lakvárosunkban Bécsben, jul. 19-én
1849.

FERENCZ JÓZSEF.

F. Schwarzenberg.

II.

Császári nyiltparancs,

1849 julius 19-ről a szász nemzethez, báró Wohlgemuth altábornagynak Erdély polgári és katonai kormányzójává s Bach Ede kormányzéki tanácsnoknak felhatalmazott császári polgári biztosává, a szász föld befoglalása melletti kineveztetésének kihirdetése iránt. ¹⁾

Mi I. Ferencz József, Isten kegyelméből Ausztria császára, Magyar- és Csehország, Lombardia és Velence, Dalmát-, Horvát-, Tótország, Galiczia, Lodomeria és Illiria s Jeruzsálem, sat. királya sat. Erdély nagyfejedelme sat. sat.

Méltóságos és tekintetes, tekintetes és nemes, okos és érdemes, kedves hiveim!

A szász földnek az összes álladalombai létszeres beígátására nézve, hiv szász nemzetünk kérelme teljesítése következtében, jónak láttuk 1848-ik év december 21-éről 254. B. M. T. szám alatt kelt legfelsőbb leiratunk által, oedenbergi báró Geringer Károly ministeri tanácsosunkat teljhatalmu császári biztoskép oly végre kikülden, hogy veletek, kedves hiveim, e czélra nézve alkudozzék, hogy a ti e tárgyat érdeklő legalázatosabb kívánataitokat legfelsőbb helybenhagyásunk alá terjessze.

¹⁾ Nyilt. 1849-50. 2-4. l. 2. sz.

Azóta küzszolgálat érdekében jónak láttuk altábornagy báró Wohlgemuth Lajost Erdély nagyfejedelemsége — ideértve a szász földet és visszakapcsolt részeket is — polgári- és katonai kormányzójául kinevezni, s melléje a Magyarországra teljhatalmu cs. biztoskép kiküldött báró Geringer helyébe, Bukovina herczegségünk országos igazgatóját Bach Eduárdot, a polgári ügyek vezetésire teljhatalmu cs. biztosul rendelni.

Illy minőségében van megbizva egyszersmind ezen teljhatalmu cs. biztosunk 1848-dik év december 21-ről kelt határozatunk szerint kérelmeiteket és kívánataitokat érdeklő báró Geringernek kimutatott rendeltetést is átvenni, s azokat császári birodalmunknak legkegyelmesebben adott birodalmi alkotmánya szerint teljesedésbe is venni.

Utasítunk tehát kegyelmesen kedves hiveink, kérelmeiteket és kívánataitokat további megfelelő intézkedés végett, az általunk kinevezett polgári és katonai kormányzó, s a mellé rendelt cs. teljhatalmu biztos elébe terjeszteni, azoktól várni s azoknak mindenben készakarattal engedelmeskedni, intézkedéseiket tőlünk magunktól származottakkép tekinteni, s ehézképest utasítani egyszersmind minden alárendelt hatóságaitokat is.

Császári kegyelmünk és szivességünkkel egyéb-iránt továbbra is jó akarattal maradunk.

Kelt fő- és lakvárosunkban Bécsben, jul 19-én
1849.

FERENCZ JÓZSEF.

Schwarzenberg F.

III.

Hirdetménye

a cs. k. polgári és katonai kormányzónak 1849-ik év sept. 1-ről, melynél fogva az erdélyi kormány-
széknek 1848 év dec. 22-én legfelsőbbleg meg-
rendelt feloszlataása közhirré tétetik. ¹⁾

Ő Felsége mult év december 22-én kelt legfel-
sőbb határozatánál fogva rendelni méltóztatott, mikép
az erdélyi főkormányzék feloszlatoznak tekintendő.
Mi ezennel közhirré tétetik.

Wohlgemuth, s. k.

altábornagy.

¹, Gyűjt. 1849—50. G. I. 8. sz.

1852.

Az 1849 márczius 4-iki Charta eltörlése után.

A.

A szász nemzet lemond saját polgári autonómiájáról.

I.

Hirdetménye

a cs. kir. katonai és polgári kormányzónak 1852-diki mártius 15-ről, melynélfogva a legfőbb ítélő és semmitő törvényszékhez tanácsnokká nevezett eddigi nagy-szebeni vidéki főbiztos **Salmen Ferencz** helyébe a nagy-szebeni katonavidéknéli közigazgatási ügyleteknek vezetése gróf **Amadei** kerületi tanácsnokra s a szászföld igazságügyeleteinek tárgyalása a cs. kir. fő-törvényszéki bizottmányra ruháztatott át. ¹⁾

Ő cs. kir. apost. Felsege f. é. februar 1-éröli legfelsőbb végzeményénél fogva főkormányszéki tanácsnok, királybíró s szász nemzeti gróf **Salmen Ferencz** urat a legfőbb ítélő és semmitő törvényszék tanácsnokává méltóztatott kinevezni.

Ezen okból a belügyminiszter ur f. é. februar 24-éröl 1365 sz. a. kelt kibocsátvánnya által, a nagy-szebeni katonavidéknéli közigazgatási ügyletek vezetését, eddigi vidéki főbiztos **Salmen** ur helyett az itten a kormányzóságnál alkalmazásban álló kerületi tanácsnok gróf **Amadei** urra bizta.

Nemkülönb en ugyanazon okból f. é. marczius 6-áról 2853 szám alatti magas kibocsátványnál fogva az igazságügy minister ur rendelete, miszerint jelen-

¹⁾ Országos törvény- és kormánylap 1852. 134. l. 37. sz.

leg a szászföld igazságtügyleteinek tárgyalása a szász nemzeti egyetemtől, mint felyebbviteli bíróságtól, Erdély más országrészeire nézve fenálló cs. k. főtörvényszéki bizottmányhoz tétessék át ideiglenesen, s jövőben az annál e célra alkotandó sajátlagos tanácsnál láttassék el.

Minthogy a nemzeti egyetemnek eddigi bírósági hatásköre tekintetéből teendői a cs. kir. főtörvényszéki bizottmányra szállnak át, s innen ez uttal egyszersmind minden szász bírósági hatóságok közvetlen utasítatnak, e rendelet vételnapján kezdve minden beadványok és tudósításokra nézve az ügyletmenetet azonnal a nevezett főtörvényszéki bizottmányhoz megkezdeni, tehát ezen új ideiglenes intézkedés azon célból juttatik köztudatra, hogy mindenki tudja, mikép a bírósági segély ezentul előforduló eseteiben a nagy-szebeni katonavidékre nézve hova folyamodjék.

Mi a közigazgatási ügyleteket illeti, azokat a vidéki hatóság, mely cs. kir. vidéki hivatal címe alatt működend, fogja ugy mint eddig ellátni.

Hg Schwarzenberg Károly, s. k.
altábornagy.

II.

Hirdetménye

a cs. kir. katonai és polgári kormányzónak 1852-diki november 11-ről, melynél fogva a nagy-szebeni vidékben legfelsőbbleg rendelt országfejedelmi közigazgatási hatóságoknak s Abrudbányán kerületi hivatalnak felállítását tétetik közhirré. ¹⁾

Ő cs. kir. apost. Felsege 1852 october 27-röli legfelsőbb végzeménye által a nagy-szebeni vidékben 8 cs. k. kerületi és 16 cs. k. alkertületi hivatal-

¹⁾ Országos törvény- és kormánylap 1852. 567. l. 223. sz.

nak, továbbá Abrudbányán kertületi hivatalnak felállítását, a girbói és jelenlegi Szászváros székéből alakított alkerületnek a károly-fehérvári cs. k. kertületi hivatalhoz csatolását, nemkülönb a besztercei kertületnek a Beszterczen fennálló cs. k. vidéki hivatal alá rendelését méltóztatott legkegyelmesebben parancsolni.

Ezen rendszabály teljesedésbe vételével a belügyminister ur 1852 october 30-ról 6130 b. t. sz. a. kelt kibocsátványánál fogva engemet bizván meg, a fennemlített cs. k. új hatóságok életbe léptetését 1853-diki január 1-jére határoztam.

A kertületek és alkerületek terjedelme, a hivatalok székhelyeivel, s a beosztott helységek nevével együtt közelebről fog kihirdettetni, s ez uttal minden intézkedések megtételnek, hogy ezen új hatóságok hivatalos működésüket 1853 diki január 1-jén akadály nélkül elkezdhessék.

Ezen időponton kezdve a városi és széktanácsoknak az alárendelve volt szék- megye- és katonahatárszél helységekbeni hivatalos eljárása a cs. k. kertületi és alkerületi hivatalra száll át, mire nézve mihamarább külön hivatali és átadási utasítás fog kiadatni.

Ugyanezen időponton kezdve a nagy-szebeni és fogarasi cs. k. katonai vidék parancsnokság is, a közigazgatási hatóságoknak végleges szervezéseig a nagy-szebeni cs. k. vidékhivatallal egy hivattal fog egyesítettetni, s a fogarasi cs. k. vidékhivatal cs. k. kertületi hivatal nevezettel továbbra is ahozi alárendeltségben marad.

Hg Schwarzenberg Károly,
altábornagy.

B.

A szász nemzeti egyetem a királyföldi közvagyonot a szász egyházaknak és intézeteknek adományozza.

I.

Magas cs. kir. helytartósági elnökség! *)

A magas cs. kir. helytartósági elnökség 1859. nov. 4-én $\frac{5069}{14}$ szám alatt kelt elnöki átiratával méltóztatott az alázattal alólirt bizottmányt értesíteni, miszerint a magas cs. kir. belügyministerium 1859. oct.

27. $\frac{1923}{M. J.}$ szám alatt kelt kibocsátványa által fel lön

hatalmazva arra, hogy az alapítványul szánt évi 50000 frt a szász nemzeti vagyomból, a legfelsőbbleg helybenhagyott 1850 aug. 24-ki alapító-oklevél értelmében, az illető tanodáknak kiszolgáltassa, sőt a szász nemzeti egyetem 1854. dec. 18-ki határozata értelmében az 185 $\frac{0}{1}$ év második felére eső hátralékok részletenkénti folyóvá tétele is megengedettet, a mennyiben azt a szász nemzeti pénztár állása engedné.

Továbbá az alázattal alólirt bizottmány fel lön szólítva, hogy miután a fenebbi évi 50000 frt előbbi m. elnöki utalványok alapján az alapítóoklevélben megnevezett különböző tanodák részére már folyóvá tétett, a nemzeti pénztárt kezelő hivatal és nemzeti számvévőség arra utasitassék, hogy ezen 50000 ftot mint évenként rendszeresen ismétlődő kiadást előjegyzésbe vegye, s az ezutáni fizetéseket, a korábbi utalványok

*) Ném etből.

értelmében, az eddig jogosult követelők részére teljesítse.

A mi az alapítóoklevélben iskolai czélokra részletesen kiszabott hátralékokat illeti, az alázattal alólírt bizottmány felszólítattott, utasítsa a nemzeti számvévőséget arra, hogy az 185°/₁ év második felére ama évi 50000 ftból eső hátralékot, tekintettel a különböző időben megtörtént részlet-fizetésekre — biztosítsa s erről kimutatást készítsen, miszerint meglehessen tudni, mily időközökben és mekkora összegekkel lehetend e hátralékot törleszteni.

E célra a m. cs. kir. helytartósági elnökségnek indokolt ajánlat teendő, önként értetik, miszerint az 1860-ki előleges számítás ehez csatolandó s abba a fennebbi oktatási czélokra szánt 50000 ft. pp. vagy is 52500 ft o. é. s a hátralék törlesztésére ajánlandó részlet összeg is felveendő.

Az előlemlített m. elnöki rendelet következtében, a nemzeti számvévőség s a nemzeti pénztári hivatal ugyan arra utasítattott, vegye az érintett 50000 p. ftot vagy is 52500 ftot o. é., mint évenként ismétlődő kiadást előjegyzésbe; miután azonban előbbi m. helytartósági elnöki utalványok alapján, az alapítóoklevélben megnevezett különböző tanintézeteknek eddigelő, nem a mostani m. elnöki kibocsátványban föltételezett 50000 ft p. p. vagy 52500 ft o. é. összeg, hanem csak 40000 pft vagy is 42000 ft o. é. osztattott ki, a minthogy

1)	a gymnasiumoknak	évenként	25000 ft p. p.
2)	a seminariumoknak	"	7000 " " "
vége 3)	A szászvárosi, szászsebesi stb.		
	nagyobb népiskoláknak	évente	8000 " " "
	tehát összesen csak is		40000 ft p. p.
- vagy is 42000 ft o. é. kifizetése lön utalványozva, az alapítóoklevélben szegényebb népiskolákra és stipendiumokra szánt 10000 ft p. p. vagy is 10500 ft o. é. fenmaradott maradék összeg mostanig sem utalványoz-

va sem kifizetve nem lett, — a nemzeti pénztári hivatalnak különösen meghagyatott, hogy innen veendő további rendeletig valamint a folyó november 1-vel kezdődött évre ugy jövöre is, évente csak a már folyóvá tett összegeket, összesen 40000 ft p. p. vagy 42000 ft o. é. fizesse ki a szász nemzeti pénztárból az illető jogosultaknak, az eddigi fizetési utalványok értelmében, — e rendelkezés alapossága és jogos volta kitérnend a mellékelt 1860-ik évi előleges felszámításból, mely szerint a nemzeti pénztár állása alig birja meg a fenérintett 42000 ft o. é. kiadást, nem hogy még többet is hordozhatna.

A mi az alapítóoklevélben különböző oktatási czélokra részletezett, 185°/₁ második felétől fogva forgó hátralékokat illeti, bátorkodik az alázattal alólírt bizottmány, a nemzeti számvevőség által a nemzeti pénztár számadásai alapján kidolgozott e részbeni kimutatást, az ahoz mellékelt jelentéssel együtt, azon véleménye hozzáadásával ide csatolni, miszerint kiténik, hogy a nemzeti pénztár jelen állása mellett, a minden erejét több mint kimerítő roppant 285,250 ft o. é. tevő hátralék letörlesztésére, mostanság gondolni sem lehet; de e hátralékok folyóvá tétele, törlesztése jövöre is alig lesz lehetséges, épen a m. cs. kir. helytartósági elnökség és a m. cs. kir. bellügyministerium által érintett 1851. dec. 18-ki 1771. 1851. számú egyetemi határozatnál fogva, mely szerint a kérdésben forgó alapítóoklevél teljesevésbe vételekor, a szász nemzeti vagyontökéjét bármi körülmények között sem lehet valaha csorbitani, — tekintetbe vevén azon időpontot is, midőn a fogarasi fiscalitas inscriptionalis ideje lejár, s a jószágoknak a magas kincstár birtokába viszatérte által a szász nemzeti pénztár legjelentékenyebb jövedelem forrása apad ki, — e bizottmány a szász nemzeti vagyon körültekintő és valódi lelkiismeretes kezelése szempontjából indulva ki, — ha

szintén a nemzeti pénztárban talán legközelebb a fogarasi urbéri kárpótlási tetemes összeg után remélhető jövedékből, az alapított összeg 50000 ft p. p. vagy 52500 ft o. é. teljesen fedezve lenne — sőt fölösleg állana is rendelkezésre, ekkor sem tehetné semmi esetre azt, miszerint beleegyezését adja arra, hogy e fölösleg az érintett hátralékok részlet összegeinek törlesztésére fordítassék, sőt épen az alapítvány további, a legkésőbbi időig fennmaradása érdekében azt tanácsolná, hogy hasonló pénztári fölöslegek, egyelőre ne fordítottassanak az alapítványi összeg hátralékának törlesztésére, hanem tőkésítsenek, hogy így a törzsvagyron szaporodjék, — mivel elenesetben, a mint azt a szász nemzeti egyetem fenérintett tárgyalása alkalmával maga kifejté — midőn előre láthatólag majd a szász nemzeti pénztár jövedelme megapad, a főbb pontok teljesítése, az az magának az alapítóoklevélnek főczélja tétetnék kétségessé, sőt veszélyezve lenne. E bizottmány véleménye szerint, a kátralékok törlesztéséhez csak akkor kellene fogni, ha a főbb alapítványi föltételek egykor kellően biztosítva leendenek.

N. Szeben, május 16-án 1860.

A szász nemzeti vagyont kezelő bizottmány.

Schreiber m. p.

Arz m. p.

II.

A „Carl Fürst zu Schwarzenberg Gouverneur von Siebenbürgen, Ein Denkblatt von Josef Ritter von Grimm,“

czimű munka 37-ik lapján következőket olvashatni:

„Miután az ország új politikai és törvénykezési organisatioja a szász székek és vidékek hatóságainak, valamint a szász nemzeti egyetemnek is, mint politi-

kai és igazságszolgáltatási főhatóságnak felosztását kilátásba helyezte volt, s előre látható vala, hogy az eddig részben ¹⁾ a szász nemzeti vagyonból hordozott közigazgatási költségek hordozását az államkincstár veendi át, akkori követ most ministeri tanácsos és a cs. k. evang. főgyháztanács elnöke Zimmermann F. indítványára 1850 aug. 22-kén tartott ülésökben elhatározták a szász nemzet képviselői: hogy a nemzeti vagyon 50,000 fra előleg felszámított évi jövedelmét következőkép használják fel:

1. Az 5 szász gymnasiumnak egyenlő felsegállítás végett évenként 25,000 ft.

2. Gymnasiumbeli hallgatóknak segélypénz (stipendium) gyanánt évenként 4,950 ft.

3. Felállítandó seminariumokra évenként 7,000 ft.

4. Seminariumbeli ifjaknak segélypénzül (stipendium) évenként 2,000 ft.

5. Szász főnépiskolák felsegállítására évenként 8,000 ft.

6. Szegény német népiskolák számára 3.050 ft.

Az adománylevél 8-dik pontja rendeli: „az elősorolt nevelő intézetek tartoznak, hogy ha felkértek, minden növendékeket, vallás és nemzetiségre való minden tekintet nélkül fölvenni.“ A 9. szakasz rendeli: „Az elősorolt adományi öszvegek azon pillanatban lesznek a nevezett célra folyókká, a melyben a két nemzeti pénztár az ugynevezett Contingenseket és más közigazgatási költségeket fizetni megsztik.“

Ezen adománylevél 1851 augusztus 16-án legfelsőbbleg helybenhagyatott.“

¹⁾ Csaknem egészen.

C.

A szász nemzet egyházi autonómiájáról is lemond.

Főegyháztanácsa ebbeli felterjesztései. ¹⁾

I.

Felség! Az erdélyi ágostai hitvallásuak ősi egyházi alkotmányában gyökerezik superintendensének ama kettős tulajdonsága, hogy ő mint az ágostai ev. hitvallásnak feje, egyszersmind az illető egyházmegye lelkésze. Mintán közvetlenül az egyházi reformáció után, két szebeni lelkész lett volna superintendens, harmadizben, 1572-ben a berethalmi lelkész választott superintendenssé, s midőn ez lelkészi állomását a fenforgó körülmények miatt el nem hagyhatta, alkalmat adott arra, hogy az ágostai hitvallásuak superintendensége a berethalmi lelkészséggel kapcsoltsassék egybe, sőt az azutáni öszhangzó választások, melyek szerint Berethalom községe lelkészét, a synodus superintendensét ugyanazon személyben találta fel, a superintendenségnek a nevezett lelkészséggeli egyesítését a jelen időkgig hagyományszerűleg fentartá, s főlőslegessé tette a superintendens külön dotációjáról gondoskodni.

De eltekintve attól, hogy az ágostai egyházi synodust alkotmányszerűleg megillető superintendens választás — a berethalmi község szabad választását, ez viszont a synodus választási szabadságát korlátozta, — a superintendens magas és fontos állása mellett, eddig csak jelentéktelen pénzbeli járulékokat kapott

¹⁾ A német eredetiből.

a clerustól s a hivatalos és törvényszéki taksákból, míg tulajdonképi jövedelmét, mint berethalmi lelkész, a többi ágostai papokhoz hasonlóan, természetnyeri tizedben kapta. E viszony a superintendéns működésére is káros hatást gyakorolt, hátrányára vált egyfelől az általa képviselt egyháznak, másfelől egyházközségeinek, mert akadályozta őt azon kötelmek pontos teljesítésében, melyek mint egyházi főnököknek, mint a Szebenben levő főconsistorium tlnökének, mint község lelkésznek, hivatását képezték.

A majdnem általában ágostai hitvalláson levő szász nemzet által már régen felismert eme visszás helyzetén, a hűngedelmes főconsistorium oly módon igyekezett 1837-ben segíteni, hogy az erdélyi országgyűlésre begyűlt rendek útján állam-dotatiót kért a superintendéns számára, ez által oly állapotba kívánván azt helyezni, hogy minden más hivatal és fizetés nélkül ellehessen s egyedül püspöki hivatásának élhessen.

Bárha az erdélyi államjog, mely a négy bevett vallás teljes egyenjogúsága alapelvein nyugszik, az ágostai hitvallásukat ily kérésre feljogosítja s ezt még az is támogatta, hogy a r. katolikus és görög egyesült egyházak püspökei az államtól jelentékeny dotatiókat kapnak, sőt még a helvét hitvallásuk superintendense is bír a Fiscustól jószágrészt jobban megélhetése végett,¹⁾ míg az ágostai rokon vallásfelekezet superintendense, mint ilyen, bár amazéhoz hasonló hivatalköre van, úgy a legmagash szolgálat, mint az egyházi és iskolai ügyekben is — az államtól mi segélyt sem kapott, — az akkori mostoha körülmények között, midőn a szász nemzetnek az erdélyi rendekhez benyújtott kérelmeit nagyon ritkán szokta volt süker koronázni — e kérelem tárgyalás alá sem vétetett.

¹⁾ De mindez nem nyugdíjjal járó államfizetés: Az ev. reformátusok és unitáriusok alkotmányos érzülete az ily évdíjt háározottan visszautasította.

Azon meggyőződésben tehát, hogy az ujkor nagy átalakulásai ama 1837-ki motívumok súlyát növelték s az erd. ágostai hitvallásnak superintendensének állását oly viszonyok közé juttaták, miszerint a czélszerű módosítás még sürgetőbb szükséggé vált, bátorkodott e hüngedelmes főconsistorium, az előlérített indokolás mellett 1850 január 30-án a cs. k. birodalmi miniszteriumhoz azon kéressel járulni, miszerint adassék az ágostaiak superintendensének külsőleg is egy méltóságához illő állás s magas hivatásához képest láttassék el államdotatioval.

E kérelmezés ellátásaképen a belügyminister ur 1850 oct. 21-ki kibocsátványával, a kormányzó utján, kérdést tétetett e főkonsistoriumhoz a fölött, valjon a jelen körülmények között, midőn a protestáns egyházfők állampénztárbéli dotálásának kérdése még szőnyegre nem került, hajlandó-e a superintendensség elválasztását létesíteni s a kormányzó által ajánlott 2000 frt fizetés pótlékkal megelégedni, avagy ama határozatával, az előbb érintett kérdés eldöntését bevárni kívánja?

E magas ministeri kibocsátványra, melyben az ezen hüngedelmes főkonsistorium törekvése, hogy a superintendensség a berethalmi lelkészségtől elválasztassék, szükségesnek elvileg elismertetett s mély köszönettel lön megértve a magas kormány azon hajlandósága, hogy kész e czélt az állam vagyonából adandó segélypénzzel előmozdítani, — a hüngedelmes főegyháztanács az akkori kormányzói helyetteshez 1851 apr. 27-én 185. szám alatt kelt előterjesztésében bátor volt azon meggyőződését kifejezni, hogy a superintendensségnek a lelkészségtől elválasztását nagyon szükségesnek látja s azt mielőbb életbe léptetni ohajtja, de kénytelen a superintendensnek pótszegélyt ajánlott 2000 frtot igen csekélynek nyilvánítani, minthogy a superintendens ez esetre, hogy illendően élhessen, kénytelen lenne a lelkészi állomást is megtartani s

igy csak jobban megélhető lenne elérve; de a főcél, állásának önállóvá tétele, nem léteztülne, s így az államkincstár az ohajtott eredmény nélkül terheltetnék. E nyilatkozathoz egyszersmind azon kérését csatolta, miszerint a magas kormány tekintetbe vevén e koronaország különös viszonyait, az ágostai hitvallásnak superintendensének dotatioját, az érintett általános dotatiókérdésétől elvontan és önállóan engedélyezni méltóztassék. Azonban e hüengedelmes főkonsistorium ez utóbbi előterjesztése ellátásának még nem örülhet.

Tekintetbe vevén azt, hogy az 1851 máj. 28-ki 135. 1851 szám alatti legalázatosabb kéressel legfelsőbb szentesítés alá terjesztett egyházi alkotmány, a főkonsistorium elnökségét a superintendensre bizza, a mi Szebenbeni jelenlétét okvetlenül megkívánja, — hogy a superintendensnek, mint az ágostai hitvallásnak főpásztorának, teendői annyira szaporodtak, hogy osztatlan tevékenységét veszik igénybe — hogy a superintendensnek a magas kormány organumaivali közvetlen érintkezése a magasb szolgálatra nézve csak üdvös lehet, — hogy a magas kormány maga arra törekszik, miszerint az államkormányzat minden ágainak fővezetését egy helyre központosítsa, — szükségesnek véli e hüengedelmes főconsistorium azt, hogy a superintendens lakjék állandóan a magas kormányhatóság és e főconsistorium székhelyén, tehát a superintendensségnek a berethalmi lelkészségtől elválasztását s székhelyének Szebenbe áttételét, a jelen elutasíthatlan követelményeinek bátor tekinteni.

Fentartván tehát a jogot az erdélyi ágostai egyház superintendensére néző állam dotatióra, bátorodik e hü engedelmes főconsistorium az erdélyi loyalis ágostai hitvallásu közönség nevében, egyetértve az ágostai egyházi synodussal, melynek joga: a superintendenst megválasztani, épségben hagyatík, azon bizalomteljes kérést tenni a trón zsámolyára, kegyesked-

jék Felséged megengedni, hogy az érintett határozat valóztatására szükségelt költségek, még a dotatiokérdése az állam által rendezve leend, az erdélyi görög n. egyesült püspök fizetése mintájára — egy az erdélyi ágostai hitvallásukra teendő rovatal utján fedeztessenek.

Az ajánlat további kivitelére vonatkozólag, e hűengedelmes főconsistorium szabadságot vesz magának legalázatosabban még a következőket előadni.

Hogy az erdélyi ágostai hitvallásuk superintendense oly állásba juthasson, miszerint más hivatal és jövedelem nélkül, megkivántató önállósággal, egyedül hivatásának élhessen, s fontos állásához mért illő háztartással Szebenben lakhassék, s magát a szükséges segélyszeméllyzettel környezhesse, a superintendens személyére, a superintendenség egyéb szükségleteire, a szükséges segédszemélyzetre következő Dotatio méretett ki:

a) A superintendensnek megélhetésére s egy állásához és méltóságához illő háztartásra állandó fizetéssel 5000 frt, fizetési járulék (Functionszulage) 3000 frt. Igénye lesz nyugdíjra, a cs. kir. hivatalnokokra fenálló szabályok értelmében.

b) Egy illő szállás kibérlésére, hol nem csak a superintendens szabadszálláson, de a szükséges hivatali helyiségek is meglegyenek, mintegy 2000 frt.

c) A superintendens mellé adandó hivatali személyzetnek, fizetéseik lennének:

Egy előadó 1600 ftal előléptetési joggal tiztiz évenként 1800 és 2000 frtba Egy fogalmazó 600 ftal s hasonló előléptetési joggal 800 és 1000 frtba = 1000 frt. Egy írnök 500 frtal, más 400 frtal. Egy hivatal szolga 250 frtal.

d) A hivatali helyiségek fűtésére, irodaszerekre sat mintegy 800 frt. — S így az egész Dotatio összege 14,950 frt pengő pénzben.

E költségek fedezésére bátorodik e hüengedelmes főconsistorium azon körülménynél fogva, hogy az erdélyi ágostai országos egyház, ugy egyházi és papi hatóságai sem birnak legkisebb vagyonnal sem, s ez utóbbiak a papok adakozásai s illetőleg egyházpénztáraikból fedezik folyó költségeiket — mély alázattal az ágostai hitvallásuakra vetendő rovatalt ajánlani.

E hüengedelmes főconsistorium véleménye szerint e rovatalt az egyenes adók után vetendő pótlékban állhatna, melyet az egyes adózók birtokuk arányában fizetnek az államnak; mert habár mindenki egyformán is részesül az egyház jótéteményeiben, még is az igazság alapelvei megkivánják, hogy a kinek isten többet adott, egyházi czélokra is többel járuljon, mint a szegény. Tekintettel ez alapelvre, a közadók után vetendő pótlék annál czélszerűbbnek mutatkozik, miután az adókulcs eddig tapasztalt hiányai részben már kijavittattak, másfelől egy igazságosabb adórendszer behozatala minden oldalra nézve, közel kilátásba van helyezve.

Továbbá, e hü engedelmes főconsistorium azon legalázatosabb kéressel bátorodik Felsőged elé járulni, méltoztassék e rovatálnak a közadóvali együttes beszédését elrendelni, e kérés legkegyelmesebb meghallgatását annál nagyobb bizalommal remélvén, mint hogy a német koronatartományokban ez eljárás a községi és más rovatatok beszédése körül divatban van, de itt Erdélyben is a görög nem egyesült püspök fizetésének beszédésekor gyakoroltatik.

A rovatalt mennyiségét illetőleg ugy véli e hüengedelmes főconsistorium, hogy az erdélyi ágostai hitvallásuak által fizetett egyenes adók mintegy 400000 ftot tehetnek. Egy az adóforint után vetendő 3 kr. pótlék évenként 20,000 pftot hozna be.

Azon mennyiség mely ezen összegből a Superintendens és hivatali személyzetének dotatioján s az

irodai szükségeken felül maradna, részint jövő szükségek fedezésére tartaléktőkéül szolgálhatna, részint a főconsistorium folyó költségeire, szegény egyházközségek gyámolítására, templom és iskola építésekre s más elkerülhetlen sürgős szükségletekre, a superintendens és hivatalnokainak nyugdíjazására lenne fordítható; ekkor meg lehetne szüntetni ama ugy is elégtelen százalékpótlékot, (Percentual Zuschüsse), melyet a főconsistorium költségeinek fedezésére, az eddigi egyházi alkotmány értelmében, az egyes, kevés kivétellel szegény s még saját szükségait sem bíró egyházi pénztárak fizettek.

Felső! Azon meggyőződéstől hatva át, hogy a magas kormány, ugy az alárendelt egyházközségek érdekeit is fontolóra vettük, az erdélyi ágostai hitvallásnak főconsistoriuma, hivatkozva a fenkifejtett okokra, bátorkodik legalázatosabb kérését következő pontokban foglalni össze,

kegyeskedjék Felsőged legkegyelmesebben:

1) a superintendens dotatiojának, illetőleg az erdélyi ágostai hitvallásnak főegyház hatósága költségeinek fedezésére, a superintendensségnek a berethalmi lelkeszségtől elválaszthatása s a superintendensi szék Szebenbe áttételére minden egyenes adóforint után, melyet az ágostai hitvallásnak az államnak fizetnek, kivetendő 3 kr. pótlékot engedélyezni. Végül

2) E pótlék kirovását és beszédését a közadóval egyszerre, az államhatóságok útján elrendelni.

II.

Cs. kir. katonai kormányzó Schwarzenberg herceghez.

Herczogséged! ¹⁾

Az erdélyi ágostai hitvallásnak közgytléssé egyesült főconsistoriuma bátorkodik a mellékelt fejedelmi kérvényt, melyben egy az erdélyi ágostai hitvallásukra vetendő rovatat engedélyezését kéri, hogy a superintendensséget a bereghalmi lelkészségtől elválasztassa s a superintendens székét Szebenbe tehesse át — oly alázatos kéréssel átnyújtani Herczogségednek, méltóztassék azt hathatós ajánlatával legfelsőbb helyre beiktatni.

Szeben, május 27. 1852.

¹⁾ A német eredetiből.

1860.

Az alkotmány viszont felélesztése.

I.

CSÁSZÁRI MANIFESZTUM.

Népeimhez!

Midőn őseim uralkodó székére léptem, a monarchia erőszakos rázkodásoknak volt kitéve.

Egy, atyai érzelmeimnek mélyen fájó harc után, országaimban épen úgy, mint csaknem mindenütt az európai szárazföldnek erőszakosan megrendített területein, mindenek előtt a kormányhatalom szorosabb összpontosításának szüksége állott be. A közjó, és a monarchia békés lakói többségének biztossága követelték ezt, — a legközelebbi mult felizgatott szenvedélyei és fájdalmas visszaemlékezései a még kevéssel azelőtt ellenségesen küzdő elemek szabad mozgását lehetlenné tévék.

En a monarchia különféle országainak ohajtásairól és szükségleteiről tudomást akartam szerezni, ugyanazért f. é. márczius 5-dikén kelt nyiltparancsommal megszaporított birodalmi tanácsomat alapítám s egybehívám.

Fontolóra vevén az ez által benyújtott előterjeszményeket, arra határoztam magamat, hogy a monarchia államjogi alakulását, az egyes királyságok és országok jogait és állását, valamint az összes monarchia államjogi kapcsolatának megújított biztosítását, megállapítását és képviselőtét illetőleg, a mai napon egy diplomát bocsássak és hirdessek ki.

Uralkodói kötelességemet teljesitem, midőn ily módon országaim és népeim visszaemlékezéseit, jogi nézeteit és jogigényeit monarchiam tényleges szükség-

geivel kiegyeztetőleg kapcsolom össze, s az általam adott vagy újra felélesztett intézmények termékeny kifejtését és megszilárdítását teljes megnyugvással, népeim érett belátására és hazafias buzgalomára bízom. Áldásdus fölvirágzásukat reményilem a Mindenható oltalmától és kegyelmétől, a kinek kezében a fejedelmek és népek sorsa van, és a ki atyai gondoskodásom mély és lelkiismeretes komolyságtól áldását megvonni nem fogja.

Bécs, okt. 20 1860.

Ferencz József, m. k.

II.

Császári Diploma

a monarchia benső államjogi viszonyainak szabályozására.

Mi Első **Ferencz József**, Isten kegyelméből Ausztria Császára, Magyar- és Csehország, Lombárdia és Velence, Galliczia, Lodomeria és Ilyria Királya; Ausztriai Főherceg stb. adjuk tudtára mindenkinek:

Mintán a mi dicsőséges emlékezetti elődeink bölcs gondoskodással arra törekedtek, hogy a mi fenséges Házunkban az örökösödési rendnek meghatározott formáját állítsák föl, ennek folytán a néhai VI. Károly császár ö cs. k. ap. felsége által 1713. apr. 19-én véglegesen és változhatatlanul megállapított örökületi rend a Pragmatica Sanctio név alatt ismeretes; a mi különféle királyságaink és országaink törvényes rendei által elfogadott, mai napig érvényesen fennálló állam-, alap- és házi törvényben teljes kötelező erőt nyert.

Az azóta állam- és népjogi szerződések folytán megnagyobbodott és megerősödött ausztriai monarchia,

a meghatározott örökületi rend, és különféle alkatrészeinek a fűntnevezett királyságok és országok jogai-
val és szabadságaival összhangzásba hozott megoszt-
hatatlansága és elválaszthatatlansága megingathatatlan
jogalapján, a reá tódult veszélyeket és megtámadáso-
kat, népeinek hűségére, ragaszkodására és vitézségére
támaszkodva, s azoktól hordozva, győzelmesen leküz-
dötte.

Házunk és alattvalóink érdekében uralkodói kö-
telességünk hozza magával, hogy az osztrák monarchia
hatalmi állását megőrizzük, s annak biztonlétére vilá-
gosan és kétértelműség nélkül megállapított jog álla-
potok és összetartó közreműködés által kezességeket
nyujtsunk. E biztosítékokat csupán oly intézmények
és jogi állapotok adhatják meg teljes mértékben, me-
lyek királyságaink és országaink történelmi jogtuda-
tának, azok főnnálló különféleségének és a köztük
főnnálló megoszthatatlan, szétválaszthatatlan erőteljes
kapcsolatnak egyiránt megfelelnek.

Tekintetbe vevén, hogy a közös organicus in-
tézmények és az összetartó közreműködés elemei, alatt-
valóinknak törvény előtti egyenlősége, a mindnyájok-
nak biztosított szabad vallásgyakorlat, az állapottól
és születéstől független hivatalképesség és a minden-
kit közösen és egyaránt illető katona- és adókötele-
zettség, az uri szolgálatok megszüntetése és a közben-
ső vámvonálnak eltörlése által a mi monarchiánkban
szaporodtak és szilárdultak; megfontolván továbbá,
hogy az államhatalomnak az európai szárazföld min-
den országában összpontosítva léte miatt, a legmagasb
államföladatok közös ellátása, monarchiánk biztossá-
gára és egyes országainak jóllétére nézve elutasitha-
tatlan szükségességgé vált: Mi, a királyságaink és or-
szágaink közt korábban főnnállott különféleségek ki-
egyenlítésére, s alattvalóinknak a törvényhozásban és
közigazgatásban czélszerűleg szabályozott részvétele
végett, a Pragmatica Sanctio alapján és hatalmunk

teljességénél fogva mint állandó és visszavonhatatlan álladalmi alaptörvényt minmagunknak, valamint uralkodásbani törvényes utódainknak zsinórmértékül a következőket határoztuk és rendeltük el:

I. A törvények hozatalára, megváltoztatására és megszüntetésére való jog általunk és utódaink által csak a törvényesen egybegyűlt országgyűlések, illetőleg a birodalmi tanács közreműködésével fog gyakoroltatni, mely birodalmi tanácshoz az országgyűlések általunk meghatározott számú tagokat küldendnek.

II. Jövőre mindazon törvényhozási tárgyak, melyek valamennyi királyságainkkal és országainkkal közös jogokra, kötelességekre és érdekekre vonatkoznak; különösen az ércz s egyéb pénzt és a hitelügyet, a vámokat és kereskedelmi dolgokat, továbbá a jegybankügy elveit, a posta-, távirtda-, és vasutügy elveit, a katonai kötelezettség útját, módját és rendezését tárgyzó törvényhozás — a birodalmi tanácsban és tanácscsal fognak tárgyalatni, és annak közreműködése mellett alkotmányosan elintéztetni, valamint új adók és terhek behozatala, mint szinte a főnnálló adók és illetékszabások főlebb emelése, különösen a só árának emelése és új kölcsönök fölvétele, 1860. július 17-diki elhatározásunkhoz képest, nem különben a főnnálló államadósságok átalakítása (Konvertirung) és az ingatlan álladalmi tulajdonnak átváltoztatása vagy megterhelése csupán a birodalmi tanács beleegyezésével lesz elrendelendő; — végre a következő évre szóló államkiadási előleges költségvetések megvizsgálása és megállapítása, valamint az álladalmi számadásoknak és az évi pénzügyi kezelés eredményeinek megvizsgálása a birodalmi tanács közreműködése mellett lesz eszközlendő.

III. A törvényhozás minden egyéb tárgyai, melyek az előre bocsátott pontokban nem foglaltatnak, az illető országgyűléseken és az országgyűlésekkel,

még pedig a magyar koronához tartozó királyságokban és országokban előbbi alkotmányaik értelmében, egyéb királyságainkban és országainkban pedig az ő országos rendtartásaik értelmében és azokhoz képest fog-nak alkotmányosan elintéztetni.

Miután azonban a magyar koronához tartozó országok kivételével, a mi többi országaink számára, oly törvényhozási tárgyakra nézve is, a melyek nem az összes birodalmi tanács kizárólagos illetőségéhez tartoznak, évek hosszú sora óta közös ellátás és elhatározás állott fön, fönntartjuk magunknak, hogy az ily tárgyakat is a birodalmi tanács alkotmányos közreműködésével, aзи ezen országok birodalmi tanácsosainak közbejöttével ntéztessük el.

Közös tárgyalásnak akkor is lehet helye, ha azt, a birodalmi tanács hatásköréhez nem utasított tárgyakban az illető országgyűlések ohajtanák vagy javaslatba tennék.

IV. Ezen császári diploma a mi királyságaink és országaink országos levéltáraiban azonnal leteendő, s annak idejében az országos törvények közé hiteles szövegében és az országos nyelveken beigtatandó. Utódaink tartoznak ezt azonnal trónraléptök alkalmával császári aláírásukkal hasonlólag ellátva, az egyes királyságok és országok számára kiadni, a hol az az országos törvények közé igtatandó.

Melyek hitelétl mi ezen diplomát aláírásunkkal és császári pecsétünkkel elláttuk, s annak házi, udvari és álladalmi levéltárunkban leendő megörzését megparancsoltuk.

Kelt Bécs, fő- és székvárosunkban, okt. 20-ikán 1860. uralkodásunk 12-ik évében.

FERENCZ JÓZSEF, m. k.

gróf **Rechberg** m. k.

Legfelsőbb rendeletre

báró **Ransonnet** m. k.

III.

A birodalmi tanácsosok számát szabályzó legmagasb kézirat:

Kedves Rechberg gróf! A monarchia államjogi viszonyainak szabályozására vonatkozólag mai napon kihirdetett diploma folytán, az országgyűlések részéről küldendő birodalmi tanácsosok számának százra emelését határoztam el.

Ugyanazoknak az egyes országok közti felosztása az utóbbiak terjedelme, népessége s megadóztatása arányában lesz eszközzendő.

Az erre vonatkozó rendeletek, valamint mindazon változtatások s módosítások is, melyek a birodalmi tanácsot tárgyazó előbbi nyiltparancsaimban s elhatározásaimban legujabban kihirdetett végzéseim által történtek, egy birodalmi tanácsi organicus szabályban lesznek összefoglalandók s jóváhagyás végett hozzám fölterjesztendők.

Bécs, okt. 20. 1860.

Ferencz József, m. k.

IV.

Az erdélyi udv. kancelláriát visszaállító legf. kézirat.

Kedves gróf Rechberg! Birodalmam államjogi szervezésére nézve mai nap kelt elhatározásaimmal kapcsolatban, beltügyi, igazságügyi és vallástügyi miniszteriumaimat, mint általános központi hatóságokat megszüntetendőknek találtam; — egyuttal magyar királyi udv. kancelláriámat és erdélyi udv. kancelláriámat visszaállítván, és a birodalom többi tartományai polit. közigazgatási ügyeinek legfőbb vezetését egy miniszteriumra bizván, melynek elnevezése „államminiszte-

rium“ leend, főnöke pedig „államminiszter“ czimet viselend.

Magyar királyi kancellárom a minisztertanácsnak tagja.

A vallási és közoktatási miniszteriumnak közigazgatási ügyei az államminiszteriumra, és az illető kancelláriákra bizatnak — egyuttal azonban egy közoktatási tanács fog alakittatni, mely a tudományos és didacticalai tárgyakkal foglalkozni és azokat képviselni fogja, és mind miniszteri tanácsomnak, mind minden közigazgatási hatóságoknak e tekintetben segédkezet nyujtand.

Az igazságügyi tárgyak, és az igazságszolgáltatásra nézve Magyarországbán elhatároztam, a királyi curiát az országbiró elnöklete alatt Pesten ismét helyreállítani; — többi tartományaim számára pedig a fellebbezésnek lehetőleg két fokozatra szoritásával, Bécsben egy semmisítő törvényszéket állitandok föl, melynek elnöke a miniszteri tanácsban az igazságszolgáltatás érdekeit és álláspontját képviselendi.

A magyar igazságügynek képviselite miniszteri tanácsomban az országbiró által teendő javaslatok alapján magyar udvari kancellárom által fog eszközöltetni.

A monarchia nemzetgazdászati és kereskedelmi ügyei miniszteri tanácsomban egy kereskedelmi miniszter által fognak képviseltetni. Annak hatásköre iránt, mely tulajdonkép nem közigazgatási minőségű, fűntartom Magamnak a további elhatározást.

Az új szervezésnek végleges keresztülviteléig az ügyek szokott módon fognak továbbá is vezettetni.

Bécs, okt. 20. 1860.

Ferencz József, m. k.

V.

**A gy. fehérvári értekezletet elrendelő
legf. kézirat.**

Kedves Rechberg gróf!

Miután Erdély nagyfejedelemségem, a magyar államjoghoz hasonló illetékesség alapján mindenkor országgyűléssel birt; azonban a nemesség kiváltságos állásának, az uri munkáknak és jobbágyi szolgálmanyoknak megszüntetése, és az ország minden lakóira nézve egyenlő polgári kötelességeknek és jogoknak megállapítása, az azelőtti erdélyi alkotmány sajátságos jelleme mellett mélyen beható változtatásokat tesznek szükségessé: ugyanazért az én erdélyi kancellárom tanácskozmányt fog megindítani a különféle nemzetiségekhez, vallásfelekezetekhez és rendekhez tartozó oly férfiakkal, a kik hivatalos vagy polgári állásuk, elméleti tehetségök, közszolgálatokban forgottságuk és a közbizalomnál fogva kiténők. Ezen tanácskozmányban megfontolás alá veendők lesznek azon kérdések, melyek egy, az ezelőtt jogosított vallásfelekezetek, nemzetiségek és rendek igényeinek épen úgy mint a régebben a politikai jogviszonyokban nem részesített nemzetiségek, vallásfelekezetek és osztályok kivánalmainak megfelelő országos képviselő megállapítására és szervezésére vonatkoznak, és az ide vonatkozó javaslatok a lehető legnagyobb gyorsasággal elém terjesztendők.

Bécs, október 20. 1860.

Ferencz József, m. k.

VI.

Legf. kézirat az erdélyi ideigl. kanzellaria ideigl. elnöke b. Kemény Ferenczhez a Gyula-Fehérvárra összehivandó értekezlet tárgyában.

Kedves báró Kemény! Folyó évi dec. 9-diki kéziratom folytán megbizom önt, hogy az ön alatt álló udvari állomások szervezése és betöltése iránti javaslatait haladéktalan terjeszse előmbé, lehető tekintettel levén ezen javaslatokban Erdély nagyfejedelemségem különféle nemzetiségei és vallásaira.

Egyszersmind megteendi ön a szükséges intézkedéseket, hogy a f. évi oct. 20-iki gr. Rechberg minis-terelnökkömmhez intézett kéziratom alapján, a különféle nemzetiségű, vallásu és rendü férfiakból, kik hivatalos polgári állásuk, szellemi tehetségeik, tett közszolgálatuk és a bennök helyezett közbizalomnál fogva kitűnnek, Károly-Fejérvárra egy tanácskozmányt hívjon össze, s nekem az országgyűlés megállapítási és szervezési kérdéseire vonatkozó javaslatait minél előbb fölterjeszse. Az országgyűlés illetékeségét az oct. 20-iki diplomám határain belől a korábbi erdélyi államjogok alaptételei határozzák, melyek ezen határozmányokkal összhangba hozandók: azonban az országgyűlés összeállításánál a korábban jogosított nemzetek, vallások és rendek mellett azon nemzetiségek, rendek és vallások kívánalmái és szükségei is egyenlően figyelembe veendőek, melyek azelőtt politikai jogosultsággal nem bírtak.

Ugyanazon időben az erdélyi kormányzék behozatalával bizza meg ön az előbbi kincstárnok, gróf Mikót, kit én annak az élére állítottam, hogy nekem haladéktalanul fölterjessze a törvényes alapon választott azon kormányzékai tanácsosok neveit, kik álla-

saik ismét elfoglalására képesek, s azok helyére, kik vagy meghaltak, vagy koruknál fogva nem alkalmazhatók, vagy nem akarják helyöket ismét elfoglalni, nekem újakat ajánlani: de minden esetben arról gondoskodni, hogy a hiányzó helyeknek ezen ideiglenes betöltésével vagy szaporításával, az ezelőtt vagy éppen nem, vagy nem eléggé képviselt nemzetiségek és hitvallások Erdély nagyfejedelemségemben eléggé tekintetbe véssenek.

A vagyonzbiztosság és a magán jogi viszonyok érdekében minden határozatai a polgári és büntetőtörvénynek, valamint a most álló birói hatóságok is mindaddig teljes érvényben maradnak, míg azok a törvényhozás útján a szükséges módosításokkal meg egyeztetnek; mindazáltal az én erd. udv. kancelláriám most is megteheti azon indítványokat, melyek a politikai kormányzás ezen esetleges átváltoztatása által szükségesekké lettek.

Ugyanakkor terjessze elő nekem az előbbi régi administrationalis felosztásnak ismétli visszaállítására fölötti indítványát, és a főispáni, főkapitányi és főkirálybirói állomások ismétli betöltését, úgy a székely mint a szász székekénél, az arra alkalmas személyek ajánlásával. Terjessze, hogy az én e fölött kiadandó rendeleteim alkalmas időben az arra alkalmas személyek kinevezésével tökéletesen és egymásután következőleg életbe lépjenek, a hol önnek gondoskodnia kell, hogy minden, nevezetesen azon nemzetiségek és vallásoknak is, melyek előbb törvényszerűen nem voltak egyenlően jogositva, elégtéessék.

Az ország különféle nyelveire vonatkozólag, a régebbi törvényes szokás megtartása mellett szabályul szolgáljon, hogy Erdély nagyfejedelemségem valamennyi nemzetiségtől és vallásu, mind városi, mind falusi községei, községi, egyházi és iskolai ügyeik hivatalos nyelvét szabadon választhatják; hogy továbbá a megyei, városi és községi tárgyalásokban mindenki

használhatja, bármelyik nyelven adhat be irást a hatóságokhoz, melyekre ezek ugyanazon nyelven tartoznak felelni; hogy végre a politikai s törvénykezési hivatalok a közvetlenül a községeknek szóló mindennemű rendeleteiket s parancsaikat azon nyelven adják ki, mely a községi ügyek hivatalos nyelve.

Végül meghagyván önnek, hogy magát az ügyek átvétele módjára és idejére nézve az eddig fenállott politikai hatóságokkal minden előforduló eset alkalmával egyetértésbe tegye, magától értetik, hogy ezek, valamint minden hivatal és törvényszék, mindaddig tovább is működjenek, míg az ön javaslata folytán az általam jóváhagyandó közlegek helyökbe nem lépnek, s rendelkezéseiknek, parancsaiknak, utasításaiknak vagy ítéleteiknek ellenmondás nélkül mindenki engedelmeskedni tartozik; hasonlóképen minden fenálló rendelet, nevezetesen minden, bárminemű polgári és büntető jogi határozat és intézkedés, teljes erejében megmarad s teljes határozottsággal fentartandó, a mennyiben és a meddig a rendeleteket az általam azóta kibocsátott vagy kibocsátandó intézkedések s a polgári és büntetőjogi határozatokat és intézkedéseket pedig az országgyűlési tanácskozás és megegyezés nem módosítandja.

Kelt Bécsben, dec. 21-kén 1860.

FERENCZ JÓZSEF, s. k.

VII.

Az erdélyi ideigl. udv. kanzellaria ideiglenes elnöke b. Kemény Ferencz körirata, mellyel a gy.-fehérvári értekezletet összehívta.

5. 1860 eln. sz.

Méltóságos ur!

Méltoztatván Ő. cs. kir. apost. Felsege idei dec. 27-ről 4189 sz. alatt költ, és a hivatalos ujságlap út-

ján is közzé tett legfensőbb határozványánál fogva, az erdélyi országgyűlés tájékozása és a legfelsőbb kéziratban meghatározott szükséghez képest szervezte végett, Károly-Fejérvárra összehívandó előleges tanácskozás tagjait negyven számra megállapítani, s azon tagok közt méltóságodat a magyar nemzet részéről kinevezni, e legfelsőbb kegyelmes kinevezést oly hozzáadással tudatom méltóságoddal, hogy idei october 20-iki legfensőbb kéziratnál fogva ez előleges tanácskozmány vezényletével, s annak napja kitűzésével megbiztatván, én a fennebbi tanácskozás napjául 1861-ik év februar hó 11-két jelelem ki, melyre méltóságodat ezennel meghívom.

Bécsben, dec. 30-án 1860.

Méltóságodnak

elkötelezett szolgálója

B. Kemény Ferencz.

1861.

A.

Az alkotmányos hatóságok visszaállítása.

I.

Kir. leirat a k. kormánysszék, megyék, székek, vidékek visszaszervezése tárgyában.

881. 1861. udv. sz.

Ö. cs. kir. apost. Felsége legkegy. urunk nevében az erdélyi kir. főkormánysszékkel tudatandó.

Méltoztatott Ö. cs. kir. apost. felsége tavalyi karácsonyhava 21-ről kelt. legf. kegyelm. kéziratára vonatkozólag, melynélfogva az erdélyi kir. főkormánysszék és a magyar megyék és vidékek, ugy székely és szász székek és vidékek előbbi törvényes főnökeik alatti helyreállítása megrendeltetett, f. évi büjtmáshava 24-ről kelt legf. kegyelmes határozmányával Erdély politikai közigazgatási vizsontszervezete keresztülvitélet is azon egyetlen változtatással kegyelmesen megrendelni, hogy az ezelőtt fenállott második román szélybeli ezered tertülete, a naszódi ezered kormányi állomással képzett kertület ezentul egy külön hatóságot Naszód vidéke czime alatt képezzen, melyben a közigazgatás minden tekintetben a fogarasihoz hasonló módon szerveztessék, mely szerint, miután Ö. cs. kir. Felsége az erdélyi országos királyi főkormánysszék helyreállítást fenidézett kegyelmes kéziratánál

fogva már megrendelte, ezentúl azt is kegyelmesen engedményezni méltóztatott, hogy a megyék, székely és szász székek, a fogarasi, naszódi és szász vidékek és a kir. szabad, ugy a kiváltságos mező városok előbbi határaikban és illetőleg a naszódi vidék a volt második román ezred határaiban és régebbi, a naszódi vidékre is kiterjesztendő önálló helyzetben viszont helyreállitassanak, mely tekintetben Ő Felsége f. évi sz. György hava 15-két azon napul tűzte ki, meddig a viszont szervezetnek végre kell hajtatni, hogy ilyenképpen irt sz. György hava 15-kén az eddigi közigazgatási hivatalnokok hatósága megsztntével az újból helyreállott megyék, székek és vidékek a naszódi új vidékkel együtt, továbbá a szabad királyi és mezővárosok hatóságukat azonnal megkezdhessék.

Minélfogva ajánltatik a k. főkörmányszéknek, hogy a kebelbeli alsóbb hivatali személyzet, ugy a tartományi főbiztosság és számvevő hivatal stíkséges és systemizált személyzete kinevezésével és azon hivatalokra, melyek ezek közül a fenálló rendeletek szerint a felsőbb megerősítést teszik stíkségessé, felterjesztésével ne késsék. Azon elvet követvén, hogy a régi még szolgálatra alkalmas egyeniségek a hivatalokba alkalmaztassanak, és a különböző nemzetiségekre, vallásokra és a felszabadult és egyenlő jogokat nyert néposztályra a hivatalok betöltésekor illő figyelem és méltánylat fordittassék.

Valamint szintén ajánltatik a k. főkörmányszéknek az iránt is rendelkezni, hogy a városok szervezése a régibb törvényes formában törtévnén, mindazon hivatali egyeniségek, kiknek kinevezése felsőbb határozattól függött, megerősítés végett felterjesztessék.

Egyébiránt Ő cs. kir. apost. felsége kegyelmesen megengedni méltóztatott, hogy a szász hatóságok viszontszervezete a szász nemzetnek még életben levő törvényes ispánja, a legfőbb és semmitő-törvényszék jelenlegi udv. tanácsnoka Salmen Ferencz báró

által keresztül vitessék, és ez okból irt szász nemzeti ispány arra utasittassék, hogy sietőleg Erdélybe utazék a szász székek és vidékekben a polgármesterek és királybírák törvényes megválasztását vétesse elé, és egyáltalában Erdély szász kerületei vizsontszervezetét lehető gyorsasággal intézze el, és a megye e részbeni tudósítását és illetőleg a hivatalokra ajánlatát a régibb törvényes gyakorlat értelmében a k. főkörmányszék útján terjessze fel.

Ezen legfelsőbb kegyelmes határozatról az erdélyi k. főkörmányszék a végett értesítettik: hogy az erdélyi nagyfejedelemség politikai közigazgatási vizsontszervezését ezen legfelsőbb kegyelmes határozmány értelmében és az abban kitzűött határidőig az erdélyi cs. k. helytartóság elnökségével, a mennyiben szükséges egyetértőleg, ki innen mai napon eziránt elnöki uton megtaláltatott, haladéktalanul életbe léptetni, s erről ezen kir. udvari kancellariát tudósítani igyekezzenek.

Egyszermind felszólittatik a k. főkörmányszék, hogy a már saját külön törvényhatóságot képező nasszód vidéki főkapitányi hivatalra a szükséges kijelölést törvényszerűleg hovahamarább megejteni és ezen kijelölést legf. kegyelmes kinevezés végett ide felterjeszteni ne késsék.

A tisztelt legf. határozmánynak a szász törvényhatóságokra vonatkozó ága pedig tudatott mai napon a szász nemzet törvényes ispánjával a reabizottaknak teljesítése végett, mely okon irt szász nemzet ispánjához innen mai napról kiadott e tárgyú rendelet mássa ezennel közöltetik.

Ki iránt egyébként Ő cs. kir. felsége császári királyi és fejedelmi kegyelmével kegyesen hajlandó marad.

Kelt Bécsben, Ausztriában, az erdélyi kir. udvari kancellariának 1861. böjtmás hava 26-án tartott üléséből.

B. Kemény Ferencz.

Kozma Dénes.

II.

Az erdélyi k. főkörmányszéknek

az öszszes törvényhatóságokhoz és hivatali s egyházi testületekhez 1861. évi Szent-György hava 11-kén intézett körlevele működése megkezdéséről s a követendő irányról.

2. 1861.

A k. főkörmányszék Ő cs. k. apostoli felségének folyó évi bñjtmáshó 26-ról 881. udv. sz. alatt kelt kegyelmes királyi rendelete következtében a mai napon teljesen megalakulván a k. főkörmányszéket törvényesen illető, de elébb az 1848-dik évi octoberben tettelesen közbenjött ostromállapot által alkotmányellenesen megszorított, utóbb pedig a felosztatás által teljesen megakasztott hatóságában működését megkezdette, legfőbb törekvése az levén, miként a törvény által kijelelt álláspontot elfoglalván, az alkotmányosság és törvényesség útjait helyre egyengesse, a törvény rendeleteit érvényre emelje, a törvényes rend fentartása mellett a megcsökkenet bizodalmat és kegyeletet felébressze és szilárdítsa és a törvény által a haza minden lakóaira nézve nemzet, nyelv és valás külömbség nélkül örök és változhatlan elvtül elismert jogegyenlőséget fentartsa és fentartassa.

E kir. főkörmányszék midőn az alkotmányosság helyreállása küszöbén mint hazai kormány a nemes megyéhez (stb.) valamint a haza minden hatóságaihoz és lakóihoz az ismét felébredett törvényesség hangján szól, rendeli és megvárja, hogy nehéz, de hazafias buzgósággal megoldani szándékolt feladatában és teendőiben a nemes megye, s a haza minden hatóságai s polgárai készsége közremunkálásával találkozzand.

Az erdélyi nagyfejedelemség kir. főkörmányszékének Kolozsvártt, 1861. Szent-Györgyhava 11-én tartott üléséből.

Gr. Mikó Imre.

Gebbel Károly,
titoknok.

III.

Februari Patens.

Mi Első **FERENCZ JÓZSEF**, Isten kegyelméből Ausztriai Császár; Magyar- és Csehország, Lombardia és Velence, Dalmát-, Horváth-, Tótország, Halics, Lodomér és Illyria s Jeruzsálem stb. királya; Ausztria főhercege; Toskana és Krakkó nagyhercege; Lotharingia, Salzburg, Stajer, Karantán, Krajna és Bukovina hercege; Erdély nagyfejedeleme; Morvaország határgrófja; Felső- és Alsó-Szlézia, Modena, Parma, Piacenza és Gvastalla, Osvieczin és Zátor, Teschen, Friaul, Ragusa és Zára hercege; Habsburg, Tirol, Kyburg, Görz és Gradiska hercegizett grófja; Trient és Brixen fejedelme; Felső és Alsó-Lausitz, és Isztria határgrófja; Hohenemsz, Feldkirch, Bregenz, Sonnenberg stb. grófja; Trieszt, Cattaro és a szláv határgrófság ura; a Szerbvajdaság nagyvadjája stb. adjuk tudtára ezennel mindenkinek:

Birodalmunk államjogi viszonyainak rendezése tekintetéből, a *pragmatica Sanctio* alapján s teljhatalmunk erejénél fogva 1860 mindszenhó 20-án kibocsátott oklevelünkben úgy Min Magunk, valamint az uralkodásban Utódaink számára szolgálendő zsinórmértékül határozandónak és rendelendőnek találván, miszerint a jog, törvényeket alkotni, azokat megváltoztatni vagy megszüntetni egyedül az országgyűlések, illetőleg a birodalmi tanács közreműködésével léssen gyakorlandó; minek folytán tekintetbe vévén, miként a végre, hogy ezen jog foganatosíthatassék, gyakorlatbavételének bizonyos rendjét és alakját szükséges megállapítani, ministeri tanácsunk meghallgatása után nyilvánítjuk, rendeljük és tudatjuk a következőket:

I. A birodalom képviselőtére hivatott birodalmi tanács alkotása s annak az 1860 mindszenhó 20-án

kelt oklevelünkben a törvényhozásban fentartott közreműködési joga iránt kibocsátjuk a birodalmi képviseletet tárgyazó, ide mellékelt törvényt s azt ezennel királyságaink s országaink egyetemére nézve állami alaptörvény erejével ruházzuk fel.

II. Magyar-, Horvát- és Tótországainkat, valamint erdélyi nagyfejedelemségünket illetőleg azok korábbi alkotmányainak, említett oklevelünkkel egybehangzólag s az abban megállapított határok közötti visszaállítása végett, a megkívántató intézkedéseket 1860 mindszenhó 20-án kelt kézirataink által már megtettük.

III. Cseh, Dalmát, Halics és Lodomér királyságaink, Osvieczin és Zátor herczegségünk s Krakkó nagyherczegségünk;

Enns alatti és Enns fölötti Ausztriai főherczegségek;

Krajna, Bukovina herczegségek;

Morvaországi határgrófságunk;

Alsó és Felső Slézia herczegségünk;

Isztriai határgrófságunk;

Görz és Gradiska herczegített grófsággal, Trieszt városával s annak területével együtt s

Voralbergre

nézve, oly végre, hogy ezen királyságaink s országaink hű rendeinek jogai és szabadalmi a jelenkor viszonyaihoz s igényeihez képest kifejlesztessenek, átalakittassanak s az összbirodalom érdekeivel összhangzatba hozassanak, a mellékelt országos és választási szabályzatokat jóváhagyandóknak találván, azok mindegyikét az illető országra nézve állami alaptörvény erejével ruházzuk fel.

Minthogy azonban Dalmátországunknak, Horvát és Tótországainkhoz való államjogi viszonya iránt, végérvényesen még nem határoztunk, az ezen Dalmátországunkra nézve kibocsátott országszabályzat ezuttal még teljesen életbe nem léptethetik.

IV. A végre, hogy az 1860 mindszenhó 20-án kelt nyiltparancsesal, Stajerország, Karantán és Salzburg herczegségeinket, továbbá herczegített Tyrol grófságunkat illető statutumok azon határozványokkal, melyek a mai napon Átalunk helybenhagyott országszabályzatokba elvileg felvételtek, öszhangzatba hozassanak, s hogy a most említett országok képviselleteit azon kiterjedtebb jogokban részeltessük, melyeket Mi többi koronaországaink képviselőinek adandóknak találtunk, s végre, hogy a választási jog iránt 1861 évi boldogasszonyhava 5-én kibocsátott intézkedéseink Stajerországban, Karantánban, Salzburg és Tyrolban is egyenlőképen életbe léptetessenek, a már kibocsátott országstatutumok kiterjesztésével s átalakításával Stajerországra, Karantánra, Salzburg és Tyrolra nézve is, az idecsatolt országszabályzatokat találjuk jóváhagyandóknak.

V. Midőn lombard-velencei királyságunkat illetőleg államministerünknek egyetemben meghagyjuk, miszerint egy hasonló alapokra fektetett országalkotmányt alkalmas időpontban terjesszen Elénkbe, egyelőre a mondott királyság Congregatióit, mint annak ez időszertini képviseletét, ruházzuk fel azon joggal, miszerint a részére megszabott számban tagokat küldhessen birodalmi tánácsunkba.

VI. Mintán részint a már korábban kibocsátott, részint az ismét életbeléptetett, részint az új alaptörvények által szerzett alkotmány által birodalmunk államjogi viszonyainak alapja megvettetett, s különösen népeink képviselete tagoztatott s a törvényhozás és közigazgatásban való részvéte szabályoztatott volna, — Mi ezen alaptörvények egész foglatatját birodalmunk alkotmányának nyilvánítjuk, s a Mindenhatónak védve alatt az ezennel ünnepeyesen kihirdetett s Átalunk fogadványozott szabályokat nem csak Min magunk akarjuk s fogjuk megszeghetlenül követni és megtartani, hanem uralkodásban Utódainkat is, azok

megszeghetlenül leendő követésére s megtartására kötelezzük, valamint arra is, hogy ezt trónraléptük alkalmával az ez iránt kiadandó kibocsátványukban fogadványozzák.

Kinyilatkoztatjuk egyszersmind abbeli szifárd elhatározásunkat, miszerint azokat minden megtámadás ellen Császári egész hatalmunkkal védendjük s ügyelendünk, hogy azok mindenki által teljesíttessenek és megtartassanak.

VII. Parancsoljuk, hogy ezen nyiltparancsunk az ezzel együtt kihirdetett birodalmi s országképviseleti államalaptörvényekkel egyetemben, diploma alakban kiadatván, Házi, Udvari s Államlevéltárunkban, valamint annak idején a birodalmi képviselétről szóló alaptörvény az egyes országok számára hozott külön alaptörvényekkel együtt, Országaink s tartományaink levéltáraiba letétessek s megőriztessék.

Kelt birodalmi szék- és fővárosunkban Bécsben, ezer nyolczszáz hatvanegyedik évi böjtelőhó 26-ik napján, Uralkodásunk tizenharmadik évében.

FERENCZ JÓZSEF s. k.

Rainer s. k. főherczeg.

Rechberg s. k. **Mecséri** s. k. **Degenfeld** s. k. **Schmerling** s. k. **Lasser** s. k. **Wickenburg** s. k. **Szécsen** s. k.

Plener s. k. **Pratobevera** s. k.

Legfelsőbb rendeletre:

B. Ransonnet s. k.

Alaptörvény

a birodalmi képviseletet illetőleg.

1. §. A birodalom képviselésére a birodalmi tanács van hivatva.

A birodalmi tanács az urak házából s a következők házából áll.

2. §. A császári ház nagykoru főhercegei az urak házának született tagjai.

3. §. Az urak házának örökös tagjai azon nagybirtok által kitünő belföldi nemes nemzetségek nagykorú családfői, kiket a Császár örökös birodalmi tanácsosi méltósággal ruház föl.

4. §. Fő- egyházi méltóságuknál fogva az urak házának tagja minden érsek s azon püspökök, kiket hercegi rang illet.

5. §. A Császár fentartja magának kitünő férfiakat, kik maguknak az állam vagy az egyház, a tudomány vagy a művészet mezején érdemeket szerzettek, élethossziglani tagok minőségében az urak házába meghívni.

6. §. A követek házába választás útján három száz negyvenhárom tag küldendő, még pedig az egyes országok és tartományokra nézve a következőleg megállapított számban:

Magyarország részéről	85
Csehországból	54
A lombard-velencei királyságból	20
Dalmátországból	5
Horvát és Tótországból	9
Halic és Lodomér országból, Osvieczin és Zátor hercegségekkel s Krakko nagyhercegséggel egyetemben	38
Alsó-Ausztria főhercegségéből	18
Felső-Ausziából	10

9*

Salzburg hercegségből	3
Stajeroszágból	13
Karantán hercegségből	5
Krajna hercegségből	6
Erdély nagyfejedelemségből	26
A Morvaországi határgrófságból	22
Felső- és Alsó-Szlézia hercegségéből	6
Tiról és Vorarlberg hercegitett grófságból	12
Az Isztriai határgrófságból, Görz és Gradiska hercegitett grófsággal, Trieszt városával s annak területével együtt	6

7. §. Az egyes országra nézve meghatározott számú tagokat, az illető országgyűlése közvetlen választás útján küldi a birodalmi tanácsba.

A választásnak általános szótöbbséggel olyképp kell történnie, hogy a követház tagjainak az ország-szabályzatokhoz képest bizonyos meghatározott területekre, városokra s testületekre eső száma, ugyanazon területek, városok s testületek által az országgyűlésre küldött követei kebeléből választassanak.

A Császár fentartja magának, miszerint azon esetben, ha oly kivételes körülmények forognának fenn, melyek folytán az illető országbeli követeknek a követházai küldése valamely országgyűlése által nem volna eszközölhető, a követeknek az illető területek, városok és testületek által közvetlenül leendő választását elrendelhesse.

8. §. Az elnököket s alelnököket az illető házak tagjainak kebeléből a Császár nevezi ki.

9. §. A birodalmi tanács a Császár által minden évben egybehivatik.

10. §. Az összes birodalmi tanács hatásköre az 1860 mindszenhó 20-án kelt oklevél II. czikke értelmében, a törvényhozás mindazon tárgyaira terjed ki, melyek valamennyi királyság s ország közös jogaira, kötelmeire s érdekeire vonatkoznak.

Ilyenek jelesen:

a) minden ügyek, melyek a hadkötelezettség módjára s annak rendezésére vonatkoznak;

b) minden ügyek, melyek a pénz, hitel, pénzügyverési, és jegybank-ügy szabályozására, a vámok, s kereskedelmi ügyekre, a posta, vaspálya s távirda ügy alapelveire vonatkoznak;

c) a birodalmi pénzügy általában; jelesen az államháztartás előleges költségvetéseinek, az állami zárszámodások, s a pénzügy kezelés eredményeinek megbírálása, új államkölcsonök kötése, a létező államadósságok átváltoztatása, az állam ingatlan vagyonának elidegenítése, átalakítása, s megterhelése, a létező adók felemelése s új adók, adózások s jövedékek behozatala. Az adók, adózások s jövedékek míg alkotmány uton meg nem változtatnak, a fennálló törvények értelmében szedetnek be. Az államadósság a birodalmi tanács ellenőrzése alá van helyezve.

11. §. A törvényhozás azon tárgyai, melyek a magyar koronához nem tartozó minden királyságot s országot közösen érdeklík, az 1860 mindszenhó 20-án kelt diploma III. cikkelye szerint, a magyar korona országaiból küldött tagok nélkül alakult birodalmi tanács alkotmányos hatáskörébe tartoznak.

Ezen szűkebb birodalmi tanácshoz tartoznak tehát a 10 §-ban felsorolt ügyek kivételével mindazon törvényhozási tárgyak, melyek a szűkebb birodalmi tanácsban képviselt országgyűlések számára, ország-szabályzatok által világosan fenn nem tartvák.

Ugyanez áll egyes országgyűtéseknek főtartott azon tárgyakra nézve is, melyeknek közös tárgyalását az illető országgyűlés indítványozza.

Ha a szűkebb birodalmi tanács s az abban képviselt egyes országgyűlés között, az elsőnek a közös ügyekbeni illetőségére nézve kételyek merülnének föl, azok iránt a szűkebb birodalmi tanács folytán a Császár határoz.

12. §. A törvényjavaslatok kormányi előterjesztéseként kerülnek a birodalmi tanács elé.

Szintugy ennek is áll jogában a hatásköréhez tartozó tárgyakban (10 és 11 §.) törvényeket javaslatba hozni. Ily törvényhez mindkét ház beleegyezése s a Császár általi szentesítése szükséges.

13. §. Ha oly időben, midőn a birodalmi tanács egybegyűlve nincs, annak hatásköréhez tartozó valamely tárgyban sürgős intézkedések teendők, a minis-terium a történt intézkedés okait s eredményeit a legközelebb következő birodalmi tanács elé terjeszteni köteles.

14. §. Arra, hogy az összes, illetőleg a szűkebb birodalmi tanács valamely határozata érvényes legyen, mindkét házban a jelen lévőkátalános szavazattöbbsége szükséges.

Oly indítványokra nézve, melyek ezen alaptörvényben eszközendő változtatásokra célzanak, mindkét ház két harmadának szótöbbsége szükséges.

15. §. A követek házának tagjai választóiktól utasításokat nem fogadnak el.

16. §. A birodalmi tanács minden tagja szavazási jogát csak személyesen gyakorolhatja.

17. §. A követek házába valamely országból küldött tagok hivatása megszűnik azon napon, melyen az illető országban új országgyűlés lép egybe.

A követek házába azonban újra megválaszthatók.

Ha valamely tag meghal, vagy személyes képességét elveszti, vagy a birodalmi tanács tagjakénti működésében tartósan gátoltatik, új választás eszközendő.

18. §. A birodalmi tanács elnapolása, valamint a követek házának feloszlata a Császár rendelete folytán történik.

Feloszlata esetében a 7 § szerint új választások eszközendők.

19. §. A ministerek, udvari korlátnokok s a köz-

ponti kormányzések főnökei minden tanácskozásban részt vehetnek, előterjesztményeiket személyesen vagy küldötteik által támogathatják.

Kivánságukra mindannyiszor meghallgatandók.

A szavazásban csak akkor vehetnek részt, ha valamely ház tagjaihoz tartoznak.

20. §. A birodalmi tanács mindkét házának ülési nyilvánosak. Mindegyik háznak azonban jogában áll, a nyilvánosságot kivételesen kizárni, ha ezt az elnök vagy legalább tíz tag kívánja, s a ház a hallgatóság eltávolítása után, zárt ülést határoz.

21. §. Az ügyvitel s a két ház egymás közötti kölcsönös érintkezésének részletes rendjét az ügyrendtartás szabályozza.

IV.

Legfelsőbb kézirat Erdélynek a bécsi birodalmi tanácsban leendő képviseltetéséről ¹⁾

Kedves báró Kemény! Miután az 1860 october 20-iki diplomámban felállított alapelvek valószínűsítésére szükséges intézkedéseket mai napon kiadott határozataimmal megtettem, egyuttal indittatva érzem magamat az utnak és módnak elhatározását, miképpen választassanak meg a birodalmi tanácsosok Magyarországon, Horvát- és Tótországban, valamint Erdélyben is, alkotmányos elintézés végett az országos törvényhozásokhoz utasítani.

Egyszersmind a birodalmi tanácsot az 1860 october 20-iki diplomám II. szakasza értelmében birodalmam minden országainak jóllétét egyaránt érdeklő ügyek tárgyalása végett f. évi ápril 29-napjára összehívtam.

Mint hogy a nevezett országokban a birodalmi tanácsosok választásának módja feletti végleges alkot-

¹⁾ Németből.

mányos intézkedés sok tekintetben a nevezett országok belső alkotmányos állapotainak alakulásától van feltételezve, meghagyom önnek, terjessze haladéktalanul előmbé ajánlatait, melyek szerint a szükséges intézkedések kibocsátandók lennének, hogy egyfelől Erdély nagyfejedelemségem befolyása azon tárgyakra nézve, melyek felett m. é. october 20-iki diplomám II. szakasza értelmében csak népeim czélszertűen rendezett közreműködésével akarok határozni, már a legközelebbi birodalmi gyűlésben, kellőleg megóvassék, másfelől azon kérdés végleges elintézése, mi módon küldessenek a képviselők a birodalmi tanácsba minden körülmények azon érett megfontolásával eszközöltessék, melyet az megkíván. Bécs, 1861 február 26-án.

FERENCZ JÓZSEF, s. k.

V.

A kir. főkormányzók felterjesztése Erdélynek a birodalmi tanácsbani képviseltetése tárgyában.

Cs. kir. és apostoli Felség!

Azon legfelsőbb kegyelmes kézirat, melyet cs. k. apostoli Felséged múlt böjtelő-hava 26-káról az ideiglenes erdélyi udvari cancelláriai elnök urhoz kegyelmesen lebecsátani méltóztatott, s melyben cs. k. apostoli Felséged Erdélynek a felállíttatni rendelt birodalmi tanácsban mikép leendő részvéte és képviseltetése iránt véleményt tétetni parancsol, elnöki uton Felségednek e hü királyi főkormányzékével e tárgyban véleményének felterjesztése végett közöltetvén, bátorodik azt alattvalói hódolattal a következőkben megtenni.

Az érintett mélyen tisztelt legfelsőbb kézirat a legkomolyabb hazafi aggodalommal tölti el e kir. fő-

kormányzékot, mind azért, mert az által a hazára nézve több törvényhozási tárgyat illetőleg egy idegen, eddig ismeretlen és nem létezett törvényhozói hatóság felállítása intéztetik, mind pedig azért, mert ezen birodalmi tanácsban az Erdélyt alkotó részeknek alkotmányellenes s a hazai törvényhozás függetlenségét és jogait minden tekintetben sértő és megingató képviseltetése foganatosítása van véleményezés tárgyául kitzúve.

Ősi alkotmányunk legsarkalatosabb tétele az, hogy törvényt csakis a törvényesen összealkotott országgyűlés és a törvényes fejedelem együtt hozhat, és hogy kormányozni is törvényesen csak ily alkotmányos uton hozott törvények szerint és értelmében lehet, nem pedig azokon kívül vagy azok ellenére. Számtalan hazai törvényeink közül elég legyen e helyt csakis az 1791-dik évi 6, 7 és 8-ik törvény-cikkeket felidézni, melyek a magyar szent koronához és Magyarországnak ezen szent jelvényt hordó királya kormánya alá tartozó, Erdélynek más tartományoktól függetlenségét és a törvényhozás jogait már magokban is eléggé biztosítják.

A szóban forgó intézménynek életbe léptetése tehát már magában nem tekintethetnék a törvények értelmébeni kormányzás kifolyásának s ha a bármi módon összealakuló birodalmi tanács mind e mellett is oly véleményben találna lenni, hogy a magyar szent koronához tartozó országrészekre nézve is bármi tekintetben törvényt alkothat, az ily határozvány alkotmányunk értelmében kötelező törvény erejével nem bírhatna, s a megoldani szándékolt kérdések ily uton jogosan és törvényesen eligazítva nem lehetnének, és ily eljárás jövőre nézve is a kellő biztosítékot nyújtani képes nem volna, hiányozván az egyedüli biztos alap, a törvényesség.

Azon viszonynál fogva, mikép a magyar szent koronához tartozó országrészek a birodalom többi tar-

tományaival ugyanazon egy felséges uralkodóház kormányása alatt állanak, természetes azon birodalmi kapocs, melyet a *pragmatica sanctio* szentesített, de másfelől az 1791-dik évi 6-ik törvényczikk határozottan kifejezvé, hogy ezen birodalmi kapocs csupán az együttes birtoklásban és a kölcsönös védelemben határozódik, törvényeink, jelesen éppen az idézett törvényczikk szerint is kétségbe hozhatatlan, miként Erdély a magyar szent koronához tartozik és hogy valamint es. k. apostoli Felségednek elődei, ugy Felséged és utódai is mint Magyarország törvényes királyai jogosítvák az erdélyi országrész feletti uralkodása.

Innen bárha a k. főkormányzók buzgó szivből ohajtja, hogy a *pragmatica sanctio* értelmébeni birodalmi kapocsból folyó viszonyok mind a haza javára mind a trón szilárdítására minél előbb kielégítően rendeztessenek, de ezt egyenesen ősi alkotmányunk s törvényeink által szentesített módon, egyedül a törvény által kiszabott alakban és tevőrészekkel törvényesen összealkotott országgyűlés útján véli ezen k. főkormányzók lehetségesnek, és pedig annál inkább, mert valamint nem létezhet törvényhozási tárgy, melyre nem a törvényesen összeülő országgyűlés volna egyedül illetékes, ugy alkotmányosan és törvényesen nem létezhet út és mód arra, hogy ezen szent korona alá tartozó birtokterületnek bármely része, s illetőleg Erdély, vagy pedig ennek is bármi töredéke az illetékes törvényes országgyűlés mellőzésével a birodalmi tanácsban részt vehessen, minél fogva minden ily kísérlet a törvénytelenység legkiválóbb bélyegét viselné magán.

Ezen okoknál fogva es. k. apostoli Felséged ezen hű k. főkormányzók mély alázattal, azonban egyhangulag és teljes egyetértéssel kénytelen kinyilatkoztatni, hogy a birodalmi tanácsbani miképpeni képviselés iránt véleményt nem adhat, s midőn a megszakadt törvényes kormányzat újbóli megindítása, a tör-

vényesség helyreállítása, az aláasott bizodalom fel-
 élesztése, s a letölt gyászos korszak tettlegességei ál-
 tal csaknem kiirtott kegyeletesség felébresztése vol-
 na legfőbb feladata ezen k. főkormányzéseknek, való-
 ban mind ezek ellen cselekednék, a bizodalmat ját-
 szaná el, az alkotmányosságnak és törvényességnek
 nem csak szinleg, hanem valóban helyreállítása iránti
 reményt és hitet semmisítné meg, midőn igazgatása
 megkezdésének egyik első és főbb teendője az volna,
 hogy egy oly intézvény keresztülvitelét, mely nem-
 csak alkotmány- és törvényellenes, hanem egyszer-
 mind országszerte általános ellenszenvvel találkozott,
 kívánná kierőltetni, melynek már csak megkísértése is
 valóban aggasztó és veszélyes volna, mert a mellett
 hogy attól sikert várni nem lehetne, a kedélyeket fel-
 zaklatná, különböző elemeket zavarna fel, surlódáso-
 kat, torzsolkodásokat idézne elő, lecsillapodott szenve-
 délyeket rázna fel, s mindenek felett a kormány te-
 kintélyét megsemmisítené, s az oly annyira szükséges
 visszasimulást és bizodalom megszilárdulását lehetlen-
 né tenné.

E hű k. főkormányzék ezekből kiindulva a cs.
 k. apostoli Felséged iránti hűségénél, a törvények iránt
 tartozó kötelességénél és mind a királyi szék, mind
 pedig a haza el nem választható érdekeinél fogva telyes
 egyetértéssel és egyhangulag alattvalói hódolattal ese-
 dezik cs. k. apostoli Felségednek: méltóztassék fleg-
 kegyelmesebben a mélyen tisztelt legfelsőbb kézirat-
 ban kifejezett szándék fogatba vételét elmellőzni,
 a törvényhozást illető kérdések elintézését nem az al-
 kotmányos út mellőzésével kívánni, hanem azokat a
 törvényes és egyedül a törvényekre alapított alakban
 érvényes országgyűlés elébe terjeszteni, csak ez az
 egy út lehetően mind egyedül törvényes, mind pedig a
 kiegyenlítésre s az oly sok hányattatásnak kitett ha-
 za megnyugtatóására nézve célravezető.

Kolozsvártt, Szentgyörgy hó 12-én 1861.

VI.

Ideiglenes utasítás

a megyei főispányok, magyar vidéki főkapitányok és székely széki főkirálybírák számára.

Az előbbeni magyar megyei szervezetnek helyreállítása ügyében m. év october 20-kán és december 21-kén kelt legfelsőbb kézirat folytán a megyei választmányok alakítása, valamint azok tagjainak száma, végre a közigazgatási ügyek ellátásának és a megyei tisztikar felállításának módja iránt ö cs. kir. Felsege legkegyelmesebb meghagyásából a megyék főtisztjeinek következő utasítás szolgálанд végleges létrejöttéig szabályozó sinormértékül:

1) A megyéknek nevezete és területe a m. év october 20-án és december 21-kén kelt legkegyelmesebb kéziratok szerint visszaállítván, a főtisztek első feladata leend az érdeklött megyék régi határainak visszaállítását az illető hatóságokali kölcsönös értekezés útján eszközölni.

2) Addig, mig a törvényhozás a megyei szervezet iránt rendelkezne, minden megyében egy állandó bizottmány gyakorolandja, jelen utasítás korlátai között, a megyei hatóság körében a köztanácskozási és határozási jogot.

3) A főtiszt a megyei bizottmány alakítása tekintéből mindenek előtt a megye tekintélyesebb, minden osztályt s érdeket képviselő férfiaival a bizottmány tagjainak száma iránt értekezővén, azokkali egyetértésben alakítja meg a bizottmányt, mely tagjainak netaláni szükséges szaporítása iránt a jelen szabályok szerint intézkehetnek.

4) A választmány a nagyobb megyékben 100, a

legkisebb megyékben pedig, milyenek, Felsőfehér, Fogarasvidéke és Aranyosszék, 50 tagból áll.

5) A bizottmány oly módon állittatik össze, hogy abban vallás-, osztály- és születésre nézve való tekintet nélkül a volt urbéresi osztálylyal együtt, a birtok, az értelmiség, s az ipar, szóval a megyei lakosság egyetemes és egyes érdekei kellőleg képviselve legyenek.

6) A főtiszt a bizottmánynyal a jelen utasítást közölvén, annak első ülésében a hitet az eddigi szokásu forma szerént leteszi, és ezen időponttól fogva addig is, míg az új tisztikar működhetnék, a megye jelen hivatalnokai felett törvényes hatóságot gyakorol.

7) A főtiszt a bizottmánynyal egyetértőleg esz közli a megyei tisztikarnak alkotását, mely állani fog, még pedig a vármegyékben főbirákból, alispányokból, jegyzőkből, a levéltárnokból és szolgabirákból, Fogarasvidéken az alkapitányból, a több az 1848-dik év előtti nevezet alatt volt tisztekkel együtt. — Ugy szintén a székely székekben az 1848 év előtti számmal és hatósággal ellátott tisztviselőkből.

8) A tisztviselők kinevezése aként történik, hogy a főtiszt az 1846°/7-beli törvényczikk értelmében minden állomásra a megyében levő különböző vallásfelekezetbeliek közül kijelel, — és a bizottmánynak választás végett előterjeszt. — A választás megtörténvén, a szózat-többséget nyert azon minőségbeli egyének, melyek az említett törvény értelmében ő cs. kir. Felsége megerősítése alá tartoznak, a kormánysszék utján ő Felségének megerősítés végett felterjesztendők, azon minőségbeli szózat-többséget nyert egyének pedig, melyek nem tartoznak legfelsőbb megerősítés alá, azonnal felesketendők, és hivatalokba beállitandók, hogy a régi törvényes mód szerinti közigazgatás azonnal életbeléptethessék, ugy szintén a megerősítés alá tartozó hivatalbeli egyének is, addig is, míg a legfelsőbb megerősítés megtörténhetnék, a főtiszt által azon hivatalba, melyre szózat-többséggel megválasztattak, helyet-

tesíthetnek, s hivatalaikat a legfelsőbb megerősítés megérkeztéig helyettesképpen fogják folytatni. Azon választott hivatalnokok névjegyzéke, kiknek hivataluk nem tartozik legfelsőbb megerősítés alá, a kormány-széknek tudás végett felterjesztendő. Végre a főtiszt a szegődötteket a szükséghez képest a bizottmányyal kifogja nevezni.

9) Az 1848 előtt megyénként létezett hivatalnoki fizetéseket az új tisztikar, a főtiszt utalványozása mellett, azon naptól fogva szedi, melyen tetteleg hivatala gyakorlatába lép, egyébiránt ha a megyei bizottmány a tisztviselők évi fizetéseit a változott idő s körülmények szükségéhez képest szaporítani kíváná, illető javaslatát a kormány-szék elé terjesztheti, hogy azon illetőségek az igazság és méltányoltság alapján rendszeresíthetessenek.

10) Mind ezen, mind a többi közigazgatási szükségekre kívántató költségvetést a bizottmány hat hónapra elkészíti és helybenhagyás végett a kormány-szék elé terjeszti, hol az megállapítván, az illető összeg az országgyűlés végleges elhatározásáig a főtiszt utalványozására a kincstárból ideiglenesen az országos pénzalapnak előlegezésképpen kifizettetni, és ebből évnegyedes részletekben a megyei vagy vidéki pénztárnok kezébe szolgáltatni fog, ki erről a megyének rendesen számolni tartozik.

11) A főtisztek, valamint minden megyei tisztviselők az egyenes adózást illető szolgálati ügyekben a pénzügyi hatóságokhoz s azok közlőnyeihez ugyanazon viszonyba lépnek, mely ezek s az eddigi megyei igazgatók között létezett.

12) A fenyítő polgári és urbéri törvényszékek szerkezete ideiglenes eddigi állapotban marad, s tisztügyész kinevezése is függőbe tartatik, míg az october 20-án kelt legfelsőbb kézirat nyomán a magyar igazságszolgáltatás mikénti szervezése iránti kérdésekre nézve az erdélyi udvari cancellária javaslatait felter-

jesztendi. Időközben tehát az említett törvényszékek hivatalos foglalatosságait folytatják. A törvényszékek azon tagjaira nézve azonban, kik a megyei lakosság nyelvét, s különösen a magyart nem birják; nem különben a törvénykezés rendes folytatására szükséges személyzet hiánya esetében a főtiszt által az erdélyi udvari cancelláriának jelentés tétetvén, intézkedés fog történni, hogy az ország törvényszékeinek rendezéseig is az illető állomások alkalmas bennszülött egyének által töltsenek bé.

13) Az új szolgabírák az általános polgári és fenyítő törvénykönyv eljárása szerint működnek, és itélnek az elejökbe tartozó perekben, s mindennemű törvénykezési ügyekben, és mint törvénykezési segéd-személyek, a fennálló törvényszékek utasításait teljesíteni, ezeknek mikénti végrehajtásáról azoknak kellő időben jelentést tenni tartoznak, miért is ezen megyei hivatalnokok választásánál az e célra szükséges képességre lehető figyelem leszen fordítandó.

14) A megye kormányzása és annak egyes tisztviselőire való felügyelés a főtisztet illetvén, ez minden előkerülő fontosabb s nagyobbbszerű eseményről az idősb főbíró, alispán, vagy alkapitány által értesítetik, kinek viszont a szolgabírák kötelesek jelentéseiket béküldeni. A bizottmányi ülések nevezetesebb eseményeiről pedig a főtiszt vagy annak akadályoztatása esetében az utána következő tisztviselő küldi fel a kormányzékhez a jelentést, mely elé a jegyzőkönyvek is szokott módon fel fognak terjesztetni.

15) Ezen bizottmány a közigazgatási tárgyak felett mindazon hatóságot fogja gyakorolni, mely 1848 előtt a megyei közgyűlést illette, és e tekintetben a megyei tisztviselőkkel határozatilag rendelkezendik.

16) A köztanácskozásokban minden bizottmányi tagnak szabadságában áll magát a megyében divatozó nyelvben kifejezhetni.

17) A tisztviselői kar a bizottmányi ülésben sza-

vazati joggal bír, s a hátralevő tudósítások jegyzékének felolvasásánál az elmaradás okáról számolni tartozik.

18) A bizottmányi ülések nyilvánosak, a hallgatóság számára külön hely rendeltetik. Ha a hallgatók közül valaki, vagy az összes hallgatóság a tanácskozást háborgatja, és az egyszeri elnöki intésnek sikere nincs, az elnök az egyes hallgatót, vagy illetőleg a hallgatóságot kiharancsolhatja.

19) A megyei bizottmány intézkedései felett örködő politikai hatóság a királyi kormányzék, mely a bizottmánynyal egyenes érintkezésben állván, ahoz mint a megye közönségéhez intézi rendelvényeit.

20) A megyék elrendezését illető világos törvény létrejöttéig a megyei bizottmány működéseit a jelen utasításhoz köteles alkalmaztatni.

VII.

Az erd. országgyűlésnek az 1791-iki alapon leendő egybehívásáról kelt legf. leirat.

887. 1861.

Ö cs. k. apostoli Felsége legkegyelmesebb urunk nevében az erdélyi kir. főkormányzéknek meghagyandó.

Ö cs. k. apostoli Felsége a közelebb tartandó országgyűlésre nézve az ezen hó 24-kén leadott legf. határozat által legkegyelmesebben rendelni méltóztatott, hogy az Erdély országgyűlése organisatióját illető 1791 évbéli 11-dik törvényezikk maga erejében fennmaradván, az országgyűlési választási és választhatási jog a nép azon osztályaira is kiterjesztessék, mely addig az ország képviseletében részt nem vett, illetőleg abból ki volt zárva, és ezen néposztályra nézve a nyolcz azaz 8 forint austriai becsben egyenes adó

(Directe Steuer) a főadón és adópotlékokon kívül (Zuschlag-on kívül) mint census állított meg.

E felett ő Felsége azon akaratját is nyilatkoztatni méltóztatott, hogy az 1860 october 20-ki legfelsőbb Diploma és 21-dik decembéri alólirt cancellária elnökéhez küldött legkegyelmesebb kézírata értelmében, már a legközelebb összehívandó országgyűlésben is azon néposztály, mely eddig arra jogositva nem volt, az országgyűlés minden kategóriáiban képviselve legyen és valamint a gubernialis tanácsosok és titoknokok, nem különben a főispánok kinevezése alkalmával oly egyének terjesztettek föl és valósággal ki is nevezettek, melyek az eddig jogositva nem levő osztályhoz tartoztak, a királyi tábla szervezése és a közelebbi országgyűlésre meghívandó királyi hivatalosok (Regalisták) kinevezésére teendő fölterjesztés alkalmával oly egyének is ajánlandók lesznek, a kik az érdeklött néposztályhoz tartozván, ezen hivatásra alkalmasok és arra teljes képességgel birnak.

Mely legfelsőbb k. határozat nyomán a k. kormányseknek ajánlatik, mikép ezen k. határozatot az előfordulandó esetekben zsinormértékül megtartva, magát ahoz alkalmazza és mielőbb azt országosan hirdettesse ki.

Egyébiránt ő cs. k. apost. Felsége cs. k. fejedelmi kegyelmével kegyesen hajlandó marad. Kelt Bécsben, mártius 26-kán 1861.

B. Kemény Ferencz.

Kabós Dániel.

VIII.

A kir. főkormányzók felterjesztése az összehívni szándékolt erdélyi országgyűlés tárgyában.

1747. — 1861.

Cs. kir. apostoli Felség!

Folyó évi büjtmáshó 26-án 887 udvari sz. alatt kelt kegyelmes királyi rendelet által ezen királyi főkormányzók cs. k. apostoli Felségednek a tartandó országgyűlésre nézve irt hó 24 dikén leadott azon legfelsőbb határozata közöltetvén, mely szerint rendelni méltóztatott, hogy az Erdély országgyűlése szervezetét illető 1791-ik évi 11-ik törvényezikk maga erejében fennmaradván, az országgyűlésre való választási és választhatási jog a nép azon osztályára is kiterjesztessék, mely eddig az ország képviselőiben nem vett részt, ezen néposztályra nézve censusul a főadón és adópótlékokon kívül nyolcz osztrák becsbeni forint egyenes adó állittatván meg, továbbá, hogy az összehívandó országgyűlésben azon néposztály, mely eddig arra jogosítva nem volt, az országgyűlés minden kategóriáiban képviselve legyen, ezen királyi főkormányzók az e felett mult Szentgyörgyhó 15-én tartott érett tanácskozás után megfontolva:

hogy a későbbi törvény az előbbit eltörli, továbbá

hogy törvényt hozni, változtatni vagy eltörölni csak is az arra feljogosított és törvényesen összehívott országgyűlésnek a fejedelemmel együtt van hatalma, s végre

hogy a nem ily módon és alapon összehívott országgyűlés törvényes nem lehet,

ezen okokból egyhangulag és teljes egyetértéssel a tisztelt rendeletet, melyben különben is semmi

azon úttal teljesítendő kitűzve nem volt, a törvényhatóságokhoz ki nem küldhetőnek találta, különben is tanácsosnak nem tartván, hogy azoknak éppen a visszaszervezkedés pillanatában kellemetlen és a kormány tekintélyét is csökkentő közjogi vitákra alkalom és méltó ok adassék.

Mely az irt időben 10 szám alatt hozott végzés ideiglenes erdélyi udvari korlátnoksági elnök ur ő nagyméltóságával is kellő tájékozás végett közöltetvén, teljes bizodalommal remélte ezen k. főkormánysszék, mikép ezen ügy a törvénynek és törvényességnek megfelelő oly megoldást nyerend, mely ezen k. főkormánysszék további előterjesztését feleslegessé teendi.

Azonban a tisztelt elnök urnak mult Szentgyörgyhó 18-án s így hihetően az említett végzés felérkezése előtt 1178 szám alatt kelt s ezen k. főkormánysszékhez áttett elnöki intézvénye által aziránti nyilatkozatra, hogy a törvényhatóságok szervezése bevégződésével mely nap volna az országgyűlés egybehívására legalkalmasabb? felhivatva levén, az országgyűlés nagy fontosságu tárgyára nézve alázatos egyértelmű nézetünket Felségedhez hűségünk s a törvényhez köteles ragaszkodásunk által parancsolt őszinteséggel a következőkben bátorkodunk Felséged elébe terjeszteni:

Alkotmányunk azon alapelvét, mikép csak az törvény, mit törvényes országgyűlés a fejedelemmel együtt alkot, számtalan törvényeink s jelesen az 1791-dik évi 7-ik törvényczikk tiszta szavai is határozottan kifejezvé, kétségtelen, hogy csak ilyennek lehet mind kötelező ereje mind pedig alkotmányos és törvényes következése, s miután ősi intézményeink s a törvény határozott rendelkezése mellett már az alkotmányos fogalmakból is önként foly, hogy valamint a törvénynek hozatala, ugy annak változtatása s eltörlése, sőt még hiteles értelmezése is (interpretatio), csak is egyedül az említett alkotmányos módon történhetik, legfelsőbb uralkodó hatalomból kifolyó engedélyezésnek, oc-

troyálásnak, törvényesen még csak lehetsége sem létezhet, s annál kevésbbé lehet éppen magának a törvényhozó hatalom egyik felét gyakorló testületnek, az országgyűlésnek, akár összehívását akár összealkotását ily alkotmányellenes alapra fektetni, melynek ily módon minden teteménye különben is törvénytelen s következésképp már magában is érvénytelen fogna lenni.

Országgyűlés tehát nem másképp, hanem csak úgy és oly alakban, a mint azt a törvény rendelte, hívathatik össze s bárha az 1791-ik évi 11-ik törvényczikk kérdésen kívül oly törvény, mely a mig fennállott, az országgyűlés szerkezetét törvényesen és kötelezőleg szabályozta, de miután a későbbi törvény az előbbit eltörli, ily későbbi törvény pedig az 1848-dik évi I. törvényczikk, mely mélyen tisztelt volt uralkodónk V-dik Ferdinánd ö. cs. k. apostoli Felségének 1848-ik évi Szentjakabhava 11-én Insbruckban minden alkotmányos és törvényes formások megtartása mellett kelt legfelsőbb királyi szentesítése által törvényeink sorába innepélyesen beigtattatott, az említett 1791-ik 11-ik törvényczikket, mint az utóbbi törvény által hatályon kívül tettét, többé az országgyűlés összealkotása s összehívása alapjául venni nem lehet.

S ha az 1848 ik évi I-ső törvényczikk tartalmát, mely által egyszersmind a jogegyenlőség e hazának minden lakosaira nézve, nemzet-, nyelv- és valláskülönbség nélkül örök és változhatlan elvtől elismertetett s az ezzel ellenkező addigi törvények eltöröltetteknek nyilvánítottak, — s félremagyarázhatlan határozmányait megvizsgáljuk, ha visszaemlékszünk, hogy az 1848-ik évi erdélyi országgyűlés azon évi Szentjakabhava 18-án a kormány törvényes organumai által hivatalosan úgy rekesztetett be, mint Erdélynek utolsó külön országgyűlése, melyel Erdély törvényhozási, története bevégződött, s maga az ezen országgyűlésre ki-nevezve volt teljhatalmu királyi biztos báró Puchner

Antal akkori erdélyi hadi főparancsnok az országgyűlés akkori berekesztését ő Felsége nevében és képeben az utolsó hongyűlés bezárásának nyilatkozta, ha továbbá fontolóra vesszük, hogy az említett évi Szentjakabhó 11-én véglegesen szentesített idézett törvényt ő Felsége, még azon évi Szentivánhó 10-én 3210 udvari szám alatt kelt királyi leirata által megerősítvén, ennek nyomán egy más ugyan akkor kelt s az országgyűlésnek ugyanazon hó 19-én tartott ülésében felolvasott és elfogadott legfelsőbb királyi leiratában a végett, hogy „a kittizött magyarországi közös országgyűlésen Erdély is követői által megjelenhessen s e végre a választások kellő időben az illető törvényhatóságok által végbevitethessenek,“ rendelkezni is méltóztatott, a választás módjáról alkotandó törvényjavaslat királyi szentesítése megadására fenséges István cs. k. főherceget, magyarország akkori nádorát s ugyanott királyi helytartót hatalmazván fel, kinek hatóságát különben is ő Felsége Erdély akkori királyi kormányzója gróf Teleki Józsefhez még 1848-diki pünkösthó 29-én kelt legfelsőbb királyi kéziratánál fogva Erdélyre is már kiterjesztette, egyúttal megrendelvén, hogy rendeletei épp azon engedelmességgel és pontossággal teljesítenek, mintha azok ő Felsége saját neve alatt keltek volna, — s végre ha megtekintjük, hogy ő Felségének 1848-ik évi Szentjakabhó 11-én Insbruckban kelt s az országgyűlés ugyan ezen hó 18-án tartott végülésében felolvasott királyi leiratában az erdélyi országgyűlést azon okból, mivel már az egyesülési törvény szentesítettvén, a törvényhozásnak a már összehíva volt magyarországi közös hongyűlésen kelle gyakoroltatni, berekesztetni rendelte, s továbbá, hogy a nádor ő főhercegsége a fennebb felhozott legfelsőbb királyi felhatalmaztatásánál fogva a közös hongyűlésre küldendő követek népképvisélet alapjáni választásáról alkotott törvényczikket még említett évi Szentivánhó 19-

kén 367 szám alatt kelt leirata által annak kifejezése mellett, hogy az „egyesülésnek király és nemzet közös akaratával lett kimondása után a törvényhozói hatalom csak is az egyesült haza országgyűlésén gyakorolthatatik,“ szentesítvén, az 1848-iki 1-ső törvény a választási törvénnyel együtt fogantatba is vétetett — nem lehetünk alkotmányos és törvényes szempontból kiindulva, más véleményen, mint csak azon: hogy csupán oly országgyűlés létezhet törvényesen, a melyről a többször idézett 1848-ik évi I-ső törvényczikk úgy az említett választási törvény rendelkeznek, és megvagyunk győződve, hogy egy ennek ellenére összehívandó külön erdélyi országgyűlés, ha az netán meg alakulhatna is, a mi a dolog ily állásban valóban kétséges, nem fogna egyebet tenni és tehetni, mint azt, hogy a törvénynek hódolva magát illetéktelennek nyilatkoztatná.

De a törvény tiszta és megkötő rendelkezése mellett már a hazabani hangulat olyan, hogy egy erdélyi országgyűlés megkísértése a legkellemetlenebb surlódásokat, különböző szempontokból kiinduló általános ingerültséget és a legkárosabb következtű s a kormány tekintélyét megsemmisítő bonyodalmakat idézne elő, melyekre egy alkotmányos és törvényes kormánynak okot szolgáltatni se nem tanácsos, se nem szabad.

Az idők által nyújtott tanuságon, az Európai zavarral fenyegető válságos kérdések megfontolásán, s alkotmányos érzületünkön alapuló állhatatos hitünk az, hogy valamint a haza boldogsága úgy a trón szilárdsága csak is a törvényesség által lehet minden viszontagságok ellen tartósan biztosítva, s egyedül ebből kiindulva lehet biztosan várni, hogy azon nagyszabású kérdések, melyek a fejedelem és haza közt megoldandók, szerencsés és megnyugtató kifejlődést nyerhessenek, ugyanezért cs. k. apostoli Felségednek alázatosan esedeztünk:

Méltóztassék az Erdélyben egybehivandó külön országgyűlés megtartása iránt czélbavett intézkedéseket legkegyelmesebben megszüntetve, az 1848-ik évi I. törvényczikk s az azzal összefüggő választási törvény vizsonti alkalmazása által a trón és haza java előmozdítására az egyedül illetékes és törvényes út atyailag megnyitni.

Hódoló mély tisztelettel örökölvén sat.

Kolozsvárt, Szentivánhó 1-ső napján 1861.

IX.

Kir. leirat az erdélyi bírósági hatóságok vizsontszervezése tárgyában.

961. 1861. udv. sz.

Ő császári királyi apostoli Felsége nevében, az erdélyi királyi Fő-kormánysszékkal tudatandó!

Méltóztatott Ő cs. kir. apostoli Felsége idei Böjtmás hó 31-ről kelt legfelsőbb kegyelmes határozmányánál fogva tavalyi Karácson hava 21-ről kelt legfelsőbb kéziratában kimondott azon elvhez ragaszkodólag, miszerint a vagyon biztossága és a magán jogviszonyok szilárdsága érdekében, a polgári és bünyfenyítő törvény minden határozványai mindaddig teljes érvényükben fenmaradjanak, mig azok iránt törvényhozási uton a szükséges változások elintéztetnek, — az erdélyi bírósági hatóságok vizsont-szervezetét, és az igazság kiszolgáltatásnak a jelenleg fenálló törvények szerént a belhoni törvényhatóságokra átruházását kegyelmesen jóváhagyni, és ezek szerint legfensőbbleg megrendelni, miszerint:

1-sző: mindazon hatóság és bírósági feljogosítottóságok, melyeket eddig e nagy Fejedelemségben a

vegyes járáshivatalok és a járásbiróságok gyakoroltak, és mindazon ügyek, melyek eddig a vegyes járáshivatalok és a járásbiróságok előtt folytak, a megyékben, Fogaras és Naszód vidékén, az 1791-ik évi 96. és 97. és 184⁶/₇ évi 17-ik törvényczikkelyek nyomán viszont felállítandó Partialis törvényszékekre (sedes partiales), a székely székekben pedig hasonlólag az ugynevezett al-törvényszékekre (vice sedes) és a szász székekben és vidékekben az ugynevezett bíróságokra (Judicatus) által szálljanak.

2-or a jelenleg fenálló kertületi törvényszékek és a nagy-szebeni tartományi törvényszék minden hivatalos teendői, valamint ezen törvényszékek eleibe eddig tartozó peres ügyek a megyékben, a Fogarasi és Naszódi vidékekben, és a székely székekben azon törvényszékekre ruháztassanak át, melyek a törvények nyomán, jelesen a fenidézett 1791. évi 96. és 97, ugy 184⁶/₇ évi 17-ik törvényczikkelyek alapján a birói tevékenységeket, a megyékben és vidékekben ugy nevezett Generalis-székek (sedriae-Generales) és a székely székekben Derék székek czime alatt gyakorolni fel vannak jogositva, a szász székeken és vidékeken pedig illető tanácsokhoz (Magistratus) utasíttassanak.

3-or, az eddigi országos fő törvényszék, mind fellebbezési törvényszék helyett a megyéket, vidékeket és székely székeket illetőleg a törvényes királyi tábla M. Vásárhelyeni székhelylyel, a szász székeket és vidékeket illetőleg pedig a szász nemzet községe (universitas nationis Saxonicae) N. Szebenben felállíttassék.

4-er, a legfőbb és semmisítő törvényszék, mint utolsó folyamodványu bíróság helyét az egész Nagy Fejedelemségre nézve a már hatóságába visszahelyezett erdélyi királyi Fő-Kormányzék törvényes osztálya (senatus judicialis) Kolozsvároni székhelylyel foglalja el.
Végre

5-ör, hogy a szabad királyi és mező városokban, melyek ezelőtt saját törvényhatósággal felruházott ta-

nácsokkal birtak, e tanácsoknak előbbi birói hatósága a régebbi felebbezési rendszerrel viszont helyreállítassék, és az eddig csekélyebb tárgyakban 12 fl. összeg értékéig egyetlen fellebbezéssel a vegyes járáshivatalok, vagy járás-bíróságokhoz; biráskodhatási joggal felruházott falu-székek, ezentul azon járáshivatalok helyében lépendő törvényszékekrei fellebbezhetéssel, ezentul is ítélhessenek, és ebbéli hatóságokban megmaradjanak.

Végül méltóztatott ő cs. kir. apostoli Felsege kegyelmesen megengedni, hogy a fentebbi törvénykezési eljárás az előadott felyebbezési fokozattal a jelen törvénykezési rendszer, valamint a jelenlegi törvények és perrendtartások épségben tartásával mind a magánjogi polgári ügyekben, a váltó pereket is oda értve, mind a bünyenyítő esetekben helyet találjon.

A bírósági hatóságok jelen viszonti szervezetének keresztülvitelét méltóztatott ő cs. kir. apostoli Felsege oly móddal kegyelmesen jóváhagyni, miszerint lehetőleg folyó év szent György hava 15-kéig a jelenlegi bírósági hatóságok működése megszüntével, az ujonnan viszont életbe léptetendő törvényszékek hatósága megkezdethessék, azonban méltóztatott ő cs. kir. Felsege ennek szent György hava 15-ig ki nem vihetősége esetében, az erdélyi királyi udvari kancelláriát legkegyelmesebben fölhatalmazni, más megfelelő határnap kittzésére. —

Ezen legfelsőbb kegyelmes határozvány oly ren-delettel iratik meg az erdélyi királyi Fő-kormányzéknek, miszerént azt országszerte közhírré tétetvén,

a.) a megyék, vidékek és székely székek Fő-ispánjaihoz, illetőleg Fő-kapitányaihoz és Fő-királybi-ráihoz azonnal intézkedjék aziránt, miszerént irt törvényhatósági előljárók kormányuk alá bizott törvényhatóságokban az ujonnan életbe lépendő törvényszékeket az 1791. évi 96. és 97. és 184°/₇-ik évi 17-ik törvénycikkek útmutatása szerént azonnal szervezni

igyekezzenek, s ezek által az eddig fenállott illetékes bíróságoktól minden névvel nevezendő ügyeket és irományokat hiteles jegyzék mellett vétessék át, — egyszersmind a törvényszékek személyzetének fizetésére nézve az innen idei Bőjtmás hó 26-án 886. udvari szám alatt a Fő-ispánok, Fő-kapitányok és székely székek Fő- királybirái számára kiadott szolgálati utasítvány 9-ik pontjában kiírt módon járjanak el, — magokat az ujonnan szervezendő ítélőszékeket pedig a királyi Fő-kormányzék ítéleteik hozatalában s minden birói eljárásaikban a jelenleg még fenálló törvények és perrendtartások megtartására és követésére utasítsa. —

b.) az erdélyi törvényes királyi táblának még életben lévő szolgálatképes tagjait hivataluk és szolgálataik tovább folytatására hívja fel; ellenben a hiányzó tagok helyében, és pedig a törvényes királyi táblai elnöki és ítélőmesteri állomásokra, melyek különben országgyűlési törvényes választás és Ő Felsége kegyelmes legfelsőbb megerősítése alá tartoznak, ideiglenes minőségben, a több állomásokra pedig végleges minőségben a kijelölést törvényszabta módon mielőbb elintézni, s ide felterjeszteni siessen. —

Mely alkalommal a mostan ürességben lévő királyi Fő-ügyészi (Causarum publicarum fiscalium Director) hivatali állomás bétöltésére nézve is a felterjesztés az eddig fenállott szabályszerű rendeletek értelmében megteendő lesz. —

Megjegyeztetvén egyszersmind: hogy mind ezen kijelöléseknél Ő cs. kir apostoli Felségének ismételve kijelentett legmagasabb akarata nyomán az ezelőtt ily hivatalokra jogositva nem volt néposztályra, melyből az alkalmas egyének kijelölendők, valamint szintén a különböző nemzetiségekre és vallási felekezetekre kellő figyelem és tekintet fordítandó lesz.

c.) addig is, míg az erdélyi törvényes királyi tábla életbe lépne, a királyi Fő-kormányzék nevezzen

ki maga kebeléből biztosokat a végett, hogy azok a N. Szebenben székelő erdélyi országos Fő-törvényszéktől, melynek elnökéhez innen máj napról a szükséges rendelés megtétetett, minden a királyi Fő-kormányzatot, vagy a törvényes királyi táblát illető ügyeket és irományokat szabályszerű jegyzék mellett vegyék át, s további rendelkezésig a törvényes királyi táblát illetőket Maros-Vásárhelyre, a királyi Fő-kormányzatot illetőket pedig Kolozsvárra költöztessék — az illető levéltárakba. —

d.) mindazon helyiségeket és szállásokat, melyek netalán eddig a fenállott cs. kir. bírósági hatóságok, vagy azok személyzete számára magánosoktól kibéreltettek, s a bírósági hatóságok mostani viszont szervezete által nélkülözhetőkké válnának, valamint szintén az ezekről kötött haszonbéri egyezményeket és lakbéreket, a királyi Fő-kormányzat, illetőleg annak elnöke, az országos cs. kir. Fő-törvényszékkel, illetőleg annak elnökével egyetértőleg azonnal mondassa fel, s minden e tárgy körüli, vagy azzal kapcsolatban teendőket irt úton és módon intézze, és intéztesse el. Egyszersmind arra nézve, hogy a törvényes királyi tábla Maros-Vásárhelyen létező épülete, mely a közelebbi időkben más célra fordított, mielőbb kiürítettessék, a szükséges lépéseket tegye meg.

e.) mivel a fenérintett bírósági hatóságok viszont szervezetére a legfensőbb kegyelmes királyi határozványban idej szent György hava 15-éig kitűzött határidő annak keresztülvitelére e határnap közel léte miatt alig elegendő, a királyi udvari kancellária Ő cs. kir. apostoli Felségétől nyert legmagasabb kegyelmes felhatalmazásánál fogva, e határnapot idej Pünkösdi hó első napjáig kiterjesztendőnek találta, mely napig az újabb bírósági hatóságoknak már szervezve lenni, s az eddigi cs. kir. bírói hatóságoknak további működéseiktől megszűnniök kellek. —

f.) a többször tisztelt legfelsőbb határozványnak a szász törvényhatóságokra vonatkozó ága mái napon a szász nemzet törvényesen választott Ispánja Salmen Ferencz báróval a teljesítendő telyesítése végett tudattatván, irt szász nemzet Ispánjához innen mái napról kiadott e tárgy rendelet mássa a királyi Fő-kormányzékkel szükséges tudás végett ezennel közölitik. —

g.) azon okból, mivel a sokszor tisztelt legfelsőbb kegyelmes királyi határozvány csak a magány jogi, — polgári, — váltó, — és bünyfenytő ügyekre terjeszkedik ki, az iránt, valyon a fenálló különbözö fokozatu cs. kir. urbéri törvényezékek jelen szerkezetekben továbbra is fentartandók; — vagy másként és mi módon átalakítandók? a királyi Fő-kormányzék figyelve az 1854-ik évi Junius 21-ki legmagasabb cs. kir. nyiltparancs és az 1858-ik évi Boldogasszony hó 27-kén kiadott urbéri utasítás határozványaira, a királyi udvari Kancelláriához mielőbb indokolt — és kimerítő véleményes felterjesztést tegyen. —

h.) a királyi Fő-kormányzék a bünyfenyték alatt, és jelenleg fogságban lévő egyéniségeknek az illető törvényhatóságoknaki átadásáról, — azon pereknek a lehető gyorsasággali kifolytatásáról gondoskodják. — Élelmezések iránt pedig azon módon a hogy eddig szokásban volt, gondoskodván, a megkivántató öszszeknek utalványoztathatása iránt a felterjesztést legfelyebb e hó közepéig tegye meg; — mire nézve a szükséges felvilágosítást a királyi Fő-kormányzék a Fő-törvényezékkel értekezés útján megkaphatja.

Végre a legfelsőbb kegyelmes határozványnak a szabad királyi városok és mező városokra vonatkozó ágára nézve ajánltatik a királyi Fő-kormányzéknek ez értelembeni kellő intézkedések megtétele. —

Ki iránt egyébként Ő cs. kir. Felsége legfelsőbb cs. kir. és fejedelmi kegyelmével továbbra is kegyesen hajlandó marad. —

Kelt Bécsben Austriában, az erdélyi királyi udvari kancellária 1861-ki Szentgyörgyhó 2-kán tartott üléséből.

B. Kemény Ferencz s. k.

Kozma Dénes s. k.

X.

A kir. főkormányzók felterjesztése az erdélyi igazságszolgáltatás és törvénykezési eljárás rendezése, s e végett a magyarországi országbírói értekezlet legfelsőbbleg is helybenhagyott munkálata érvényének Erdélyre is kiterjesztése iránt.

5243. 1861.

Cs. k. apostoli Felség!

Midőn cs. k. apostoli Felséged idei böjtmáshó 31-kéről kelt, s a mult Szent-Györgyhó 2-án 961 1861 ndvari szám alatt kibocsátott kegyelmes királyi rendelet által ezen királyi főkormányzékkel tudatott legfelsőbb kegyelmes határozványánál fogva a hazai bírói hatóságoknak az 1848-dik évig volt alkotmányos és törvényszerű állásukba visszahelyezését elrendelni méltóztatott, e királyi főkormányzék e körüli intézkedéseit hódoló készséggel párosult hazafi örömmel megtevéen, ezt annak tanújeléül vette, hogy Felséged azon sérelmeket, melyek az érintett törvényes bírói szerkezet, úgy a törvénykezés és magánjogi viszonyok bántatlan fenntartását híztoító hazai törvények, s jelesen a többszörös fejedelmi megerősítésekkel és eskükkel megszentcsített Leopoldi hitlevél 3-ik, 4-ik és 5-ik pontjai, úgy az 1791-ik évi 8-ik törvényezikk ellenére elkövettettek, kegyelmesen megszüntetni és orvosolni fogja, mihezképest, a királyi főkormányzék folyó évi

Szent-Györgyhó 15-éről 9 szám alatt kelt alázatos feliratában alkotmányos kötelességéből folyólag hódoló mély tisztelettel feljelenteni bátorkodott, hogy a fenn-tisztelt kegyelmes királyi rendeletben az igazságszolgáltatásra vonatkozó elvek körüli alázatos nézetét s felterjesztését később tüzetesen megteendi.

Hazánkban régi időktől fogva erős gyökeret vert meggyőződés az, hogy az alkotmányos szabadságnak egyik főbiztosítéka abban áll, hogy a személy és vafelett törvényes bírák által és a hazai törvények szerint gyakoroltassék az igazságszolgáltatás, ez az alkotmányosságnak eleitől fogva oly alapfeltételül tekintetett, hogy a Leopoldi hitlevélbe is, melyet az 1791-ik évi 2-ik törvénycz kk „*radicale Conventionis inter divum quondam Leopoldum I. et Principatum Transilvaniae sponte initae instrumentum*“-nak nevez, jelesen annak 3-ik, 4-ik és 5-ik pontjaiba azon biztosítás, hogy mind a hazai bírósági hatóságok törvényes szerkezete, mind az igazságszolgáltatás körüli törvények, valamint a törvénykezés szokott rendje sértetlenül fenntartatnak, mint a Felsővel kötött szerződés egyik feltétele beigtatandónak taláztatott; s midőn az Istenben boldogult II-ik József császár kivételes rendszere megszűntével az 1791-ik évi 32-ik, 33-ik, 34-ik, 38-ik, 39-ik, 40-ik, 41-ik, 42-ik, 43-ik, 44-ik, 45-ik, 46-ik, 47-ik, 48-ik és 49-ik törvényezikkek tanúsítása szerint az igazságszolgáltatás törvényes állapotjába visszahelyeztetett, az említett évi 8-ik törvényezikkekben, a mellett hogy a 2-ik törvényezikk által a Leopoldi hitlevél újabban is megerősítettett, a haza ismételten biztosított mind a törvényszékek törvényes szerkezete meg nem változtatásáról, mind pedig arról, hogy az igazságszolgáltatás a haza törvényei és alkotmánya szerint az illetékes törvényes bírák által fog gyakoroltatni. „*Sacratissima sua Majestas status et ordines seouros reddit, nunquam per edicta seu sic dictas Patentales, quae alioquin in nullis unquam regni judicis*

acceptari possint, Principatum hunc Transilvaniae partesque eidem incorporatas gubernandam fore. — Proinde forma judiciorum lege stabilita aut stabilienda auctoritate regia non immutabitur, nec legitimarum sententiarum executiones mandatis legi non conformibus impediuntur aut per alios impediiri admittentur, nec sententiae legitimae fororum judiciariorum per missilia mandata alterabuntur aut suspendentur, sed secundum conditas hucusque aut in futurum condendas leges et diplomaticam Regni constitutionem judicia per competentes iudices legaliter constituendos celebrabuntur. Executiva potestate per suam Majestatem et successores ejusdem in sensu legum exercenda.“ Ezek szavai a törvénynek.

Azon állapot, melyet Felséged legkegyelmesebben megszüntetni elintézett, teljesen hasonlít ahhoz, melyet II-ik József császár rendszere előidézett, s melynek megszüntetése, s hasonlóknak elő nem kerülhetése felől az elősorolt 1791-ik évi törvények rendelkeztek, s innen mind a kiirthatlan alkotmányos érteletből mind a hazai s jelesen a fennebb idézett törvényeken alapuló erős meggyőződésből természetesen származott azon ellenszenv, mely a kivételes igazgatás tartása alatt nem alkotmányos úton életbeléptetett polgári és büntető törvénykezési rendelkezések és szabályok iránt hazaszerte uralkodik, s mellőzve azt, hogy a büntető törvény szabályai már magokban is mind alkotmányunk szellemével mind az alkotmányos szabadsággal nagy részint ellenkeznek, elég legyen felhozni, hogy oly törvények és eljárás, melyek viszonyunkhoz, törvényes fogalmainkhoz és szokásainkhoz különben sem találtak, s melyeket idegen és szokatlan szerkezettű bíróságok nem törvényes s a lakosok legnagyobb része által nem értett nyelven és semmire sem tekintő kiméletlen módon törekedtek keresztülvinni, bárha több jogviszonyok azok szerint alakultak is, meggyőzők keresedni képesek nem voltak, sőt

csak tetézték az indokokát, melyek a törvényes állapotról való visszatérés mellett elég élenken szólnak.

Tagadhatlan ugyan, hogy miután, az úrbéri kapcsolat s az ösiség meg van szüntetve, a jogegyenlőség ki van mondva és a lefolyt 12 évi időköz alatt ha szintén tettelesen behozott rendelvények alapján új jog- és birtokviszonyok támadtak, addig is, míg az alkotmányos törvényhozás megfelelőleg rendelkezhetnék, átmenetileg oly ideiglenes intézkedések szükségesek, melyek a haza alkotmányos törvényein alapuló anyagi és alaki jogot a megváltoztatott viszonyokkal egybehangzásba hozván, lehetővé tegyék, hogy a magán érdekek sérelme, a közhitel megrendítése, a jogfolytonosság fennakadása czélszerűen kikerültessek, azonban kénytelen a királyi főkormányzók azon meggyőződésévalatvalói hódolattal őszintén kifejezni, hogy ez a fennebb felfejtett okokból és körülményeknél fogva az igazságszolgáltatásnak nem alkotmányos úton behozott eddigi alapjainak és rendszerének minden kivétel nélküli ha szintén ideiglenes fenntartása által annál kevésbbé volna eszközölhető, mivel az eddig követett törvénykezési eljárás a hazai törvényeken alapuló bírósági hatóságok szerkezetével s azok törvényes hatáskörével teljességgel össze nem egyeztethető, s már csak ezen egy tekintet is a módosítást és alkalmazást elkértilhetetlenül szükségessé tenné.

A dolog ily állásában valóban komoly aggodalom szállhatná meg e királyi főkormányzókra, ha nem volna meggyőződve, miszerint Felsőgedet legfelsőbb elhatározásában nem a fennebb idézett hazai törvények hatályának kétségbe vonása, hanem egyedül azon atyai gondoskodás vezérelte, hogy a személy és vagyon biztonsága s a magán jogviszonyok szilárd-sága ne veszélyeztessék, — és ha nem állított volna fel Felsőged egy vigasztaló és irányadó példát a magyarországi igazságszolgáltatás körül történetekben, midőn az ottani jogviszonyok és törvénykezés körüli

kérdéseknek megnyugtató kiegyenlítésére az ország-bíró által e végett összehívott értekezletnek nem csak utat nyitni, hanem egyszersmind az általa javallott rendszabályokat legkegyelmesebben megerősíteni és megengedni méltóztatott, hogy azok az alkotmányos törvényhozás további intézkedéseig az igazságszolgáltatásban sinormértékül szolgáljanak.

Erdélynek jogviszonyai éppen azon alapon nyugszanak, mint a Magyarországiéi, az alkotmányhoz és hazai törvényekhez ragaszkodás szülte aggodalmak itt is ugyanazok mint amott, azon sürgető szükség, hogy azok itten is oly megnyugtatólag megszüntessenek mint amott, éppen úgy meg van, s jelenleg annál inkább, mivel ezen királyi főkormányzék mint legfőbb bírói hatóság, működését már némileg megkezdvén, a törvényhatóságokbeli bíróságok is már megalakulván és a törvényes királyi tábla is végre folyó hó 21-én törvényes igazságszolgáltatási hatóságát visszafoglalandván, általános ohajtás a törvénykezésnek biztos, határozott, az alkotmányos értekezletnek s a hazai törvények iránti kegyeletos ragaszkodásnak megfelelő utba indítása s akadéktalan folyhatása.

E kir. főkormányzék legbensőbbben meg van győződve, hogy Felsőged valamint a Magyarország törvénykezési állapotja körüli kívánalmaknak teljesülését megengedte, úgy Erdélyt is hasonló atyai kegyelmével fogja megvigasztalni, minélfogva tapasztalván e királyi főkormányzék azon hajlamát, mely szerint azon irányt és elveket, melyeket az országbírói értekezlet elfogadott s melyeket Felsőged legfelsőbb helybenhagyásával megszentcsített, Erdélyben is mint a fennforgó kérdéseknek legszerencsésebb megoldási eszközét, a legszivesebben fogadná, s egy ily ide is találó kiegyenlítésnek czélszerűségében és helyességében e királyi főkormányzék maga részéről is meglevén győződve, cs. k. apostoli Felsőgedet mély tisztelettel kéri:

Méltóztassék az említett országbirói értekezleti munkálatban foglalt és legfelsőbbleg is megerősített határozványok érvényét Erdélyre is legkegyelmesebben kiterjeszteni, s ezen királyi főkormányzékot felhatalmazni, hogy azok alapján és útmutatása szerint az erdélyi igazságszolgáltatás és törvénykezési eljárás útba indítása s elrendezése körül a szükséges ideiglenes rendelkezéseket késedelem nélkül megtehesse s illetőleg az erdélyi sajátságos viszonyokhoz képest netán szükségesnek találandó további alázatos javaslatait utólagosan felterjeszthesse.

A fennebbi alázatos javaslat legfelsőbb kegyelmes elfogadását és helybenhagyását ezen királyi főkormányzék annál biztosabban bátor remélni s ismételten is alázatosan kérni, mivel jelenleg azt mind az igazságügy határozott és biztos elrendezhetésére s akadálytalan folyamatba indítására, mind pedig az aggodalmak eloszlatására s a kedélyek megnyugtására az egyedüli helyes és kivihető módnak látja.

Kolozsvártt, kisasszonyhó 7-én 1861.

XI.

Az erdélyi országgyűlést 1861. november 4-re Gyula-Fehérvárra összehívó kir. leirat.

3024. 1861.

Franciscus Josephus Primus, Dei Gratia Austriæ Imperator, Apostolicus Hungariæ etc. etc. Rex, Archidux Austriæ, Magnus Princeps Transilvaniæ et Siculorum Comes etc.

Illustres, Reverende, Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii, Prudentes item ac Circumspecti, Fideles nostri sincere Nobis dilecti! Perchari Nostri M. Principatus Transilvaniæ felicitatem paterno cordi habentes, et enunciato jam principio æqualitatis jurium

omnium Religionum, Nationum et diversarum Classium impopulationis, modificationem legum subsistentium exposcente, pro deliberandis et pertractandis magni momenti legalibus institutionibus publicam perchari Magni illius Principatus felicitatem et utilitatem promoventibus generalem M. illius Principatus Diætam celebrandam ad diem quartam Mensis novembris anni currentis 1861 in L. Regiamque Civitatem nostram Albo Carolinensem indicendam benigne decrevimus.

Vobis proinde Gubernio Nostro Regio clementer mandamus, ut tota prævie cum mox denominando Commissario Nostro Regio Plenipotentiaro cointelligentia, universos fideles nostros memorati M. Principatus Status et Ordines, qui Comitii interesse debent, ad locum et terminum per Nos pro celebratione Comitiorum generalium præfixum Nomine Nostro Regio, moreque solito convocetis, et una publicetis, quod pro iisdem Comitii sequentia deliberationum momenta designaverimus, et quidem :

1-mo Inarticulationem nationis Romanæ inter ceteras receptas Nationes.

2-do Candidationes ad vacantia tam penes R. Nostrum Gubernium, quam vero penes Tabulam Nostram R. Judiciariam officia cardinalia legibus candidationi Statuum et Ordinum reservata, nunc modo tantum provisorio denominata, sine mora suscipiendas, Nobis pro benigna denominatione substernendas.

3-io In discussionem et consultationem objectorum universum nostrum Cao R. Imperium concernentium influxum exercere posse in emolumentum plane ipsarum diversarum Imperii Nostri Provinciarum vergente, ad Consilium Nostrum Imperiale actu in imperiali nostra urbe Viennæ considens, pro pertractandis et discutiendis objectis universum Nostrum Imperium in genere concernentibus, electio per fideles Nostri M. Principatus Transilvaniæ Status et Ordines diaetaliter congregatos vigintisex Deputatorum, et in dictam

nostram imperialem Urbem sine pertractandorum et disentiendorum objectorum universum nostrum Imperium concernentium delegatio.

4-to Questionum jus privatum et administrationem justitiæ M. Nostri Principatus Transilvaniæ concernentium coordinatione paternam nostram attentionem minime prætereunte, quatenus hac etiam in parte congruæ legales fieri possint dispositiones, discussiones et deliberationes super necessariis nefors modificationibus relate ad institutiones in Codice Juris civilis et criminalis contentas.

Porro æquitati et justitiæ consonum esse censes, ut illa etiam incolarum M. Nostri Principatus Transilvaniæ pars, quæ juxta eatenus huedum subsistentes leges ab electione deputatorum diætaliū exclusa erat, in electionem deputatorum ad imminetia etiam Comitiam ablegandorum, congruum sortiatur influxum, hisce mandamus, ut ex illis incolis, qui ante hac in electionem deputatorum diætaliū nullum habuerunt influxum, singuli, qui octo florenos valoris austriaci quocunque sub nomine venientem directam contributionem persolvunt, occasione electionis Deputatorum diætaliū, ad votisationem admittantur, — una decernentes, ut jus Comitatum Hungaricalium deputatos ad generalia Regni Comitiam mittendi, taliter extensum habeatur, quatenus Comitatus illi, qui ultra 60,000 animarum incolas habent, pro quolibet 30,000 animarum numero, unum adhuc deputatum eligendum habebunt.

Denique circa pendenda deputatorum diurna, habita ad modernas circumstantias condigna reflexione, diurna pro singulis deputatis absque omni distinctione pro quolibet mense in 100 fl. valoris austriaci defigenda esse volumus.

Vestrum itaque R. Gubernii Nostri erit denominando Nostro Commissario R. Plenipotentiarario suo tempore vobis notificando in omnibus, quæ nomine Nostro Regio propositurus et declaraturus est, plenam

fidem habere et in explendis jussis nostris adsistere, curareque, ut juxta præscriptum legum negotia cum decore, moderatione, bonoque ordine pertractentur et benignis intentionibus Nostris unice in emolumentum publicum directi satis fiat, prout etiam ut præactæ nostræ benignæ ordinationes indilate in effectum deducantur.

Quibus in reliquo gratia Nostra Caes. R. ac Principali benigne propensi manemus. Datum in Imperiali Urbe Nostra Vienna Austriæ die 19 m. Septembris ac Domini 1861-o, Regnorum nostrorum vero tredecimo.

FRANCISCUS JOSEPHUS, m. p.

Daniel Kabos, m. p.

Ad mandatum S. C. R. et Ap. Majestatis proprium

Augustus Roth, m. p.

XII.

Az erdélyi id. kir főkörmányszék fölirata az országgyűlés tárgyában.

8373. 1861.

Császári királyi apostoli Felség!

Méltóztatott cs. kir. ap. Felséged f. évi Szt-Mihályhó 19-ről 3024. udv. sz. alatt kelt kegyelm. kir. fölirata által Erdélyben jövő Szt-Andráshó 4-ik napjára K.-Fehérvárra országgyűlést összehivatni rendelni. Bár mily örvendetes volt máskor Erdélyben az országgyűlés kihirdetése, jelenleg az csak a legkomolyabb aggodalmat kelti fel bennünk, melyet mind a Felséged iránt viseltető tántoríthatlan hűségünknel, mind a hazai törvényekhez, ugy legmélyebb meggyőződésünk, mint hivatali hitünk szerint köteles ragaszkodásunknál és azon felelősséggel összekötött állásnál fogva, melyet mint a haza főkörmányszéke a törvények értelmében

elfoglalunk, ily nagyfontosságú és válságos perczen, fiúi bizalommal és alattvalói hódolattal kifejezünk, elmulaszthatlan kötelességünk.

Valamint az országgyűlés tárgyában adandó véleményezés végett cs. kir. ap. Felséged legfelsőbb rendelete következtében f. évi büjtelhó 11-re K. Fehérvárra összehívott értekezlet kitünő nagy többsége oly értelemben nyilatkozott, miként országgyűlés alkotmányosan és törvényesen csak is az 1848. évi I. t. cz. és a népképviselő alapjára fektetett ugyanazon évi választási törvény értelmében hivatathatik össze, ugy mi is akkor, midőn a múlt büjtmáshó 26-ról 887. 1861. udvari szám alatt kelt kegyelm. kir. rendelettel velünk Felségednek az Erdélyben tartandó országgyűlésre nézve említett hó 24-én kiadott azon legfelsőbb határozata közöltetett: „hogy az erdélyi országgyűlés szervezetét meghatározó 1791. 11. t. cz. maga erejében fönmaradván, az országgyűlésre való választásra és választhatásra nézve a régebb nem jogosult néposztályt illetőleg censusul a főadón és adópótlékokon kívül 8 forint o. b. egyenes adó szolgáljon és ezen néposztály az összehívandó országgyűlés minden cathegoriaiban képviselve legyen, s következőleg a múlt Szt-Györgyhó 18-ról 1178. 1861. udvari elnöki szám alatt kelt intézvénynél fogva az országgyűlés összehívása napja iránti nyilatkozatra felszólítottunk, f. évi Szt-Ivánhó 1-ről 1747. 1861. szám alatt hódoló mély tisztelettel Felségedhez tett fölterjesztésünkben — melyre ez alkalommal is hivatkozunk — alázatosan fölfejteti bátorkodunk, hogy mind az octroyálásnak lehetőségét kizáró ősi alkotmányunk, hazai törvényeink jelesen az 1791: 7. t. cz. alapján, mind pedig azon törvényes elvnel fogva, hogy a későbbi törvény által az előbbi hatályon kívül tétetik, ily későbbi törvény pedig az 1848-ik évi törvényesen alkotott és fejedelmileg szentesített I. t. cz. s az azzal kapcsolatos választási törvény, továbbá a hazában mutatkozott han-

gulatból és politikai viszonyokból is kiindulva nem lehetünk más nézetben, mint abban, melyet a k.-fehérvári értekezlet e nagyfontosságú kérdésnek minden oldalról higgadt és komoly megfontolása után nyilvánított s annál fogva Felségedhez azon alázatos kéréssel járulunk, hogy az Erdélyben egybehivandó külön országgyűlés megtartása iránt célba vett intézkedéseket legkegyelmesebben megszüntetni méltóztassék.

Mély fájdalommal kelle tehát tapasztalnunk, hogy bárha cs. k. apost. Felséged, mult böjtelhó 26-ról az ideigl. erdélyi udv. korlátnoksági volt elnökhez Erdélynek a birodalmi tanácsban leendő részvéte és képviseltetése tárgyában intézett legf. kéziratának további foganatosítását, az akkor elintézett uton kívánni nem méltóztatott is, s így e tekintetben m. Szent-Györgyhó 12-ről 15. 1861. sz. alatt tett alázatos feliratunkban kifejtett nézetünket is kegyesen méltányoltnak vehettük; az országgyűlésre nézve jelenleg kiadott legf. határozványban mind a k.-fehérvári értekezlet véleménye, mind pedig fenebb felhozott alázatos felterjesztésünk mellőztetvén, az sem az 1848. évi idézett törvények hozatala előtt fenállott 1791: 11. t. czre, sem pedig a Felséged által ezen tárgyat illetőleg már előbb, mult böjtmáshó 24-ről kiadott s velünk ugyanazon hó 26-ról 887. 1861. udv. sz. alatt kelt kegyelmes kir. rendelet által közölt legf. határozványra nem alapított s e szerint Felségednek a m. évi Mindszenthó 20-án kiadott diplomában foglalt azon kegyelmes biztosítása ellenére, mely által az alkotmányos útoni kormányzást és azt ünnepélyesen kinyilatkoztatni méltóztatott: hogy a törvények hozatala, megváltoztatása és megszüntetése jogát csak a törvényesen egybegyűlt országgyűlésekkel közösen kegyeskedend gyakorolni, ezen utról eltérőleg azon fentisztelt kegy. kir. leirat (melyet cs. k. apost. Felséged az országgyűlés összehívása iránt noha legf. aláírásával, mindazáltal a törvényes hitelesítésre megkivántató kir. pecsét mellőzé-

sével szokatlanul csakis az erdélyi udvari korlátnok-ság kiadóhivatala (expediturae officium) pecsége alatt hozzánk lebecsátni méltóztatott) nem a törvényeknek, hanem egyedül az uralkodói teljhatalomnak ősi alkotmányunkkal és törvényeinkkel ellenkező kifolyása lön, innen van az, hogy midőn máskor az erdélyi országgyűlések kihirdetése alkalmával a törvények értelmében kiadott kegyelmes kir. leiratok által azon Karok és Rendek rendeltettek összehivatni, melyek a törvények értelmében a törvényes országgyűlést alkothatták és a tárgyalásokra nézve az 1791: 11. t. czikhez való alkalmazkodás szabatott elő: most mindez nem csak hogy kikerültetett, de sőt a t. kegyelmes kir. leiratban Felségednek uralkodásra jutása, az ezzel az erdélyi törvények szeriat elmellőzhetlenül kapcsolatos teendők sem említettek meg melyeknél fogva az 1848. évi még alkotmányos törvényhozásilag sem el nem töröltt, sem meg nem változtatott I. törvény tekintetbe nem vétetvén, sőt az annak hozatala előtt fenállott 1791: 11. t. cz. sem tartatván meg, a nem törvényes alapon összehivatni reudelt országgyűlés aligha fogna különbözhetni azon országgyűlésektől, melyek a magyar sz. korona alá nem tartozó örökös tartományokban, octroyált alapon, s főként azért hivatik össze, hogy a birodalmi tanácsba követeket válaszszanak.

Azonbän, felséges urunk! valamint Erdély a szt. István koronájá s birodalma kapcsolatától el nem különíthetik: ngy a törvényhozás joga is nem eredhet más forrásból, mint ősi alkotmányunk idők próbáját kiállott és legmélyebb gyökeret velt intézményeiből.

Az 1791. 6. t. cz. kétségbehozhatlanul bizonyítja, hogy Erdély államszerződésileg Felséged dicső elődét felséges I. Leopoldot és utódait ugy fogadta el fejedelméül, mint Magyarország törvényes királyait; a törvényes következés rendje a fiúagon itt is a magyarországi 1687. 2 és 3. tcz. nyomán volt megállapítva és az a nőágra is a hasonlóan magyarországi

1723. törvény értelmében terjesztetett ki, s ezekhez képest határozottan megállapított, hogy valamint Felséged elődei, úgy Felséged és törvényes utódai Erdélyt nem máskép, hanem mint Magzarsország törvényes királya s mint Magyarország szent koronájához tartozót, az uralkodásnak és öröklésnek Magyarországgal ugyanazonos jogán birhatják, és mint semmi más országnak alája nem vettetett, törvényesen megerősített saját törvényei és alkotmánya, nem pedig a többi örökös tartományok módjára kormányozhatják, az 1744. 3. tez. által elfogadott *pragmatica sanctio* szerint a többi országokkal és tartományokkal való oszthatlan és válhatlan kapocs csupán az együttes birtoklásban és közös védelemben határozódván: „*Hinc vi harum legum et tractatum tam sua sacratissima Majestas, quam secuturi ejusdem ex augusta domo austriaca successores, qua legitimi Reges Hungariae Transilvaniam tanquam ad sacram Hungariae coronam pertinentem, eodem cum Hungaria imperii et successionis jure tenebunt, et velut propriam habentem constitutionem, nullique alteri Regno subjectam, juxta proprias leges et constitutiones legitime confirmatas, non vero ad normam aliarum provinciarum gubernabunt: indivisibili ac inseparabili cum omnibus regnis et provinciis quoad simultaneam duntaxat possessionem et mutuam defensionem unionis nexu juxta pragmaticam sanctionem in conformitate articuli tertii anni 1744 permanente.*“ Ezek az idézett törvény szavai.

Erdély tehát, míg a többi országokkal és tartományokkal csak is az uralkodó személyének ugyanazonsága és a közös védelem által függ össze, a magyar szent korona birodalmának kiegészítő része, és ezen államszerződésileg és törvények s fejedelmi eskük által szentesített szoros kapcsolat még akkor sem bomolhatna fel, ha meg nem engedőleg feltéve az 1848: I. törvényczikk elenyészettnek tekintethetnék is,

még akkor is Erdélynek, mint a magyar szent koronához tartozónak, a többi örökös tartományoknak alá nem rendeltsége s alkotmányos függetlensége annyival is inkább fenn kellene hogy álljon, mivel cs. kir. apostoli Felséged fölötté uralkodni úgy van jogositva, mint Magyarország törvényes királya, még akkor is nem létezhetne alkotmányosan és törvényesen oly állapot, mely szerint uralkodói teljhatalom csak magává a törvények forrásává válhatna; ugyanis számtalan hazai törvényeink tanúsítása mellett, az 1791. 7. tcz. következő szavaiban: „*Leges ferendi, abrogandi et authentice interpretandi potestatem in magno Principatu Transilvaniae Principi cum Statibus et Ordinibus ad comitia legitime confluentibus communem esse sacratissima sua Majestas clementer agnoscit, seque jus hoc Statuum illibate conservaturum atque prout illud a divo Leopoldo I. in se devolutum est, ad augustos quoque suos successores inviolate transmissurum benigne declaravit*“ — félremagyarázhatatlanul bizonyítja, hogy valamint Magyarországon, úgy Erdélyben is törvényeket hozni, eltörölni, azokat hitelesen értelmezni a fejedelemnek csak is a törvényesen összejött országgyűléssel közösen lehet.

Az ugyanazon évi 8. törvényczikk pedig azt rendeli, hogy Erdély soha rendelvényekkel és patensekkel nem kormányoztathatik: „*Sacratissima sua Majestas, Status et Ordines securus reddit, nunquam per edicta seu sic dictas patentales, quae alioquin in nullis unquam regni judiciis acceptari possint, Principatum hunc Transilvaniae, partesque eidem incorporatas gubernandas fore*“, és hogy a végrehajtó hatalom a felség által csak a törvények értelmében gyakorolthatik, vagy is szó szerint: „*Executiva potestate per suam Majestatem et Successores ejusdem in sensu legum exercenda.*“

A törvényhozó hatalom tehát Erdélyben is az országgyűlés és fejedelem közt közös levén, míg az

országgyűlésre nézve megkivántatik, hogy az törvényes legyen, más felől a fejedelemre nézve is az erdélyi törvények oly határozványokat foglalnak magukban, melyek a törvényhozási jognak, a felséget illető másik felére nézve, feltételétül tekintendők. — Ugyanis a fejedelemnek Magyarország törvényes királyának kell lenni, minek a törvényes örökösödés mellett elmaradhatlan kelléke az ünnepélyes megkoronáztatás is, s csak miután az megtörtént, léptek fel boldog emlékezetti felséges fejedelmeink, II. Leopold és I-ső Ferencz, ugy a most is elő V. Ferdinánd ö cs. kir. apostoli felsége, a törvényhozó hatalomnak a törvényes országgyűléssel közös gyakorlatára; bizonyítják ezt hazai törvényeink s azoknak ezt illető mindig lényegesnek tartott kifejezései, melyek szerint a magyarországi 1723. évi törvény szerint elfogadott *sanctio pragmatica* alapjáni örökösödés folytán következett új uralkodónak a fejedelmi törvényes hatalomba lépése szokott törvényczikkbe foglalásakor, a koronázásnak már megtörténte mindig megemlítettett, a mint azt az 1791: I. Törvényczikk felséges II. Leopoldra, az 1792: I. törvényczikknek felséges I. Ferenczre, az 1837: 8. t. cz. felséges V-ik Ferdinándra nézve fenálló tanusításai mutatják.

Felséges fejedelmeink uralkodásra léptükkor már azonnal a hazát az alkotmány és törvények szerinti uralkodásról s azoknak megtartásáról előre is biztosították és uralkodásra következésöknek az előbb idézett törvények mutatása szerint mindig törvényczikkbe kellett foglaltatni, de még erre, az 1791. 2. t. cz. szerint elkerülhetlenül megkivántatott az is, hogy az 1691-ik évben kelt leopoldi htllevél, ezen a felséges I. Leopold és az erdélyi fejedelemség közt kötöttett államszerződés, vagyis a hogy az említett törvény kifejezi: „*Benignum diploma Leopoldinum anni 1691, tanquam radicale conventionis inter divum quondam Leopoldum I. et Principatum*”

Transilvaniae sponte inita instrumentum,“ valamint minden abban foglalt jogok, kiváltságok, törvények, nem különben az azután hozott és hozandó törvényczikkek ünnepélyesen megerősíttessenek s a hódolati eskü letétele előtt diploma alakban kiadassanak, vagyis, a törvény szavai szerint: „illa per Successores quoque suae Majestatis sacratissimae toties quoties ante homagii depositionem confirmentur, et ita confirmata Transylvaniae extradentur.“ A mint-hogy a törvény ezen rendelete mindannyiszor teljesített is, a leopoldi hitlevél mindannyiszor újabban megerősített, s az ezt és a törvények megtartását s azok szerinti uralkodást és kormányzást biztosító megerősítési diploma törvényczikkbe foglaltatott, a mint ezt az említett 1791: 2. t. cz. az 1792: 1. és az 1837—38 egyetlen törvényczikkek igazolják; sőt mindezek mellett az 1791. 3. cz. mulaszthatlanul megkívánja még azt is, hogy az országos rendek hódolati hite letétekor a fejedelem részéről az 1791. 1. czikkben foglalt esküforma szerint az alkotmány szentül és sértetlenül (sancte et illibate) megtartására ünnepélyes eskü is tétessék le, a mint ez a sokszor idézett 1791. 1—1792. 1—1837—38 egyetlen törvényczikkek szerint Felséges II. Leopold, I. Ferencz és V. Ferdinánd magyarországi koronás királyok és erdélyi fejedelmek által teljesített, és annak megtörténte mindannyiszor törvényczikkbe is foglaltatott.

Ily módon volt alakulva Erdélyben azon alkotmányos törvényhozó hatalom, mely érvényes és kötelező törvényeket jogosan hozhatott, azokat változtathatta és hitelesen értelmezhetette, s legbelsőbb meggyőződésünk, hogy azon esetben is, ha feltéve, de meg nem engedve, az 1848. I. czk. nem létezőnek tekintethetnék, más módon törvényhozó hatalmat gyakorolni nem lehetne s egyéb úton hozott bármi végzés érvénytelen és kötelező erővel nem bírhatna.

Azonban, mi az 1848. I. törvényczikket, vala-

mint még eddig törvényesen el nem töröltt és meg nem változtatott érvényes törvénynek tekintjük, úgy azt hisszük, hogy az egyszersmind a törvényesen összehívott és megtartott magyar- és erdélyi országgyűlések közbejöttével s a törvényesen koronázott magyar király s ennél fogva egyszersmind erdélyi Nagyfejedelem két rendbeli legf. szentesítésével a magyar szent korona jogán, melyhez Erdély különben is tartozott, létesült oly államszerződvény, mely csak is a szerződő felek és Magyarország koronás királya egytttes közbenjöttével bontathatik fel, vagy módosíthatatik, — ugyanis az 1847—8 évben törvényesen megtartott magyar országgyűlésen hozott s legf. kir. szentesítéssel megerősített 7. t. cz. megállapítván azon föltételeket, melyek szerint Erdélynek törvényhozása a magyarországgal egyesíttessék, az 1848 évi pünkösdhő 29-ikére törvényesen összehívott s törvényesen megtartott erdélyi országgyűlés a Felség által tett kir. előterjesztvény nyomán azokat nem csak hogy elfogadta, de a felől maga részéről is törvényt alkotott, melyet, mint első törvényczikket, a Fejedelem is szentesítvén, egyszersmind annak teljesítését el is rendelte, s az említett országgyűlést, mely következőleg, mint Erdélyben utolsó, úgy rekesztetett be, az irt évi Szentjakabhő 11-én Insbruckban kelt kegyelmes leirata által oly végett méltóztatott bezáratni rendelni, hogy azoatúl a törvényhozás a már egyedül illetékes közös magyarországgylésen gyakoroltassék, amint hogy az idézett 1847—8 magyarországi VII. és 1848: erdélyi I-ső törvényczikkok alapján az erdélyi kir. hivatalosoknak s képviselőknek a Pestre törvényesen összehívott országgyűlés felső és alsó tábláin való részvételével a közös országgyűlés jogosan és törvényesen valószággal meg is alakult.

Ezek nyomán meg vagyunk gyözödve, hogy a törvényhozás Erdélyt illetőleg is csak a most felfejtettek szerint összehívandó és alakulandó országgyűl-

lés utján közösen a felséggel gyakoroltathatik; meg vagyunk győződve, hogy csak egyedül ezen uton lehet mind megnyugtatólag, mind pedig törvényesen és érvényesen a nemzetiségi és azon nagyfotosságu kérdéseket is, melyek a magyar szent korona birodalmát s annak államjogi viszonyait és a Felséged uralkodó pálczája alatti többi országok és tartományokali kapcsolatát érdekelnék, mind a trón szilárdítására, mind a haza javára elrendezni s intézni, és nem kételkedünk abban is: hogy az illetén módon a törvény nyomán alakuló országgyűlés, ha Erdély körülményei, sajátságos belviszonyai s nyilatkozó óhajta igényelnék, akár cs. kir. apostoli Felséged kir. előterjesztésére, akár pedig szentesítő beleegyezése hozzájárultával, a hármass törvénykönyv III. része, 2 czime analogiáján a lehető keblí kérdések elintézésére egy külön erdélyi gyűlés tartását is elrendelhetné s a felmerülhető aggodalmak, igények, kívánalmak és érdekek kiegyenlítésére mind törvényes, mind pedig alkalmas módot nyujthatna; ellenben épen ugy meg vagyunk győződve, hogy egy oly külön erdélyi országgyűlés, milyent Felséged összehivatni rendelni méltóztatott, melynek sem létezhete, sem összealakása történyen nem alapul, melyre nézve még az 1848 év előtt való erdélyi törvények s a trónváltozás alkalmából alkotmányosan és törvényesen teljesítendők sem tartatnak meg, valamint nem volna képes a felmerülhető kérdéseket megnyugtatólag megoldani, ugy már létezhete is törvénytelen levén, ha szintén megalakulhatna s magát, feltéve de el nem ismerve, illetékesnek nyilvánítaná is, a csak is törvényes országgyűlést illethető tövényhozást érvényesen, törvényesen és jogosan nem gyakorolhatná, s végzései, ha ilyeneket mégis hozna, kétségtelentil érvénytelenek, törvénytelenek és kötelező erővel nem birhatók fogának lenni, és így egy ily országgyűlés a megnyugtatólag, a törvényes rend és állapot megszilárdítása he-

Iyett a legkárosabb következtü és a legkedvetlenebb vita tárgya halmazát szükség és ok nélkül szaporitáná.

Felséges Urunk! Letett eskünk és Felséged iránti hagyományós hűségünk, s azon felelősség, melylyel a haza törvényei szerint tartozunk, kötelez minket, szegény, sok viszontagságok közt hányatott hazánk viszonyait megfontolva, alattvalói hódolattal, de egyszerűsmind a legtisztább fiui őszintességgel s bizodalommal kijelenteni, hogy miután a felséged által elhatározott országgyűlés csak a törvényeknek egyedül uralkodói teljhatalomból kifolyó alkotmányellenes megváltoztatásával és eltörlésével s csak octroyált alapon létesülhetne, annak már csak kihirdetése is a különböző néposztályok, a különböző nemzetiségek közt elkeserítő versengéseket, ingerültséget, féltékenységet és gyanakodást idézne elő, s a kedélyeket, melyek pedig inkább megnyugtatóndók mint felháborítandók lennének, az egykori kiegyenlítő megoldást is megnehezítő vagy tán sok időre meghiusító forrongásba hozná. A kegyelmes kir. leiratban ugyanis a régebb nem jogosult néposztály úgy tűnik fel, mint a melynek politikai jogosultsága most vétetnék legelőbb alkalmazásba, s a mely annál fogva egy censusnak octroyálását szükségessé tenné; azonban bátorkodunk alázatosan emlékezetbe hozni, hogy az 1848 évi országgyűlés volt az, mely a földesurak és urbéresek közti viszonyt megszüntetvén, a volt urbéreseket birtokos szabad polgárokká tette, és ezek iránt a 4 és 5-dik törvényjavaslatokat, melyek következőleg a felség által is ugyanazon évi Szentivánhó 22-én 3235 udv. sz. a. kelt kegyelmes kir. leiratnál fogva meg is erősítették, alkotta s hogy az 1848 I. törvényczikk az, mely által a jogegyenlőség a hazának minden lakóira nézve nemzet, nyelv és vallás-különbség nélkül örök és változhatatlan elvül elismertetett s az ezzel ellenkező eddigi törvények eltörlötteknek nyilvánítottak, s e szerint a hazának egyszerre és tömegesen nagy számú

szabad polgár adatván, s reájok, valamint a többi osztályokra nézve is, egyszersmind a jogegyenlőség is törvény által kimondatván, az 1848 évi országgyűlés volt az, mely már akkor azonnal az országgyűlési követek népképviselet alapjáni választásáról a második törvénycikket alkotta, mely a bekövetkezett szentetítés nyomán a közös hongyülésre küldött követek választásában már akkor mindjárt alkalmazást is nyert.

— Nem új, és hazai törvényeink előtt nem ismeretlen intézmény tehát hazánkban sem a jogegyenlőség, sem a népképviselet, sőt az utóbb említett törvényben mind a census, mind pedig azon egyéb minőségek, melyeknél fogva a népképviselet életbelépett, a városokra szintugy, mint az egyéb törvényhatóságokbeli helységekre nézve meghatározvák, s a mellett, hogy minden viszonyok lehetőleg tekintetbe vétettek, a 3-ik §. d. és a 4-ik §. b. pontja alatt az értelmiség, az ugynevezett honoratorok érdekei is méltólag kiemeltettek, s a 4-ik §. c. pontjában a census vagy egyéb minőségek szerint jogositott egyeseken kívül még a községek képviselőinek is kellő befolyás engedtetett; miután tehát a törvénynek már a czélnak megfelelő határozmányai léteznek, azok valamint az illetékes törvényhozás utján kívül meg nem változtathatnak, ugy az octroyálást, melynek alkotmányosan különben is helye nem lehet, fölöslegessé is teszik, és bárha a nagy tömeg érdekei is méltánylást érdemelnek, s valamint ezek az említett törvényben már figyelembe is vétettek, ugy ha e tekintetből a census netán még alább szállítandónak találatnék, azt megtenni, törvényes országgyűlés felséged beleegyezése hozzájárul-tával, magának alkalmat is vehet, de nem tanácsolhatunk oly eljárást, mely a censusnak törvényen kívüli alkotmányellenes megváltoztatásával s minden egyéb az említett választási törvény által figyelembe vett tekintetek mellözésével a köz meggyőződés szerint bizonyosan oly credményt idézne elő, hogy a még nem

elégge értelmes, a politikai jogok jelentőségét még elégge felfogni nem tudó nagy néptömeg aránytalan befolyása a vagyon, az értelmiség, az ipar, szorgalom és kereskedelem nagy fontosságú érdekeivel ellenségesen szembe állíthatnák, sőt ezeknek kellő befolyása amannak helyesen nem indokolható tulnyomóságra emelése által teljesen megsemmisíthetnék. Ez ennél fogva valóban oly veszélyes kísérlet volna, mely által, ha netán némely ez időszerint felszinen álló kérdésre nézve a siker netán biztosítva lenni látszanék is — mi azonban még ugy is nagyon kétséges — de ezen eredmény, mely csak is a — fájdalom! már is létező ingerültségnek és feszültségnek feljebb fokozásával, a nemzetiségeknek könnyen gyászos tettelegességekre is fajulható viszálykodásba hozásával, a völv kiváltságosak és jogosultak, a vagyon és értelmiség, az ipar és kereskedelem képviselőinek teljes alányomásával és elidegenítésével, s a kormány iránti bizalmatlanság és szándékai iránti gyanakvás megszilárdításával volna elérhető, igen drága áron lenne megszerelve, s a rontásnak könnyen elhinthető magvaiból bujábban felvirágozhatnák a gonosz, mintsem azt a veszély pillanataiban éppen oly könnyen ki is irtani lehetne.

S ha megfontoljuk, hogy a kegyelmes királyi leirat által felállított censusban a máshol nem létező magas főadó is belefoglaltatik, s e szerint azon rendkívüli aránytalanság eredményezettik, hogy midön egy 8 osztr. forint egyenes adón alapuló oly census szerint, melyben a főadó belefoglalva nincs, a választók száma a völv kiváltságosokat és jogosultakat is beleértve, mintegy 15 ezernyi fogna lenni, a mostan alkalmazni elintézett census szerint, ez a szám 160 ezeren is felül emelkednék és ez által a völv jogosultak és egyéb érdekeknek a helyes monarchiai országlási elvek szerint el nem mellözhető és meg nem semmisíthető jogos befolyása a bujtogatók

és izgatók által a legkönnyebben félrevezethető értetlen nyers tömegnek lenne prédául kitéve, valóban megdöbbenve kell reá gondolnunk azon indokokra, melyek Felsőged kormányát arra bírhaták, hogy e haza nyugalmát ily rendszabály életbeléptetésével kockára tegye; s midőn Felsőged más tartományaiban a nép s különösen a nagy tömeg érdekei ily kedvezésben éppen nem részesültek, s az országgyűlések inkább a vagyon, értelmiség, ipar és kereskedelem tulnyomó befolyásu biztosításával szerveztettek, megfoghatatlannak tűnik fel Felsőged kormányának azon eljárása, mely szerint e jobb sorsra érdemes hazában éppen ellenkező elvek intéztetnek keresztülvitetni.

Ily körülmények között aztán valóban az is, hogy az említett census meghatározásával mint látszik, összefüggésben az erdélyi országgyűlés szervezése iránt alkotott s a mult böjtmáshó 26-án 887, 1861 udvari szám alatt kelt kegyelmes kir. rendelet által is már egyszer fentartandónak nyilvánított 1791. 11. t. cz. a. követek számát elhatározó rendelkezése ellenére, a választandó követek száma és pedig egyedül a megyékre nézve megszorítottatott, mit pedig azon nemzetiségeknek, melyek érdekében ez elintéztetnek látszik, a károlyfehérvári értekezletben részt vett nagytekintett képviselői sem kívántak, csak a nemzetiségek nagyobb részének elégedetlenségét, gyanakvó féltékenységét s a kormány céljai iránti bizalmatlanságot volna képes előidézni, kivált midőn ezen kiváló figyelemre, a székely és szász törvényhatóságok méltatva nincsenek.

Ezeknél fogva bátran állithatjuk, hogy midőn éppen egy ily módon létrejövendő országgyűlés elébe van a román nemzetnek a bevett nemzetek közé betörvényczikkelyezése kitéve; annak következése nem lenne bizonyára egyéb, mint a megoldatni óhajtott nemzeti kérdésnek compromittálása, mi magoknak a román testvéreknek sem állhatna érdekében, minthogy,

ha az országgyűlés netán megalakulhatna és ottan netán végzéseik hozatalára is juthatna a dolog, a hozandó határozatok érvényesek és törvényesek teljességgel nem lehetnének. Egyébiránt mi úgy vagyunk meggyőződve, hogy Erdélyben többé azon régi törvények, melyek a románokat és a görög nem egyesült vallást csak megtűrtéknek tüntették ki, s azokat bánthatnák, már többé nem léteznek, mert hiszen azok az 1848. évi I. t. cz. által már eltöröltéknek vannak nyilvánítva s úgy hiszszük, hogy ezen törvényezikknél fogva, mely a haza minden lakosaira nézve a jogegyenlőséget, nemzet, nyelv és vallás különbség nélkül örök és változhatlan elvül kimondotta, a román nemzetiség, valamint a g. nem egyesült vallás is többé nemcsak a megtűrték, hanem a bevett nemzetek és vallások közé tartoznak; s valamint a megyék végzéseiben is élénken nyilatkozott azon közóhajtás, hogy a nemzetiségi jogos és méltányos igények megoldassanak és kielégítettessenek: úgy mi is ennek teljesülhetését buzgón óhajtjuk, de ezt csak a törvényeken alapuló alkotmányos törvényhozási uton s csak is annak tekintetbe vételével, hogy a magyar szent korona birtokterületén nem csupán Erdélyben léteznek románok, s hogy ezeken kívül több egyenjogosult nemzetek is vannak s csak úgy látjuk törvényesen és biztosan eszközölhetőnek, hogy egyuttal az eddig jogosulva volt nemzetekkel is a testvéri egyetértés, a megnyugtató s egy célra, a trón és haza javára törekvő kapcsolat megalapíthatassék, ezt azonban őszintén kijelentjük, az elintézett uton és módon, mely a nemzetiségek békés egyetértése helyett, éppen azok egymással viszongását s testvéri közeledése helyett, éppen azoknak egymástóli ellenséges eltávolodását fogná eredményezni, — elérhetőnek nem tartjuk, sőt a fenforgó körülmények közt a hazában uralkodó ingerült hangulatnál fogva, ha a felhozott törvényes szempontok akadályul nem szolgálnának is, azon alázatos nézetben bátorko-

dunk lenni, hogy a jelen idő Erdélyben az országgyűlés megtartására egyáltalában nem is volna alkalmas.

Mindezekhez képest, alázatosan hivatkozva f. évi Szentivánhó 1-ről 1747. 1861 szám alatt az országgyűlés tárgyában tett alázatos felterjesztésünkre is, cs. kir. apostoli Felségednek alattvalói mély hódolattal s fiúi bizodalommal esedezünk, méltóztassék az Erdélyben egybehivandó országgyűlés iránt czélba vett intézkedéseket legkegyelmesebben megszüntetni.

Végezetre alázatosan jelentjük, hogy Schmidt Konrád, továbbá Adulián János, Dunka Pál és Lázár Sándor kir. főkormányszéki tanácsosok a fennebbi tárgy fölötti tanácskozás folytán kifejtett véleményeik beadására jogukat fenhagyván, mihelyt azok beadatnak, Felségedhez hasonlóan fölterjeszteni el nem mulasztjuk, de attól jelen alázatos fölterjesztésünk elküldését a dolog fölötté sürgősségénél fogva felfüggesztendőnek nem tartottuk.

Kolozsvártt, mindszenhó 3 ik napján, 1861.

XIII.

Kormányszéki tanácsosok Dunka Pál, Adulian János és Lázár Sándor külön véleménye.

8373. 1861. számhoz.

Nem tagadhatni, hogy az országgyűlés összehívását elrendelő legkegyelmesebb kir. leirat csaknem egész tartalma octroyálva van s mind az 1848-ki, mind az azelőtt fennállott alkotmányos, annyi biztosító okiratok és eskükkel megerősített államjogi törvényekkel ellenmondásban áll; nem lehet továbbá kétséges, hogy ily eltérés alkotmányos törvényeinktől, a miként a kormányszék többségétől meghatározott fölterjesz-

tésben kimerítőleg elő van adva, a haza népességének alkotmányosan érző és gondolkozó minden osztályánál, nyelv és nemzetiség különbség nélkül s általában egész országban a legnagyobb ellenszenvet költi, annyira, hogy nagyon valószínű, hogy ő Felségének valóban atyai és legmagasb szándéka a különböző nemzetiségeket boldog jövőnek vinni elébe s a dynastia legmagasb trónját a fenyegető veszélyek ellen megerősíteni, nemcsak meghiusztatni, sőt új bonyodalmakba kerekedhetünk, a melyek az ingerült kedélyeket nem egységre, hanem a haza és összes birodalom kárára csak nagyobb ingerültségre vezethetik.

Ennek bizonyosságaul szolgál nemcsak a lefolyt évtized, de a legújabb idők tapasztalata is, mert kétséget nem tűrő igazság, hogy új alkotmány, a mely képes legyen a haza különböző nemzetiségeinek igazságos és méltányos igényeit kielégíteni s megnyugtani, csak akkor számíthat tartósságra, ha az minden nemzetiségek geniusával, a haza százados törvényeivel és alkotmányával összhangba hozatik; végül nem tagadhatni, hogy az ország fennálló törvényei szerint a kir. kormányzéknek hivatása sőt kötelessége a haza alkotmányos törvényeit védelmezni, s azon legmagasb rendeletek ellen, a melyek meggyőződése szerint a törvényekkel ellenmondásban állnak, ép oly gyakran hű és legalázatosabb hódolattal óvást tenni, s urunk ő Felségét a haza törvényeire figyelmeztetni; ez okból alólírtak is, mint a kormányzék tagjai, hivatásuknak és kötelességüknek tartják, a kormányzékától hozott határozatot, a mennyiben ez az alkotmányos és pozitív törvények kifolyása, meggyőződésük és letett hivatali esküjük szerint pártolni és ahhoz csatlakozni. Ezzel tartoznak saját román nemzetükkel szemben is, minthogy fel kell tenniök, hogy a román nemzet sem ohajthat octroyált törvényeket, a melyek hazánk államjogi törvényeinek alaposzlopaít feldöntve és megsemmisítve egszszersmind az alkotmányos szabadságot

és függetlenséget tönkre teszik; ellenkezőleg, meggyőződésünk, hogy nemzetünk, a haza alkotmányos függetlenségének, mint legfőbb jónak minden más érdeket alárendelve, a fenált alkotmányt magáról elvetni, s csak annak romjait alkalmazni magáöa épenséggel nem akarja, söt azon tagadhatlan igazságnak hódol, hogy alkotmányos uton hozott, kétoldalu szerződéseken alapuló törvények semmi más uton, csak az országgyűlések által, egyetértve urunk ö Felségével, változtathatók s helyökbe más törvények csak így hozhatók és léptethetők életbe, megemlékezvén a szabályról: cum omnia incerta sint dum a lege receditur.

De a t. kormányzék határozatának azon részéhez, miszerint az országgyűlés összehívásának kihirdetése és a regalisták névjegyzékének fölterjesztése azon ideig elhalasztatik, a mig ez előterjesztésre ö Felsége legkegyelmeseb válasza megérkezik, nem csatlakozhatunk azon okból, mert ez ügyben már egyszer folyamodtunk ö Felségéhez, a nélkül, hogy oly szerencsések lettünk volna, hogy legmagasb választ nyerjünk, a mi igénytelen nézetünk szerint elutasító válasznak vehető s csak annak szolgálhat bizonyítványául, hogy ö Felsége nem óhajt eltérni kimondott akaratától. Legalázatosabb nézetünk szerint tehát más teendők nincsenek, mint a haza alkotmányos törvényei és ö Felségének tartozó engedelmisségünk iránti kötelességünknek engedni, midön hű alattvalói öszinteséggel és nyíltsággal meggyőződésünket kimondva, ö Felsége atyai kegyességéhez folyamodunk s az alkotmányos függetlenséget biztosító törvények megsértésének eltávolításaért esedezünk, de egyszer mind azon öntudattal, hogy kötelességünknek engedve, ezt azzal bizonyítjuk be, hogy ö Felsége parancsát a tőlünk ajánlt módon végrehajtjuk. Alázatos ellenvéleményünk rövid tartalma tehát oda megy ki, hogy e felszólamlás által az országgyűlés összehívására szükséges lépések ne halasztassanak el, hanem

a regalisták kívánt névjegyzékét legf. kinevezés végett fölterjesztve, az országgyűlés összehívását egyszersmind azon okból kihirdosstük, hogy az országnak is alkalma nyíljk, annyi egymással ellenkező, de mindig nevében mondott egyéni nézetek mellett kívánságait legmagasb uralkodójával szemben magának is elmondhatni.

Kolozsvártt, okt. 3. 1861.

XIV. -

**Kormányszéki tanácsos Schmidt Konrád
külön véleménye.**

8373. 1861. számhoz.

A legfelsőbb k. leirat kihirdetése és az erdélyi országgyűlés egybehívása ellen indítványozott felterjesztést s az amelltt felhozott indokokat merőben nem helyeselhetem.

A többség cziránti végzése alapul részint az 1848-ki rögtönzött rendszeren, részint az 1848 előtti alkotmányos törvényeinken; de miután a forradalom az 1848-diki rendszert megbuktatta és a bekövetkezett 12 éves absolutisticus rendszer alkotmányos jogainak folytonosságát elszakította, jelenben vagy ragaszkodunk kell az october. 20-diki diplomához vagy visszalépünk az absolutismusba.

Midőn ugy áll a kérdés előttem, nem kétes, mire elhatározzam magamat.

Teljes bizodalommal ragaszkodom azon diplomához, mely az alkotmányos szabadságot nemcsak Magyar- és Erdélyországnak, hanem az ausztriai birodalom minden tartományainak megalapítja és biztosítja,

ragaszkodom azon diplomához, mely az egyes tartományok önállóságát és sajátos érdekeit a birodalom általános érdekeivel és azon el nem mellőzhető igényeivel, melyek folynak a tartományok közti eloszthatatlan és elválaszthatatlan kapcsolatából, alkotmányos uton kiegyenlítő és a jogegyenlőség elvét nemcsak egyes honpolgárokra, sőt különböző nemzetiségek, vallások és néposztályokra is egyaránt kiterjeszti.

Ezen diplomával szembe a k. fölkormányzók feladata nem lehet az, hogy hazánk alkotmányos átalakulását folytonos negatívval akadályozza, sőt inkább szent kötelessége azon átalakulást a lehetőleg nagyobb tevékenységgel és erélylyel előmozdítani.

Én nem látok alkotmányosabb és célszerűbb eszközt a hazánk ügyei eligazítására és a majdnem mindenütt feltűnő anarchia megszüntetésére, mint az országgyűlés egybehívását; mert ha a legfelsőbb k. leiratban kitért k. előterjesztmények ellátása és az abban foglalt feladatok megoldása sikertelendő, úgy bizton remélhetjük a nemzetiségi különböző, némileg ellenkező érdekek és követelések kiegyenlítését és így a rend és csend megalapítását és szilárdítását.

A fennebbi okokból kiindulva szavazok teljes meggyőződésemmel a legfelsőbb k. egybehívó leirat kihirdetése mellett.

Kolozsvártt, oct. 3. 1861.

XV.

Az országgyűlés megtarthatására szükséges előkészületek megtételét, s az unio létrejöttéről szóló okmányok felküldését rendelő kir. leirat.

3024. 1861. udv. sz.

Ő cs. k. ap. Felsége, legkegyelmesebb Urunk nevében az erdélyi k. főkormány-széknek meghagyandó!

Legfelsőbb helyről leérkezett különös parancsolat következtében, a f. év szeptember hó 19-kén kelt legkegyeletesebb k. leirat nyomán összehívandó erdélyi országgyűlésre nézt addig is, míg a k. főkormány-szék f. év octoberhó 3-án 8373 szám alatt e tekintetben tett felterjesztésére a legkegyelmesebb kir. válasz leérkezend, — meghagyatik a k. főkormány-széknek, miszerint:

1) Azon határozatok életbe léptetése tekintetéből, melyek a fennemlített f. év szeptemberhó 19-kén kelt legkegyelmesebb k. leirat szerint az eddig fennállott országgyűlési követválasztási rendszer körül legfelsőbb helyen kimondottak, meghagyatik a k. főkormány-széknek, miszerint minden magyar vármegyében, vidéken, úgy minden székelyszékben, azon adózókat, kikre minden névvel nevezendő egyenes adókban, az adólajstromok szerint ausztr. értékű 8 ft adó van kivetve, az illető cs. k. adóhivatalok által kiszolgáltató adókönyvi adatok alapján, egyetértve ezen adóhivatalokkal és pedig minden egyes helységben külön, irassa össze, — e tekintetben a cs. k. pénzügy ministerium aziránt innen megkerestetvén, hogy a cs. k. adóhivatalokat oda utasítsa, miszerint az e cél elérésére, a megyék, vidékek és székek által kiküldendő

választmányokkal egyetértve, utóbbiaknak szolgáltatásuk ki a szükséges adókönyvi adatokat.

Az egyes helységek szerinti ezen összeírások végbevétele után, ezekből minden járásban és az utóbbiak nyomán minden magyar vármegyében, magyar vidéken és székelyszékben azon néposztályi választók, kik a sokszor említett f. év szeptemberhó 19-én kelt legkegyelmesebb leiratszerint, 1848 év előtt a követválasztásokban befolyással nem bírván, jelenleg ilyen választói joggal felruházvák, összeveirandók, és egyszersmind kiszámítandó; hogy az egyes magyar vármegyékben, vidékekben vagy székelyszékekben külön a már megállapított kulcs szerint hány választó van?

Egyuttal azon választók is, kik 1848 év előtt követválasztási joggal bírtak, külön jegyzékben összeíratni rendeltetendő.

Ezen összeírások elkészítésére a k. főkörmányszék által az egyes magyar vármegyék, vidékek és székelyszékek hatóságainak meghagyandó, hogy minden vármegyében, vidéken vagy székben a főbíró illetőleg vicekapitány vagy alkirálybíró elnöklete alatt egy középponti választmány neveztessek ki, mely középponti választmány teendője leendő, minden egyes járás számára egy 3 tagból álló küldöttséget kijelölni, mely utóbbi a fennemlített kulcs szerinti választókat, az illető cs. k. adóhivatalok által kiszolgáltatott adólajstromból összeírandja.

Választónak azonban be nem jegyeztethetnek a következők: a) nőszemélyek, b) külföldiek, kik meghonosodva nincsenek, c) szülői- vagy gyámi- hatalom alatt álló egyének, d) olyanok, kik bűnperbeli ítélet nyomán fenyíték alatt vagynak.

Ezen járáskénti, minden időmulasztás nélkül foganatosítandó összeírás béfejezése után, a járási küldöttség kötelességévé teendő, hogy az egyes helységeket illető összeírásokat, a járásban lévő helység előljáróinak küldje ki és egyszersmind ezen előljáró-

ságoknak hagyja meg, miszerint ezen összeirási jegyzékeket mindenki által lehető megtekintés végett, a község házánál függessze ki, kihirdetvén egyszersmind hogy mindenki, ki az összeirási küldöttség által bejegyzéstől elmozdított, valamint az is, ki másnak bejegyzése ellen észrevételt tenni kíván, az összeírásnak e tekintetbeni megigazításáért a középponti választmányhoz folyamodhatik, vagy azt szóval is kérheti.

A kiigazításokérti folyamodványok beadására, a járási küldöttség az összeirási ivernek a helységekbe való kiküldése után legfeljebb egy 8 napi határidőt szabhat, mely határidő eltelése után, a járási küldöttség az összeirási iverket a helységektől beszédvén, azokat a központi választmányoknak, a kiigazítási írásbeli vagy szóbeli kérelmekkel együtt béküldendi.

A középponti választmány, kinek kötelessége a kiigazítási beadványokat megvizsgálni és azok fölött határozni, az akép megigazított járási összeírásokból egy az egész vármegyét, vidéket vagy széket illető összeírást készítend egyfelől azon választókról, kik 1848 előtt választási joggal nem bírtak és a fennemlitett kulcs szerint a választásra feljogosítottak, nemkülönben egy külön jegyzéket azokról is, kik 1848 év előtt már választási joggal fel voltak ruházva.

Ezen megyei, vidéki ugy széki összeirási jegyzékekből egy példány, a választásnál használatul, a vármegye, vidék vagy szék hatóságánál megtartandó, egy másik példány pedig a k. főkörmányszéknek béküldendő.

2) A választási modor rendezése tekintetéből az 1857 évben teljesített és eredetben a volt ca. k. helytartóság irományai között létező általános népösszeírásból, minden egyes vármegyének népessége a főkörmányszék által kiszámíttatni rendeltetik.

Ezen felszámítás szerint a mely vármegyében 60,000 a népesség száma vagy ennél kevesebb, azon vármegye a régi törvények szerint két követet fog-

választani, azon vármegyékben pedig, melyben a népesség száma 60,000 léleknél nagyobb az, a 60,000 lélekből álló népességen feljül, minden 30,000 lélek után, még egy követet fog választani.

A választási modorra nézve két mód lehetséges, 1-ször az, hogy a régi törvényes eljárás szerint, a követek választása a vármegyei gyűléseken történjen; vagy pedig 2-szor, hogy a vármegye választó kerületekre osztassék és minden kerületben egy egy követ választassék.

Annak előrebocsátásával, hogy ezen vármegyékben, melyekben a választandó követek száma, a fenn említett legfelsőbb kir. leirat szabályai életbeléptetése által, nem szaporított, semmi szükség fenn nem forog, miszerint a régi törvényes eljárás megváltoztassék, meghagyatik a k. főkörmányszéknek, miszerint az iránt, hogy az elősorolt két választási módok között melyiket tartja czélszerűbbnek, véleményes tudósítást tegye meg a nélkül, hogy e miatt a fennemlített első pontban meghagyottak iránt szükséges intézkedések megtételét elhalaszthatná.

Azon esetben, ha a k. főkörmányszék a vármegyéknek választási kerületekre való felosztását czélszerűbbnek találná, meghagyatik a k. főkörmányszéknek, hogy ezen véleményes tudósításában, ezen választási kerületeket, melyeknek területe 30,000 lélek szám szerint meghatározandó, ugy ezen területek főhelyeit jelelje ki.

3) Az országgyűlés a fennemlített f. év szeptemberhó 19-én kelt legkegyelmesebb leiratban Károly-Fejérvárra hivatván össze, meghagyatik a k. főkörmányszéknek, miszerint az illető hatóságokkal egyetértőleg, az országgyűlési terem és ahoz tartozó helyiségek, nemkülönbén a hatóságok és követek bérszállásoltatása iránt is, tegye meg a szükséges intézkedéseket és hogy az e tekintetben tett intézkedésekről tudósítását mentől előbb terjeszsze fel.

4) Meghagyatik a k. főkörmányszéknek, miszerint Erdély és Magyarország egygyé alakulásáról szóló, 1848 évi I-ső törvényczikkre vonatkozó minden irományokat, nemkülönben ezen törvényczikknek az országgyűlésen ugy az egész országban való kihirdetését illető minden adatokat az ottani levéltárból kikeresvén, mentől előbb terjeszsze fel.

Végtére meghagyatik a k. főkörmányszéknek, hogy a fennemlített rendeletek teljesítése körül tett intézkedéseiről, mentől sietőbben és pedig minden egyes pont iránt, külön tegye meg tudósítását.

Többnyire Ő Felsége cs. k. és fejedelmi kegyelmével továbbra is kegyesen hajlandó marad.

Kelt Bécs, oct. 22. 1861.

Kabós Dániel.

Popp László.

XVI.

A kir. főkörmányszéknek az országgyűlés összehívása ellen tett újabb felterjesztése.

10,098. 1861.

Cs. kir. apost. Felség!

Cs. k. apostoli Felséged folyó évi Szent-Mihály-hó 19-kén 3024. 1861. udv. szám alatt kelt kegyelmes kir. leirata által Erdélyben jövő Szent-Andráshó 4-dik napjára Károly-Fejérvár szabad királyi városába országgyűlést összehivatni rendelni méltóztatván, folyó hó 3-káról 8373. 1861. szám alatt tett alázatos felterjesztésünkben felfejteni bátorzkodtunk, azon a törvényeken és a haza jelen viszonyain alapuló nagyfontosságú okokat, melyeknél fogva Felséged előtt mély hódolattal s fűni bizodalommal azért esedeztünk,

hogy az Erdélyben egybehívandó országgyűlés iránt célba vett intézkedéseket legkegyelmesebben megszüntetni méltóztassék.

Bárha ezen alázatos feliratunkra cs. k. apostoli Felségednek legkegyelmesebb királyi válaszát még nem tisztelhetjük, mindazonáltal addig is, míg az elérkeznék, a folyó hó 22-kén 3411. 1861. udv. szám alatt kelt kegyelmes királyi rendelet által a múlt hó 19-kéről kibocsátott fenntisztelt kegyelmes kir. leirathból folyólag több előmunkálatok és teendők teljesítése hagyatott meg.

Mi azonban jelenleg is azon meggyőződésben vagyunk, melyet említett alázatos felterjesztésünkben — melyhez ezuttal is ragaszkodunk — a Felséged valamint a haza iránti tántorithatlan hűségtől és ragaszkodástól vezéreltetve kifejezni bátrak valánk, s miután Felséged legfelsőbb kegyelmes határozatát csak ezután kegyeskedend megtenni, s reméljük, hogy alázatos kérésünk legkegyelmesebb méltánylásban részesülend, a mostan legfelsőbb helyről tett intézkedéseket olyanoknak tekintjük, melyek által a Felséged legfelsőbb felvilágosítására és az illetékes alkotmányos törvényhozás tájékozására szolgálható adatoknak az alkotmányos hatóságok utjáni előleges beszerzése céloztatik:

Ily hitben és feltevéssel, bátorkodunk addig is, míg további alázatos tudósításainkat megtehetnők, az eddig tett intézkedéseinkről hódolatteljes jelentésünket előlegesen is a következőkben megtenni.

1) A fenntisztelt kegyelmes kir. rendeletnek az országgyűlési követválasztási censusra vonatkozó I-ső pontját a magyar megyék, vidékek és székelyszékek közönségeivel mai napról és jelen szám alatt egész terjedelmében közölvén, azokat felszólítottuk, hogy a legfelsőbbleg megrendelt összeírást minél előbb vitesék véghez és azok teljes bévégződésével azoknak egy példányát ide haladéktalanul terjesszék fel. Mint-

hogy pedig az említett összeirási munkálatoknak pontos és egyforma véghezvitelére megfelelő számú különböző összeirási iverk szükségeltetnek, melyeknek kiállítására a törvényhatóságoknál különben is a megkivántató költség hiányzik, egy uttal a tartományi főszámvevő hivatalnak a szükséges összeirási iverk mintáinak kidolgozását köteleességévé tettük, melyekből azoknak itten leendő megállapítása után, a megkivántató számú példányokból az említett törvényhatóságok kellő használat végett innen utólagosan el fognak látni.

Valahányszor a magyar megyékre, vidékekre és székelyszékekre valamely teendő ruháztatik, lehetetlen hogy mind annyiszor élénk emlékeztünkben ne legyen azon felette sajnos állapot, hogy az említett törvényhatóságok még mind eddig is, az innen legfelsőbb helyre többszöresen tett sürgető előterjesztésekre is sem a kellő személyzettel rendszeresen, sem pedig a jelen körülményeknek megfelelő fizetésekre s egyéb költségekre megkivántató kellő mértékbeni összegekkel ellátva nincsenek, a folyó hó 14-kéről 8619. 1861. szám alatt e tárgyban cs. k. apostoli Felségedhez felterjesztett alázatos feliratunkban terjedelmesen felfejteni bátorkodtunk azon elhagyatott állapotot, melyben a magyar megyék, vidékek és székelyszékek a költségek hiánya miatt tengődni kénytelenek: felfejtettük: hogy eddigis a közigazgatás és igazságszolgáltatás folyama leginkább csakis a többnyire csak hazafi buzgalomból ingyen szolgáló és sok helyütt a közszükségeket is saját zsebeikből fedezni kényszerített tisztviselők hazaszeretete s áldozatkészsége által tartathatótt fenn, de már oda jutott a dolog, hogy a szükséges költségek ki nem szolgáltatása miatt, teljes felakadásnak kell mulhatlanul bekövetkeznie, ennél fogva legyen szabad cs. k. ap, Felséged előtt ez alkalommal is azon alázatos kérésünket megújítanunk, hogy az említett törvényhatóságokbeli hivatali és szolgál

személyzet, úgy a megkivántató fizetések és költségek iránt az innen még mult Szent-Györgyhó 29-kéröl 172. 1861. sz. alatt tett alázatos felterjesztésünkre legfelsőbb kegyelmes határozványát minélelőbb kiadni kegyeskedjék.

S minthogy pedig a fennebbiek szerint megrendelt fontos és fáradságos összeirási munkálatoknak ingyen véghezvitele a megváltozott viszonyoknál fogva az illető választmányi és küldöttségi tagoktól helyesen nem kivántathatik, Felségedet ez ötletből arra is alázatosan kérni bátorkodunk, hogy a megrendelt összeírásokban működendő választmányi és küldöttségi tagoknak illő napidijakkal s egyéb járandóságokkal ellátására, e végett a szükséges előlegeknek utalványozhatására ezen kir. főkormányzszéket felhatalmazni s egyszersmind oly rendelkezést tenni méltóztassék, hogy az innen teendő utalványozásokra a megkivántató összegek a pénzügyi hatóságok által azonnal és valósággal ki is szolgáltatassanak.

Végre mi magát a census kérdését illeti, nem mellőzhetjük el alázatosan megjegyezni: hogy miután a cs. k. apostoli Felséged mult Szent-Mihályhó 19-ről 3024. 1861. udv. sz. alatt kelt kegyelmes kir. leiratában az ott kifejezett census nem csak a magyar megyékre, vidékekre és székelyszékekre szorítkozik, hanem ezek külön meg sem említettén, az egész Erdély azon lakosságára, mely ezelőtt az országgyűlési követek választásába semmi befolyással nem volt, vonatkozik, mit igazolnak magok a tisztelt kegyelmes kir. leirat következő szavai is: „Porro æquitati et justitiæ „consonum esse censentes, ut illa etiam incolarum Magni Nostri Principatus Transilvaniæ pars, quæ juxta eatenus hucdum subsistentes „leges, ab electione deputatorum diætaliu[m] exclusa „erat, in electionem deputatorum ad imminencia etiam „comitia ablegandorum, congruum sortiatur influxum, „hiscæ mandamus, ut ex illis incolis, qui antehac

„in electionem deputatorum diætaliu nullum habue-
 „runt influxum, singuli qui octo florenos valoris
 „austriaci quocunque sub nomine venientem directam
 „contributionem persolvunt, occasione electionis depu-
 „tatorum diætaliu ad votisationem admittantur,“ —
 mi ily szempontból tettük folyó hó 3-áról 8373. 1861.
 sz. alatt tett alázatos felterjesztésünkben ide vonatkozólag
 foglalt felfejtéstünket, a censust annál kevésbé érthet-
 vén úgy, hogy az csakis a magyar megyékre, vidé-
 kekre és székelyszékekre terjesztethetnék ki, mert
 ezen most említett törvényhatóságokban is, nincs oly
 néposztály, mely az országgyűlési követek választá-
 sába semmi befolyással nem lett volna, minthogy az
 1848-dik évben az országgyűlési követeknek népkép-
 viselet alapjáni választásáról alkotott II-dik törvény-
 czikknél fogva a népnek minden osztálya követek
 választásába már valósággal befolyást gyakorolt, —
 midőn a fentisztelt kegyelmes kir. rendelet 1-ső pont-
 ja alatt a censusra nézve csupán a magyar megyék-
 re, vidékekre és székelyszékekre nézve rendeltetik az
 összeírások véghezvitele, önként átlátni való, hogy az
 így keletkezendő adatok nem fognak kielégítő felvi-
 lágosításul szolgálhatni arra nézve, hogy a kegyelmes
 kir. leiratbeli census szerint egész Erdélyben a vá-
 lasztók összes száma mennyire fogna felszaporodni.

A fennebbi tárgy körül a tanácskozás közben ki-
 fejezett nézetöknek írásban leendő beadására Aldu-
 lean János és Lázár Sándor kir. főkörmányszé-
 ki tanácsosok jogukat fennhagyván, s azt a jelen alá-
 zatos felirathoz csatoltatni kérvén, ezen írásban be-
 adott külön nézetet eredetileg oly alázatos megjegy-
 zéssel terjesztjük Felséged elébe, hogy miután a cen-
 sus tárgyában nézetünket sokszor idézett alázatos fel-
 iratunkban már felfejtettük, melyhez jelenleg is ragasz-
 kodunk, nem láttuk helyét annak, hogy az a feletti
 derekas vitatkozásba beleereszkedhesstünk.

2) A tisztelt kegyelmes kir. rendelet 2-ik pont-

jára vonatkozólag a tartományi főszámvevő hivatalnak meghagytuk, hogy az 1857-dik évben véghez vitt és a volt cs. k. helytartóság irományai között létező általános népösszeírási adatokból minden egyes vármegyének népességét oly móddal számítsa ki, hogy a külön vármegyék kiszámítandó népességén kívül a készítendő és ide terjesztendő munkálatban az azokat alkotó egyes helységek ugy a járások külön népessége is kimutatva legyen,

Csak akkor, ha ezen kiszámítás elkészítve lesz, tehetvén meg az iránti véleményünket, hogy a követválasztások megyei gyűlésekben vagy pedig választó kerületenkint történjenek-e? erre nézve még az illető megyéket is annyival inkább kihallgatandóknak látjuk, mivel az 1848-dik évi követválasztási II-dik törvényczikk 8-dik §-sa egyenesen a törvény hatóságokra bizza, hogy a hol a szózatolás közbeni rend fenn tartása érdekében szükségesnek találja, minden egyes követ választására, tekintettel a területi és népességi arányra, külön választó kerületet alakíthasson.

Mihez képest a beérkezendő tudósítások nyomán nem késendünk megrendelt jelentésünket e részben is megtenni.

3) A mi az országgyűlési szállásokat s az ezekkel kapcsolatos intézkedéseket illeti, bárha ezelőtt, midőn Erdélyben országgyűlés volt tartandó, a megkívántató helyiségek, ugy az országgyűlési tagok szállásai iránt a k. főkormányzók által mindig csak akkor tétettek meg a rendelkezések, midőn az országgyűlés már kihirdetve s az országgyűlési különböző cathoraiju tsgok száma tudva volt, s ennél fogva azoknak jegyzéke a kirendelni szokott szállásolási bizottsággal közöltethetett, mind azon által e tekintetben is szükségelt adatok minélelőbbi beszédese végett a fentisztelt kegyelmes k. rendelet 3-ik pontjában foglalt meghagyásnak megfelelőleg, k. főkormányzói titoknok Phleps Károly, tartományi posta és szállás

mester Macskásy Péter és a Károly-Fejérvár szabad királyi városa tanácsa által kinevezendő egy elsőb rendű tanácsbéli tag személyeikben bizottságot neveztünk és küldtünk ki a helyszínére, melyet a szükséges utasítással ellátván és a K.-Fehérvári tanácsnak is erélyes közreműködést meghagyván, a szükséges intézkedések haladéktalan megtétele iránt kellően rendelkezünk.

Eziránt is az adatok beérkezéssel alázatos tudósításunkat megtenni el nem mulasztandjuk. Végre

4) A sokszor említett kegyelmes k. rendelet 4-dik pontja nyomán az itteni levéltári hivatalnak meghagytuk: hogy az Erdély és Magyarország egygyé alakulásáról szóló 1848-dik évi I-ső, ugy az ezzel összefüggő, az országgyűlési követeknek népképviselői alaponi választásáról alkotott II-dik törvényczikkre vonatkozó minden irományokat, nem különben ezen törvényczikkeknél az országgyűlésen, ugy az országban való kihirdetését illető adatokat a felügyelete alatti k. főkormányzszéki és országos levéltárból kikeresvén, azokat jegyzékbe szedve, az 1848-dik évi erdélyi országgyűlés közlebről kinyomatott jegyző és irománykönyvének egy példányával együtt ide minél előbb adja be.

Mihez képest e tekintetben is közlebről felterjesztésünket megtenni kötelességünknek tartandjuk.

Kolozsvár, Mindszenthó 28-kán, 1861.

XVII.

**Aldulean János és Lázár Sándor kormszéki
tanácsosok külön véleménye**

ö Felségének a jelen hó 22-ről 34 í1 sz. alatt kelt legfelsőbb rendelete következtében a követeket választó jogosultak összeírását illető 10,098 sz. a. hozott f. kir. főkorm. határozatához.

10,098. 861. szhoz.

Alóírtak pártolják ugyan a f. k. főkormányzék az országgyűlési követeket választó jogosultak összeírását elrendelendő határozatát, azonban nem tehetik alázatosan meg nem jegyezni azt, miszerint alóírtak az erdélyi országgyűlés kihirdetését elrendelendő legf. kir. leiratot f. hó 3-án történt tárgyalás alkalmával ugy értették, mikép az abban legfelsőbben megállított követválasztási census a fundus regiusra is kiterjed, de folyó év october 22-ről 3024 udv. sz. a. kelt klms kir. decretum a követeket választó jogosultak összeírását a census kulcsa szerint csakis a magyar megyék, vidékek és székely székekre nézt rendelvén el, minden kétséget eloszthatja a felett, mikép a fundus regiuson az országgyűlési követek az 1848. előtti rendszer szerint, t. i. az esküdt képviselők, centumviratusok küldöttjei által szándékoltnak megválasztatni. Eszerint a tisztelt legf. leirat a fundus regiusra nézve azt látszik feltenni, mintha a fundus regiuson már 1848 előtt — ide nem értve 1848 II. tetz-et — egy oly választási rendszer létezett volna, a mely alkalmas lenne az egyenjogúság mostan uralkodó alapelveinek nemzet- és valláskülönbség nélkül megfelelni. De e feltevés alóírtak alázatos véleménye szerint nem áll. Tagadhatlan tény ugyan az, hogy királyföldi román lakosok de jure egyenjogúak levén eredetileg ezen föld százsz

ajku lakósaival, mint olyanok 1848-ig követek választásába is befolyások kellett volna, s igen valószínű, hogy ezen befolyást gyakorolták is volna, ha nem lettek volna szinte egészen görögnyemegyesültek, kik mint olyanok, valamint a többi ország részeiben, úgy a királyföldön is már vallásuknál fogva politikai jogosultsággal nem bírván, a közügyekbeni részvétől merőben kizárattak.

Mit használ tehát a román ajku lakósoknak az általok s szászok által közösen birt királyi föld szabad polgári természete, mely területén jogkülönbséget nem ismert, ha annak daczára, polgári egyenjogosultságok vallásuktól tétetett függővé, vallásuk pedig, mint tudva van, politikai jogosultságot nem élvezvén, azon jogok, melyek annyi hitlevelek által biztosítottak, csak illusiová váltak.

Ezen viszony uralma alatt léptetvén életbe az ugynevezett reg. punctumok, mi lön ezen jogi állás következménye egyéb, mint az, hogy a románok jelesen a vegyes helység s városokban kirekesztetvén vallásuknál fogva a községi s városi képviselőkből, kirekesztettek ez által a jogegyenlőség daczára nem csak a közhivatalok viseléséből, hanem maga az orsz. követválasztási befolyástól is, mert a közhivatalok valamint az országgyűlési követek is köztudomásilag a reg. punctumok alapján az esküdt képviselők s centumviratusok, illetőleg ezek küldöttjei által választatván, a románok pedig ezen testületek tagjai vallásuk miatt nem lehetvén, az ily választásokban sem vehettek részt. Innen volt az, hogy 1848 előtt román ajku országgyűlési követet a fundus regius részéről soha az ország nem látott.

Igy volt az folytonosan addig mig a 1848 II. t. cz. a követválasztási jogot a népképviselőre alapítván, a népnek nemzeti s vallás különbség nélkül; legelőször is alkalmat nyújtott a követválasztásba közvetlen befolyani.

Az 1860 dec. 21-ki legkegy. k. leirat a fundus regius újra szervezését az 1848 előtt fennállott institutiók szerint rendelvén el, ennek tagadhatlan s szemmel látott eredménye az lesz, miként az esküdt községi s városi képviselők a regulatív pontok szerint magok magokat egészítvén ki, a számos román ajku lakosság mind e kiegészítések, mind pedig a kiegészített képviselők által véghezvitt közhivatalnokok választása alkalmával, mint ez a f. kir. főkir. kormányzék előtt hivatalosan tudva van, csaknem merőben elmellőztetett. A regulatív pontok rendszabályainak azon néposztályra nézve további nyomasztó következménye kétségtelen az leend, hogy miután az országgyűlési követek a reg. pontoknál fogva, nem a népképviselő alapján, mint ez 1848-ban történt, hanem az említett képviselők küldöttjei által fognak megválasztatni, a nevezett néposztály az abban résztvőtől 1861-ben és daczára a jogegyenlőségnek, újból is csaknem merőben ki lesz szorítva, mi is annyival kevésbé lehet jó hatásu, a mennyiben ez ország résznek román ajku lakossága e tekintetben annyi befolyást sem élvezhe az országgyűlési követek választásában, a mennyit élveztek volna az 1848 II. t. cz. fogva, ha ő Felsége alzt érvényben hagyja vala.

De vagynak még a fundus regiuson kívül vidékek, melyek a magyar megyék, vidékek s székely székek törvényhatóságaihoz nem tartozván, sem a fundus regius alkotó részei nem lévén, egészen kihagyatva látszanak a legf. kegy. kir. Decretumból. Ezek a törösvár, szelistye és talmácsi uradalmak jelentékeny számu falui, melyek 1848-ig feudalis viszonyban állván N. Szebenszék illetőleg Brassó vidék törvényhatóságaihoz, csak is földes-ur kötelezettségen alapult, de már megszüntetett uriszék alá tartoztak, már most az alázatos kérdés az, hogy e helységek hol és minő kulcs szerint fognak követeket választani?

Alólírtak ragaszkodnak ugyan a f. év. october

3-ki alázatos ellenvéleményökhöz, a melyre most is hivatkoznak, de miután méltóztatott ő cs. k. apostoli Felsege az 1848 II. t. cz. elmellőzésével az országgyűlés egybehívása tekintetéből a magyar megyék, vidékek s székely székekre nézt némi tekintetben a követválasztási jogosultságot egy bizonyos censusba legkegyelmesebben megállítani, alólírtak alázatos véleménye abban öszpontosul, hogy Urunk ő Felségének a jelen ötletből azon hódolatteljes javallat tétessék, miszerint az említett census legkegyelmesebben terjesztetnék ki a királyi földre s az említett uradalmakra is, annyival inkább, mert azok is ép oly kiegészítő részei Erdélynek, mint az említett megyék, vidékek s székek és a kilátásba helyezett országgyűlés hivatva leend kétségen kívül az egész országot képviselni, mi is a census szerinti követválasztási kulcsnak általánosítását ez okból is tanácsossá teszi.

Kolozsvártt, oct. 28-án 1861.

XVIII.

A kir. főkormányshéknek az „erdélyi országgyűlés“ tárgyában a törvényhatóságokhoz kibocsátott rendelete.

Ő cs. kir. ap. felsége mult Szent-Mihály hó 19-kéről 3024. — 1861. udvari szám alatt kelt kegyelmes királyi leiratánál fogva jövő Szent-András hó 4-dik napjára Károlyfejérvár sz. kir. városába egy erdélyi országgyűlést összehívadni rendelni méltóztatván, a kir. főkormányshék a haza törvényeiből kiindulva, mind az ő felsége iránt viseltető tántoríthatlan hűségénél, mind a hazai törvényekhez legmélyebb meggyőződése és hivatali hite szerint tartozó ragaszkodásánál és azon felelősséggel összekötött állásánál fogva, melyet a tör-

vények értelmében elfoglal, mulaszthatlan kötelességének ismerte ez iránt f. hó 3-ról 8373. — 1861. sz. a. ő felségéhez alázatos fölterjesztést tenni, melyre a legk. kir. válasz még eddig nem érkezett le.

Azonban addig is, míg az érintett legk. válasz kiadatnék a f. hó 22-ről 3411. 1861, udvari sz. alatt kelt kegyelmes királyi rendelet által némely ide vonatkozó előmunkálatok véghezvitele meghagyatott s jelesen a többek közt a fentisztelt kegyelmes kir. leirat azon ágára nézve, mely szerint ő felsége határozni méltóztatott, hogy azon lakosok közül, kik azelőtt az országgyűlési követek választásába semmi befolyással nem voltak, mindazok, kik nyolcz osztrák frt. értékű bármi névvel nevezendő egyenes adót fizetnek, az országgyűlési követek választásakor szavazásra bocsáttassanak.

Az idézett királyi rendeletnek az ezt illető előmunkálatot kiszabó pontja szóról szóra ez:

Azon határozatok életbe léptetése tekintetéből, mely a f. évi sept. hó 19-dikén kelt legk. kir. leirat szerint eddig fenállott országgyűlési követek választási rendszere körül legf. helyen kimondatott, meghagyatik a kir. főkörmányszéknek, miszerint minden magyar vármegyében, vidéken, ugy minden székelyszékben azon adózókat, kikre minden névvel nevezendő egyenes adókban az adólajstromok szerint ausztriai értékű 8 fr. adó van kivetve, az illető cs. k. adóhivatalok által kiszolgáltató adókönyvi adatok alapján, egyetértve ezen adóhivatalokkal, és pedig minden egyes helységben külön, irassa össze, — e tekintetben a cs. kir. pénzügyminiszterium az iránt innen megke-restetvén, hogy a cs. kir. adóhivatalokat odautasítsa, miszerint az e cél elérésére a megyék, vidékek és székek által kiküldendő válaszmányokkal egyetértve, utóbbiaknak szolgáltatassák ki a szükséges adókönyvi adatokat.

Az egyes helységek szerinti ezen összeírások végbevétele után, ezekből minden járásban és az utóbbiak nyomán minden magyar vármegyében, magyar vidéken és székelyszékekben azon néposztályi választók, kik az említett f. évi sept. 19-dikén kelt legk. leirat szerint 1848. év előtt a követválasztásokba befolyással nem bírván, jelenleg ilyen választó joggal felruházvák, összeírandók és egyszersmind kiszámítandó, hogy az egyes magyar vármegyékben, a vidékeken vagy székelyszékekben külön külön a már megállapított kulcs szerint hány választó van?

Együttal azon választók is, kik 1848 előtt követválasztási joggal bírtak, külön jegyzékbe összeírattani rendeltetnek.

Ezen összeírások elkészítésére a kir. főkszk. által egyes magyar vármegyék, vidékek és székelyszékek hatóságainak meghagyandó, hogy minden vármegyében, vidékben, vagy székben a főbíró, illetőleg vicekapitány, vagy alkirálybíró elnöklete alatt egy középponti választmány neveztesse ki, melynek teendője lesz minden egyes járás számára egy 3 tagból álló küldöttséget jelölni ki, mely utóbbi a fenemlített kulcs szerinti választókat az illető cs. kir. adóhivatalok által kiszolgáltatót adólajstromból összeírandja.

Választónak azonban be nem jegyezhetők a következők: a) a nőszemélyek; b) külföldiek, kik meghonosodva nincsenek; c) olyanok, kik bűnperbeli ítélet nyomán fenyték alatt vannak.

Ezen járasonkénti, minden időmulasztás nélkül foganatosítandó összeírás befejezése után a járási küldöttség kötelességévé teendő, hogy az egyes helységeket illető összeírásokat a járásban levő helységelöljáróságoknak hagyja meg, miszerint ezen összeírási jegyzékeket mindenki által lehető megtekintés végett a község házánál függeszse ki, kihirdetvén egyszersmind, hogy mindenki, a ki az összeírói küldöttség által a bejegyzéstől elmozdított, valamint az is, ki

másnak bejegyzése ellen észrevételt tenni kíván, az összeírásnak e tekintetbeni megigazításaért a központi választmányhoz folyamodhatik, vagy azt szóval is kérheti.

A kiigazításokérti folyamodványok beadására a járási küldöttség az összeírási íveknek a helységekbe való kiküldése után legfőlegb egy nyolcz napi határidőt szabhat, melynek eltelte után a járási küldöttség az összeírási íveket a helységekbe beszédvén, azokat a közp.-választmánynak, a kiigazítási írásbeli vagy szóbeli kérelmekkel együtt, beküldendi.

A közp.-választmány, kinek kötelessége a kiigazítási beadványokat megvizsgálni és azok felett határozni, az ekkép megigazított járási összeírásokból egy, az egész vármegyét, vidéket vagy széket illető összeírást készítend egyfelől azon választókról, kik 1848. év előtt választási joggal nem bírtak és a fennebbi kulcs szerint a választásra feljogosítottak, nemkülönbén egy külön jegyzéket azokról is, kik 1848-ik év előtt már választási joggal fel voltak ruházva.

Ezen megyei, vidéki vagy széki összeírási jegyzékekből egy példány a választásnál használatul a vármegye, vidék vagy szék hatóságánál megtartandó, egy másik példány pedig a kir. főkormányzónak beküldendő.

Mint hogy ő cs. kir. apost. Felsege az innen az országgyűlés tárgyában tett alázatos feliratra legf. k. válaszát még kiadni nem méltóztatott, a fennebb közlött rendelkezést a kir. főkormányzónak olyannak tekinteni, melynek célja az ő Felsege legfelsőbb felvilágosítására és az illetékes alkotmányos törvényhozás tájékoztatására szolgálható adatoknak az alkotmányos hatóságok utján beszerzése, ennélfogva egyébiránt a kir. főkormányzónak ez uttal is ragaszkodva említett alázatos felterjesztésében kifejtett törvényes nézeteihez, felszólítja . . . hatóságot, hogy a fennebbiek szerint legfelsőbbleg megrendelt összeírásokat minél

előbb vitesse véghez és azok teljes bevégződésével azoknak egy példányát ide haladéktalanul terjeszse fel.

Minthogy pedig ezen kir. főkörmányszék előtt sajnosan tudva van, hogy azon nemes törvényhatóság még mindeddig az innen legfelsőbb helyre többszörösen tett sürgető előterjesztésekre is a jelen körülményeknek megfelelő fizetésekre s egyéb költségekre megkivántató kellő mértékbeni összegekkel rendszeresen ellátva nincs, más napról is jelen szám alatt e kir. főkörmányszék ő cs. kir. apost. Felségét újabban is alázatosan megkérte: hogy a törvényhatósági hivatali és szolgaszemélyzet, ugy a megkivántató fizetések és költségek iránt az innen még mult szentgyörgy hó 29-éről 172. sz. a. tett alázatos fölterjesztésre legf. k. határozmányát minélelőbb kiadni, s jelesen a fönnebbi rendelkezés ötletébül ezen királyi főkörmányszéket a megrendelt összeírásban működendő választmányi és küldöttségi tagoknak illő napdíjakkal elláthatására felhatalmazni méltóztassék.

Továbbá az említett összeírási munkálatoknak pontos és egyforma véghezvitelére megfelelő számú különböző összeírási iverk szükségeltetvén, melyeknek kiállítására a törvényhatóságoknál különben is a megkivántató költség hiányzik, mai napon és jelen sz. a. kir. főkörmányszék a tartományi főszámvevő hivatalnak a szükséges összeírási iverk mintáinak kidolgozását kötelességévé tette, melyekből azoknak itten leendő megállapítása után a megkivántató számú példányok el fognak küldetni.

Az Erdély nagyfejedelemségbeli kir. főkörmányszéknek, Kolozsvártt 1861-ik év mindszenhó 28-kán tartott ülésébül.

Gróf **Mikó Imre** s. k.

Gebbell Károly s. k.

XIX.

**Az erdélyi kir. kormányshék fölterjesztése
az unio tárgyában.**

11423. 1861.

Cs. kir. apostoli Felség!

A mult mindszenhó 22-ról 3411. 1861. udv. sz. alatt kelt k. kir. rendelet 4-ik pontjában az Erdély és Magyarország egygyéalakulásáról 1848-ik évben hozott erdélyi törvényre s annak kihirdetésére vonatkozó adatoknak az itteni levéltárbóli kikerestetése és felterjesztése rendeltetvén, bátorkodunk az 1848-dik évi pünkösdhó 29-re Kolozsvár szabad királyi városba hirdett s azon évi szt. jakabhó 18-án berekesztett erdélyi országgyűlésnek helybeli könyvárus Demjén László által ezen kir. főkormányshék engedelmével a folyó évben nyomtatásban kiadott jegyző- és irománykönyvét, mint a mely az említett törvény hozatalára vonatkozó adatokat és okleveleket legnagyobb részben magában foglalja, több a tárgyat felvilágosító adatokkal együtt az $\frac{1}{2}$. jegy alatti jegyzék szerint, ide fogva mult mindszenhó 28-ról 10098. 1861. sz. alatt tett alázatos jelentésünk folytán cs. kir. ap. Felségedhez mély tisztelettel fölterjeszteni, s ezen tárgyat illetőleg alázatos tudósításunkat következőkben megtenni.

Cs. kir. ap. Felséged dicsően uralkodott előde ő cs. kir. ap. Felsége a magyarországi 184 $\frac{7}{8}$. VII-dik t. cz. által Magyarország és Erdély egyesítését már előre legkegyelmesebben szentesítvén, s ezen törvény-cikk foganatositása annak 6-ik §-a szerint Erdély hovahamarabb összehivandó országgyűlésének meg-egyezésétől feltételeztetvén, méltóztatott m. 1848-dik évi pünkösdhó 5-ik napján 2519. 1848. udv. sz. alatt kelt s a levéljegyzék első pontja alatt mellékelt iro-

mánykönyv 2-ik száma alatt egész terjedelmében foglalt k. kir. leirata által az erdélyi országgyűlést ugyanazon évi pünkösdhő 5-dik napjára Kolozsvár szabad kir. városába összehívni, s a t. kir. leiratban közölt kir. előterjesztvények 3-dik pontjában Erdélynek Magyarországgaali egyesítése kérdését az azelőtti országgyűlés végével jelesen az 1847-ik évi szentandrás-hő 23-án kelt országgyűlési felírás nyomán, melynél fogva az erdélyi országos KK. és RR. a Magyarországgaali egyesülésnek általuk obajtását már kifejezték, kitűzni.

Az országgyűlés a kijelelt helyen és napon, azaz pünkösdhő 29-én a jegyzőkönyv tanusítása szerint ki is nyílt, a mely napról egyszersmind ő Felsege Insbruckból Erdély akkori főkormányzója gr. Teleki Józsefhez intézett, általa szentivánhő 7-én 1478. 1848. eln. sz. alatt vett és a levéljegyzék 2-ik száma alatt mellékelt legfelsőbb k. kir. kéziratában, István főherczeg magyarországi nádor és királyi helytartó ő Fensége hatóságát Erdélyre is kiterjesztvén, rendelni méltóztatott: hogy a nevezett nádor és királyi helytartó ő fensége rendeletei, ép azon engedelmességgel és pontossággal teljesíttessenek, mintha azok ő cs. kir. ap Felsege saját neve alatt kelendettek volna, s hogy e kir. rendeletről minden hatóságok és hivatalbeliek kellőleg értesíttessenek, mely az akkor Budapesten megjelent „Közlöny“ czimű hivatalos lap 1-ső sz. is közhírré tett legfelsőbb kir. rendeletről a kir. főkormányzó szentivánhő 7-ről 1478. 1848. eln. sz. alatt, valamint a kir. főkormányzókat, a mint azt a jegyzék 3-ik száma alatt levő kir. főkormányzókéi 7318. 1848. szám alatti adat mutatja, ugy a jegyzék 4-ik száma alatt foglalt okmány szerint az erdélyi többi világi és egyházi hatóságokat is körlevelek által értesíteni el sem mulasztotta.

A fenebbiek szerint megnyílt országgyűlés pünkösdhő 30-án tartott második ülésében a jegyzőkönyv

10-ik pontja szerint a k. kir. előterjesztvények 1 ö, 2-dik és 3-ik pontjait együtt vevén tárgyalás alá, az Erdély és Magyarország egyesüléséről szóló fenebb idézett magyarországi törvényczikket közértelemmel a nemes szász nemzet képviselőinek is nyilvános s az említett jegyzőkönyvi pont alatt saját kívánatukra beigtatott beleegyezésökkel elfogadta, s azt egész kiterjedésben magáévá tette, és Magyarország és Erdély egygyé alakulásáról az irománykönyv 5-ik száma alatt látható törvényczikket alkotván, azt a szokott aláírások és nemzeti pecsétek hitelesítése alatt ugyanazon napról kelt s az irománykönyv 6-ik száma alatt levő alázatos felterjesztés mellett, az erre ugyan az irománykönyv 8-dik pontja alatti irat által felkért teljhatalmu királyi biztos b. Puchner Antal erdélyi főhadi parancsnok útján (kinek az unio egyhangulag és közértelemmel lett elfogadása és kimondása iránti jelentése az erdélyi udvari cancellaria levéltárában hihetőleg jelenleg is feltalálható) a jegyzőkönyv 15-ik pontja szerint legfelsőbb megerősítés végett ő Felsőgéhez felküldette.

Miután a Magyarország és Erdély egyesítéséről alkotott és királyilag szentesített magyarországi 1847/8 VII. törvényczikknek teljesítése, mely egyszersmind Erdélynek a közös hongyülésemi részvétét is megállapítja, az erdélyi országgyűlés beleegyezésétől föltételeztetett, az pedig a felfejtettek szerint már 1848-ik pünkösdhő 30-án megtörtént, az országgyűlésnek szentivánhő 2-án tartott negyedik ülésében a jegyzőkönyv 24-ik pontja alatt Erdélynek a magyar országgyűléseni képviseltetésének kérdése vétetett tanácskozás alá, mikor is a legközelebbi közös hongyülésre küldendő követek népképviselőt alapjáni választásáról az irománykönyv 13. sz. alatt foglalt II-ik törvényczikk alkottatott, mely a más napon tartott 5-ik és 6-ik üléseknek a 28-ik és 33-ik jegyzőkönyvi pontok alatti határozatai szerint az iromány-

könyv 15-dik száma alatt levő alázatos fölirat mellett a 17-dik számú irat által felkért teljhatalmu királyi biztos útján ő Felsége legfelsőbb megerősítése alá hasonlóan fölterjesztetett.

A szentivánhó 3-án tartott 5-ik országos ülésben a jegyzőkönyv 30-ik pontja alatt indítványoztatván és elhatároztatván, hogy a kir. főkormányzók a szentjakabhó 2-án Pesten tartandó országgyűlésre a következő népképviselőt alapjáni választását illető előkészületek iránti rendelkezés megtételére szólittassék fel, ennek nyomán a kir. főkormányzók azon hó 7-ről 7147. 1848 szám alatt kelt s a levéljegyzék 5-ik száma alatt mellékelt körrendelete által az Erdélynek Magyarországhoz kapcsolatása iránti erdélyi törvényhozást tudatván, minden magyar megyének, vidéknek, székely széknek, szász székek és vidékeknek, úgy az országgyűlésen képviselői joggal bíró szabad királyi és ugynevezett taxás városoknak az erdélyi követválasztási II-ik törvényjavaslat és a magyarországi ugyan e tárgyban 1848. V. cz. közlése mellett az említett törvény legfelsőbb megerősítése reményében a szükséges előkészületeket oly végettrendelte meg, hogy a törvényzikk megerősítése leérkezéttével a választások tüstént megtétethessenek.

Ő cs. kir. ap. Felsége méltóztatván az Erdélynek Magyarországgal egygyéalakulásáról a pünkösdhó 30-kán kelt alázatos felírás mellett megerősítés végett felterjesztett törvényzikket Insbruckban szentivánhó 10-én 3210. 1848. udv. sz. alatt kelt, a „Közöny“ czimű hivatalos lap 8-ik számában már azon hó 16-án közhirré tett s az irománykönyv 30-ik száma alatt levő k. kir. leirata által az $\frac{1}{2}$ jegy alatti levéljegyzék 6-ik száma alatt látható alakban, minden változtatás nélkül kegyelmesen megerősíteni s ezen kegyelmes kir. leirat a mellé csatolt törvényzikkkel együtt a szentivánhó 19-én tartott 10-ik ülésben a jegyzőkönyv 52-ik száma a) pontja alatt az országgyűlésen kihirdettétvén,

a megerősített törvényczikk újból is elfogadtatott s a még azon napon tartott tizenegyedik ülésből a jegyzőkönyv 55-ik pontja szerint a megerősített törvényczikk az irománykönyv 38-ik száma alatti előbeszéd-
del ellátva a 34-ik szám alatti alázatos fölterjesztés mellett, a 27-ik szám alatti irat által fölkért teljhatalmu királyi biztos útján ö cs. kir. ap. Fölségéhez ünnepeles alakban legfelsőbb kir. végszentesítés végett felküldetett.

Azonban miután ö cs. kir. ap. Felsege Erdélynek Magyarországgal való egyesítését a magyarországi 1847/8 VII. tcz. által előre is szentesítette, ahoz az erdélyi országgyűlésnek is beleegyezése hozzájárult, s ö Felsege az eziránt kelt erdélyi I. tczket is legkegyelmesebben megerősítette, ezen erdélyi és magyarországi törvények teljesedésbe vételét is azonnal elrendelni méltóztatott, s illetőleg azok valóban foganatba is vétettek.

Ugyanis méltóztatott ö Felsege az ugyancsak Innsbruckban szentivánhó 10-én 3210. 1848. udv. sz. alatt az országgyűléshez intézett, ottan az ugyanazon hó 19-én tartott 10-ik ülésben a jegyzőkönyv 52-ik számú b) pontja alatt kihirdetett és az irománykönyv 31-ik száma alatti k. kir. leirata által tudatni, hogy miután az Erdélynek Magyarországgal egygyéalakításáról alkotott törvényczikket megerősítette, hogy az azon évi szentjakabhó 2-ik napján kitüzött magyarországi közös országgyűlésen Erdély is követei által megjelenhessen, s e végre a választások kellő időben az illető törvényhatóságok által végbevitethessenek, fenséges István ausztriai főherczeget, Magyarország nádorát és ugyanott királyi helytartót meghatalmazta, hogy azon törvényjavaslatokra nézve, melyeket az országos KK. és RR. a választás módjáról alkotandának, önbelátása szerint a királyi szentesítést megadja, melyhez képest a teljesítendők teljesítését megparancsolta. Ugyanazon napról egy, a hivatalos „Közlöny“

9-ik számában még azon hó 17-én közhirré tett hasonló tartalmu k. kir. leiratot intézett ő Felsege a nádor és királyi helytartó ő fenségéhez is.

Ő fensége tehát, kinek hatósága különben is az 1848. pünkösdhó 29-én kelt fenebb idézett legf. k. kir. kézirat által Erdélyre is már kiterjesztve volt, illetén különösen is történt felhatalmaztatásánál fogva a közös hongyülésre küldendő erdélyi követeknek népképvisélet alapjáni választásáról alkotott s a szentivánhó 3-án kelt alázatos felirat mellett ő Fenségéhez felterjesztett törvényezikket szentivánhó 19-én 367. sz. alatt kelt s az irománykönyv 40-ik száma alatti rendelete által, az irománykönyv 41. száma alatt látható alakban, minden változtatás nélkül megerősítvén és szentesítvén, egyuttal rendelni méltóztatott, hogy „miután a két testvérhaza már törvény által szentesített frigyénél fogva is egyesült és a megerősített választási törvény által Erdély népeinek a közös törvényhozásba való befolyás biztosított, s miután továbbá az egyesülésnek király és nemzet közös akaratóval lett kimondása után a törvényhozó hatalom csak az egyesült haza országgyűlésén gyakoroltathatik, ennél fogva Erdély Karai és Rendei minden egyéb törvényhozási kérdéseket az irt év szentjakabhó 2-ára Pestre összehívott országgyűlésre halasztván, igyekezetöket oda fordítsák, hogy a követválasztások azonnal rendeltessenek meg.“

Ezen rendelet s a választási törvényezikk a szentivánhó 23-án tartott 13-ik országos ülésben a jegyzőkönyv 64-ik p. szerint kihirdettetvén, a megerősített és szentesített törvényezikk ujabban is elfogadtatott, és a kir. főkormányshék más napon 7785. 1848 szám alatt minden magyar megyéhez s Fogarasvidékéhez, ugy a székelyszékekhez és a szász székekhez és vidékekhez, valamint az országgyűlésre követ-küldési joggal biró városokhoz bocsátott, s az /. jegy alatti jegyzék 7-ik száma alatt levő körrendelete által az

ugyanazon hó 7-ről 7147. 1848 szám alatti fenebb említett rendelete folytán megbagyta, hogy a megerősítet törvényczikk alapján a közös hongyülésre a követválasztások haladéktalanul megtéessenek; mely törvényhatóságok különben is István nádor királyi helytartó ő fenségének ugyanazon hóban 3772 szám alatt a bellügyminiszter ellenjegyzése alatt kelt s az./. jegy alatti jegyzék 8-ik száma alatt látható rendelete által a szentjakabhó 2-án Pestre hivott országgyűlésre a magyarországi 1848. V. és erdélyi 1848. I. és II. törvényczikkek értelmében megjelenésre maga rendén meghivattak.

Ezek szerint a Magyarország és Erdély egyesítése iránti törvény érvénybe lépettnek s maga az egyesülés megtörténtnek és bevégzett ténynek tekintett mind ő cs. kir. ap. Felsége, mind a kormány, mind pedig a törvényhatóságok által. — Mit a következő adatok még bővebben is felvilágosítanak.

Ő Felsége némely szászok kérvényére s a balásfalvi románytűlés küldöttei előterjesztésére adott, a „Közlöny“-nek szentivánhó 16-án kelt 8 ik számában már hivatalosan közlött k. királyi válaszaiban, Erdélynek Magyarországgal való egybekapcsoltatását az országgyűlésnek „valamennyi szász követek hozzájárulásával“ hozott egyhangu határozata s a királyi megerősítés által már megtörténtnek méltóztatott kijelenteni, és a Pestre szentjakabhó 2-ára öszvehivott országgyűléshez Innsbruckból még szentivánhó 26-ról kelt s a „Közlöny“ hivatalos lap 27-ik számában is közhírré tett két rendbeli k. kir. leiratait ahoz, mint a Magyar- és vele egyesült Erdélyország gyűléséhez méltóztatott intézni. Minthogy pedig az egyesülésről alkotott erdélyi I. tcz. 3-ik §-a a nádor és magyar ministerium hatóságát Erdélyre is kiterjesztette, az udvari cancellaria funkcióját pedig megszűnendőnek nyilvánítja, az említett törvényczikknek szentivánhó 10-én történt legfelsőbb k. kir. megerősítése

után, a magyar ministerium már ugyanazon hó 14-ről az erdélyi országgyűléshez intézett, a jegyzőkönyv 64-ik pontja alatt felolvasott és az irománykönyv 42-ik száma alatt levő, s a „Közlöny“ 17-ik számában is hivatalosan közlött iratában az országgyűlést a megtörtént egyesülés alapján idvezli, a belügyminiszter pedig az erdélyi törvényhatóságokhoz az összes miniszterek nevében ugyanazon napról kibocsátott s a „Közlöny“ említett számában is hivatalosan közhírré tett iratában Erdély kormányának ő Felsege nevébeni átvételét tudatja. Továbbá a nádor és kir. helytartó ő fensége már szentiván hó 18-ik és 19-ik napjairól kelt s a „Közlöny“ 15-ik számában is közhírré tett rendeletei által több erdélyi megyékbe főispánokat nevezett ki, azon hó 19-én az erdélyi udvari cancellaria helyettes elnöke b. Apor Lázárhoz intézett s a „Közlöny“ említett számában közlött rendeletében már az említett erdélyi 1848. I. tcz. 3. §-ánál fogva azon okból, mert „a két ország, a két törvényhozás, a két végrehajtó hatalom egygyé olvadt“ az említett erdélyi udvari cancellaria munkálkodása megszüntetését rendelte el, a minthogy ezen rendelet következtében a nevezett helyettes cancellariai elnök ugyanazon hó 23-ról 3345. 1848. udv. sz. alatt az erdélyi kir. kormányzóhoz intézett itten 8199. 1848. főkormányzszéki számmal jegyzett, s az $\frac{1}{2}$. jegy alatti jegyzék 9-ik száma alatt levő hivatalos levelében már tudatta, hogy az erdélyi kir. udv. cancellaria az irt napon funkcióját befejezte. Másfelől Erdélyben a követválasztási előkészületek az I. és II. törvényczikkek s a tett rendeletek folytán a törvényhatóságokban véghezvitettek és sok helyt már szentiván hó folyamában magok a követválasztások is megtörténtek, s a nemes szász nemzet nevében annak országgyűlési követi képviselői által az erdélyi országgyűléshez adott, a szentiván hó 20-án tartott 12-ik ülésben a jegyzőkönyv 58-ik száma a) pontja alatt tárgyalt, s az irománykönyv 39-ik

száma alatt levő emlékiratban a Magyarországgali egyesülésnek a szászok beleegyezésével történte kiemeltetvén, már az kéretett, hogy a szász nemzet kívánatai az illető bizottmány által a magyar hongyülés elébe terjesztessenek, s midőn az országgyűlés az említett jegyzőkönyvi pont alatt hozott határozatánál fogva ezen nyilatkozatot az unio tárgyában kinevezett bizottmánynak oly meghagyással adta át, miszerint teljes igyekezettel oda munkáljon, hogy ezen nyilatkozat alapján a miniszterium által egy törvényjavaslat terjesztessék a közelebbi közös törvényhozás elébe, a szász törvényhatósági követek indittatva érezék magukat ezen határozatért a jegyzőkönyvbe az említett pont alatt láthatólag hálás köszöneteket igttatni.

Ezek így levén, a szentivánbó 19-én kelt alázaatos felirat mellett a szokott ünnepélyes alakban legfelsőbb helyre fölterjesztett egyesülési I-ső törvényczikknek ő Felsége általi végszentesítése is Innsbruckban szentjakabhó 11-én megtörtént, és ezen ünnepélyes alakban ő Felsége aláírásával szentesítve kiadott s az irománykönyv 51-ik száma alatt foglalt törvényczikket ő Felsége ugyanaz napról kelt és az irománykönyv 50-ik száma alatt levő k. kir. leirata által az országgyűléshez avégre méltóztatott leküldení, hogy az országos Karok és Rendek annak kinyomatása és kiosztogatása végett elégséges számú példányokban legfelsőbb aláírás alá leendő felküldése végett a belügyminiszter utján rendelkezzenek. Mely k. kir. leirat, s a mellette leküldött szentesített törvényczikk a szentjakabhó 18-án tartott 16-ik ülésben a jegyzőkönyv 75-ik szám a) pontja alatt felolvastatván a KK. és RR. a megszentesített törvényczikket a törvények sorába igttatták, a továbbiaknak pedig a ministerium általi elintézését a kir. főkormánysszékre bizták. Ugyanakkor ugyanazon jegyzőkönyvi szám b) pontja alatt olvastatott fel ő cs. kir. ap. Felségének egy más, ugyancsak Innsbruckban szentjakabhó 11-én kelt s az iro-

mánykönyv 52-dik pontja alatt látható k. kir. leirata, mely szerint, „minthogy ő Felsége egyfelől az egyesülésről alkotott s ő Felsége által kegyelmesen helybenhagyott törvényezikket szokott modorban legfelsőbb aláírásával már szentesítette, másfelől pedig Magyarországnak közgyűlését, hol ezután Erdély képviselői is részt fognak venni, megrendelte, annak okáért az erdélyi országgyűlést, mihelyt a fenérdekelt kegyelmes szentesítés által törvénynyé vált Erdély és Magyarország egybecsatolását megalapító törvényezikk körében kihirdettetett, azonnal és rögtön megszüntetni, elosztatni, határozni“ méltóztatott.

Minek következtében az ő Felsége teljhatalmu királyi biztosa az országgyűlés bezárására meghívván, az erre megjelent kir. biztos a jegyzőkönyv 76-ik pontja tanúsítása szerint az országgyűlést berekesztette, ezt az utolsó hongyűlés bezárásának jelentvén ki.

Mig e szerint az erdélyi országgyűlés ő Felsége által megszüntettetett és eloszlattatott, a közben a Pesten megnyílt közös hongyűlésre a törvénynyé vált egyesülésnél fogva, egyfelől a felső táblán az erdélyi 1848. I. tczikknél fogva elfogadott magyarországi 1848. VII. tcz. értelmében meghívott kir. hivatalosok közül számosan, másfelől pedig az alsó táblán, melynek első alelnökéül épen erdélyi képviselő választott, a magyarországi 1848. V. és erdélyi 1848. I. és II. tczikknél fogva meghívott összes erdélyi magyar megyék, Fogarasvidék, székelyszékek, úgy mint a kilencz szászszékek és két szászvidék, valamint az országgyűlésre követküldési joggal bíró mindenik szab. királyi és ugynevezett taxás városok különböző nemzetségtű választott képviselői, köztök több románok megjelentek, a mint ezt az említett országgyűlés jegyzőkönyv és irományai igazolják, Erdély „felsőbb kormányzása pedig az említett erdélyi I. tcz. 3. §-a értelmében s a legfelsőbbleg tett rendelkezések nyomán

már az unio törvény megerősítése óta a nádor és magyar ministerium által folytattatott.

Mínt hogy pedig kiosztás végett a megszentestett törvényczikk több nyomtatott példányának a belügyminiszter utján ő Felsége aláírása alá kellett terjesztetni, a királyi főkormányzék az irt évi szeptember 27-ről 9169 szám alatt kelt s az $\frac{1}{2}$. jegy alatti jegyzék 10 ik száma alatt csatolt felirat mellett a megszentestett eredeti egyesületi törvényczikk, kinyomtatás és a megkivántató számu nyomtatványoknak legfelsőbb aláírása végett, belügyminiszter Szemere Bertalanhoz küldetett, ki ugyanazon évi kisasszonyhó 30-ről 793 szám alatt kelt, 10,697. 1848 főkormányzékí számmal jegyzett, s az $\frac{1}{2}$. jegy alatti jegyzék 11-ik száma alatt levő hivatalos leiratánál fogva tudatván, hogy az említett törvény példányai legfelsőbb aláírás alatt állanak, addig is míg azokat a törvényhatóságok számára leküldhetné, az általa kinyomtatott törvényczikkből 500 példányt küldött le eladás végett, mely nyomtatott törvényczikk egyik példánya, az $\frac{1}{2}$. jegy alatti jegyzék 12-ik száma alatt látható.

Végül alázatosan megjegyeztük: hogy miután a H. Törvénykönyv II. r. 3. cz. 3 és 4. §§-ei, s az erdélyi 1744. IX. törvényczikk szerint a törvényes országgyűlés által alkotott törvényczikknek a Felség legfelsőbb megerősítése bekövetkezése által már kötelező törvénynyé kellett válnia, s jelesen a szóban forgó és teljesedésbe is ment törvényczikkre nézve a megerősítés és ünnepélyes alakbani megszentestés, az országgyűlési két verseni kihirdetés, s a törvények sorába igtatás által a fenebbi elősorozás szerint a törvényhozás minden kellékei és formaságai teljesen megtétettek, és befejeztettek s a törvény rendeletei foganatba is vétettek, a legfelsőbb aláírással ellátott, a kir. főkormányzék 9169. 1848 száma alatti említett fölterjesztése szerint 650 darabra számított nyomtatott példányok csak is

a végre szolgáltak volna, hogy az országgyűlési tagok közt kiosztassanak, s az illető helyekre megörzés végett letétesse nek.

Kolozsvár, Szentandrás-hó 25-én 1861.

B.

Az erd. ágost. hitv. (szász) Superintendens és papság állami évdíjt kap. ¹⁾

I.

Schmerling cs. államminister e tárgyban erdélyi katonai és polgári kormányzó hg Lichtenstein Frigyeshez intézett rendelete. ²⁾

859.

I. 1861.

Állam. M.

Főméltóságú herczeg!

Ö cs. k. apost. Felsége f. hó 19-ről kelt legm. kéziratánál fogva az erdélyi ágost. hitvallásu egyháznak az **állam kincstárból** Tizenhat ezer osztr. ért. forintnyi évi segélypénzt (Dotatio) legkegy. engedményezni méltóztatott, mely öszvegből

1) A superintendensnek évenként . . .	6000 ft.
2) A superintendensi helyettesnek (Vicar) működési pótlék gyanánt.	900 „
3) Ezen országos egyház titoknokának	1400 „
4) A superintendens lakása, s a hivatali iroda és irattári helyiség házbérettől . . .	1500 „

¹⁾ Jellemző, hogy a mit a szász nemzet 1852-ben — nyolcz évvel ezelőtt — kért, épen most kapta meg.

²⁾ A német szöveg hű fordítása.

5) A kilencz kerületi esperesnek (Decanok) működési pótlék gyanánt 300 ftonként 2700 „

6) Szegény egyházak és népiskolák felsegállítására 3500 „
kiadandó.

Egyuttal Ő Felsége legk. parancsolni méltóztott, hogy:

1) ezen Dotatio évenként a legf. elhatározás napján, következőleg februar 19-én, Szebenben együtt és egyszerre adassék ki az ágost. hitv. evangelmi egyháznak; hogy

2) ezen Dotatio csak is az elősorolt egyes kiadási tételekre használtassék fel; hogy

3) a netán előforduló intercalar-ék a német egyetemeken tanuló, s a tanári és papi szolgálatra előkészülő ifjak felsegállítására fordítassék; hogy végre

4) ezen átlag rendszeres kezelése, a felelős egyházi főhatóságra u. m. a szebeni országos főegyháztanácsra (Consistoriumra) bizassék, azon feltétel alatt, hogy arról évenként számvizsgáló vizsgálat alá veendő számadást tegyen.

E legf. intézkedésről, az 1860 oct. 20-án $\frac{1470}{6-1}$

1860 eln. sz. alatt a fenállott közoktatási ministeriumhoz tett felterjesztésre hivatkozva, azon hozzáadással van szerencsém értesíteni herczegségedet, hogy a pénzügyministerium egyuttal megtalálatott: hogy az erdélyi ágost. hitv. evangelmi egyháznak engedélyezett fennebbi évi segélypénzt a legf. parancsolat értelmében f. hó 19-től kezdve, s pedig a szebeni országos főegyháztanács kezére azonnal tegye folyóvá, és hogy én az elősoroltokról valamint az egyideig még működő kiküldött főegyháztanácsot, ugy a superintendenst Dr. Binder P. Györgyöt is egyszersemind közvetlen értesitem. Fogadja herczegséged stb.

Bécs, 1861. februar 25-én.

Schmerling.

II.

**Schmerling cs. államminister más rend-
vénye ugyanahoz ép azon tárgyban. *)**

859.

I. 1861.

Állam. M.

Főméltóságú herczeg!

A cs. kir. pénzügyministerium tudósítása szerint
f. évi márczius 2. $\frac{11,442}{292}$ 1861. sz. alatt kelt ren-

delet folytán meghagyatott a szebeni országos pénz-
ügyigazgatóságnak, hogy a f. évi februar 19-én kelt
legf. kézirattal az erdélyi ágost. hitv. evangelmi or-
szágos egyháznak engedményezett Tiz en h a t e z e r
(16,000) forintnyi évi segélypénzt (Dotatíot) a legf.
elhatározás napjától kezdve, az ágost. hitvallásuak szebe-
ni országos Consistoriumának, ugyanez elnöksége által
(az 1860. dec. 4. $\frac{1790}{C. U. M.}$ 1860. sz. alatt kelt ideigl.

rendszabály 150. §. értelmében) bélyegmentesen ki-
állítandó nyugtára, egyszerre, egész évi öszvegben te-
gye folyóvá, s a kiadott évi öszveget rendkívüli kia-
dás gyanánt (als Extraordinarium) tétesse az erdélyi
udv. kancellaria rovására a kiadások közé.

A pénzügyministerium ez intézkedéséről, hivat-
kozva f. évi febr. 25. $\frac{859}{A. M.}$ I. 1861. sz. alatt ki-

bocsátott rendelvényemre, — oly hozzáadással van
szerencsém értesíteni herczegségedet, hogy midőn a
superintentenst Dr. Bindert egyuttal tudósitanám, — te-
kintve azt, mikép az országos főegyháztanácsnak a

*) A német szöveg hí fordítása.

legf. engedményezett segélypénzátlag (Dotationspau-
schale) rendszeres kezelése felett minden év végével
egy számhivatali vizsgálat alá tartozó számadást kell
tennie; és oly célból; hogy különösen a superintendens,
a superintendensi helyettes, az országos egyház titok-
noka és az új kerületi dekánek fizetésében előfordu-
landó szünetelések (intercalarék) kiszámíthatása végett
bizonyos és biztos mértékre tehessék szert, megren-
deltem egyszersmind a szebeni kiküldött főegyházta-
nácsnak, hogy az alakítandó országos egyháztanács,
az 1860. dec. 4. $\frac{1790}{\text{közokt. M.}}$ 1860. ideigl rendszabály-
ban részletesen elősorolt nevezett egyházi egyénekre
a segélypénzátlagból eső díjakat előleges havi rész-
letekben nyugta mellett fizesse.

A cs. k. pénzügyministerium egyuttal megtalál-
tatik, hogy ezen rendeletet juttassa a legfőbb cs. k.
számellenőri hivatal útján a szebeni cs. k. állam-
számvevőség tudomására, mint a melynek teendői közé
tartozik a kérdéses segélypénzátlag kezeléséről készí-
tendő számadások vizsgálata.

Fogadja herczegséged stb.

Bécs, 1861- april 3-án.

Schmerling.

C.

A provisorium behozatala.

I.

Az alkotm. megyei bizottmányokat feloszlató; octroyált megyéket, megyei bizottmányokat és törvényszékeket felállító legf. kir. leirat.

3895. 1861. udv. sz.

Ö cs. k. apost. Felsége legkegyelmesebburunk nevében az erdélyi kir. főkörmányszéknek meghagyandó.

Ö cs. k. apost. Felségének f. év november hó. 27-én kelt legkegy. rendelete folytán saját szigorú alkalmazkodása, és az illetők általi szoros megtartása végett a kir. főkörmányszéknek a következők hagyatnak meg, és pedig:

1) A jelenleg a magyar megyékben, vidékekben és székelyszékekben fenálló bizottmányi gyűlések feloszlatni rendeltetnek a nélkül, hogy azoknak egy bezáró gyűlés megtartása megengedtetnék.

2) azon főispányok, főkirálybírók és főkapitányok, kik feltétlen készségüket nem nyilvánítyák az iránt, hogy a reájok bizott törvényhatóságokat Ö Felsége által kimondott legf. határozatok értelmében fogják alakítani és kormányozni, és a nekik előszabott esküt azonnal le nem teszik, elmozdítandók, és más alkalmas egyének által kipótolandók.

3) Minden a feloszlatott bizottmányi gyűlések által választott hivatalnokok, csak addig hagyandók meg ideiglenesen hivatalaikban, míg Ö cs. k. apost. Felségének jelen határozatai alapján alakítandó állandó.

bizottmányok az új hivatalnokokat megválasztották légyen.

Ha netalán a jelenlegi hivatalnokok visszalép-
nének, vagy a kormány rendeleteinek engedelmesked-
ni vonakodnának, vagy ha a főispán, főkirálybíró, vagy
főkapitány más okból is ily hivatalnokok eltávolítását
szükségesnek tartaná, ezen esetekben, ugyanezen fő-
ispán, főkirálybíró, vagy főkapitány teendője leend:
a tisztséget, vagy annak kilépő vagy eltávozó tagjait
más alkalmas egyének helyettesítése által kipótolni.

4) Az állandó bizottmányok tagjai a nagyobb
földbirtok, vidéki községek, továbbá az ipart és keres-
kedelmet képviselő városok és mezővárosok képvise-
lőiből fognak a közelebbiről azoknak megválasztása,
és a bizottmány összeállítása módja iránt kiadandó
rendszabályok szerint összeállíttatni; az állandó kép-
viselői testületek tagjainak száma és a választási rend-
szer szabályai későbbben közöltetvén a kir. főkormány-
székkal.

5) A főispányok, főkapitányok és főkirálybírák
oly egyéneket, kik büntettek elkövetése miatt börtön-
re ítéltettek, és ezen büntetési idejüket egészen, vagy
részbeni legf. megkegyelmezés folytán letöltötték, csak
oly esetben ajánlhatják, nevezhetik, vagy helyettesít-
hetik hivatalos állomásokba, hogyha ezek Ő cs. k.
apost. Felségének legf. kegyelmezése után, egy köz-
hivatal vagy szolgálat viselésére különösen felhatal-
maztattak; vagy esetről esetre benyújtandó kérelmök
folytán legf. helyről ezentul felhatalmaztatnak.

Továbbá a törvényszékeknél betöltendő állomá-
sokra csak oly egyének ajánlhatók vagy helyettesít-
hetők, kik a jelenleg még fentartott polgári és bün-
fenyítő törvényekbeni jártasságuknál fogva az igaz-
ság kiszolgáltatására képesek.

Végtére azon törvényhatóságokban, melyekben
hat egyenlő joggal felruházott vallásoknak u. m. romai
katholikus, görög katolikus, református, lutheranus,

unitarins és a g. nem egyesült vallások számos hivei találtak minden egyes betöltendő állomásra, ugyan annyi vallásbeli egyének ajánlandók, a mennyi tekintetben veendő vallások léteznek azon törvényhatóságban.

6) Az 1860 évi oct. 20-án kelt legkegy. Diploma 2-dik czikkében, ugy szintén a f. év februarius 26-án kelt állami alaptörvény szerint, a birodalmi tanácsnak fentartott közigazgatási tárgyak, a fenemlített állandó bizottmányok tanácskozási tárgyai nem lehetvén, e tekintetben ezen állandó bizottmányok teendője csak a mult év december 21-én és jelen év márczius 24-én és aprilis 2-án kiadott legf. k. határozatok értelmében főnálló törvények pontos telyesítésében és foganatosításában áll; miért is a főispánok, főkapitányok és főkirálybirák, ugy az egész tisztség, a közigazgatás legalsó organumáig, mindenféle adóknak pontos behajtása, és az ujonczoknak pontos kiállítására iránt, személyesen felelőseknek nyilvánítottak; ugy szintén az állandó bizottmány hivatalos hatalmának gyakorlásánál, tartozik azon az 1860-ik év december 21-én kelt legf. kéziratban kimondott általános elvet szemei előtt tartani, hogy minden fenálló rendeletek mindaddig épségökben maradnak, mig azok a rendes törvényhozás utján nem módosítottatnak,

7) Az állandó bizottmányok csak saját körükbe tartozó közigazgatási tárgyakkal foglalatoskodhatnak, ök az országgyűlésre választandó követeknek utasításokat nem adhatnak, ugy szintén az összes államot illető katonai és pénzügyi kérdéseket nem tárgyalhatják s nem vitathatják. Továbbá nem vonhatnak semmi az igazság kiszolgáltatást illető kérdést tanácskozás alá, ellenkező esetben az előtűlő szigorú személyes felelősség terhe alatt, kötelesnek nyilvánítottik, hogy ha e tekintetbeni intései mellőztetnének, az ülést tűstént oszlassa fel, és további utasításért folyamodjon a kir. főkormányzékhez.

8) Az egyes megyékben, vidékekben és székelyszékekben csak egy első bírósági törvényszék alakítandó, melynél a szükséghez képest hattól 9 számig terjedő bírák fognak alkalmaztatni.

Ezen törvényszékek egyes tagjai közt a járások felosztatni rendeltetnek, a melyekben ők, mint egyes bírák — a felosztatott városilag kiküldött bíróságok hatáskörével bíraskodnak: míg másfelől ugyanezen törvényszék tagjai mint törvényszéki testület, oly tanácsai ülésekben, melyek háromtól öt számig való bírákból fognak állani, a felosztatott kerületi törvényszékek teendőit látandják el.

Ha netalán a nagyobb, vagy az ország hosszában elterjedő megyékben, a gyorsabb és olcsóbb igazságkiszolgáltatás érdekében szükségesnek találtatnék, a törvényszékek munkálódását a megyében több helyen is kifejteni, akkor ezen törvényszék, melynek személyzete ugy is nagyobb, két különböző alkalmas helyeken székelő osztályokra is osztathatik; önként értetődvén, hogy ily esetben a fennebb megállított bírák száma a szükséghez képest felemelendő és felnevelendő.

Egyébkint Ő Felsége cs. k. és fejedelmi kegyelmével továbbra is kegyesen hajlandó marad.

Kelt Bécsben, nov. 28-án, 1861.

Nádasdy.

Kabós Dániel.

II.

**Az erd. kir. főkörmányszék felirata a pro-
visorium behozatala ellen.**

13,017. 1861.

Cs. kir. apostoli Felség!

A magyar megyékben, vidékekben és székelyszé-
kekben a fennálló bizottmányi gyűlések feloszlatása, a
bizottmányok, tisztségek, és törvényszékek újból ala-
kitása és hatásköre iránt mult szentandrásból 28-káról
3895. 1861 udv sz alatt kelt kegyelmes királyi ren-
delet e királyi főkörmányszéket a legnagyobb aggo-
dalommal töltötte el, miután az abban foglalt határoz-
ványok a magyar megyék, vidékek és székely székek-
nek a hazai törvényeken alapuló alkotmányos auto-
nom állását és ezen törvényhatóságok alkotmányos
szervezetű törvényszékeit eltörölvén, a tisztelt k. kir.
rendelet egyszersmind olyannak tekinthető, mely által
nem csak az eddig tett szervezkedési intézkedések
semmisékké válnak, sőt magok az alkotmányos viszon-
szervezésre vonatkozó eddigi legfelsőbb kegyelmes kir.
határozványok is egy uttal önként folyólag a kir. fő-
körmányszéknek is a Leopoldi hitlevelen, ugy a ha-
zai törvényeken alapuló törvényes hatósága és állása
megváltoztatik és más alapokra fektetik.

Erdély állami és közjogi állását ezuttal bőveb-
ben fejtegetni nem szükséges, miután e felőli meggyö-
ződését és nézeteit e kir. főkörmányszék több rendbéli
alázatos felterjesztéseiben alattvalói mély hódolattal
már kifejezte, s így ez alkalommal a királyi főkor-
mányszék csak azon alázatos megjegyzésre szorítko-
zik: hogy hazai alkotmányos törvényeink alapján a
kir. főkörmányszék nem csak végrehajtó bureaucra-
ticus közeg, hanem tanácskozó és tanácsadó testület is,
melynek egyik főhivatása a haza alkotmánya és
sarkalatos közjogi törvényei fenntartása felett örködni,

és nem csak jogosítva de kötelezve is van ez irányban is alázatos előterjesztéseit, nézeteit, aggodalmait cs. k. apostoli Felsőgedhez juttatni, s ennél fogva fontosabb rendszabályok kibocsátásakor véleményének meghallgatása alkotmányosan nem mellőztethetik.

A fentiszteelt kegyelmes kir. rendeletben foglalt határozványok azonban a nélkül adatták ki, hogy azok iránt a kir. főkörmányszék meghallgattatott volna s így alkalom nyújtatott volna arra, hogy a szükséges felvilágosításokat megtehesse, a dolgok valódi állását felfejthesse s egyuttal eddig követet eljárását igazolhassa, s e szerint módja lehetett volna megmutatni azt is, hogy Erdélyben a mindinkább erősbitő mérsékelt és higgadt hangulatnál és megtartásnál fogva ily rendkívüli és sem a törvényekkel, sem pedig nagy részben a már kiadott legfelsőbb határozványokkal is nem egyeztethető rendszabályokra valóban szükség nem volt és nincs.

Mindezekről a kir. főkörmányszék el volt rekesztve, de másfelől magában a k. kir. rendeletben is azon indokok, melyek a közlött legfelsőbb határozványokat eredményezhették, előadva nincsenek, sőt még azon kilátásnak sincs hely adva, hogy azok csak rendkívüliek, csak kivételesek és a lehető legrövidebb időig tartók fognának lenni.

A mult 1860-dik évi karácsonhó 21-diki és folyó évi böjtmáshó 24-diki legfelsőbb kegyelmes királyi határozványok által nem egy új szerkezetű és alapu kormánytestület állítottott Erdély élére, hanem a hazai törvényeken alapuló azelőtti kir. főkörmányszék reactiváltatott és helyzetetett vissza, s innen, midőn a még életben levő és szolgálatképes, törvényesen választott és megerősített régi tanácsosok a már régebb letett alkotmányos esküjőknél fogva folytatták tovább hivatalaikat, és az ideiglenes tanácsosok is ugyanezen eskü letétele mellett léptek helyeikre, a kir. főkörmányszék méltán volt azon hitben és meggyőződésben, hogy

azon törvényes hatáskört foglalta vissza, melyben volt akkor, midőn működése megszakasztatott.

De ez a dolog természeténél fogva összefüggésben levén a többi alkotmányos és törvényes közigazgatási és igazságszolgáltatási hatóságok helyreállításával és visszaszervezésével, cs. k. apostoli Felséged ezt is megrendelni méltóztatott, midőn folyó évi bñjtmáshó 24-dikén és 31-dikén kiadott legkegyelmösebb határozatai által a magyar megyéket, ugy a szabad királyi s kiváltságolt mezővárosokat a magok előbbi határáikba s a magok előbbi Naszódvidékére is kiterjesztett autonóm helyzetökbe visszaállíttatni, továbbá a törvényes királyi táblát, a szász nemzeti egyetemet, a magyar megyék, vidékek és székelyszékeknek az 1791-dik évi 96-dik, 97-dik s az 184⁶/₇-dik évi 17-dik törvénycikkeken alapuló törvényszékeit, ugy a szász székek és vidékek, valamint a szabad királyi- és kiváltságolt mező-városok törvényes birói hatóságait vissza szerveztetni határozni méltóztatott.

A kir. főkormányzék a legszebb reményekkel, s a siker megnyugtató hitében foglalá el megszakasztva volt hatáskörét, az alkotmányos közigazgatási és igazságszolgáltatási hatóságok helyreállítása eszközése mellett törekvéseit oda irányozta, hogy a különböző érdekek összesimuljanak s lehetőleg kielégíttessenek, az alkotmányosság és törvényesség érzületének tekintetbe vételével a volt kivételes állapot és kormányzás által keltett keserűség s az azzal össze kötött sajnos emlékek elenyéztessenek, a bizodalom helyre álljon s megszilárduljon, a nehézségek s kényes kérdések addig is, mig az illetékes alkotmányos uton megoldathatnának, kiméletes módon ideiglenesen is egy megfelelő ügymenetbe vezettessenek, és hogy e kir. főkormányzéknek ez iránybani működése nem volt sikeretlen, mutatja a következők, miután kétséget nem szenved, miszerént Erdélynek hangulata jelenleg mérsékeltebb mint vala működése kezdetén, s alaposan lehet remélni, hogy elhivatásának megfelelőend.

Azonban közbenjött a fentisztelt k. kir. rendelet, mely az ellenkező irányt oly határozott alakban tüzi ki, minél fogva az alkotmányos jogfogalmak szerinti kiegyenlítés, ha az elégtételbe vétetik, lehetetlenné lesz tőve. Ezen tisztelt rendelet szerint ugyanis a magyar megyékben, vidékekben és székely székekben azon bizottmányok gyűlései, melyek e kir. főkormányzónak a körülmények és viszonyok higgadt megbírálásából eredt határozatai által is részint helybenhagyattak, részint nem elleneztek, végkép feloszlattattak s helyökbe oly új bizottmányok alakítása helyeztetik kilátásba, melyek sem az ezelőtt már létezett gyakorlaton, sem a legfelsőbbleg kiadott főispáni utasításon nem alapulnak.

A főispánoktól s főtisztektől olyak követeltetnek, s reájok oly teljhatalmu teendők ruháztatnak, melyek az eddigi törvényes állásukkal s a törvényhatósági alkotmányos autonómiával összefüggésben levő eddigi hatáskörükkel meg nem egyeztethetők.

A jelenlegi törvényhatósági tisztviselők állása kétségbe vonatik, s a még tudva nem levő szabályok szerint alakítandó újabb bizottmányok választásától tétetik függővé, mely választás elébe azonban oly körülmények vagynak szabva, melyek a törvények által biztosított választási jogot csaknem nullificálják, az alkotmányuktól idegen, s a tisztelt k. királyi rendelet 5-ik pontjában most utólagosan megkívánt rehabilitáció által pedig egy tekintélyes számú képesség rekesztvén ki, a fejedelem és haza közjává való közreműködhetéstől, oly szomorú események s azok következményei hozatnának ismét emlékezetbe, melyekről méltán azt lehetett hinni, hogy azokra az alkotmányos és törvényes kormányzási elv kimondása által az örök feledés fátyola lőn borítva.

Ezek mellett az alkotmányos tevékenység tere a magyar megyékben, vidékeken és székelyszékekben oly szabályok határai közé levén szorítva, melyeknél fogva már most kétséges, hogy az ősi alkotmányból, az

alkotmányos törvényekből mi áll még, az alkotmányosságtól elválhatlan közélet, a vélemény szabad nyilvánítása, s így az érzületek és körülmények valódi állásának s a haza szükségeinek megismerhetése lehetlenné fogna téve lenni, kivált midőn több törvényhatósági végzések által ugy is el nem dönthető tárgyakban még a hozzá szólhatóság, s az alázatos kérvényezés utjánai előterjesztetés joga is betiltva van.

Az 1791-dik évi 12-dik törvényczikk felfejti a megyei, vidéki és székelyszéki törvényhatóságok autonomicus jogait, melyek szerint a tisztség is mindentetteiről a közgyűlésnek számolni tartozik, ez meghatározza, hogy a rendeletek magok is a törvényhatóságok közönségeihez intézendők, a Hármas könyv III-dik része 2-ik czime biztosítja a statutalis jogot, melyet éppen most a szász nemzeti egyetem is igénybe vesz és gyakorolni kíván, a folyó évi büjtmáshó 24-diki legfelsőbb határozvány az ezelőtti autonom helyzetében rendeli a törvényhatóságokat visszaállítani, a legfelsőbbleg kiadott főtiszti utasítás 15-dik pontjában el van ismervé, hogy a közgyűléseket helyettesítő bizottmányok mindazon hatóságot gyakorolják, mely 1848 előtt a megyei közgyűlést illette és a megyei tisztviselőkkel határozatilag rendelkezhetnek, a 17 dik pontban pedig ki van mondva a tisztviselői karnak a bizottmányokkal szembeni felelőssége. Mivé válnának azonban a bizottmányok a megrendelt megszorító korlátok között? átlátni való, hogy azok helyzete s hatásköre megváltoztattatván, többé nem létezne azon autonom hatóság, milyentről a törvény és törvényes gyakorlat tanuskodik.

Végül a megyei, vidéki és székelyszéki törvény-székekről az 1791-dik évi 96-dik és 97-dik, ugy az 184^{6/7}-dik évi 17-dik törvényczikk rendelkezvén, a folyó évi büjtmáshó 31-diki kegyelmes királyi határozvány is éppen ezen törvények alapján az említett törvény-székeket rendelte visszaállíttatni, s most midőn ezen törvény-székek már visszaállíttattak és szer-

vezettek, midőn a folyó hó 6-kán 3919 udv. sz. alatt kelt k. kir. rendelet mellett közlött fizetési lajstrom szerint a birói fizetések az 1791-dik évi 52-dik törvényczikben alapuló árva bíróságokkal együtt, már legfelsőbbleg ugyanazon szerkezet szerint meg is határozottak, mindezen rendelkezések s eddig tett szervezések eltöröltetvén, törvényeink előtt ismeretlen oly szerkezettl törvényszékek rendeltetnek létesíttetni, a melyenek a megszüntetett rendszer alatt voltak, és a melyek a többek között leginkább okozták azt, hogy az időközben behozott igazságszolgáltatási intézmények a haza lakossága szívében, keblében és meggyőződésében gyökeret nem verhettek.

Ezzel összefüggésben van a mult hó 28-kán 3908 udv. szám alatt kelt k. kir. rendeletben foglalt azon intézkedés is, mely szerént a felségárulási, felségsértési, a felséges császári ház tagjainak megsértése iránti, ugy a közcsend háborítási, a zendülési és lázadási, valamint a nyilvános erőszakaskodási büntényekre nézve a magyar megyékre, vidékekre és székelyszékekre kiterjedő hatáskörrel, Maros Vásárhelytt egy a volt tartományi törvényszéket (Landesgericht) pótlani látszó különös első birósági törvényszék állittatik fel, mig másfelől ezen hatóság a szász törvényhatóságok területére nézve a nagyszebeni rendes városi és széki tanácsra ruháztatik. — Nyilván való, hogy ezen kegyelmes határozás által a mult böjtmáshó 31-kén kiadott s a kir. főkormánysszékkal idei szentgyörgyhó 2 káról 961 udv. sz. alatt közölt legfelsőbb kegyelmes királyi határozat 2-ik pontjában foglalt azon rendelkezés eltöröltetett, mely szerént a magyar megyéket, vidékeket, és székelyszékeket illetőleg fennállott nagy szebeni tartományi törvényszék (Landesgericht) minden hivatalos ügyei, valamint az ezen törvényszék elébe tartozott peres ügyek is az említett hatóságok generális vagy derék székeire ruháztattak.

Ezen k. határozat az összes állam és Erdélyország lakószáma batorságának szilárdító érdekében eredetnek mondatik a tisztelt kegyelmes rendeletben, azonban bátran állithatni, hogy az összes állam és Erdélyország lakószáma érdeke hazánkban veszélyeztetve nem volt és nincs, s felette sajnós, ha a magyar megyék, vidékek és székely székek akár eddigi állapotja, akár pedig ezutáni magatartása olyannak tekintethetett, mely a törvényszékeknek egyszer elismert e tekintetbeni hatásköre elvételével, egy rendkívüli különös büntető törvényszék felállítását tehette szükségessé, mire a törvényhatóságok különböző nemzetiségű lakószáma méltó okot bizonynyal nem szolgáltatottak.

A fennebbi alázatosan tett rövid felfejtés is eléggé igazolja, hogy a fentisztelt rendeletek foganatba vétele, az azok nyomán eszközzendő változások, átalakítások, s újból szervezések minden hihetőséggel bizalmatlanságot és keserű érzést fognak előidézni, s miután egyébiránt semmi ellenszegüléstől egyáltalán tartani nem lehet, a lakószáma békés hangulatánál fogva egy oly állapotot előidézhetnek ugyan, melyben téltenség, félrevonulás és a legteltjesebb csend legyen, de megnyugvást eszközölni képesek nem leendenek.

Azon komoly állásban tehát, midőn a fentisztelt k. rendeletek folytán egy új rendszabály alapjai fognának letétni, e királyi főkormányzók cs. k. apostoli Felséged iránt viseltető hűségénél s a haza törvényeihez s törvényes rendjéhez való ragaszkodásánál fogva mellözhetlen kötelességének ismerte cs. k. apostoli Felségedhez folyamodni őszinte bizodalommal s alattvalói mély tisztelettel esedezvén: méltóztatnék cs. k. apostoli Felséged a tisztelt rendeletek foganatosítását kegyelmesen mellözve, a dolgok folyamának azon rendjét, mely az alkotmányossággal és törvényekkel megegyezik s egyszersmind a kiegyenlíthetést is remélhetőleg eszközölheti, kegyesen fenntartani.

Kolozsvártt, karácsonhó 17-én 1861.

III.

Az octroyált megyei bizottmányok alakítását elrendelő legf. kir. leirat, melylyel egyszersmind az octroyált megyei bizottm. utasítás is közöltetik.

4095. 1861.

Ö cs. kir. apost. Felsége legkegyelmesebb urunk nevében, az erdélyi királyi fő kormányzéknek meghagyandó.

Folyó évi Sz. András-hó 28-án 3895 sz. alatt kelt udvari rendelet kapcsában, melynél fogva a megyei, vidéki és székely székekbeni központi bizottmányi üléseknek ö cs. kir. apostoli Felsége f. é. szentandrás hó 27-iki legf. kegyelmes határozata következtében lett feloszlatása a k. fő kormányzék tudására adatott s egyszersmind a választási rendszer szabályainak közelebbről közlése kilátásba tétetett ö cs. k. apost. Felségének f. é. karácsonhó- 12-iki legf. kegyelmes határozmányánál fogva legfelsőbbleg helybenhagyott szabályozó rendelet a megyék vidékek, és székely székek kebl szerkezete ideiglenes rendezése tárgyában negyven kinyomatott példányokban következő meghagyással közöltetik a kir. fő kormányzékkel: miszerint e szabályzó rendeletnek magyar és román nyelvekre hiven leendő átételéről és a tartományi lap kiadásában követett modor szerint három külön rovat alatt mintd három nyelven eleendő számu példányokban leendő kinyomatásáról gondoskodják s azokat kellő számban az illető törvényhatóságokhoz kiküldvén s annak a nép minden osztályának kellő tudomására jutásáról intézkedvén, a legfelsőbbleg megrendelt megyei bizottmányoknak a legfelsőbb szabályzó rendeletben kittüzött módoni megalakulását és életbe léptét minden hatalmában levő erélylyel eszközölje, e rendelet teljesítéséről ide felterjesztendő tudósítása mellett ezen fordításból tiz példányt ide felterjesztvén.

Egyébiránt ő Felsőge cs. kir. apost. és fejedelmi kegyével kegyesen hajlandó marad. Kelt Bécsben karácson-hó 16-án 1861.

Nádasdy

Kabós Dániel.

IV.

R e n d e l e t

az erdélyi nagyfejedelemségi megyék, Fogaras és Naszód vidékek és székelyszékek belszervezetének ideiglenes szabályozása iránt.*)

4095. 861. udv. szhoz.

Miután Ő cs. és apost. kir. Felsőge az 1860 október 20-kán kelt császári diploma legkegyelmesebb **keresztülvitelében** idei november 27-iki és december 12-iki legfelsőbb határozataival legkegyelmesebben helybenhagyni méltóztatott, „hogy addig, míg az országgyűlési tárgyalás útján a megyék, Fogaras és Naszód vidékei és a székelyszékek jövő belszervezése iránt törvény jö létre“, a volt közgyűlések helyébe szabad választás útján alakítandó állandó bizottmányok lépjenek, e bizottmányok alakítására, hatásköre és ügykezelésére nézve valamint a megyei főispányok, vidéki főkapitányok és székelyszéki főkirálybírák számára, ugyszintén e törvényhatóságok többi tisztviselőinek is, a fennebbi legfelsőbb határozatok rendeletei

*) E terjedelmes utasítás minden hatóságnál meg van, bevezetését és rövid kivonatát csak azért közlöm, hogy ebből is kitűnjék, miképválamint a szebeni tartománygyűlés összehívása, úgy a megyék ideigl. átalakítása: szóval az egész provisorium minden octroyalásaival együtt azon egyedüli célból eszközöltett, hogy az octoberi diploma és februári patens **keresztülvitésé** s Erdély az őszállamba bekebelezetethessék.

alapján következő utasítás szabatik meg zsinormértékül. sat.

Ez utasítás szerint ezen bizottmányok képviselik a megyét, kerületet vagy széket és (a naszódi kerületet kivéve) állandnak: a) a nagy földbirtoknak tagjaiból, b) a nagyobb földbirtoknak választott képviselőiből, c) a városok, mezővárosok és iparhelységek, d) az egyéb községek, e) az ipar és kereskedelem választott képviselőiből. A naszódi kerület bizottmánya csak a három utóbbi osztályból álland.

Ezen bizottmányok mindaddig megmaradnak, míg a megyei szervezet országgyűlésileg létrejött törvény által fog megállapítani.

A bizottmányi tagoknak nem szabad választóik-tól utasítást elfogadniok.

A bizottmány a megyének, székeknek stb. mindazon belügyeire nézve határoz, melyek az emnekelőtti közgyűlések törvényes hatáskörébe estek; továbbá megválasztja a tisztviselői kart, a mennyiben ennek egyes tagjai 1848. előtt is választás utján nevezettek ki.

„16. §. Ki vannak véve a tárgyalásból azon ügyek, melyek az 1860-dik évi october 20-diki császári diplomának és az 1861-ik évi február 26-kán kelt állam-alaptörvénynek értelmében az egész birodalomnak közös ügyeit képezik, melyek tehát semmi föltétel alatt nem vonathatnak a bizottmány hatáskörébe.“

„17. §. Politikai tárgyalások, melyek államjogi, katonai vagy pénzügyi kérdéseket illetnek, valamint oly dolgok, melyek a birói hatalom hatáskörét érintik, a bizottmány tanácskozásaiából kizáratnak.“

„18. §. A bizottmánynak jogában áll a politikai közigazgatásban vagy az igazságszolgáltatásban észrevett hiányokat, ugy szintén oly ügyeket illetőleg, mely a megye sat. összes népességének vagy ennek egyes osztályainak érdekében fekszenek, a királyi kormány-székhez vagy Ő Felségéhez a császárhoz kérvényeket s fölterjesztéseket intézni.“

„19. §. A bizottmány működése körében köteles azon, a dec. 21-kén kelt legfelsőbb kéziratban kijelölt alapelvhez ragaszkodni, miszerint minden fönnálló rendeletek fönnmaradnak mindaddig, míg azokon Ő Felsége a császár, vagy országgyűlési egyezkedés nem másit.“

A következő czikkek a megyei költségvetés fölterjesztését rendelik s szabályozzák.

A főbirák és alispánok, az alkapitányok és alkirálybirák választására nézve az 1846 — 47 évi II. törvényczikk értelmében rendeltetik: „hogy oly hatóságokban, hol több mint három egyenjogu vallás létezik, melyekhez jelenleg a görög-egyesült és görög nem-egyesült vallás is tartozik, egy-egy, szavazat-többséggel választott egyén, különben pedig az idézett törvényczikk értelmében három, szavazattöbbséggel választott egyén ajánltassék a k. kormányzék útján Ő Felségének.“

A többi hivatalnokokat, kiknek választása törvényesen a közgyűlést illette, a bizottmány választja szó-többséggel.

Minden, választás útján betöltendő hivatalra a főispán, főkapitány sat. minden egyenjogu vallásból, mely a hatóságban létezik, három alkalmas egyént ajánl a bizottmánynak.

„26. §. Felterjesztések kormány-rendeletek ellen csak a rendeletnek egyidejű végrehajtása mellett engedhetők.“

A bizottmány ülési nyilvánosak.

Ha valamely bizottmányi tag oly indítványt akar tenni, mely nem vonatkozik az ülés tárgyaira, azt előbb az elnöknek írásban be kell nyújtania. Ha az elnök az indítványt meg nem engedné, az illető bizottmányi tag a kir. kormányzékhez folyamodhatik.

Az ülésekben mind a három, az országban honos nyelv használható.

A bizottmánynak jogában áll az egyes hivatalnokok számára, melyek a megye sat. politikai közigazgatását viszik, szolgálatbeli utasításokat kidolgozni s ezek kibocsáttatásuk előtt a kir. kormányzéseknek jóváhagyás végett felterjesztendők.

Az utasításnak egyéb czikkei a hivatalnokok fizetésével és köteleességeivel, a törvényszékekkel s az árva-ügygyel foglalkoznak.

V.

Az osztrák törvénykezés további fentartása íránt kelt kir. kormányzékeni körrendelet.

1448 törv. 1861.

Ö császári s apostoli királyi felsége, Erdély nagyfejedeleme, székelyek ispánja, legkegyelmesebb urunk nevében.

Ö cs. kir. apost. felsége mult év december 21-én kelt legfelsőbb kéziratával, továbbá idei mártius 31-én kelt legfelsőbb határozatával megrendelni méltóztatott, hogy a birtok biztossága és a magán jogviszonyok állandósága érdekében a jelenlegi polgári és büntető törvények hatálya mindaddig teljes érvényben fennmaradjon, mig e tekintetben netalán szükséges változtatások törvényhozás útján fognának létrehozatni. Hasonlag megrendeltetett a megyék, vidékek és székelyszékek főtisztjei számára legfelsőbbleg helybenhagyott utasítás 13-ik §-ában, hogy a bíróságok minden peres ügyekben és törvénykezési tárgyokban az általános polgári és büntető törvénykönyv szerint bíraskodjanak, és mindenben e törvények és az illető perrendtartás értelmében járjanak el.

E legfelsőbb rendeleteket az ujjonan szervezett törvényhatóságok a megyékben és székelyszékekben

nem követték, sőt részint a régebbi hazai törvényekhez való ragaszkodás, részint a magyarhoni országbirói értekezlet béhozatala mellett nyilatkoztak, és a törvények szerint szolgáltatott igazságot.

Ez okból méltóztatott ő ca. kir. apost. Felsőge f. év november 1-ső napján a kir. erdélyi udvari korlátnoksághoz intézett l. f. leiratával mindazoknak, a kik az 1860-iki december 21-én kelt l. f. kéziratban foglalt határozatokkal ellenkezőleg jártak el, l. f. rosztalását tudtokra adatni, és a m.-vásárhelyi törvényes kir. tábla elnökét felelőssé tenni az iránt, hogy a fennemlített 1860-diki december 21-én kelt l. f. kézirat értelmében az osztrák polg. és büntető törvény minden határozatai mindaddig hatályban fenntartassanak, s a bírósági eljárások azokhoz alkalmaztassanak, a míg ezen törvények országgyűlés útján meg nem fognak változtatni.

Az itt elősoroltak alapján ezen kir. főkormány-székhez intézett 1861 dec. 13-ki 2958 sz. a. elnöki felhívás következtében, és kapcsolatban a kir. főkormány-széknek mult hó 15-én 1110 szám alatt az összes törvényhatóságokhoz kibocsátott rendeletével, ujlag figyelmeztetik, miszerént a törvényhozás további intézkedéséig a fennálló polgári s büntető törvényszabályok ezutánra annyival is inkább pontosan kezelendők, mivel mindazon bíróságok, azok elnökei s egyes tagjai, kik ezentul a fennidézett l. f. rendeletek mellőzésével polgári és büntetőügyi perkérdések eldöntésében nem azon szabályokhoz fognak alkalmazkodni, s a fennálló rendeleteket nem fogják kellően kezelni, ugyanazon szabályok értelmében felelősség alá fognak vonatni s azon felül a felekre nézve ebből háramlandó kár és perköltségekért összesen s egyenként felelősökké tétetni.

Ezen rendelet minden egyes bíróságokat gyakorló tisztii egyéniséggel közlendő, mi végből ezen

rendelvény több könyomatozott példánya ide csatol-
tatik.

Felhivatik továbbá hogy jelen intézvény
közlését tanusító vevényeket minden utóbb támaszt-
ható kérdések tisztába hozása s elhárítása tekintetéből
ide felterjeszsze.

Az Erdély nagyfejedelemségbeli kir. főkormány-
széknek Kolozsvártt, 1861 év karácsonhó 17-én tar-
tott üléséből.

Crenneville Lajos.

Moga Demeter,

titoknok.

1862.

A provisorium folytatása és tartománygyü- lési előkészületek.

I.

**Kir. rendelet a megyei szerkezet átalakítá-
sa s a m.-vásárhelyi különös tartományi tör-
vénszék felállítása tárgyában.**

4269. 1861.

A kir. főkormányzók által a magyar megyék, székek és vidékekben az eddig fenállott volt bizotmányi ülések feloszlatása, a bizotmányok, tisztségek és törvénszékek újból alakítása, s a felségárulási s több hasonnemű bűntényekre nézve felállított különös törvénszékek iránt tavalyi sz. András-hó 28-ról 3895 és 3908 udv. számok alatt kiadott kir. rendeletek elégtételbe vételének felfüggesztése végett tavalyi karácson-hó 17-ről 13017 sz. a. kelt feliratában felhozott indokoknak kellő mérlegelése és érvényök megítélése végett szükségesnek találtatik a következő tények figyelembe vétele, miszerint:

1-ör Ó cs. kir. ap. Felsege 1860 év mindszen-
hó 20-án kibocsátott legf. k. királyi diplomája s azt követett legf. k. kir. rendeletei által Erdélynek is ön-
álló régebb állása visszaadatott ugyan, de némi lé-
nyeges kivételekkel, mert a pénz-, hadügy, s az egész birodalmat öszvesen illető kereskedelmi tárgyak az 1860 évig fenállott helyzetben meghagyatni rendel-
tettek.

2-or Tavalyi bñjtmáshó 31-én a törvénszékek vizsontszervezése tárgyában kiadott s tavalyi Szentgyörgyhó 2-ki 961 udv. sz. alatt kelt rendeletnél fogva tudatott kegyelmes királyi határozvány által mind a polgári mind a büntető törvénykönyvek, valamint a polgári és büntető perrendtartások is ideiglenesen, míg azok iránt a törvényhozás végképpen rendelkezend, előbbi erejökben meghagyattak.

3-or A megyei főtisztek számára a változott viszonyokhoz képest egy tavalyi bñjtmáshó 27-ki legf. k. határozatnál fogva helybenhagyott s tavalyi bñjtmáshó 26-án 886 udv. sz. alatti rendeletnél fogva, mind a megyei főúőkök mind a központi bizottmányok hatásköre kitzetett.

Azonban sajnosan kellett tapasztalni, hogy a központi bizottmányok tulnyomó része e körülirt hatáskörén túllépett, már a megyei tisztek szervezete körül magát a magyarhoni megyék szervezete szerint rendezvén, önkényes térfe lépett át, — a megyei főtisztek pedig az 1848 év előtt fenállott hitformától eltérve önkényileg rögtönzött hitformák szerint tették le hivatalaik átvételekor esküjüket, a bizottmányi gyűlések több megyékben a kiadott utasítás ellenére alakultak, sőt több megyékben ugynevezett ösgyűlések alakítására túlterjeszkedtek, s hatáskörükben meg nem állapodva igen gyakran személyes küzdelmek meddő vitaterévé fajultak a nélkül, hogy a kir. főkormány-szék kötelességéből folyó jögszerű hatalmánál fogva a kihágásokat megzabolázní, s az utasítás minden pontjait a törvényhatóságokkal megtartatni igyekezett volna.

Továbbá a törvényhatósági tisztek nagyrésze hivatali kötelessége ellenére a helyett, hogy az adó felhajtására segédkezeket nyujtott volna, még több helyeken a népet az adó lefizetése körüli kötelességére nézve tévutra vezette, az adózó nép tetemes kárára.

A megyék törvénykezési térení eljárása sem fe-

lelt meg ő cs. kir. ap. Felsege tavalyi bñjtmáshó 31-én kiadott legf. kir. határozványának, midñn azok nagyobb része mind a perrendtartásra nézve, mind a materialis jogra nézve a polgári és büntető törvénykönyveket és perrendtartást nem létezönek kívánta tekinteni, mi által az igazságkiszolgáltatás csaknem lehetetlenítettett. — E részben is a kir. kormányzék elmulasztotta jogos hatalmából s kötelességéből folyólag a törvénykezési eljárást tavalyi bñjtmáshó 31-ki legf. határozványnál fogva kitzűzött törvényszertű utba vezetni.

A dolgok ily állásában, midñn mind a polgári közigazgatás mind az igazságkiszolgáltatás körűli eljárások a kitzűzött utból eltértek s a kir. főkormányzék azokat kellő medrében vizatéríteni elmulasztotta: a legfelsőbb kormánynak nem maradhatott egyéfen, mind jogánál, mind kötelességénél fogva, mind a közigazgatást mind a törvénykezést illető törvényes korlátok közé visszatéríteni, s ezeket addig is, mig ez iránt a törvényhozás rendelkezni fog, alkotmányszertű uton a közcsend és bátorság érdekében is 1860 mindszenthó 20-ki legfelsőbb diplomával és a tavalyi bñjtmáshó 31-ki legf. k. kir. határozványnyal összhangzásba hozni.

A legfelsőbb kormány fennebbi jogával élve, sőt kötelességét telyesítve találta a különbözöleg alakult törvényhatósági központi bizottmányokat felszólítandóknak s ezeknek tavalyi karácsonhó 16-ki 4095 sz. alatti udv. rendeletnél fogva a lekűldött ideiglenes szabály szerinti ujbóli megalakítását elrendelendőnek, mely szabály szerinti ujból alakítás által mind a nép különbözö igényei, mind az alkotmány szerinti forma telyesen kielégítve találatnak. A törvényhatósági képviselet ujból alakításából az alkotmányos formák szerint is önként következik a megyei tisztek ujból megválasztásának és beállításának szükségessége, kiknek választásakor a választók az által, hogy az elítelt egyének legfelsőbbleg hivatali képességök visszaada-

tása nélkül megyei tiszteknek nem megválaszthatók, koránt sincsenek inkább korlátolva mint 1848 előtt voltak, midőn a büntetőper rendjén elítelt személyek ítéltes büntetésök kiállása által egyszerűen még hivatali képességeket vissza nem nyerhették.

Midőn tehát a fennebbi tényállásnál fogva a kir. főkormányzók előlídézett felterjesztésében felhozott indokok, tavalyi Szentandrás-hó 28-ki 3895 és 3908 udv. sz. alatti rendeletek telyesedésbe vétele mellőzésére érvénynyel nem birhatnak, — igen váratlanul meglepőnek találtatott, hogy ezen rendeletek foganatosítása mellőzését maga a kir. főkormányzók kérelmezi, melynek tanácsosai előtt, midőn legfelsőbb kineveztetésök következtében tanácsosi hivatalokat elfogadták és abba beléptek igen is tudva volt, mikép ő cs. kir. ap. Felsege az ősi alkotmányt bizonyos elől említett kivételekkel állította vissza, és akkor nem kételkedtek, az alkotmánynak ily állásában is hivatalukat elfoglalni, holott saját elmulasztásaik miatt előlídézett megyei zavaroknak rendbeigazítása az intézkedések által elintéztetni kívántatik.

Ezekből folyólag a kir. főkormányzók fennebbi rendeletek sükere mellőzése iránti kívánata nem telyesíthető, sőt a kir. kormányzóknek kötelességévé tététk, hogy említett szabályokat mind maga részéről pontosan megtartva, mind az illető törvényhatóságok általi megtartásuk felett is kellő szigorral örködjék. Egyébiránt sat. Kelt Bécsben, boldogasszony-hó 8-án 1862.

II.

„A szász nemzeti egyetem legalázatosabb fölterjesztése, a nemzetiségek egyenjogúságának gyakorlati kivitelét illetőleg Erdélyben, az 1860. oct. 20-ki császári diploma és az 1861. febr. 26-ki alaptörvényre fektetve.“

F e l s é g e s U r !

Legkegyelmesb Császár és Ur!

Az osztrák háznak Erdély nagyfejedelemség iránt tett halhatlan érdemei legalaposb elismerése volt azon tény, hogy az ország rendei 1722. márczius 30-kán, itt Szebenben, a *pragmatica sanctio*t maguk s utódaikra nézve egyhangulag elfogadják, s arról amaz ünneplyes okmányt állíták ki és pecsétlék meg, a mely az 1744-diki 3-ik cikk által még azonfelül egy megmásolhatlan, örök időkre szóló állam-alaptörvény erejét nyerte meg.

Erdély gyengébb, semhogy magát saját hatalmával védhesse, egy szomorú történet tapasztalatai után megismeré a szerencsét és áldást, a mely a birodalom minden oszágainak ezen folytonos egyesüléséből egy osztatlan, elszakaszthatlan monarchiává, az összes lakosság biztonságára és jólétére kiarad.

Az ország rendei tehát csak egy élénk kötelesség parancsa öntudatának adtak kifejezést, a midőn az 1791-diki országgyűlés fölterjesztésében őszintén kijelentették:

„Azon hűség és kötelesség, a melyet nemzetünk fejedelmei iránt érez, oly nemű, hogy a baj idején magát megkettőzteti.“ S e kijelentéshez azon ünneplyes biztosítást kapcsolák:

„Soha sem engedendjük meg, hogy homagialis hűségünk, a melylyel Felségedhez vagyunk kötve, legkevésbé is megingattassék; s soha sem fog rajtunk

mulni, ebből eredő kötelezettségünket, a törvények által előirt uton, vértünk feláldozásával is teljesíteni.“

Hanem a birodalom különböző országaiban divatozó kormányforma és törvények különbözőségeinek következménye lön, hogy az egység s a császárság európai hatalomállásának nagyszertü eszméje, a mely nyilván a *pragmatica sanctió*ban alapszik, államjogi továbbfejlődésében gátoltatott, mivel a magyar koronához tartozó országok, régen szerzett alkotmányos jogok és szabadalmak birtokában, már az önfenntartás ösztönétől is oda valának utasítva, hogy alkotmányi és törvényhozási, közigazgatási és törvénykezési önállásukat, a többi tartományokban korlátlanul uralkodó kormányhatalommal szemben, folytonos, a beavatkozás félelmétől még fokozottabb szívósággal nemcsak megtartsák, de a mennyire lehet, a legszigorubb elkülönzésig még ki is terjeszszék.

Igy eredt, midőn a részek oszlása, mindig tovább terjedvén maga körül, az egésznek erejét gyengíté, a rosznak gyökeréből a trón és államra nézve a legnagyobb veszedelem; mert hiányzék a birodalomnak ellenállhatlan vonzereje s a jelen korban a szabad, minden nemzeteket s országokat közös képviselőre egyesítő alkotmánynak egyedüli erős kapcsa.

Ez volt pedig, a mit Ausztria honfiai ohajtottak, a mely után a szász nemzet is Erdélyben a természetes rokonszenv ama hatalmas vonásával sovárgott, a mely e német, a távoli anyaországtól elkülönített nemzetnek sorsát az osztrák összallam s a Habsburg-Lothringen házból való uralkodó dynasztia főnállásához feloldhatlanul kapcsolá.

Történelmi hagyományaira emlékezve, a szász nemzet Erdélyben első volt tehát, a mely a magyar koronához nem tartozó országoknak hirdetett alkotmánytörvényt, az 1848. márczius 29-diki nemzeti egyetem gyűléséből, hálafölirattal, örömmel üdvözlé.

Ezt azon őszinte vallomással tevé: mikép a hű-

engedelmes szász nemzet ezen kezességet a nemzettek testvériesülésével s élő egyesülésével mindig az ősszállam javára, a főséges uralkodóház dicsőítésére és védelmére fordítandja, és hogy az osztrák császári állam ország és nemzettársulatai lehető legnagyobb alkotmány szerű egységének valósulására semmit sem ohajt forróbban, mint hogy ezen érzületét egykor a monarchia alkotmányos országainak egy általános birodalmi gyűlésében is bebizonyíthassa.

A nemzet tántoríthatlan volt, mikor a rend kötelékei felbomlottak.

Felsőged örökké emlékezetes legfelsőbb kéziratában: „Hű szász néptünkhez Erdélyben,“ 1848. dec. 21-ről elismerni méltóztatott a nagy áldozatot, „a melylyel házat és tűzhelyet, műhelyt s ekét készséggel elhagyott s vagyonának s vérének örömet odaadásával megragadta a fegyvert, hogy a századok óta fennálló összes monarchia épületét, egységét s erejét, ugy a császári ház jogait is a fenyegető veszély perczében védtje és oltalmazza.“

„A trón és állam, a melyért harcizoltatok,“ — ezek valának a főlemelő császári szavak — a méltó elismerést megadandják nektek s oltalmazni tudandják a kezességeket, a melyeket eldődeinktől oly gyakran magasztalt bátorságtok, kitartások s hűségőtök, nevezetesen pedig a rend és törvényesség iránti hódolatotok s az eszélyes használat által nálatok meghonosult szabadságtok a korona dicsősége s az állam fennállásáról nektek biztosítanak,“

Hanem daczára a legkegyelmesebb biztosításoknak az 1848. dec. 22-diki s 1849. jul. 19-diki császári leiratban a szász nemzeti egyetemhez Erdélyben, a melyekre az egyetem az összes monarchiához való további szervezeti hozzácsatolásához szükséges s a szász föld jövődjé viszonyaihoz megkívántató intézkedéseket örömtelt lelkesedéssel megkezdette s a kor-

mánynak javaslatait előterjesztette, ohajuk, már közel a cözélhoz, még sem lön beteljesedve.

Oly idő jött, a melyről Felséged is sajnálattal méltóztatott mondani, hogy a legujabb idők felköltött szenvedélyei s fájdalmas tapasztalatai lehetlenné tevék a még kevés idő előtt ellenségesen harczolt elemek szabad mozgását, tehát valamint majd mindenütt az európai szárazföld erővel megrendített országaiban, ugy Ausztriában is, mindenekelőtt az uralkodó hatalom szilárd összpontosításának szükségessége kelle hogy beálljon.

Mély fájdalommal látá a szász nemzet az 1849. márcz. 4-diki alkotmány elesését; s nem kevésbé nagy volt fájdalma, midőn nem sokára reá a szász földön is a municipalis autonomia ősi joga kiméletlenül félrelőn tolvá, a nemzet alkotmányos főnökét elveszté s a nemzeti egyetemnek, azon egyetemnek, a mely oly becsületes ösztinteséggel s oly hű hittel, a legfélreérthetlenebb módon nyilvánította volt osztrák államönérszetét, többé nem volt szabad összegyűlnie.

Egy reménnyel szegényebbek, egy csalódással gazdagabbak levénk.

Azonban ellenkezik érzetünkkel azon perczben költeni fel egy zavaros mult emlékeit, a midőn a tényállás helyes megértése uj tetterőt és beható együttműködést igényel, hogy az összes monarchia szilárdabb épülete fölállítása által fájlalt viszonyok visszatérését lehetlenné tegyük.

Mint fényes emléke az uralkodói nagyságnak, áll előttünk az 1860. oct. 20-diki diploma s az 1861. febr. 26-diki állam-alaptörvény a birodalom képvisletéről, a melyet Felséged, mint a „birodalom alkotmányát“, népeinek azon szent biztosítással méltóztatott kihirdetni, hogy ezen alkotmányt nemcsak maga uralkodói utódaival együtt változatlanul megtartatni fogja, hanem egész császári hatalmával minden megtámadás ellen védeni akarja.

Megfogható, hogy ily mérhetlen horderejű államokmányoknak, a melyek az összes birodalom életteljesebb fölemelkedésének alapját képezik, az erdélyi szász nemzetre is mély visszahatást kelle gyakorolniok, a melyeknek a természeti szükségesség benső hatalomparancsában rejlő következményei sokáig ki nem maradhattak.

A szász nemzet nemzetek sorábani életerős jogsultságának öntudata kívánja azt, hogy ki kell Ausztriához állását nyilatkoztatnia.

Ki kell mondania, mi módon van elhatározva a nagy alkotmánymű keresztülvitelére közre munkálni; mikép fogja fel a jogegyenlőség elvét a hazában lakó társnemzetekkel szemben; s végre mi módon lennének az örökölt municipalis alkotmány tulajdon terén a szükséges reformok, az idő kívánalmaival s az összes állam igényeivel egyhangzásban, megkezdendők s érvényre léptetendők.

Ezen legalázatosabb fölterjesztésnek tárgya megmutatni, mikép kísértők meg e feladatok két első részét megoldani, s a melyet az erdélyi hűalázatos szász nemzeti egyetem következő indítványokkal s kérésekkel terjeszt mély hódolattal Felsőgednek legmagasabb színe elibe:

A szász nemzeti egyetem az 1860. oct. 20-ki császári diplomát és az 1861. febr. 26-ki alaptörvényt a birodalmi képviselőtről az Erdély nagyfejedelemben is szükségessé vált közjog újra-felépítése alapjául tekinti, s részéről oda fog működni, hogy Erdély alkotmánykérdése az ország törvényhozása útján ez alapon kielégítőleg oldassék meg.

Azonban, hogy ez értelemben az új államintézményeknek állandó rend eszközöltessék, a szász nemzeti egyetem egyszersmind a következő alapelveket véli felállítandóknak, a melyeknek elismerését e feladat keresztülvitelénél szükségesnek tartja:

1) Erdély nagyfejedelemiség önálló, minden más

országtól független alkatrésze az elválaszthatlan és megoszthatlan ausztriai összes monarchiának, és az is marad. (1791-ki 6-dik t. cz.)

2) Az 1860. oct. 20-diki császári diploma és az 1861. febr. 26-ki alaptörvény által eszközölt új alap és változás Erdély eddigi államjogi állásán: az osztrák császárság többi országaival szemben az ország fejedelme szabad elhatározásán s az országképviselőt beleegyezésén nyugvó fejlődése azon jogviszonynak, a mely az 1691. dec. 4-ről kelt Leopoldi diploma által megállított s az 1722. márcz. 30-kán az erdélyi rendektől elfogadott *pragmatica sanctio* által megerősített s a mely csak alkotmányos uton, az az csak a birodalmi tanácsban és által jöhet változtatás alá.

3) A birod. képviselőnek alkotmányyszerűen fenn nem tartott minden ügyekre nézve Erdély ragaszkodik az önálló képviselőhez és törvényhozáshoz, az 1791. VII. tcz. értelmében. Hasonlólag fennmarad a szász nemzeti egyetemnek belügyeire nézve eddig is gyakorlott képviselői és törvényhozási joga, s általában érvényben marad a magyarok, székelyek és románok hatósági tökéletes önkormányzatának alapelve is.

4) A nemesség kivételes állásának, a dézmának és jobbágyi szolgálmányoknak eltörlése által érvényre jutott elve az ország lakosai minden osztálya egyenlő személyes jogosultságának és kötelezettségének, sértetlen, s ez okból a képviselőt csak a lakosság érdeke szerint szabályzandó.

5) A vallás ügyében általában: nevezetesen pedig minden bevett vallásfelekezet egyházainak önállására, egymás közti egyenjogúságára s bármi nemű birtokára nézve érvényben maradnak a legteljesebb jogegyenlőség elvéből folyó erdélyi eddigi alaptörvények, sőt kiterjesztetnek a görög kath. és keleti egyházak valláskövetőire is.

6) A közigazgatás és törvénykezés minden ágában s nem csak az egész országra nézve, hanem

egyes részeit s különösen a szász hatóságokat illetőleg, a 'mig Erdély a többi osztrák tartományokkal egyenlő alapon fog adózni, a költségek az államkincstárból azon arányban fedezendők, a mint az a többi országokban történik.

7) A román nemzet összesége rendi nemzetnek elismerendő s mint ilyen, a többi nemzetekhez hasonló jogokkal bír.

Ezek, habár csak rövid vonalokban kimutatva, oly alapelvek, a melyeknek alkalmazása és fönntartása az egyesülés békitő művét, az országok lehetőleg kiterjedt önállóságának földén s egyszersmind azon egység alapján, a melyet a birodalom szükségképen hatalomállása igényel, lényegesen megkönnyítik; a melyeknek keresztülvitele nem csak Erdély nagyfejedelemség állását államjogi viszonyaiban az összes monarchiához állandóan megerősíti, hanem az országban magában is a nemzetek közti békét fönntartandja s ama becses gyümölcsöket fogja teremni, a melyeket az igazság, emberiség, türelmetesség s a valódi honszeretet szelleme, ha a nemzetek nemes vételkedése által szorgosan és mérséklettel ápoltatnak, bizonynyal természeteni ígér.

E szellemtől áthatva, a szászok szabad polgárnépe a románok, mint teljesen jogosult nemzet elismerésére nagy, a maga értelmében az ország sorsára nehezen beható súlyt fektet. Az igazság igényli annak figyelembe vételét, a mely többé nem hagyja magát büntetlenül visszanyomatni.

A román nemzet elismerését igénylő alapelv valósulása a nyilvános államjog eddigi systemájának Erdélyben szükségképen mélyen ható változtatását vonja maga után; mert itt nem csak arról van szó, hogy a románok mint egyes személyek államjogilag egyenlők legyenek, hanem inkább arról, hogy mi módon s minő mérvben jusson érvényre a román nemzetiség az államélet terén.

Nem szenvedhet kétséget, hogy a román nemzetiséget azon módon kell politikai érvényre juttatni, mint az a többi nemzetiségekkel alkotmányyszerűen történik. De másfelől nem szabad szem elől téveszteni, hogy ezáltal a más rendi nemzetek jogai és nemzetiségük egyenlően szabad fejlődésének biztosított lehetőségére nem veszélyeztethető.

Az illető intézkedések tehát oly modorban lesznek megteendők, a mely, mint Felséged 1860. october 20-diki legmagasb kéziratában gróf Rechberghez kimondani méltóztatott: „a már jogosult vallások, nemesek és rendek igényei, valamint az ezelőtt a politikai jogosultságból kizárva volt nemzetiségek, vallások és osztályok kívánalmai“ iránt igazságos.

Ezt megfontolni s a felől javaslatot tenni, a szász nemzeti egyetem, az államalkotmányról tett nyilatkozatával legszorosabb összhangzásban álló feladatának tekintette.

E nehéz feladatot egyedül a szászföldre nézve megoldani lehetlen, mert a románok Erdélyben mindentütt el vannak terjedve; a kérdést tehát csak is az egész országra nézve lehet fontolóra venni.

4. Az alólirt hűalázatos nemzeti egyetem nem teheti meg nem emliteni, hogy határzati joga egyelőre csupán a szászföldre terjed; de az illetőség e korlátozása a tárgyalásnak nem állhat útában, mert a szász nemzeti egyetemnek, mint a törvényhozás alkotmányosan egybehitt organumának, joga van az ország egy nagy része s jelesen az ország mostani államéletének kezdete óta teljesen egyenjogu nemzetére, a szász nemzetre nézve a hatósági önkormányzás fogalmából folyólag határozni, az egész országra nézve pedig az országos rendiség fogalmából kiindulva van joga javaslatot és indítványt tenni.

A tényállás e tekintetéből tehát elegendő lenne a célra nézve kijelölni az általános alapvonalokat, a melyek szerint a nemzeti egyenjoguság kérdésének

gyakorlati keresztülvitele, Erdély oly sajátságos viszonyai közt, megértendő s megfejtendő volna.

Azon gondolatról és meggyőződéstől vezettetve, hogy Erdélyország román lakosságának felvétele a rendi nemzetek sorába a méltányosság követelése; hogy az országos rendiség az államéletben a nemzeti elem érvényre jutását vonja maga után; hogy Erdély rendi nemzetei közt, a politikai egyensúly helyreállítása és fenntartása végett, a román nemzet számára nemzetisége érvényesítésére és saját ügyei önhatósági kezelésére külön területet kell kijelölni; hogy e terület ott, a hol a román nemzet a lakosság többségén kívül az eszközökkel és kellékekkel is bír az államéletnek saját nemzeti színezetét megadni, oly kiterjedésben szakasztandó ki, a mely a célnak megfelel, a nélkül, hogy a más rendi nemzetek hasonló igényeit csonkítaná:

A szász nemzet egyeteme késznek nyilatkozik a nemzeti közigazgatási területek alakítására oly határozott föltét alatt közremunkálni, hogy egyuttal a szász nemzeti municipalis együletben nem levő szász községek is, élénken nyilvánított kívánságuk szerint ezen együletbe bekebeleztessenek s a nemzeti test teljes életképes tagjaiképen, a melytől őket az idők viszonyai elszakíták, ismét felvétessenek.

A helyes megértés s ezen ügy keresztülvitele céljából következő alapelvek szolgálhatnának iránypontokul:

1. A nemzeti közigazgatási területek alakításánál az ország fennálló felosztásából kellene kiindulni, az eddig jogosult nemzetek iránt a céllal nem ellenkező minden kimérettel járni el és a földbirtok viszonyát, valamint a közigazgatás kellékeit méltányosan kiegyenlítő módon tekintetbe venni.

2. Az új politikai közigazgatási terület nemzeti minősége az államélet minden viszonyára kiterjeszten-

dő volna; de csak a külformákra szorítkoznék, és a személyes jogokra nem birna befolyással.

Ennélfogva a kebli hivatalos nyelv a közigazgatás, a törvénykezés és hatósági törvényhozás minden ágára nézve a magyar-székely területen a magyar, a szász területen a német, és a román területen a román volna. E nyelvek hivatalos használatára nézve azonban azon elvnek kellene állni, hogy Erdély minden nemzetiségének és vallásfelekezetének a városi, valamint falusi községekben szabadságában áll a községi, egyházi és iskolai ügyekre nézve a hivatalos nyelvet meghatározni; hogy továbbá mindenkinek szabad a megye-, város- és falugyűlésekben az országban gyakorlatban levő nyelvek közül bármelyiket használni, s azokon a hatóságokhoz intézett beadványokat fogalmazni, a melyek ellátása ugyanazon nyelven történnék; végül a politikai és törvényszéki hivatalnokok minden rendeletet és parancsolatot, a mely közvetlenül a községeknek szól, azon nyelven kellene hogy szerkeszsenek, a mely azon község hivatalos nyelve.

3. Az országos hatóságok, hivatalok, képviseltek és intézetek kebli hivatalos nyelve felett az országgyűlésnek kellene határozni; de itt is azon elvnek kellene állani, hogy mindenki fel van jogosítva szóval és írásban az országban használt nyelvek bármelyikét használni, és hogy az alárendelt hatóságok és községek számára a rendeletek, ítéletek és válaszok azon a nyelven adassanak ki, a mely azoknak kebli ügyletnyelve. A mig e felett határozott törvényt lehetne hozni, a most kimondott elv fenntartása mellett az eddigi ügyvezetési nyelv volna megtartandó.

Ez ügy végleges ellátása csak a törvényhozás útján történhetik; de ott a legközelebbi erdélyi országgyűlés legelső tárgyai közé kell hogy tartozzék, mint-hogy az 1861. nov. 4-kére kihirdetett országgyűlés összehívásáról szóló iratban kijelölt első királyi propositióval összefüggésben áll, és ohajtandó, hogy a m.

kormány a legközelebbi országos képviseletnek erre vonatkozó előterjesztést tegyen.

Már e körülmény fontossá teszi az erdélyi legközelebbi országgyűlést. De még fontosabbá lesz azon tekintetben, hogy ez országgyűlés által kell tárgyalatni a közös birodalmi képviselet kérdésének is. Ez országgyűlés összealkotása tehát elvitázhatlanul életkérdés.

Hogy ez az 1791. XI. t. cz. szerint nem léteztülhet, kétségtelen, és pedig nem csak azért, hogy az országgyűlés alkotmányos szerkezete kiválólag a nemesség kivételes állásán alapult s az ország népessége más érdekeinek részint egy cseppet sem, részint nem eléggé felelt meg — de azért is, és különösen azért, hogy lényeges elemei hiányoznak, és alkotmányos uton nem is pótolhatók ki.

Ezen, a tények kényszerítő hatalma által előidézett körülmények közt nem marad egyéb hátra s nem is mutatkozand más ut, mint az országgyűlés összeállítását rendeletileg intézni el, a mely szükségesség az 1861. sept. 19-ki legfelsőbb leiratban is föltalálja teljesen indokolt kifejezését, a mely szerint az erdély-nagyfejedelemségi országgyűlés 1861. nov. 4-re volt összehíva.

A szász nemzet minél előbbi összegyűlését ohajtja az országgyűlésnek, hogy annak közreműködő munkássága és határozata által a nyilvános jogállapotok törvényes rende tartósan megalapittassék, s az ország a szabad alkotmányosság zavartalan élvezetéhez juthasson, a mi az egyes nemzeteknek lehetővé teendi, erejük kifejlésére a benső községi élet terén szilárdabb talajt, mint a minőt a még mindig ingó jelen nyujt, s az előhaladó fejlődés békés munkájára időt s nyugalmat nyerni.

Megfontolván, hogy a nemesség kivételes állásának, a dézmának és jobbágyi szolgálmányoknak megszüntetése s az ország lakószáma minden osztályának egyenlő polgári jogokban és kötelezettségekben része-

sülése következtében az erdélyi országos képviselőben mélyre ható változásnak kell történni; megfontolván, hogy e változás az eddig kellőleg képviselve nem volt szász nemzetre s a román lakosság jogos követeléseire nézve már a jövő országgyűlésre is ohajtható, annak alkotmányos szerű szervezése lehetetlenségére nézve pedig kikerülhetlen; megfontolván végre, hogy az országos képviselőnek ily változása a fennforgó viszonyok közt csak a végrehajtó kormány, mint a törvényhozás másik jogosult képviselője által kivihető: bátorkodik alólirt hüengedelmes szász nemzeti egyetem Erdélyben Felsőgedet a legközelebbi erdélyi országgyűlés oly forma legkegyelmesebb összeállítására legalázatosabban kérni, a mely valamint a történelmi jognak, ugyszintén a jogosult nemzetek közötti egyensulynak, a román nemzetet is ideértve, és ezen ország lakossága érdekei czélszerű képviselése igényeinek megfeleljen.

E czélből a szász nemzeti egyetem, hogy legalázatosabb kérelmének a czélszerűségre nézve megfogható támpontot nyujtson, következő javaslatokat hisz legfelsőbb megfontolás alá terjeszthetni:

1. Az országgyűlés összeállításának állania kellene:

a) a rom. catholicus, görög catholicus, az ev. reformatus, az ev. lutheranus, az unitarius, a görög keleti vallások egyházi fejeikből vagy alkotmányos helyetteseikből;

b) a nagy földbirtok aránylagos választott képviselőiből;

c) a községek elegendő számú választott képviselőiből;

d) a városok s más iparhelységek elegendő számú választott képviselőiből.

2. A nagy földbirtok képviselői meghatározott választó kerületekből volnának választandók, a melyek a nemzeti közigazgatási területekkel összeolvadnának. Választó joggal felruházandók volnának:

Testületek s társulatok — a kir. fiscust s a polit. községeket kivéve — s oly egyes személyek, a kik valamely az országban fekvő földbirtok után, bármennyi részből is álljon az, az állami és községi pótvonalakon kívül, földadó czime alatt évenként legalább egy- száz o. é. forintot fizetnek; testületek s társulatok törvényes képviselőik által, minden más pedig csak személyesen gyakorolhatná választó jogát.

3. A községek képviselői, úgy mint eddig, a politikai közigazgatási területekre volnának elosztandók. Választási joggal pedig bírnának:

a.) minden polgár, azon az illető közigazgatási területhez tartozó valamely polit. községben született vagy oda behonosult lakósok, a kik bármi névvel nevezendő egyenes adóban, a pótlékokat kivéve, évenként legalább nyolcz o. é. ftot fizetnek;

b.) tekintet nélkül az adóra: minden, az elismert keresztyén vagy izraelita vallások valamelyikéhez tartozó község egyházi fejei vagy helyetteseik, valamint az illető egyházi szabály szerint jogosított hivatali segédek — tanítók a népiskolákban, s az okleveles orvosok, doctorok s academiái művészek.

4.) A városok s más iparos helységek képviselete nem csak az eddig erre jogosított városok, mezővárosok s taxalis helyekre, hanem mindazon városok, mezővárosok s községekre ki volna terjesztendő, a melyek amazokkal a kereskedetem és ipar hasonló fokán állanak. Választó-joggal pedig bírnának:

a.) minden polgár, vagyis a bennszülött vagy honosult lakósok, ha valamely az illető város területén fekvő birtok, folytatott ipar, kereskedés vagy más jövedelem után.

aa.) 5000 lakosnál kevesebbet számláló helységekben legalább 5 ft.

bb.) 5000 vagy több, de 10,000-nél kevesebb lelket számláló helységekben legalább 10 ft.

cc.) 10,000 vagy több lakossal bíró helységben

pedig legalább 20 o. é. ft. rendes adót fizetnek évenként, a fő- és pótlékadókat ide nem számítva.

b.) Tekintet nélkül az adóra, az elismert keresztény vagy izraelita vallások papjai (plébános, áldozár) s az illető egyházzsabály szerint jogosított hivatali segédek, a köztügyi s községi hivatalnokok, tanárok, elemi tanítók, okleveles orvosok, sebészek, gyógyszerészek, ügyvédek, jegyzők, mérnökök, tudorok s akadémiai művészek.

5. A választási jogtól egyáltalában el volnának zárva:

a.) a nők;

b) idegenek, azaz olyanok, a kik nem birnak állampolgári joggal;

c) gyámság alatti egyének s a kik mások szolgálatában állanak;

d) oly egyének, a kiknek vagyona csőd vagy kiegyenlítési eljárás alatt áll;

e) oly egyének, a kik valamely bűntény miatt átalában, vagy nyereszkeedésből s a nyilvános erkölcsösséget sértő vétség vagy ehez hasonló kihágás miatt elítéltettek avvagy kereset alatt vannak, a büntetés ideje s a kereset tartama alatt.

6. Választható mindenki lehetne, a ki nagykoru, valamely választó osztályba tartozik s a választási jogtól átalában elzárva nincs.

* * * *

Ezek, Felsőges ur, a nyilatkozatok, indítványok és kérelmek, a melyeket a mindig hű szász nemzet egyeteme, gyűlésében hozott határozatai alapján, a szent trón zsámolyánál oly bizalmas reménnyel rak le: mi-kép az erdélyi német nemzet törekvése, a mely főle-melő és lesújtó tapasztalatok minden változatai köz-ben soha nem fáradand ki az osztrák összbirodalom megerősítésén becsülettel, a mennyiben tőle kitelik, közremunkálni, nem fog sikertelen maradni; de sőt

az ország testvér-nemzetei előtt is, a melyekkel századok óta jóban roszban osztozott, megtalálandja amaz igazságos elismerést, a melyet az őszintén kimondott becsületes férfiakarat szándokai tisztaságának az egész világ előtt követelhet.

A helyett, hogy néma megnyugvásban várjuk s elfogadjuk, a mit a sors hoz, az őseinktől örökölt missio „ad retinendam coronam“ követelése szerint fölemeltük szavunkat s perczig sem habozván, oda álltunk, hova kötelesség, lelkiismeretünk s meggyőződésünk szólítottak: Felséged s a birodalom alkotmány a mellé.

A kik teljes bizalomban az Istentől védett Ausztriában s dicsőséges uralkodó házában, tántorithatlan ragaszkodással öröklünk.

Cs. k. apost. Felségednek

hüingedelmes alattvalói

A szász nemzet egyeteme Erdélyben.

Szeben, márcz. 29-én 1862.

Schmidt Konrád, s. k.

id. korm. széki tanácsos és comes-helyettes.

Arz M. Frigyes, s. k.

egyet. jegyző.

III.

Brassói követ Lasser Ágost külön véleménye a szász nemzeti egyetem hetes bizottmányának 1861. jan. 31-iki munkálatához.

A bizottmány munkálatába többségi határozat által két nagy elv lön felvéve, a melyek nézetemmel s meggyőződésemmel annyira ellenkeznek, hogy kötelezettnek érzem magam azok ellen indokolt külön véleménynyel lépni fel. Azt hiszem, ezáltal csak a ben-

nem helyezett bizalmat tisztelem ; mert e bizottmány tagjává történt választásomban azon felhívás volt foglalva, hogy a mit csekély nézetem szerint jogosnak és helyesnek tartok, szabadon és nyíltan kimondjam.

I. A bizottmány javaslatában az áll : „Erdély nagyfejedelemség az elválaszthatlan és megoszthatlan ausztriai ősszbirodalom önálló s minden más országtól független alkatrésze, s az is marad.“ Ezáltal az 1848-ki I. t. cikk, Erdélynek Magyarországgal való egyestülését illetőleg, merőben ignoráltatik. Azt hiszem, hogy ezt nem lehet tenni. A mondott t. cikket az erdélyi országgyűlés egyhangulag szavazta meg, az uralkodó helybenhagyá és szentesité, az országgyűlésen ki lön hirdetve, tehát egy jogérvényes törvény minden kellékével bir. Hogy a hatóságokban általánosan közzé nem tétettetett, ebből legfeljebb az következik, hogy kötelező ereje felfüggesztetett, nem pedig, a miként állítani megkíséreltetett, hogy merőben megszüntetett. Minden más ismert ellenvetés semmi tekintetet sem érdemel, mert különben szinte minden törvényt lehelte inkább vagy kevésbé megtámadni, s így semmi jogállapot sem volna fentartható. Így áll az ügy alkotmányos szempontból, és szabadságot vesznek magamnak az 1861. jul. 21-kéről a magyarországyűléshez intézett legf. leiratra utalni, a melyszérint ő Felsege Erdély unioját Magyarországgal az 1860 oct. 20-diki legf. határozatokban csak érintetlenül hagyá, nem pedig semmisnek nyilvánítá. Ha tehát az uniotörvényczikk törvénynek tekintendő, csak törvényes uton szüntethető meg vagy módosítható.

Ellenben tény, hogy az unio-törvény Erdély lakói igen nagy részénél, uevezetesen a szász és romá nemzetnél határozott ellenszenvet ébresztett, a mely több tekintetben igazolva van. A unio kérdése izgalmas időben, oly mőhősággal és gyorsasággal tárgyalatott s végeztetett el, a mely az ügy fontosságával nem állt arányban ; a helyett, hogy tökéletes állam-

szerződés kötött volna, a melyben az egyesülés módja és feltételei minden irányban s az alap jogok és érdekek fentartása egészben és részben határozottan ki lettek volna mondandók — megelégedtek az unio egyszerű kimondásával, s annak keresztülvitelére nézve Erdélyt a magyar országgyűlés többségének adták át; Erdély nem magyar lakói nemzeti érdekekre nézve oly törvények uralma alá helyeztettek, a melyekről a magyar országgyűlés később — a múlt évi első feliratban — maga elismerte, hogy az egyenjoguságot sértik és ez okból módosítandók.

Ezeket előrebocsátva véleményem az, hogy az uniotörvény ne ignoráltassék; azonban mondassék ki azon ohajtás, hogy az országgyűlés vegye revisio alá, annyival is inkább, mert azóta 13 vé folyt le, oly időszak, a mely mindennemű eseményekben, változásokban és tapasztalatokban gazdag, a melyeket tekintetbe kell venni. Nem tartozkodom egyébiránt kimondani, hogy csak Erdély egyesülésében Magyarországgal látom az egyetlen eszközt viszonyaink consolidálására — tehát ezt politikai szükségességnak tartom, valamint nem kétkedem, hogy újabb tárgyalása ez ügynek minden részt kielégítő megoldásra fog vezetni.

II. A bizottmány véleménye a nemzetiségek egyenjoguságának gyakorlati keresztülvitelére nemzeti területek alakítását ajánlja, nemzeti közigazgatási terület nevezet alatt. Ez a második elv, a mely mellett nem szavazhatok. Oly országban, a hol a nemzetiségek compact tömegekben külön területeken laknak, ez elv tagadhatlanul a legegyszerűbb és természetesebb megoldásául ajánlkoznék e bajos feladatnak; Erdélyre nézve azonban, hol a nemzetiségek kevés kivétellel egymás közt laknak tarka vegyületben, úgy tetszik, nem talál. Minden elvnek természetében fekszik, hogy legvégsőbb következményeiben is érvényre akar jutni; ez okból szorosán szemügyre kell venni a következőket, mielőtt az ember halározna.

A fenforgó esetben, úgy tetszik, oda vezetne a nemzetiség elve, hogy minden nemzet inkább kevésbé arra törekednék, hogy a hozzátartozókat a terület és más viszonyok tekintetbe vétele nélkül magához huzza; ez okból a nemzeti területek meghatározásánál vég nélkül perpatvar, — a kik idegen területre estek, sértve éreznék magukat — tehát örökös panasz, a népességi és nemzetiségi viszonyok hullámzásánál folyvást új igények támadnának, tehát változás vég nélkül. Bármiként rendezzék, a nemzetiségi területek gyakorlati életbeléptetésénél végül csak az önkény határozna a felett, melyik nemzetnek adassék az ország legnagyobb részében e vagy ama terület; nem természetes, hanem mesterséges teremtmények volnának, a melyek itt-ott még azt is kérdéssé tennék, hogy a czélnek és várakozásnak megfelelnek-e, hogy t. i. az illető nemzet, a melynek a terület átadatott, ki tudja-e fejteni a szükséges eszközöket és erőt, a melyeknél fogva nemzetisége jellegét azon területre rátsse a kívánt értelemben és mérvben. E mellett a kérdéses elv nekem nem látszik szabadelvűnek lenni: egyik kézzel ad, a másikkal vesz; itt tért nyit, ott korlátokat állít fel; általában akadályozza a nemzetiség közös szabad fejlődését. A mi különösen a szász nemzetet illeti, fel kellene adni a historia jogalapját, a miből igen könnyen más tekintetben is kedvezőtlen következmények állhatnának be, s önmagával jöne ellenkezésbe, minthogy a szász nemzeti egyetem 1850. jan. 12-kén 356. és 357. sz. a hasonló esetben határozottan a szász föld eldarabolása ellen nyilatkozott.

Hogy a nemzeti egyenjogúság elvét a lehetőségig azon érvényre emeljük, a melyre észszerűen emelhetni, szerény véleményem szerint az ország új felosztásának kísérletére nincs szükség. Erre nézve általánosan alkalmazható határozatok és intézkedések hozhatók, mint a minők egy részben a bizottmány jelentésében is előfordulnak. A nemzeti egyenjogúság

valódi gyakorlati tere, azt hiszem, a közéletben, az egyházan és iskolán kívül, — a melyek itt tekintetbe nem jönnek — a község, a municipium. A szabad községben, a szabad municipiumban fejlődjenek a nemzeti erők szabadon, birkozzanak egymással s igyekezzenek érvényre jutni. Ennek következményei természetesek s ezért megnyugtatók lesznek, mihelyt a túl-hajtott buzgóság lecsilapult. Ily módon minden nemzet meg fogja találni azt az alapot, a mely erejéhez van mérve, s annál többet nem is igényelhet, — s nagyban és egészben minden jogos igény méltányos és természetes kiegyenlítésre fog jutni.

N.-Szebenben, január 31-dikén 1862.

Lassel Ágost, brassói követ.

IV.

A szász nemzeti egyetem máj. 17-ki felterjesztése az erd. kir. főkormányzókhoz.

Felséges kir. országos kormányzék!

Midőn a szász nemzeti egyetem ö cs. kir. ap. Felségéhez intézett legalázatosabb feliratát 1862 márt. 29-ről a fels. k. kormányzék elébe azon kéressel terjesztette, hogy ezen tiszteletteljes előterjesztvényt pártolva gyámolítani, s a törvény által kiszabott uton az országfejedelem elébe legkegyelmesb elhatározás végett felterjeszteni méltóztassék: úgy vélekedett ez, midőn a monarchia tanácsadó testületéhez folyamodott, hogy így a legjobb utat választá nemcsak a végett, hogy teljes tiszteletét kitüntesse az ország kormányzó testülete iránt, hanem mert attól úgymenetelt siettető közbenjárás mellett, egyszersmind ezen ildomos lépésnek az ügy fontosságához mért gyors eredményét is nyugodtan remélhette.

A becstületesen nyílt hitvallomás az osztrák összes monarchia alaptörvényének elismerése mellett, melyet ő Felsége a császár és király azon szilárd elhatározás mellett hirdtetett ki, „hogy azt egész császári hatalmával minden támadás ellen védeni és arra ügyelni fog, hogy azt mindenki kövesse és elismerje,“ legkevésb kétséget sem enged az iránt hogy egy egész nemzet szavazata, mely kinyilatkoztatja, hogy a császár és a birodalmi alkotmány mellé akar állani; a kormánykörökben, hol a felelős ministerektől környezett monarchának akarátja tiszteletet parancsolólag nyilvánul, nemcsak barátságos meghallgatást, de a teljes figyelembevétel iránt előzeny készséget is lelend.

Ezen biztos hitben élve, a tisztelettel alulirt nemzeti egyetem az ujból érkezett idei május 9-én, 8370 sz. alatti kormányszéki decretumban csak bizonyítványát látja azon fontos jelentőségnek, melyet a. f. kormányshék az 1862. márt. 29-én kelt alázatos felterjesztésébe, az államkormányzat érdekére nézve joggal helyeztet.

Mielőtt ugyanis a f. kormányshék ezen alázatos felterjesztést tárgyalás alá venné — a mint az említett magyar leirat mondja — szükségesnek tartá minden, az egyetem utóbbi gyűléséről szóló jegyzőkönyvek és okmányok áttekintését, s kiválólag azért is, mert az 1796-dik év sept. 30-án, 2981 udv. számok alatt kelt legfelsőbb leirat az egyetemnek általában kötelességévé tette, minden ülésin tárgyalt ügyekről kelt jegyzőkönyveit azonnal az üléselés végeztével a kormányshék utján ő Felsége elé terjeszti. Azon kötelesség teljesítése a fenirt kérdésben annál szükségesbnek látszik, mert köztudomásu dolog, hogy ezen alázatos feliratban tárgyalt nagyfontosságú országos kérdéseknél az egyetem néhány tagja ellenvéleményt adott be, mely sem a feliratban nem említettik, sem ahoz mellékelve nincs.

Ebből folyólag az egyetem kötelességévé tétett minden és összes utóbbi üléséről szóló jegyzőkönyveit az arra vonatkozó okmányokkal s lehető különvéleményekkel együtt mielőbb a f. k. kormányzékhez küldeni, s egyszersmind felvilágosítást adni arról, hogy a különvélemények feltevése mellett hogyan érthető a kormányzékhez intézett kérvény azon kifejezése, hogy a nemzeti egyetem a mellékelt feliratot egyhangulag fogadta el.

E szerint tehát a már márcz. 7-én 1862-ben felküldött felirat még nem jött tárgyalás alá — a mint a kormányzék leirat kifejezi — minthogy az e feletti tanácskozássra csak az éppen most felkivánt jegyzőkönyvek és okmányok megtekintése után látszik lehetőknek.

Azonban minél inkább kívánja alulirt nemzeti egyetem ezen tárgyalás siettetését, s kéri is azt, annál inkább kötelességének érzi maga részéről mindent megtenni, hogy a további halogátásra semmi további okot ne szolgáltatasson.

Midőn tehát siet a vett felszólításnak annyiban eleget tenni, a mennyiben azt az 1862. márczius 29-ki alázatos felirat tárgyalása igényli, egyszersmind saját állásának is mintegy országrendi nemzet törvényes organja teljes öntudatával bir, és ezen állás nem engedi meg neki, hogy a megyei autonomia joga azon szempillantásban satnyittassék el, midőn az a birodalmi alkotmány minden gyámkodásnak ellene törekvő, szabadelvű alapjaiban új kezességet és véderőt talált.

A magyar királyoktól hivatva jöttek a szászok szabadságuk feltételei mellett ez országba. Küldetésük volt a koronát védeni. Hogyan teljesíték azt, mutatja a történelem, mely a legtiszteletteljesb szavakkal azon tényt bizonyítja, hogy ők voltak a tronnak védelmezői (*Dominationes vestras solus fuisse, qui regnum istud sustinuerunt, et istud non solum eorum Regni Majestate sed apud totam cristianitatem*

testatum et compertum faciemus. Castaldo császári hadvezér levele a szebeni magistratushoz 1552-ben); magas oszlopai (Saxones quibus signanter confinia et finitimæ partes regni velut sublimibus columnis fulciuntur et quorum fidelitatis constantiam experimento didicimus. I. Lajos király okmánya 1370. évről) és a birodalomnak, melyet falvakkal s városokkal elkészítettek (Urbibus et villis egregiis regnum nostrum non solum ampliasset sed etiam decorasset magnifice. Mátyás k. okmánya 1468-ról), köfala és mellvértje (pro muro sive porta regni habentur); (ugyan azon király okmánya 1471. évről).

De hogy ezen kötelmeket teljesithesse is, a szász nemzetet a királyok összeségükben közvetlenül a király alá helyezék. Alkotmányépületük alapkövei voltak, önállás és önkormányzás, saját törvényhozás s közigazgatás a birodalom és országrendiség joga, s mindennek öskori s mostani központját képezi a nemzeti egyetem, melynek egyedüli joga és feladata a nemzetet benn és kűnn képviselni.

Ezen egyetem nem egy megyéje, törvényhatósága vagy közigazgatósági területe az országnak, hanem a szász összes székek és vidékek foglalhatja s azért a szász nemzet összeségében, mint egyenlőleg kormányzott országrend saját pecséttel is bír, melynek odanyomása Erdély nagyfejedelemség minden törvényeire kikertülhetlenül szűkséges volt.

Ezekből foly, hogy a szász nemzet a „nagyfontosságú országos kérdések“ körül is nyilatkozni joggal bír s senki el nem tilthatja őt attól, hogy e célból indítványokkal s kérelemmel ő Felségéhez, az országfejedelemhez járuljon, kivált midőn az azon legjobb akaratu szándékkal történik: utat egyengetni, melyen lehetővé váland az ország törvényhozása által egy oly rendjét érni el az államjogi állapotoknak, mely úgy az összes birodalom hatalmi állásának, mint

ezen nagyfejedelemség önállásának és a román nemzet hasonkormányzásának is megfelel.

Az erdélyi alkotmány szerint kétségbevonhatlan joga az országfejedelemnek, az országgyűlés előtt királyi előterjesztvények által kijelölni azon feladatokat, melyeknek tárgyalásával a gyűlést meg kell kezdeni; de éppen úgy áll az, mikép nincs sehol törvény, mely valamelyik országrendi nemzetet akadályozná abban, hogy kívánatát s kérését ezen feladatokra nézve a szentséges trón előtt, melynek egyedüli jogában áll az e feletti határozás, a törhetlen és szeplőtelen alatt valói hűség buzgalmával előterjesztesse.

Ez azon álláspont, melyet a szász egyetem vett 1862. márcz. 29-ki legalázatosb feliratának felterjesztésénél s egyszersmind az 1791. 13-dik t. cikkre támaszkodott, mely az egyetem alkotmányos hatáskörét s szabadságát az 1691. dec. 4 kén kelt Leopoldi oklevéllel összhangzó jogalapon minden megtámadás ellen védi és biztosítja.

Azonban ha az ország minden törvényeit az Approbata kelése után vagy azelőttieket is átolvassuk, a mostani időkig egyetlen törvényt sem találunk, mely a szász egyetem hatáskörét s szabadságát oda korlátozná, hogy ez jegyzőkönyveit a k. kormányzók útján a legmagasabb átnézet alá terjeszteni s ily módon a kormányzás feletti felvigyázási vagy gyámsági hatalmat gyakorolt volna.

Létezik ugyan az 1796. sept. 30-ki legmagasb leirat, melynek tartalmára a k. kormányzók hivatkoznak, melynek folytán a felvigyázás, nyilvános közigazgatás és igazságkiszolgáltatás céljából a szász nemzeti egyetem jegyzőkönyveit minden általa tárgyalt ügyekről, habár csakis a gyűlésszak végén, a k. kormányzók útján ő Felsége elébe terjeszteni tartozik; azonban az erdélyi államjog támaszkodva az 1791. 8. t. cikk azon alaptételére: „Executiva potestate per Suam Majestatem in sensu legum exercen-

da;“ csak oly rendeleteket ismer el, melyek a törvényekkel összhangzó, s ö Felsége I. Ferencz császár is hasonló szellemben nyilatkozott az ország rendeihez 1810. július 6-án, 1448. udv. számok alatt intézett legmagasb leiratban azon biztosítást adván, hogy: „Guberniales ordinationes eas solum fideles nostri SS. et OO. intelligent, quæ legibus patriis conformes sunt; licet hoc ipsum haut quaquam aliter intelligi possit.“

Ha daczára ennek a magas k. kormányzék a többször említett ö Felségéher intézett felterjesztést tárgyalni kívánva, egy 1796-kileiratra hivatkozik, a tisztetettel alulirt nemzeti egyetem azon helyzetben van, egy ugyanazon országfejedelem által sajátkezüleg később, u. m. 1798. ápr. 13. 960. udv. számok alatt kelt legkegyelmesb leiratra hivatkozni amannak ellenében, melyben világosan ez áll: „Natio enim saxonica fundum regium incolens, vi privilegii Andreani eidem nationi impertiti, legumque suarum municipalium præscripto, unam eandemquæ societatem, unum eundemque populum æqualibus juribus gaudentem æqualemque prærogativam habentem constituit, cui in concreto per modum legitimæ repræsentationis, de legibus in medium consulere, ad id quod in commune ipsius bonum conferre constitutionique suæ conveniens esse judicaverit supremæ regiæ confirmationi substernere competit.“ Hogy tehát a szász nemzet, mely a királyföldön lakik, a részére kiadott Andrásféle szabadsági okmány erejénél s hatósági törvényeinek utasításánál fogva egy és ugyanazon község, egy és ugyanazon nép hasonló jogokkal, melyet az ö összeségében (az universitásban) azon jog illet, hogy kebelbeli törvényei felett tanácskozzék törvényes képviselote útján s mind azt, a mit a nemzet saját közjávára üdvösnek s alkotmányával összhangzónak tart, legfelsőbb királyi jóváhagyás alá terjeszthesse.

Ezen ország törvényével s a szász nemzet alkotmányi jogával összhangzó, s ép azért jogérvényes leirat szerint a szász nemzet köteles a saját közérdekében kelt alázatos felterjesztéseket a kormányzék útján küldeni meg az ország fejedelméhez. Ezt, a mint a múlt időkből több eset bizonyítja, nem is mindig tette s ha 1862. márcz. 29-ki felterjesztésével a szokott utat nem mellőzte, ez csak azon tartozó tisztelet miatt történt, mert ő a mónarchia nevében cselekvő országos testületet egyszersmind minden az uralkodáshoz hű törekvések természetes szószólójának tekinti.

Ezen érzelmet követve, azt hiszi a tisztelettel alulírt nemzeti egyetem, hogy a fenforgó esetben minden aggodalom, mely a szász nemzet helyhatósági autonomiájának romlására szolgálható leirat alkalmazásából eredhet, annál inkább elenyészik, hogy ezen egészen más időkörtülmények közt, s még a múlt században kelt kormányrendszabályt ő Felsége a császár sem kegyeskedett felújítani, s ezennel szerencséje van, minden az 1862. márt. 29-ki felirathoz tartozó tárgyalási jegyzőkönyveket, okmányokat s ellenvéleményeket azon legalázatosb kéréssel terjeszteni a f. k. kormányzék elé, hogy az ezen fontos ügy feletti tárgyalást, melynek már mi sem áll utjában, siettetni méltóztassék.

Az idemellékelt 1862. márt. 29-ki jegyzőkönyvből látható, miszerint a nemzeti egyetem nyilvános tárgyalása alkalmával Erdélyben a nemzeti egyenjoguságnak az 1860. oct. 20. 1861. febr. 26. államalaptörvények értelmébeni átvitelének kérdését illető alázatos felirat, minden vitatkozás nélkül egyhangulag ugyanezen szöveg szerint fogadtatott el, a mikép az a f. k. kormányzékhez felküldetett azon kéréssel, hogy azt pártoló felirata mellett ő cs. k. ap. Felsége elébe terjessze.

A szász nemzeti egyetem tárgyalásai körüli ér-

vényes ügyrend szerint, mely az 1862. febr. 5-ki ülésben egyhangulag minden jelenvolt követ által elfogadott; „a különvéleményeket mindjárt a határozat felolvasása után kell bejelenteni, és ezek kizárólag a jegyzőkönyvhez mellékeltnak.”

E szerint tehát a különvélemény, mit valamely követ bead a végett, hogy küldői előtt, kik egyedüli birái küldöttjeiknek, magát igazolhassa, a legalázatosb felterjesztéshez nem mellékelthetik, és épen azért van, hogy a különvéleményezők közül egyik sem nyújtotta be az iránti kívánatát, hogy különvéleménye közöltessék.

A szász egyetem nem titkon tartá politikai üléseit, minden jegyzőkönyvei, okmányai, a különvéleményekkel együtt, megrövidítetlenül adattak közre a napi sajtó által: az 1862. márt. 29-iki felirat körüli tanácskozás- s fogalmazásnál pedig éppen legkevesb oka volt a nyilvánosság világát kerülni. Ennek bizonyítékául a tisztelettel alólirt nemzeti egyetem egy szempillansásig sem késett a f. k. kormányshoz ezen fontos ügybeni kívánságának is teljes sietséggel megfelelni. N.-Szzeben, máj. 17-én 1862.

V.

Belső Szolnokmegye ideiglenes bizottmányának felirata.

Felséges király!

Legkegyelmesebb Urunk!

Megyénknek bizottmányi gyűlésébe öszszehívván, méltóságos főispáni helytartó ur mindenek előtt az ülést a megyében közelebből történtek elősorolásával kezdette meg. Szavai a megye, a haza oly eseményeire vonatkoztak, melyek különben is naponkint súlyosbuló gondként nyomják sziveinket, melyek hallat-

tára hazafi kötelességünk teljes megtagadása nélkül szótalanak, némák nem maradhattunk.

Felségednek 1860. october 20-án tett magasztos nyilatkozatai csak rövid vigaszul szolgáltak e haza hű polgárainak.

Azon lépéseket, melyekkel Felséged kormánya 1860. végén, és 1861. első felében e haza alkotmány- és törvényeihez közelendi látszott, csak hamar ellenkező intézkedések váltották fel.

Hazai kormányzatunk és igazságszolgáltatásunk közigazgatási és törvénykezési hivatalainak, alkotmányunk és törvényeinkkel merőben ellenkező szabályozást nyertek; felsőbb-alsóbb foku tisztviselőink közül azok, kik az új rendszer előmozdítását felséged és a haza iránti hűséggel megegyeztetni nem tudták, vagy visszavonultak, vagy felsőbb parancs következtében elmozdítottak. S mind ez nem volt elég, mert törvényhatósági rendszerünk, majd évezrendes alkotmányunk alapja, hasonlólag alkotmány- és törvényellenes módon megsemmisítették, átváltoztattak.

Hogy ha mind azok, mik hazánkban történtek, mélyen hatottak megsebzett sziveinkre, ez utóbb említett változás jelen helyzetünket érdeklő legközebről: úgy mint e hazának bármely hű polgára, fájlaljuk mi törvényhatósági rendszerünk felforgattatását. Élénk fájdalommal tapasztaljuk, hogy hazánkiai közül többeket, kik Felséged és a nép bizalmára nem méltatlanabbak nálunknál, kiket a törvény az itteni megjelenésre nem kevésbé jogosít, mint minket, magunk közt hijába keresünk.

Ez oknál fogva és e viszonyok közt, legkegyelmesebb Urunk! mi jelen helyzetünket honi szentes itett törvényeinkkel megegyezőknék nem tekinthetjük. És keblünk égető fájdalma, és állásunk minden hiánya mellett mi mégis megjelentünk itt. Igen, mert legszentebb magán polgári kötelességünknek tartottuk felhasználni az alkalmat, hogy választóinknak, megyéinknek és az

egész hazának súlyos fájdalmát Felséged előtt feltárhajtuk; mert nem tudtuk magunkkal elhítenni, hogy Felséged a Felségedhez és hazához egyaránt hű polgárok törvényen alapuló kérelmét meg ne hallgatná, hogy számtalan alatvalóinak, messzeterjedő birodalma nagy részének indokolt sérelmeit, súlyos szenvedéseit ne orvosolná.

Ily meggyőződésben kívánjuk mi legalaposabb panaszainkat, lagaláza osbb kérelmeinket Felséged atyai szívéhez juttatni.

Midőn Erdély a Felséges ausztriai háznak előbb oltalmát, majd uralkodását elfogadta, azon hitlevélnek, melyet őseink a Felséged dicső elődével I. Lipóttal kötöttek, több pontjaiban hazánk törvénye és alkotmánya világosan megerősített, tisztán kijelöltetvén azon törvények, melyek változást szenvedtek, vagy eltöröltettek.

Azon második nagyfontosságú államszerződvény, a progmatica sanctio, mely Erdély és Felséged ős atyja III. Károly Ő Felsége közt jött létre, midőn a szerződés tárgyául világosan az örökösödés rendjét és a birodalom többi részeivel való közös oltalom köteleességét jelöli ki, távol attól, hogy a többi államviszonyokban helyt találó függetlenségünket változtatta volna, sőt még inkább megerősítette; kitetszik ez magából az irt szerződés szavaiból, ki államéletünknek ezt követett szakadatlan folyamából, mely alatt a pragmatica sanctioban kikötött két viszony kivételével, hazánk a birodalom többi tartományaitól merőben független állást élvezett, s ezt bizonyítja végül függetlenségünk koronás fejedelmeink esküjével pecsételt, valamint világos törvényeink által megerősített többszöri elismerése.

Ez ország rendei ugyanis azon biztosító oklevelekben, melyek az ausztriai házból lévő első uralkodóink által szoktak volt kiadatni, teljes megnyugvásukat nem találván, Felséged dicső nagyatyától I. Fe-

rencztől megnyerték és törvénybe iktatták, hogy minden következő fejedelmek trónra léptekor I. Lipót hitlevelét újból megerősítve kiadják, és királyi biztosaik által, a fejedelem lelkére letett esküvel szentesítsék, a mint ezt Felséged nagybátyja, kegyelmesen uralkodott és most is életben lévő koronázott király V. Ferdinánd is hasonlólag megtette. Végül legyen szabad, hazánk a fennebbiek által is eléggé világosságba helyezett függetlenségének nem annyira támogatására, mint atyáinknak e függetlenség iránti lelkiismeretes gondoskodása bizonyosságául felhozni az 1791-beli III-ik törvény független önállásunkra vonatkozó szavait, melyekben világosan kijelentetik, hogy felséges fejedelmeink ez országot, mint a mely tulajdon alkotmánynyal bír, és semmi más országnak nincs alávetve, tulajdon országos és törvényesen megerősített helyhatóságai, törvényei szerint, nem pedig a más örökös tartományok módjára kormányozandják, a többi országokkal és tartományokkal a megoszthatlan és elválhatlan összeköttetés az 1744-iki 3 ik törvényczikkében foglalt *pragmatica sanctio* szerint, csupán az együttes birtoklás és kölcsönös oltalomra nézva állván fenn sérthetetlenül.

Erdélynek a birodalom többi országai és tartományaihoz való független helyzetétől különbözött azon viszony, melyben hazánk Magyarországhoz találta magát. Hogy hazánk ez évezred kezdetétől fogva a mohácsi vészig a magyar birodalomnak kiegészítő részét tette, kétségtelen történelmi igazság. A mohácsi vész után attól elszakadva a 17-ik század végéig külön államot alkotott. De valamint Magyarország Erdély iránti jogairól ez idő alatt sem mondott le, úgy Felséged elődeinek is hazánk irányában gondosan fentartott igényei a magyar korona jogain alapultak. E jog nyert újabb érvényt és megerősítést I. Lipót hitlevelében, s azon időtől fogva, a midőn Felséged dicső elődei személyében Erdély Magyarországgal közös fejedelmét tisztelte, legott szakadatlan folyamatba indultak a

viszonyok szorosabb összefűzésére, és a két ország egyesítésére intézett törekvések.

Most az uralkodás ohajtotta a két ország felsőbb kormányzatát egyesíteni, majd Magyarország törvényczikkeiben fejezi ki elévülhetlen igényeinek fentartását, majd ismét mindkét ország részéről országos bizottmányok működtek a két ország közti egyesülés czélszerű módjának kidolgozásán, míg közelebről Erdély az 1844-iki országos gyűlésen a két hon egyesülése módjának kidolgozását újból országos bizottmány munkölködése tárgyává tévén, végül 1848-ban a két testvérhonnak; addig is csupán rövidlátó politikai nézetek és kisszerű alaptalan féltékenység által akadályozott viszontgyesülése a magyarországi VII-ik és az erdélyi I-ső törvényczikk által jogérvényesen kimondatott, és ugyanazon évben a két ország törvényhozásának és közigazgatásának egyesítése által végre hajtott.

Ezek, legkegyelmesebb Urunk, mikben államviszonyaink legfőbb mozzanatait a lehető rövidséggel előadtunk, s képzelhető-e a hazafi kebelnek mélyebb fájdalma, mint midőn érezni vagyunk kénytelenek, miszerint századok viszontagságai közt fejlődött és a nemzet szívérebe átment államszerkezetünknek a fejedelem és az ország képviselői által hozott, és többszörös fejedelmi esküvel pecsételt törvényeinknek elősorolása csak arra szolgál, hogy rövidben áttekinthesse Felséged, mi az, mint a Felséged nevében működő kormány halomra döntött a multból csupán azért, hogy szabad tért nyerjen kétes kísérletekre a jövőben.

Mi, legkegyelmesebb Urunk! mély tisztelettel ismerjük el Felséged bölcseségét, mely szerint birodalma azon részeit, melyek alkotmánynyal eddig nem birtak, azzal látta el; de hogy ezért nekünk majd évezredek alkotmányunkról kelljen lemondani, ezt sem magunk irányában jogosnak, sem a birodalomra nézve üdvösnek nem tartjuk. Mi ohajtjuk, mi akarjuk, hogy házánc Felséged uralkodó háza és a birodalom iránt

szerződésileg megállított kötelességét hiven teljesítse; de meg vagyunk győződve, hogy ezt alkotmányunk fennmaradása mellett ép úgy teljesíthetjük ezután is, valamint századokon át eddig teljesítettük. Mi, a hazánk és a birodalom többi alkotrészei közti kapcsolatot megszakítani legkevésbé sem kívánjuk, de azt Felsőged személyében a kölcsönös jogok és érdekek megkímélése által eszközölt egyetértésben biztosabban hisszük feltalálhatni, mint egy oly rendszer által, mely az összpontosítás külformái mellett a megelégedés és egyetértés egyedüli biztos kapcsolatát alkotni nem fogja.

Köz-és magán jogi állapotunknál nem kedvezőbb hazánk anyagi helyzete.

A kereskedelmi szerződésekben hazánk termelési viszonyaira figyelem nem fordítatik.

Felsőged nagy kiterjedő birodalmában Erdély azon egyetlen ország, mely az anyagi fejlődés, s a legcsekélyebb mérvű hitel-intézetnek nélkülözhetlen alapjával, telekkönyvi intézménnyel máig sem bír, s annak behozatala iránt a legközelebbi időben sem tettek legkissebb intézkedések, s míg a termelés legtöbb ágaiban a szomszéd országokkal mostoha helyzetünk miatt nem versenyezhetünk, hazánknak egyik legjutalmazóbb termelési ága, a dohány, nem csak az egyedáruság, hanem egyenes tiltó szabályok korlátainak is van alávetve.

Ezek mégtörténtek, legkegyelmesebb Urunk, részben a kormány-hatalom abszolút intézkedései, részben pedig az által, mert az ország megfosztatott az alkalmától, hogy halaszthatatlanná vált szükségének kielégítését az alkotmány és törvény értelmében teljesíthesse.

Állapotunk e minden tekintetben nyomasztó voltán csak egy törvényes országgyűlés képes segíteni.

A legmélyebb tisztelettel s hazánk és a birodalom sorsa iránt aggódó kebellet kérjük, esedeztünk Felsőgednek, méltóztassék a célba vett rendszer meg-

változását elrendelni, kegyeskedjék törvényes helyhatósági rendszertünket helyreállítani, és törvényes országgyűléstünket összehívni, hogy állíttassék helyre az alkotmány és törvények sérthetetlensége, hogy nyerjenek ápolást és oltalmat ugy szellemi mint anyagi érdekeink, hogy módosíttassanak, mennyiben szükséges, az 1848-iki törvények, s a különböző nemzetiségeknek és az egész hazának megnyugvásával nyerjenek további fejlődést azok, melyekben oly üdvös intézmények alapját rakta le az említett országgyűlés, hogy végül az irt legüdvösebb működésnek tegye fel koronáját, Felségednek szent István koronájával apostoli királyunkká az ég és népek áldásától kísért felavatása

Az ég vezérelje Felséged lépteit, hazánk s a birodalom dicsőségére, s áldja meg Felségedet hosszú boldog élettel, kik változatlan hűséggel öröklünk.

Felségednek B. Szolnok megyének képviseleti bizottmányába összehívott tagjai.

Deés, 1862 Sept. 26-án.

VI.

A szász bürokratia magának nagy fizetéseket szerez.

A „Siebenbürger Bote“ hivatalos rovatában a következő kormányshéki rendeletet közli:

Ö cs. k. apost. felsége f. évi sept. 7-dikén legfelhatározásánál fogva méltóztatott

1. A királyföld municipalis hatóságainál illetőleg azon közegek személyzeti s fizetési létszámát legkegy. helybenhagyni, melyek a feloszlatott császári hivatalok helyett a politikai és törvénykezési közigaz-

gatást kezelik, továbbá a szász ispán elnöki irodája számára szükségesekeket;

2. legkegy. megengedni méltóztatott, miszerént ezen személyzet 173,324 ft. és 2700 ftra számított költségei azon kérdés elhatározásaig: melyik pénzalapra irassanak át véglegesen az összes erdélyi közigazgatási és igazságszolgáltatási költségek, előlegezéseképen az államkincstárból fizettethessenek ki, egyelőre 2 évre, és pedig 1861. június 1-ső napjától kezdve, mint azon naptól, melyen a politikai s törvénykezési teendők a mondott municipiumok által mindenütt átvéve valának;

3. legkegy. megengedni méltóztatott: hogy ott, a hol az egész municipiumok netalán létező saját épületeik nem elégségesek, s a politikai s igazságszolgáltatási eljárás tekintetéből idegen helyiségeket kellene kibérelni, a szükséges házbérösszegek is előlegezéseképen az állampénztárból fizettethessenek.

Létszáma a királyföldi municipalis hatóságok személyzetének s fizetéseiknek Erdélyben.

1. Szebeni magistratus:

1 polgármester 2000 ft. — 1 székbíró 1590 ft.
 — 2 senator á 1200 ft. = 2400 ft. — 8 senator -á
 1000 forint = forint — 1 főjegyző 1000 ft. 1 aljegyző
 800 ft. — 1 telekkönyvvezető 400 ft. — 1 városi
 s székbeli főorvos 600 ft. — 1 városi s székbeli alorvos
 400 ft. — 1 városi s székbeli állatorvos 300 ft.
 — 1 fiskális 900 ft. — 1 elnöki titoknok 600 ft. —
 1 törvényszéki titoknok 800 ft. — 2 törvényszéki á
 700 ft. = 1400 ft. — 1 tanácsi igtató 400 ft. — 4
 tanácsi titoknok á 600 ft. = 2400 ft. — 1 levéltár-
 nok 600 ft. — 3 irtok á 400 ft. = 1200 ft. — 6
 városi s székbeli hajdu á 200 ft. = 1200 ft. — 2

törvényszéki szolga á 200 ft. = 400 ft. — 2 lovaslegény (lótartási díj) á 400 ft. = ft. — 8 dijnok (80 kr. napidíjjal) á 292 ft. = 2336 ft. összesen: 30,436 ft.

2. Brassói magistratus:

1 város- és vidéki-főbiró 2000 ft. — 1 vidéki-biró 1500 ft. — 1 városbiró (Stadthann) 1200 ft. — 2 senator á 1100 ft. = 2200 ft. — 7 senator á 1000 ft. = 7000 ft. — 1 főjegyző 1000 ft. — 1 aljegyző 800 ft. — 1 város és vidéki főorvos — 600 ft. 1 város és vidéki seborvos 400 ft. — 1 város és vidéki állatorvos 300 ft. — 1 fiskalis 900 ft. — 1 elnöki titkár 600 ft. — 1 törvényszéki titkár 800 ft. — 2 törvényszéki titkár á 700 ft. = 1400 ft. — 1 levéltárnok 600 ft. — 2 tanácsitkár a 600 ft. = 1200 ft. — 2 tanácsitkár á 400 ft. = 800 ft. — 1 telekkönyvvező 400 ft. — 2 lovaslegény (lótartási díj) á 400 ft. = 800 ft. — 5 lovaslegény (lótartási díj) á 200 ft. = 1000 ft. — 2 törvényszéki szolga á 200 ft. = 400 ft. — 8 dijnok (80 kr. napi díjjal) á 292 ft. = 2336 ft. összesen 28236 ft. o. á.

3. Segesvári magistratus:

1 polgármester 1600 ft. — 1 székbiró 1290 ft. — 4 senator á 800 ft. = 3200 ft. — 3 senator á 700 ft. = 2100 ft. — 1 főjegyző 800 ft. — 1 aljegyző 600 ft. — 1 városi és székbeli főorvos 500 ft., — egy városi és székbeli seborvos 300 ft. — 1 városi és székbeli állatorvos 300 ft. — 2 törvényszéki titkár á 600 ft. = 1200 ft. — 1 iktató 400 ft. — 1 elnöki titkár 600 ft. — 1 fiskalis 800 ft. — 1 levéltárnok 500 ft. — 2 irnok á 400 ft. = 800 ft. — 2 törvényszolga á 200 ft. = 400 ft. — 2 polgármesteri szolga á 150 ft. = 300 ft. — 2 lovaslegény (lótartási díj) á 400 ft. = 800 ft. 6 dijnok (80 kr.

napidij á 292 ft. = 1752 ft. öszveg 18152 ft. o. ért.

4. Medgyesi magistratus;

1 polgármester 1600 ft. — 1 székbíró 1200 ft.
 — 3 senator á 800 ft. = 2400 ft. 3 senator á 700 ft. = 2100 ft. — 1 főjegyző 800 ft. — 1 aljegyző 600 ft. — 1 város és székbeli főorvos 500 ft. — 1 város és székbeli seborvos 300 ft. 1 város és vidéki álatorvos 300 ft. — 2 törvényszéki titkár 600 ft. = 1200 ft. — 1 elnöki titkár 600 ft. — 1 tanácsírnok 400 ft. — 1 levéltárnok 600 ft. — 1 fiskalis 800 ft. — 1 telekkönyvvezető 400 ft. — 2 lovasszolga á 400 ft. = 800 ft. — 1 polgármesteri szolga 150 ft. — 2 törvényszolga á 200 ft. = 400 ft. 5 díjnok (80 kr. napi díj) á 292 ft. = 1460 ft. Öszveg 16610 ft.

5. Beszterczei magistratus.

1 város és vidéki főbíró 1600 ft. — 1 vidéki bíró 1200 ft. — 3 senator á 800 ft. = 2400 ft. — 3 senator á 700 ft. = 2100 ft. — 1 főjegyző 800 ft. — 1 aljegyző 600 ft. — 1 város és vidéki főorvos 500 ft. — 1 város és vidéki seborvos 300 ft. — 2 törvényszéki titkár á 600 ft. = 1200 ft. — 1 fiscalis 800 ft. 1 levéltárnok 500 ft. — 1 tanácsírnok 400 ft. — 1 telekkönyvvezető 400 ft. — 2 lovaslegény á 400 ft. = 800 ft. — 4 törvényszolga á 200 ft. = 800 ft. — 4 díjnok (80 kr. napidij) á 292 ft. = 1168 ft. Öszveg 15568 ft. o. ért.

6. Szászsebesi magistratus:

1. királybíró 1600 ft. — 1 székbíró. 1200 ft. — 3 senator á 800 ft. = 2400 ft — 3 senator 700 ft. = 2100 ft. — 1 főjegyző 800 ft. — 1 levéltárnok

és aljegyző 600 ft. — 2 törvényszéki titkár á 600 ft. = 1200 ft. — 1 város és székbeli főorvos 500 ft. — 1 város és székbeli seborvos 300 ft. — 1 tanácsirnok 400 ft. — 1 fiscalis 800 ft. — 1 iktató 400 ft. — 1 telekkönyvvezető 400 ft. 2 lovaslegény á 400 ft. = 800 ft. 2 törvényszolga á 200 ft. = 400 ft. — 2 hivatali szolgálta á 150 = 300 ft. — 3 dijnok (80 kr. napi dij) á 292 fr. = 876 ft. Öszvng 15076 ft. o. ért.

7. Szászvárosi magistratus:

1 királybíró 1600 ft. — 1 székbíró 1200 ft. — 3 senátor á 800 ft. — 2400 ft. — 3 senátor á 700 ft. = 2100 ft. — 1 főjegyző 800 ft. — 1 aljegyző és levéltárnok 600 ft. — 1 fiscalis 800 ft. — 1 város és székbeli főorvos 500 ft. — 1 város és székbeli seborvos 300 ft. — 2 törvényszéki titkár á 600 ft. = 1200 ft. — 1 kiadó 400 ft. — 1 irnok 400 ft. — 1 állatorvos 300 ft. — 1 telekkönyvvezető 400 ft. — 3 város és vidéki szolgálta á 150 ft. = 450 ft. — 2 törvényszolga á 200 ft. = 400 ft. — 5 dijnok (80 kr. napidij) á 292 ft. — 1460 lt. Öszveg 15310 ft. osztr. ért.

8. Nagysinkai magistratus:

1 királybíró 1200 ft. — 1 polgármester 800 ft. 1 székbíró 800 ft. — 2 úlnök á 700 ft. — 1400 ft. — 1 székjegyző 700 ft. — 1 fiscalis 800 ft. — 1 titkár 600 ft. — 1 törvényszéki titkár 600 ft. — 1 levéltárnok és pénztárnok 500 ft. — 1 főorvos 400 ft. — 1 seborvos 300 ft. — 1 állatorvos 300 ft. — 1 lovaslegény 400 ft. — 2 törvényszolga á 150 ft. = 300 ft. — 1 dijnok (80 kr. nazidij) á 292 ft. = 584 ft. — Öszveg 9684 ft. o. ért.

9. Közhalmi székhivatal:

1 királybíró 1200 ft. — 1 polgármester 800 ft. — 1 székbíró 800 ft. — 2 ülnök á 700 ft. = 1400 ft. — 1 székjegyző 700 ft. — 1 fiscalis 800 ft. — 1 titkár 600 ft. — 1 törvényszéki titkár 600 ft. — 1 főorvos 400 ft. — 1 seborvos 300 ft. — 1 levél- és pénztárnok 500 ft. — 1 lovaslegény 400 ft. — 2 törvényszolga á 150 ft. = 300 ft. — 2 dijnok (80 kr. napidij) á 292 ft. = 584 ft. — Öszveg 9384 ft. o. é.

10. Szerdahelyi székhivatal:

1 királybíró 1200 ft. — 1 székbíró 800 ft. — 1 titkár 600 ft. — 1 ülnök 700 ft. — 1 székjegyző 700 ft. — 1 törvényszéki titkár 600 ft. — 1 fiskalis 700 ft. — 1 seborvos 300 ft. — 2 lovaslegény á 150 ft. = 300 ft. — 1 törvényszolga 150 ft. — 1 levél- és pénztárnok 500 ft. — 2 dijnok (80 kr. napidij) á 292 ft. = 584 ft. — Öszveg 7134 ft. o. ért.

11. Ujgyházi székhivatal.

1 királybíró 1200 ft. — 1 székbíró 800 ft. — 2 ülnök á 700 ft. = 1400 ft. — 1 székjegyző 700 ft. — 1 fiscalis és levéltárnok 700 ft. — 1 törvényszéki titkár 600 ft. — 1 székhivatali titkár 600 ft. — 1 széki főorvos 400 ft. — 1 alorvos 300 ft. — 2 lovaslegény á 150 ft. = 300 ft. — 1 hivatali szolga 150 ft. — 2 dijnok (80 kr. napidij) á 292 ft. = 584 ft. — Öszveg 7734 ft. o. ért.

Summari um:

Szebeni magistratus 30436 ft. — brassai magistratus 28236 ft. — segesvári magistratus 18152 ft. — medgyesi magistratus 16610 ft. — besztercezi ma-

gistratus 15568 ft. — szászsebesi magistratus 15076 ft. szászvárosi magistratus 15310 ft. — nagysinki székhivatal 9684 ft. — köhalmi székhivatal 9384 ft. — szerdahelyi székhivatal 7134 ft. — ujegyházi székhivatal 7734 ft. — Összesen 173,324 ft. o. ért.

Ispányi iroda.

1 ispányi titkár 900 ft. — 2 ispányi járulnok á 500 ft. = 1000 ft. — 2 ispányi lovaslegény á 400 fr. = 800 ft. — Összesen 2700 ft. o. ért.

1863.

A.

A tartománygyűlési előkészületek folytatása.

I.

B. Szolnokmegye feleiratára adott királyi válasz.

7739. 1863.

Ő császári s apostoli kir. Felsége, Erdély nagy fejedelme, és székelyek ispánja, legkegyelmesebb urunk nevében.

Nemes Belső-Szolnokmegye bizottmányának tavaji sept. 26-án kelt Ő cs. kir. apostoli Felségéhez intézett s ezen kir. főkormányzók útján felterjesztett legalázatosabb feliratban foglalt azon esedezésekre nézve, melyek szerint Ő cs. s apostoli kir. Felségének 1861-dik évi decemberhó 12-én kelt legfelsőbb határozatával szentesített az erdélyországi megyék, vidékek és székelyszékek belső szervezetét szabályozó rendelet megváltoztatása, a törvényes helyhatósági rendszernek visszaállítása, és a törvényes országgyűlés összehívása kéretik, méltóztatott Ő cs. s apostoli kir. Felsége — azon reményben, hogy az 1860-dik évi october hó 20-án óta kibocsátott l. f. nyilváníások téves felfogásának kiigazítása által, — az 184⁸/₉ évi és az azt követe évtized eseményei következtében Erdélyország lényegesen módosított ősi alkotmányának, nem különben annak egy politikai szükség kívánalma által, az öszszes állam irányában változott állásának, helyes fel-

fogása előmozdittatandik, — az említett feliratot az erdélyi udv. korlátnokság által tüzetes és kimerítő taglalás alá vétetni, és azt ennek következtében felhatalmazni, hogy Belső-Szolnokmegye bizottmányának az ő cs. s apost. királyi Felségének f. év február hó 20-kán kelt, s ugyan azon hó 26-ról 897 udv. szám alatt ide lehatott legfelsőbb határozata folytán ezen kir. fő-kormányzók útján Ő Felsége legmagasabb nevében a következő legk. választ adja:

„Az 1860-ik évi october hó 20-án kelt császári diplomában Ő cs. s apost. kir. Felsége Erdély N.-fejedelemség alkotmányának visszaállítását csak is az ezen diploma II-dik és III-dik czikkjében tartalmazott, a legf. trón és a birodalom érdekében fekvő — az alkotmányos rendszernek a többi királyságok és országokbani behozatalánál szintugy el nem mellőzhető — feltételek és megszorítások mellett méltóztatott biztosítani, mely alkalommal ugyan ezen diplomában azon elvek, melyek a nemesség kiváltságos állásának eltörlését, a jobbágyi robot és más tartozások megszüntetését, és minden néposztály polgári jogainak és kötelességeinek egyenjogu szabályozását tárgyazzák. mint fenállók elismertettek és helybenhagyattak.

Erdély nagyfejedelemség ősi alkotmányos intézményeinek ily módon történt legkegyelmesebb feltétel visszaillesztése azonban Ő cs. s apost. kir. Felségének l. m. uralkodói kötelességül tüzte ki az iránt gondoskodni, hogy az ország közigazgatása és törvényhozása ujja alakulásárai átmenet a közigazgatás és az igazság kiszolgáltatás folytonosságának hátráltatása és félbeszakasztása nélkül vitessék véghez; minélfogva mult 1861-dik év dec. 27-én kiadott legfelsőbb kir. határozata által méltóztatott Ő cs. s ap. kir. Felsége minden önálló rendeleteket és névszerint mindennemű polgári és büntető törvény szabályokat és intézményeket telyes érvényben meghagyni, és azok folytonos gyakorlatát telyes határozottsággal mindaddig

megparancsolni, míg ezen rendeletek Ő cs. s ap. kir. Felségének azután kibocsátott vagy kibocsátandó intézkedései által, vagy pedig országgyűlési egyetértés által módosíthatni fognának.

A törvényhatóságoknak, mint tudva van kiválólag hűbéri szervezetére visszatérni lehetetlen volt.

Az erdélyi kir. főkormánysszék még 1848-ban az akkor egybegyűlve volt erdélyi Karok és Rendek különösen kifejezett kívánsága folytán a volt jobbágyoknak kilátásba tévén azon jogot, hogy a megyei hivatalnokok választásába befolyhassanak, jelenleg a kor igényeinek és az ország érdekeinek éppen nem felel meg ezen néposztályt politikai jogai élvezetétől, és a tettelesen megnyert birtok képességtől viszont mint hajdan volt elzárni.

Mivel tehát az 1791-dik évi XII-dik törvénycikk szabályaihoz visszatérni nem lehetett, a törvényhatóságok belső szervezete iránt pedig más, az erdélyi államjog szerint törvényerővel bíró szabály nem létezett, egy ideiglenes szabály kibocsátása vált szükségessé, melynek kibocsátására csak is a korona lehetett a törvényes szokás szerint felhatalmazva, nem pedig az egyes törvényhatóságok.

Ez okokból történt, hogy midőn Ő cs. s ap. kir. Felségének 1861-ik évi márcziushó 24-én kelt legfelsőbb határozatával az erdélyi törvényhatóságok autonómiaja ujlag életbe léptetni engedtetett, egyuttal a megyékben, vidékekben, és székelyszékekben levő főispányok, főkapitányok és főkirálybírák számára egy ideiglenes utasítás adatott ki, — és Ő cs. s ap. kir. Felségének 1861-ik évi márcziushó 31-én kelt legf. határozatával az igazság kiszolgáltatása a hajdan fenállott törvényhatóságokra átrubáztatott ugyan, de csak is azon határozottan kifejezett rendelés mellett, miképp mind a polgári, mind pedig a büntető ügyekben a fenálló törvények és perrendtartások fentartassanak.

Midőn Ő cs. s ap. kir. Felsege Erdélyország

népeinek józan értelmiségétől méltán várhatta, hogy tekintetbe vévén azon tetteges intézvényeket, melyek az ország régi alkotmányos intézvényeire való átmenettel össze vannak kötve, Ő Felségét ezen cél lassankénti elérésére kijelölt uton hálával követendi. — Ő cs. s apost. kir. Felsége atyai szive csak fájdalommal látta, hogy e részbeni jogos reményei nem mentek telyesedésbe, — s tapasztalnia kellett, hogy Erdély lakósinak egy része, sőt még oly közegek is, kikre Ő felségének legmagasabb bizodalma az átalakulás foganatosítását bizta, jobbnak tartották az Ő Felsége által Erdélyország számos és nagy mértékben bonyodalmas viszonyainak lassankénti és tüdvös megoldására kijelölt utat elhagyni, és magokat, felfogásuk szerinti állítólagos jogos álláspontra helyezni.

A megyék és székelyszékek nagyobb részében a helyhatóságok ujjonszervezete a magyarországi 1848-dik évi XVI és XVII-dik törvénczikkek alapján vitetett végbe, — a megyei tisztviselők a magyarországi törvényekre eskettettek fel, — az 1849-dik év óta életbe léptetett és világosan fentartott polgári és büntető törvények a köz és magán érdekek megsértésével tettegesen félretétettek, — az államadók felszedésénél minden közreműködés nem csak megtagadtatott, hanem némely megyékben az adóköteles nép még az adó megtagadására is nyíltan felszólítottatott.

És mind ez megtörtént, habár a megyei hatóság ideiglenes gyakorlatára, és a megyei tisztújításra vonatkozó magyarországi törvénczikkek még azon téves föltétel mellett is, hogy Erdélynek Magyarországgal egyesüléséről szóló törvény jogerejüvé vált volna, Erdély nagyfejedelemségben nem birhattak törvényes erővel; — habár az ország lakosságának nagy része hálatalyes szivyvel és bizodalommal mutatkozott hajlandónak, az Ő Felsége által kijelölt ösvényt követni; — és habár a jobbágyi kötelek megszüntetése által, oly tetteges viszonyok és magán érdekek kelet-

keztek, melyekre a korábbi törvényhozás gondoskodását ki nem terjesztette, de ki sem terjeszthette.

Az ország némely részeiben Ő Felségének határozott parancsai ellenére, minden esetben pedig törvényellenes helyhatósági képviselői testületek által választott közigazgatási közegek és a lakosság azon része közt, mely magatartását Ő Felségének közhírré tett, és általánosan ismert legk. rendeleteihez alkalmazta, surlódások történtek.

Minden hatóság tekintélye elleni közönyösség, sőt annak nyílt megvetése annyira harapódzott, hogy méltán lehetett minden társadalmi rend teljes felbomlásától tartani.

Az igazságszolgáltatás fennakadt, és a személy és vagyoni közbiztonság ily körülmények közti csakugyan elég kedvező állapotja csak is Erdély népei elismerésre méltó és józan értelmiségének vala tulajdonítható.

Ily helyzetben Ő Felsége legmagasabb uralkodói kötelességének tartotta, Erdélyország viszonyainak rendezése, és a jogbiztonság fentartása iránt maga eleiben vett utat feltétel nélkül a legnagyobb határozottsággal követni.

Hogy ha ily alkalommal a közigazgatás közegei, kik Ő Felségének l. m. parancsolataival nyílt ellentétbe állottak, hivatalaiktól elmozdítottak, és mások, kik hivataloktól felmentésüket kérték, ezt meg is nyerték, ennek oka főképp azon meghasonlásban keresendő, melyben a kedélyeknek még mindég izgatott állapotában, különben loyális és érdemes férfiak önfelfogásuk szerinti állítólagos hazafini kötelességük, — az események szülte tetteleges viszonyok, és az Ő cs. s apostoli kir. Felsége irányábani alattvalói hűségénél fogva, tartozó. és egyedül boldogító bizodalom befolyása alatt helyezvék.

Ő cs. s apost. kir. Felsége Erdélyország népeinek atyai gondoskodása újabbi tanuságát adni, és a lakosság azon osztályait is, melyek 1848 ig politikai

jogok gyakorlatából kizárvák, ily jogokban tettelesen részesíteni szándékozván, az említett, a tapasztalás által kivihetetlennek és czélellesnek mutatkozott, és a törvényhatóságok nagyobb részétől úgy is félretett utasítást mellőzni, és 1861-ik évi decemberhó 12-én kelt legfelsőbb határozatával, a jelenleg fennálló ideiglenes rendeletet az erdélyországi megyék, vidékek és székek belsejére iránt legk. szentesíteni méltóztatott, mely rendelettel azon időpontig, — míg országgyűlési tárgyalás útján egy erre vonatkozó törvény létre jöhetne, — az idők eseményei által a törvényhozásban tetteleg keletkezett hézag, egy ideiglenes kir. rendszabály által töltetett ki, és a helyhatóságokban egy az illető részesítették szabad választásából eredő képviselőt léptetett életbe.

Ezen képviselőnek azon hálás hazafiai feladata lett, hogy választóinak bizodalma által támogatva, és Ő Felsége atyai szándékaiban helyezett bizodalomtól lelkesítve, a múltat a jelennel kiegyenlítő, és a jövőt közvetítő, nem csak a közigazgatás és igazságszolgáltatás közegeinek választásánál döntőleg befolyjanak, hanem a törvényhatóság szükségleteit minden ágaiban kipuhatva, azokon vagy saját hatásköréhez tartozó intézkedései által segítsen, vagy pedig az e tekintetben szükséges indítványokat felsőbb helyre terjessze fel.

Ezen képviselő kötelessége a helyhatóság területében érvényre törekedő különféle igényeket kiegyenlíteni, és ily módon a hatóság anyagi és szellemi érdekeinek jótékony előmozdításával a kedélyek megnyugtatósára, és a mindent mérgező bizalmatlanság elhárítására törekedni és így a különböző nemzetiségek és néposztályok közt felforgó kérdések szerencsés és kielégítő országgyűlési egyetértés útján megoldását úgy szólván előkészíteni, és annak utat törni.

Ö cs. s ap. kir. Felsége ezen ideiglenes és a

hajtani intézmények feltétlen visszaállításának lehetlensége által előidézett rendelkezéseiben a helyhatóság belserveszete országgyűlés utjánai megállapítására vezető átmeneti utat látván, — továbbá Ő Felségének ezen jóakaró és atyai szándékai az ország lakosságainak számos része által hálásan elismertetvén, — végtére még Belső-Szolnokmegye bizottmánya kebelében is, egy, az általa képviseltek tekintélyességénél fogva figyelemre méltó kissebbség a bizottmányi jegyzőkönyv tanúsítása szerint Ő Felségének az említett Provisoriumért legalázatosabb háláját nyilvánítván — Ő Felsége nem találta magát arra indítva, hogy Belső-Szolnokmegye bizottmánya kérésének, miszerint az 1861-dik évi december hó 12-én kelt legfelsőbb határozattal szentesített a megyei, vidéki és székelyszéki helyhatóságok belserveszetét szabályozó rendelet visszavonassék, — helyet adhasson.

Ő Felsége ellenben legkegyelmesebben megparancsolni méltóztatott, miszerint Belső-Szolnokmegye bizottmányának hagyassék meg, hogy hazafiui kötelességének tartsa, azon bizottmányok példáját, melyek a Provisorium szükséges voltánál fogva Ő Felségének atyai szándékaiban helyezett bizodalommal már közhasznu működésüket megkezdették, követni, és munkálkodását a nevezett ideiglenes rendelet szabályai korlátai között felvenni, és küldői jólétére üdvös működést kifejtteni ne késsen.

Méltóztatott továbbá Ő Felsége megparancsolni, miszerint Belső-Szolnokmegye bizottmánya szóban lévő felirata következtében értesítsék, hogy az erdélyi udvari korlátnokságnak egyuttal meghagyatott, miszerint Erdélyben a telekkönyvek bevezetésére szolgáló előmunkálatokat, különös tekintettel Belső-Szolnokmegyére tüstént kezdesse meg.

Nem különben méltóztatott Ő Felsége a dohány természetének Erdélyországbani kiterjesztése iránt egy

véleményes ajánlat felterjesztését legkegyelmesebben megparancsolni.

A mi végre Belső Szolnokmegye bizottmányának a törvényes országgyűlés összehívása iránti kérelmét illeti, mely országgyűlés alatt azon bizottmány a feliratban előrebocsátott, Erdély nagyfejedelemség államjogának az 1848-dik időszakig vázlatozott történet szerinti kifejlesztését tekintve a magyarországi országgyűlést látszott érteni, — Ő Felsége 1860-dik évi octoberhó 20-án kelt legfelsőbb határozataiba Erdélynek Magyarországgali egyesülését érintetlen hagyni, és csak egy erdélyországi képviselőt előkészítését méltóztatott megparancsolni, miután ezen egyesülés soha sem lépett tökéletesen törvényes erővel életbe, tetteleg mindjárt felbomlott, — és mivel azon időpontig, míg Erdélyország nem magyar ajku népei nemzeti érdekeiket egy ily követelés által veszélyeztetve tartják, és az összbírodalom érdekei és kívánalmái kelőleg nem biztosíthatnak, kivihetetlennek tekintendő.

Egy erdélyi országgyűlés mentül előbbi megtartása, melyen Erdély nagyfejedelemség belső ügyei minden ott lakó néposztályok megelegedésére elintéztettek, és Erdélynek az összes államhozi viszonya az 1860-ik évi octoberhó 20-án és 1861-ik évi február hó 26-án kelt határozatok szerint rendeztetnek, Ő Felségének legélénkebb kívánsága, és e tekintetben Ő Felségének ismételt parancsai következtében a szükségesség előkészületek már folyamban is vannak,

Mely Belső-Szolnokmegye bizottmányának Ő Felségéhez intézett legalázatosabb felírására leérkezett legkegyelmesebb válaszról a nemes megye bizottmánya ezennel értesítettvén, e kir. főkormánysház hazafiúi kötelességének ösmeri a nemes megye bizottmánya figyelmét ezen legfelsőbb válasznak különösen azon pontjára felhívni, mely szerint a képviselőt s illetőleg bizottmányok egyik legnemesebb elhivatása s kötelessége a jelen viszonyok között azon hazafiúi tö-

rekvésben öszpontosul, melynélfogva a hatóságok területében érvényre törekedő különbféle igények a helyett, hogy tulfeszítették által egymással szembe állítatnának, inkább kiegyenlítettessenek, és ily módon a hatóság anyagi és szellemi érdekeinek jótékony előmozdításával a kedélyek megnyugtatóására és a mindent mérgező bizalmatlanság elhárítására törekvőleg a különböző nemzetiségek és néposztályok közt fenforogó kérdések szerencsés és kielégítő egyetértés utján megoldása eszközöltessék, vagy legalább arra a kölcsönös bizodalom által az út kiegyenlítettessék.

Az erdélyi kir. főkormányzásoknak, Kolozsvártt márcz. 4-én 1863 tartott üléséből. —

II.

Brassó vidékének felterjesztése a szász nemzeti egyetem törvényhozási tulkapásai ellen.

Tisztelt nemzeti egyetem!

A tisztelt nemzeti egyetem ezen ülészak kezdete óta nem foglalkozott egyébbel, mint törvényhozási munkálatokkal; a szászföld területére nézve egy egész sor törvényt fogadott el, a melyeket a szűkebb birodalmi tanács a német szláv tartományok számára hozott, s ő Felsege szentesített; sőt önállólág is alkotott törvényeket s még többeket alkotni készül.

De mind az ez irányban folyt tanácskozásokat, mind a határozatokat illetőleg ezen alázatos városi és vidéki gyűlés előtt, oly komoly aggodalmak merültek fel, hogy az hivatva és kötelezve érzi magát, öszinte nyílt kifejezést adni ez aggodalmaknak.

A tárgyalások folyamáról a „Hermunstädter Ztg“ által hozott közleményekből azt láttuk át, hogy a tiszt. szász nemzeti gyűlés elnöksége nagy befolyást gyakorolt a vitára.

A hol a t. elnökség minden kérdésnél oly határozottan, s gyakran a vita megkezdése előtt véleményét és nézetét nyilvánítja; a hol az elnökség a tárgyalás alá bocsátandó kérdés kittüzésének jogát oly módon veszi igénybe, hogy a kérdés módosításának lehetősége ki van zárva; a hol az elnökség midőn a követek nyilatkozatai az ő nézeteivel nem egyeznek, a követekről felteszi, hogy a háttérben gondolatokat rejtegetnek: ott lehetetlen a szabad elfogulatlan tanácskozás, s még kevésbé lesz az, ha, mint a most üléselő szász nemzeti gyűlésnél előforduló eset, annak majd minden tagja oly polgári állásban van, hogy az egyetem elnökségének réájok gyakorolt nyomása alól alig vonhatja ki magát.

A mily szomorú hatást tett réánk a tanácskozások folyama, épp oly aggasztóknak tünnek fel előttünk a tiszt. szász nemz. gyűlés hozott határozatai.

Ezen városi és vidéki communitás legtávolabbról sem kívánja elvitatni a szász nemzeti gyűlés azon jogát, hogy a szászföldre nézve az ország fejedelmének jóváhagyása mellett törvényeket hozzon, sőt feltékenyen kíván örködni, hogy számára ezen jog jövőre is megtartassék; de abban a nézetben van, hogy ezen jog gyakorlatára alig lehetett volna kedvezőtlebb időpontot választani, mint a mostanit.

Világos, hogy közállapotaink egy átmeneti időszakban vannak, s mihelyt Erdély állomjogi viszonya az őszállamhoz megállapított, az illető hatalom, legyen az a Reichsrath vagy az erdélyi országgyűlés, nem fogja s nem is utasíthatja el magától azon feladatot, rendezni az egész ország jogviszonyait minden irányban, a melyben a tiszt. nemz. egyetem törvényhozólag tevékenykedett.

A t. n. egyetem által alkotott törvények tehát csak rövid életű provisoriumot fognak alkotni, s ha hoznak is valami jót, nagyobb a kár, a mit a gyakori törvény cserélés berélés okoz.

Ehez járul még az a nagyon rossz állapot, hogy a szászföldre behozandó ilyen törvények által Erdélynek sok tekintetben ohajtandó törvény- és jogegyesége megszűnik, s a törvényhozásban a particularismus rendszeresítettik.

Ezen város és vidék communitását igen fájdalomason érdekelte, hogy a t. nemzeti egyetem, nagy sietséggel lévén számunkra törvényeket hozni, egyáltalában semmi tekintettel nem volt a hazabéli testvér nemzetek hangulatára és political véleményére, s különösen a szűkebb Reichsrathban alkotott törvények elfogadása által a mi testvérnemzeteinkkel nyilván ellenkező álláspontot foglaltatott el a nemzettel.

Nem akarjuk e törvények értékét vitatni, de nézettünk az, hogy azok behozatala nem volt oly sürgető szükség, hogy cserébe az ország többi lakóival való egyetértést feláldozhattuk volna.

A szászföld földirati fekvése lehetetlenné teszi annak külön koronaországgá leendő alkotását, s nem tetszhetik az nektünk helyesnek, hogy képviselő testülete által mindamellett koronaország szerepét ölti, s az ország többi részeit ignorálja; nem helyeselhetjük, hogy a t. nemzeti egyetem törvényhozási munkálataival politikát űz, s egy ily kedvezőtlen időszakban egyetlen ülés folytán nagyobb mennyiségű törvényt hoz szőnyegre, egyetlen ülésben többet, mint régebben évtizedek folytán.

A sietség, a melylyel a t. nemzeti egyetem törvényhozási tevékenységet folytatja, oly nagy, hogy több törvélynél a tárgyalásra kiszabott igen rövid határidők által, a kerületeknek lehetetlenné tette, hogy azok követeket elegendőleg utasíthassák, úgy, hogy névszerént a mi követek a Reichsrath által hozott törvények tárgyalásánál nem értesülhettek nézeteinkről s így egyéni nézetüket érvényesíthették, a melyek nem összhangzóak e törvényeknek a szász földre leendő alkalmazása vagy el nem fogadása iránti nézeteinkkel.

Az ülések folytán a t. szász egyetem több tagja nyilvánította ugyan, hogy az utasítási rendszer nekik igen alkalmatlan s ők azt mint rossz szokást (Unversen) tekintik; de alig hisszük, hogy ez egyszersmind az illető kerületek nézete legyen, minket legalább éppen a t. nemz. egyetem mostani ülésézése inkább mint valaha meggyőzött, hogy szükség, ezt az ősi korlátot fenntartani.

Tekintve azon rossz következtetéseket, melyeket e város és vidék communitása a t. nemz. egyetem törekvéséből magára a nemzetre nézve származni lát; tekintve azt, a t. nemzeti egyetemre, összealkotásánál fogva, nyíltan mily befolyás gyakoroltatik, s mily csekély az erő, melyet az addig ellentállásban tanúsított; tekintve végül, mily gyöngye remény, hogy a t. nemz. egyetem városi és vidéki communitásnak ily körülmények közt oly szükséges mérsékletre és megtérésre intő szövegát meghallgatni, s az olyan nagy sietséggel és rohammal (Überstürzung) folytatott utról lelépni fogva, alólirt comunitás komolyan foglalkozott azon gondolattal, hogy követeit visszahívja s ne küldjön másokat helyükbe. A mi minket ezen szélső lépéstől viszatartott, csak az az aggodalom volt, hogy a nemzetben ez által szakadást idéztünk elő, s csak e miatt hozók egyelőre azon határozatot, hogy előbb e nyilatkozványt a t. nemzeti egyetem és kerületekhez intézzük.

Ennélfogva alólirt városi és vidéki közönség következő sürgős kérdést bátor az igen tisztelt nemzeti egyetem elibe terjeszteni: méltóztassék megszűnni s ovakodni minden törvények alkotásától, melyek nem okvetetlen szükségesek s természetüknél fogva nem a szász földre alkalmazottak, s melyek előbb vagy utóbb az országgyűlés vagy Reichsrath törvényhozó testülete által meg fognak változtatni, méltóztassék az öseinktől örökölt szabadságok és jogokból, melyeket eddig alkotmányunk oszlapinak tekintettünk, egyet sem

áldozni fel, legkevésbé a választási jogot, nehogy a jövő nemzedék azon nehéz váddal sújthassa a most élőket, hogy az általok birt szép jogokat nem tudták méltányolni s önmaguk ontották össze.

Ezen alázatos előterjesztésünk másolatát megküldtük a kertületeknek s felhívtuk azokat, hogy csatlakozzanak az általunk kifejtett nézetekhez és utasítsák követeket ez értelemben.

Kérjük tehát az igen tiszt. nemzeti egyetemet, méltóztassék a törvénykezési szervezés iránti előterjesztvényt kitzését elhalasztani addig, míg a kertületek köriratunkra határozatot hozhatnak, s ahhoz képest utasíthatják követeket.

Brassó, mart. 31-kén 1863.

Legmélyebb tisztelettel
Brassóvárosa és vidéke közönsége.

B.

N. Szebeni tartománygyűlés.

I.

A tartománygyűlést összehívó kir. leirat.

1968. szám.

Első Ferencz József, Istennek kegyelméből Ausztriai Caszár, Magyar és Csehország Apostoli Királya, ugy Lombárdia, Velence, Galizia, Lodomer és Illyria Királya, Ausztria Főhercege, Erdély Nagy-Fejedelmé és Székelyek Grófja s. a. t.

Méltóságos, Tisztelendő, Tekintetes, Nagyságos, Nemzetes, Tisztos, okos, értelmes, őszintén kedvelt Híveink!

Lelkesülve azon óhajtól, Erdély Nagyfejedelemségünk belső ügyeit minden abban lakó néptörzsek

megelégedésére, mentől előbb, egy külön országgyűlésen rendezetteknek, és annak az összbirodalomhozi államviszonyaira nézve az 1860 évi Octoberhó 20-án és 1861 évi Februárhó 26-án kelt határozatokat, ismételve kimondott szándékunk értelmében, fogantositottnak látni, elhatároztuk Minmagunkat, Erdély Nagyfejedelemségünk országgyűlését f. é. Juliushó 1-re N. Szeben várossába összehinni, és más törvényes, és alkalmazható alap-törvény hiányában, az ide mellékelt országgyűlési alapszabályt és ügyrendtartást, ezen esetre kibocsátani. Egyszersmid elrendeltük, hogy ezen országgyűlés eleibe, a következő tárgyakról terjesztesenek törvényjavaslatok:

1. A román nemzet és annak vallásai egyenjoguságának keresztülvitele.

2. A három országos nyelveknek, a közhivatali közlekedésben való használata.

3. Az országgyűlés összealkotása és annak rendje.

4. Azon módnak végleges rendezése, mely szerint Erdély Nagyfejedelemségünk követjei, a birodalmi tanácsba küldendők.

5. Az ország politikai felosztásának, egy rendezett közigazgatás és igazság kiszolgáltatás tekintetéből, szükséges változtatása.

6. A közigazgatás és

7. az igazság kiszolgáltatás rendezése.

8. A törvényszékek szervezése és különösen egy harmad bírósági törvényszék felállítása.

9. Az 1854-ik évi Juniushó 21-én kelt, a földtehermentesítés keresztülvitelét illető császári Nyiltparancsunk egyes határozatainak, szükséges kiegészítése és magyarázása.

10. A telekkönyvek behozatala.

11. Egy hitelbank felállítása.

A midőn Mi nektek, a Mi kir. főkormányshétkünknek ezennel meghagyjuk, az Általunk kibocsátott, fentebb ide mellékelt ideiglenes országgyűlési alap-

szabályt haladéktalanul és kellőleg kihirdetni, megparancsoljuk Nektek: hogy az országgyűlés összehívása, és a követek megválasztása elrendelése iránt, a szükséges intézkedéseket azonnal tegyétek meg, azok pontos teljesítése felett örködvén.

Kikhez egyébiránt Császári Királyi és Nagyfejdelmi kegyelmünk és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk.

Kelt Birodalmi fő- és székvárosunkban, Bécsben, Szent - Györgyhó 21-ik napján, Urunk ezer nyolcz száz hatvanharmadik, uralkodásunk pedig tizenötödik évében.

Ferencz József m. p.

Gróf **Nádasdy Ferencz** m. p.

Ő császári, királyi Apostoli Felségének saját parancsára:

Báró **Reichenstein Ferencz** m. p.

II.

Balázsfalvi görög egyesült érsek és metropolita Solutiu Sándor, 1863 junius 15-én 449. érseki szám alatt a román választókhöz, illetőleg a g. e. lelkészekhez intézett bizalmas körrendeletének hű fordítása. *)

Krisztusban tisztelt és szeretett testvérek!

Biztos forrásból s több oldalról értesülvén, hogy némely roszakaróink és nemzeti ügyünk ellenségei abba mesterkednek, hogy megvesztegessék s magok részére csábitsák népünket, mely 8 f. adót fizetvén leg-

*) A román eredeti hivatalosan hitelesített másolata Kolozs várossa levéltárában.

felsőbb császári parancsnál fogva fel van jogositva az országgyűlési követek választásában részt venni, és ekkép azt a választó kerületekben követjelöltekül kitűzött értelmes férfiaktól elvonni igyekeznek, mi több a hol lenge ígéretek és különbnél különb izgatások nem bírják félrevezetni a román népet, némely községi jegyzők akkora rosszaságra vetemedtek és vete-mednek, mikép faluról falura járva arra beszélik rá néptünket, hogy a követválasztásra ne menjenek el a jogositottak mindnyájan, már a kik 8 f. adót fizetnek; hanem minden községből küldjenek csak két két képviselőt, és ezt csak azon rosza czélzó szándékkal teszik, hogy a követválasztásra jogositott románainkat hon maradásra bírván, a valamely románra eső szavazatok számát csökkentsek, és hogy így magok az idegenek, azaz nézeti ügyünk ellenségei, saját embereiket választathassák meg követekül, és hogy ők diadalmaskodjanak; minél fogva f. évi május $23/_{11}$ napján 393 sz. alatt a választás ügyében zsinormérséktől érseki megyénk egész népéhez és minden lelkészéhez kibocsátott körrendeletünk kapcsolatában, szoros nézeti kötelességünknek tartjuk, ezen érsekségünk minden lelkészéhez elküldött rendelvénny által a legszigorubb felelőség terhe alatt kötelességekké tenni, hogy ennek vétele után azonnal öszszegyűjtván a népet, ezen körrendeletünket olvassa fel minden testvérünk és világosítsa fel a lelki pásztorsága alá bizott népet, tanítsa meg hiveit és kösse szívökre, hogy minden román vagy is minden hive a ki 8 f. oszt. ért. adót fizet, a mi alatt érteni kell: a főadót, a földadót és a jüvedelmi adót, fel levén jogositva a követválasztásra, semmi esetre és bárki által se hagyja magát senki rábeszéltetni, vagy bármi adománynyal lecsalatni az otthon és a választástól való távol maradásra, mert minden jogositott csak személyesen gyakorolhatja a választói jogot, és annak mások által hasznát nem veheti, ha nem menne el, megbocsáthatlan bünt követne el önmaga és az egész

román nemzet ellen, ennek okáért minden lelkész gondoskodjék, hogy a választásra feljogosított románok közül senki se maradjon hon, és élökre állván, vezesse őket és mindazon hiveit a kik valamely községből az országgyűlési képviselők választására hivatta vannak, késedelem nélkül azzal az igazolási jeggyel, melyet minden jogosított kapni fog a bizottmánytól, menjenek velök, azaz illető lelkészökkel élöken a választásra kittűzött helyre, és ott előmutatván az igazoló jegyet, (a mely nélkül senki sem fog szavazásra bocsáttatni) mondják meg élő szóval adván szavazatukat mindnyájan csak egyre és pedig arra az intelligens román férfura, a kit a választó kerületbeli összesintelligentia követül kijelölt, s a választó kerületbeli intelligentia határozatától akár egy, akár más irányban magokat eltérítettni semmi esetre se engedjék, és emlékeztessék a lelkészek hiveiket arra, és mondják meg nekik, hogy a legfőbb ok a mely miatt a román nemzet ezelőtt 400 évig a jobbagyság nehéz járma alatt nyögött, irgalom nélkül el lön nyomatva, és minden politikai és polgári jogoktól megfosztva, az volt, mert nem volt jogosítva képviselve lehetni az országgyűlésen és így az országgyűlésen, a hol a törvényeket csinálják, nem volt fiai közül senki, a ki oltalmazhatta, vagy akár csak egy jó szót is tehetett volna a románokért is, ezért kellett nekik járomba dőlniök; de már most Ő cs. kir. apostali Felsége legmagasabb kegyelménél fogva, az 1860 october 20-án kelt legf. Diploma értelmében a románok és a többi együttlakó nemzetiségekéhez hasonló politikai és polgári jogokkal levén felruházva, és fel levén jogosítva 8 oszt. ért. fr. adó után saját nemzete fiai közül választhatni követeket, és saját nemzete kebeléből választott követek által képviselve lehetni az országgyűlésen, és miután ez által azon ohajtott helyzetbe tétettünk, hogy ha egyetértök leszünk, s ezt a reánk nézve annyira szerencsés szabadító pillanatot felhasznál-

náljuk és nem fogjuk restelleni élni a választási joggal, akkor nemzetünk boldogságát a más nemzetekkel egyenlő politikai és polgári jogokbani jogosultságunkat, a mi a román nemzetet szintén megilleti, mint a mely legmagasabb császári tron és a haza körül kitlönös érdemeket szerzett, egész bizonyossággal vissza szerezhettük és vissza állíthatjuk, ellenkező esetben, hogyha most nem fogunk igyekezni, és románjaink elrestelik vagy rá engedik magokat vétetni, hogy másoknak adják szavazatukat, vagy hogy othon maradjanak, vagy ha nem lesznek egy véleményben, nem fognak egyetérteni, akkor a román nemzet viszonti bukását, a mely századokra is kiterjedhet és az előbbinél is rosszabb lehet, egyedül csak magunknak fogjuk tulajdoníthatni.
Balázsválván június 15-én 1863.

aláírva:

Metropolitu Alesandru.

III.

A tartománygyűlést megnyitó kir. leirat.

(Trónbeszéd.)

3117 szám.

Mi Első Ferencz József, Istennek kegyelméből Auszriai Császár, Magyar és Csehország Apostoli Királya, ugy Lombardia, Velence, Galiczia, Lodomér és Illyria Királya, Ausztria Főhercege, Erdély Nagy-Fejedelme és Székelyek Grófja s. a. t.

Kedvelt Erdély Nagyfejedelemségünk f. é. Szent-Jakab hó 1-ére Nagy-Szeben városába meghitt képviselőinek adjuk ezennel tudtára:

Első Ferdinand Császár és Király, Magyar és Csehország e néven ötödik Királya, Ő cs. kir. Felső-

gének a Mi fölséges Nagybatya Urunk trónjáróli lelépte, és Ferencz Károly főherczeg, főséges Ur Atyánk Ő cs. kir. Főségének trónutódi öröklött jogáróli lemondása következtében, a Pragmatica Santio alapján Birodalmunkban Uralkodásra hivatva, Mi trónra léptünk 1848 évi karácson hó 2-án Birodalmunk összes Népeinek kihirdettük.

Uralkodásunk kezdetén beállott politikai zavarok és azok következményei által kényszerítve valánk, az Álladalmat megmentendők, a kormányzás teljhatalmát néhány éven át, császári kezeinkben összpontosítani.

Ezen idő folyama alatt Birodalmunkban, alattvalóinknak törvény előtti egyenlősége, minden hitfeleketnek törvényes elismerése, rend és születéstől független hivatal- képessége, közös és egyenlő véd- és adózási kötelessége, a robot és az ingatlan birtokon fekvő egyéb terhek megszüntetése, és a közbenső vám- vonal eltörlése által, a közös szervezett intézmények elemei meggyarapodtak és megerősödtek és a legkülönbözőbb köz és magánérdekek ezernyi új szálai, Birodalmunk minden Országainak és népeinek természet- szerű valóságos és feloldhatatlan kapcsolatát megszi- lárditották.

Mihelyt azonban atyai szívünkre kellemesen ható oly helyzetbe jöttünk, hogy uralkodói hatalmunk korlátlan gyakorlata helyébe, egy, alattvalóinknak a törvényhozásbani részvétét megállapító alkotmányt léptethetünk, uralkodói kötelességünknek kelle elismerni azt, miszerént Császári házunk, ugy Királyságaink és Országaink érdekében, Birodalmunk hatalmi állását és egységét is biztosítsuk, és Királyságaink és Országaink mindenikének nyíltan és kétségen kívüli- leg meghatározott jogi állapotok és az együttes köz- reműködés kezességét nyujtsuk.

E végre bocsátottunk Mi ki 1860 évi Mindszent hó 20-án egy császári Diplomát, és ebben állandó és visszavonhatatlan állam-alaptörvényül tünnepélyesen ki-

hirdettük, hogy a törvényhozási jog Birodalmunk minden részében ezentul, az alkotmányszerüleg egybehitt képviselő-testületek közre működésével gyakoroltassék.

Ezen jognak a törvényhozás minden oly tárgyra terjedő gyakorlata végett, melyek minden Királyságainkat és Országainkat közösen illető jogokra, köteleességekre és érdekekre vonatkoznak, (és melyek az említett császári Diplománk II-ik cikkében bővebben meghatározottak,) Birodalmi tanácsunk állítottatott fel, minek folytán Mi, tekintetbe vévén miként a végre, hogy ezen jog foganásíthatassék, gyakorlatba vételének bizonyos rendjét és alakját szükséges megállapítani, Birodalmi Tanácsunk alkotása, és annak az 1860 évi Mindszenthó 20-án kelt császári Diplomával a törvényhozásban föntartott közreműködési joga iránt, 1861 évi böjtelőhava 26-án kelt császári Nyiltparancsunkkal a birodalmi képviseletet tárgyzó alaptörvényt helybehagytuk, és azt Királyságaink és Országaink egyetemére nézve állami alaptörvény erejével felruháztuk.

Ezen az 1860 évi Mindszenthó 20-án kelt császári Diplomának II-ik cikkében kijelelt közös törvényhozási tárgyakon kívül, melyek felett kedvelt Erdély Nagyfejedelemségünk képviselői is, öszbirodalmunk többi képviselőivel közösen tanácskozandnak, a törvényhozás minden más tárgyai alkotmányszerüleg az egyes Királyságok és Országok törvényhozó gyűléseiben és ezekkel, Erdély Nagyfejedelemségünket illetőleg pedig, korábbi alkotmánya értelmében, lesznek elintézendők.

De több más pontokat nem érintve, Erdély Nagyfejedelemségünk korábbi alkotmányának éppen azon része, mely az országgyűlés összealkotását illeti, a nemesség kiváltságos állása, a robot és jobbágyi tartozások eltörlése, egyenlő polgári jogok és köteleességek az Ország lakossága minden osztályaira való kiterjesztése által, oly lényegesen megváltozott, hogy egy, az

1790-1 évi XI-ik törvényczikk alapján egybehítt országgyűlés, mely által a népnek legnagyobb része politikai jogok gyakorlatától kirekesztetett volna, az ország valódi érdekei ellenére, nem tekintetett és nem tekintethetett volna, az ország összes lakossága, születés, rend, nemzetiség és vallás különbség nélküli oly igazi képviselőtének, mely azon mellőzhetetlen erkölcsi tekintélyvel bírt volna, hogy Erdélyország beltígyeit, minden abban lakó néptörzsökök megelégedésére rendezze, és az összbirodalomhozi államjogi viszonyát illetőleg ismételve kinyilatkoztatott atyai szándékunknak keresztülvitelét eszközölje.

Mintán Erdélynek Magyarországgali 1848 évben meghatározott egyesítése, teljes törvényerővel soha sem jött létre, és tetteleg azonnal szétvált, már az 1860 évi Mindszenthó 20-án kiadott kibocsátványainkban arra találtuk Magunkat indítatva, hogy azt érintetlen hagyjuk, és csak Erdélyország képviselőtének visszaállítását rende'jük el.

Más törvényes és alkalmazható alap hiányában mellőzhetetlen uralkodói kötelesség volt, a f. é. Szent-Jakab hó 1 ére Nagy-Szeben királyi városukban egybehítt országgyűlési alapszabályt kibocsátani, és az országgyűlési követek választását, ezen országgyűlési alapszabály határozatai szerint eszközölni.

Bizodalmat helyezve, azon őszintén kinyilatkozott szándékunkban, miszerint a Birodalom államjogi alakítása, az Országok gondosan megóvott önállósága, egyszersmind azon egység alapján fog véghezvitetni, melynek érvényesítését a Birodalom sztkészes hatalmi állása igényel, és hogy ezen mű, egy nyílt és szabadszellemtű politika elvei szerént Birodalmunk minden részeiben egyarányu kifejlődésre fog vezetetni, és pedig jog és méltány szerént, tekintetbe véve az egyes Királyságok és Országok multját és hasonló szeretettel és gondoskodással átkarolván azon sok nemes Nem-

zeteket, melyek évszázadokon át testvérileg élnek egyesítve Házunk kormányja alatt, — és

áthatva azon szükség érzetétől, hogy a számos függőben lévő fontos, és minden egyes érdekeinek súlyos megsértése nélkül további halasztást nem szenvedő országos belügyek, a lakosság minden osztályait nemzetiség és vallás különbség nélkül kiegyenlítő módon megoldassanak, és ismételve kimondott szándékunk, Erdélyországnak a birodalomhozi államjogi viszonyaira nézve alkotmányyszerűleg keresztülvitessék, az Általunk az országgyűlési követek választásábani részvétre meghitt lakosság osztályai ezen meghívásnak megfeleltek, és polgártársaitoknak teljes és megtisztelő bizalma által kiemelve, Ti Kedvelt Hiveink, mint kedvelt Erdély Nagyfejedelemségünk összes lakosságának valódi képviselői megjelentetek azon férfiakkal együtt, kiket Mi bizodalunknál fogva ide meghittunk.

Szivünkben kedvelt Erdély Nagyfejedelemségünk egybegyűlt törvényhozó testületét, Kedvelt Hiveinket, Mi atyai császári királyi és nagyfejedelmi kegyelemmel idvezeljük.

Nagyok és nehezek azon feladatok, melyek megoldást igényelnek.

Hanem kölcsönös méltányosság, kibékítő hangulat, minden feleknek tüdvös egyetértése mellett bizodalom, igazság és erélyesség által sikerülend Nektünk a Mindenható segélyével egy szép és örvendeztető jövőt előidézni.

Felhatalmazott királyi országgyűlési Biztosunk átadandja Nekték Kedvelt Hiveink, felséges Nagybatya Urunk Első Ferdinand császár és király, e néven Magyar és Csehország ötödik királya Ő Felségének trónleléptéről, nem különben főnséges Ur Atyánk Ferencz Károly cs. kir. Főnség trónutódi öröklött jogáról lemondásáról szóló okmányt hiteles másolatban, szabadságtokban állván, a Mi cs. kir. titkos háziudvari- és államlevéltárunkban letett eredeti okmányt, a

legfelsőbb udvari lakhelyünken megjelenő küldöttség által megtekintetni.

Elötökbe terjesztendi azután felhatalmazott királyi Biztosunk, mind három országos nyelven ünnepélyesen kiadványozott 1860 évi Mindszenthó 20-án kelt császári Diplománkat és hasonló módon Diploma alakjában elkészített, a Birodalmi képviseletről szözlő 1861 évi Bőjtelő hó 26-án kelt alaptörvényt, és Mi felszólitunk Titeket Kedvelt Hiveink, hogy azokat az országos törvények közzé hiteles szövegben, és mind a három országos nyelven beiktassátok.

Miután kormányra léptünk óta kedvelt Erdély Nagyfejedelemségünk képviselőit most hittuk meg legelőször országgyűlésre, a bevett szokásnak megfelelően, hogy dicsőemlékü Elődeink példáját követve, Mindnyájokat és az Egyeseket, általában és különösen jogaik, törvényeik, kiváltságaik, mentességeik és szabaddalmaikban, melyek t. i. kedvelt Erdély Nagyfejedelemségünknek Ő Felsége Istenben boldogult I. Leopold Császár által, legyen az Diplomában, vagy ezen Diplomát követett határozatok és helybenhagyásokban nyújtattak, és adományoztattak, és dicső emlékü Utódai a Mi Elődeink által megerősítették, ugyan azon módon, mint ez utóljára felséges Nagy Bátya Urunk I. Ferdinand császár Ő Felsége mint Magyar és Csehország e néven ötödik királya által egy ünnepélyes Diplomával, melyben a Leopoldi Diploma szószerént beiktattatott, történt, nem csak kegyesen megerősítsük, hanem egyszersmind biztosítsuk, hogy azokat változatlanul fentartjuk és a kegyesen megígértéket a valóságban is teljesítsük.

De miután minden anyagi törvény az Álladalmak és Népeknek a kor folyamával változó politikai és nemzeti érdekeik kívánalmai szerint, természetszerűleg némü fokozatos előhaladó változásoknak van alávetve, ugy Erdély Nagyfejedelemségünkben is minden lakóssági osztályoknak nemzetiség és valláskü-

lönbség nélkül Általunk ismételve megerősített és érvényre hozott polgári és politikai egyenjogúsága, ugy szintén az általános véd- és adózási kötelezettség oly nagybecsű tények, melyek feljogosított való érdekeket alkottak, és melyek az éppen érintett Leopoldi Diploma és azt követett határozatok és helybenhagyások több részleteit jelenleg már kivihetetleneknek tüntették ki.

Ehez járul még az is, hogy miután Europa minden Országában az Államhatalom a legfelsőbb feladatokra nézve összpontosított, miért is a közös tárgyalás a Birodalom hatalmi állása fentartására mellőzhetetlen szükség kívánalma lett, Mi az egyes Országok jogigényeihez ezen politikai szükség kívánalmávali öszhangzatba hozatala végett, a közös ügyek iránti törvényhozásbani részvét jogát Országunk és Népeink egyetemére ruháztuk át.

Nem tarthatjuk meg tehát a Leopoldi Diploma iránti bévett szokást, miután oly sok pontjainak fogantositása tetteg lehetlenné vált, és az igazsággal ugy lelkiesméretünkkel össze nem férne, azt, mi tetteg lehetlenné vált, megerősíteni.

Azonban vezetette azon vonzalomtól, melylyel Irántatok kedvelt Hiveink, és az egész kedvelt Erdély Nagyfejedelemségünk iránt viseltetünk, az Ország ohajtott megnyugtására nyiltan elismerjük és ezennel ünnepelesen kinyilatkoztatjuk, miként azon esetben, hogy ha kedvelt Erdély Nagyfejedelemségünk belállamjogi szerkezete, és annak összes birodalmunkhozi viszonya az erdélyi követeknek a birodalmi tanácsba küldetése módja iránt véglegesen, az alkotmány értelmében Kedvelt Hiveinkkel egyetértve létre jövend, atyai szívünk meglegedésére szolgáland, e tekintetben netaláni kérelmetek és kívánságatok folytán egy ünnepeles Diplomát kiadni, mely Utódaink által is, minden időben a hódolati eskü letétele előtt megerősítendő leend.

Hogy pedig ezen közösen kitűzött magas czélt hamarabb elérheszük, és a függőben lévő sok fontos kérdések alkotmányszerű tárgyalását könnyebbitük és előmozditsuk, Nektek Kedvelt Hiveink felhatalmazott kir. országgyűlési Biztosunk által, erre vonatkozó törvényjavaslatok sorozatát fogunk előterjesztetni, és pedig:

1. A román nemzet és annak vallásai egyenjoguságának keresztülviteléről.

2. A három országos nyelveknek, a közhivatali közlekedésben való használatáról.

3. Az országgyűlés összealkotásáról és annak rendjéről.

4. Azon módnak végleges rendezéséről melyszerént Erdély Nagyfejedelemségünk követjei a birodalmi tanácsba küldendők.

5. Az ország politikai felosztásának egy rendezett közigazgatása és igazságkiszolgáltatás tekintetéből szükséges változásáról.

6. A közigazgatás és

7. az igazság kiszolgáltatás rendezéséről.

8. A törvényszékek szervezése és különösen egy harmad bírósági törvényszék felállításáról.

9. Az 1854-ik évi Szent Iván hó 21-én kelt, a földtehermentesítés keresztülvitelét illető császári Nyiltparancs egyes határozatainak szükséges kiegészítéséről és magyarázásáról.

10. A telekkönyvek behozataláról.

11. Egy hitelbank felállításáról.

Felszolitunk tehát ezennel Titeket Kedvelt Hiveink, hogy e tárgyak iránt az országgyűlés számára kibocsátott ügyrendtartás értelmében tanácskozatok, és az Általatok kedvelt Hiveink, határozatra emelt törvényjavaslatokat legfelsőbb megerősítéstünk alá terjeszszétek.

Ezen kívül fenntartjuk Magunknak, hogy az országgyűlési tárgyalások folyama alatt Nektek kedvelt

Hiveink, még más fontos ügyekre vonatkozólag is megfelelő törvényjavaslatokat előterjeszthesünk.

A gondviselés végzete által arra vagyunk hivatva, hogy kedvelt Erdély Nagyfejedelemségünk sorsát a fordulati pontok legnehezebbikén vezessük át.

Ily feladatokat nem lehet a való helyzetnek, a szerencsés megoldás szükségességének és nagy előnyeinek helyes megértése, erőmegfeszítés, és férfias kitartás nélkül megoldani, de a megoldásnak meg kell lenni.

Mi az ügy igazságára, Kedvelt Hiveink érett belátására, hazafiui buzgalmára és azon önmérsékletre építünk, mely a türelem elveinek megfelel.

Ti Kedvelt Hiveink a Mi bizodalunkat tetteleg igazolandjátok.

Egyestült erőnk közreműködését Isten segélye támogassa.

Kikhez egyébiránk Császári Királyi és Nagyfejedelmi kegyelmünk és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk.

Kelt birodalmi fő- és szék-városunkban, Bécsben, Szent-Iván hó 15-ik napján, Urunk ezer nyolczszáz hatvanharmadik, uralkodásunk pedig tizenötödik évében.

FERENCZ JÓZSEF, s. k.

Gróf Nádasdy Ferencz s. k.

Ő cs. k. ap. Fellegének saját parancsára.

Moldován Demeter s. k.

IV.

**A magyar képviselők s regálisták felirata,
melylyel a gyűlésbe be nem lépésüket indokolták.**

Császári Apostoli királyi Felség!

Legkegyelmesebb Urunk!

Mint Felséged legkegyelmesebb meghívására megjelent királyi hivatalosok, és választóink bizalma által küldött képviselők, mindnyájan a folyó évi július 1-re Szebenbe hirdetett országgyűlés tagjai, kötelességünknek ismerjük keblünk legbensőbb meggyőződését azon felséges uralkodó színe előtt feltárni, ki iránti hódoló legmélyebb tiszteletünk volt az elhatározó ok, hogy mint azon gyűlés tagjai, melyet a képvisellel felruházott törvényhatóságok nagyobb részint törvényen kívül állónak tekintettek, és mi is olyannak ismertünk — megjelenjünk.

A leghódolóbb alattvalói alkotmányunkhozi hűség és ragaszkodás birtak arra, hogy sérelmeinkot, ezen gyűlés minősége által le levén szorítva a törvényes térről, ily alakban terjeszszük fel.

Nincs bennünk elszakadási vágy, nem a birodalom nagyhatalmi állása elleni törekvés, nem oly jogok követelése indit, melyek által részünkre kizsákmányolva a törvény erejét, nemzettársainkra nyomást gyakorolni lenne célunk; — mi, kik kétoldalú szerződésünkön alapuló törvények által vagyunk Felséged alattvalói, azon kötéseknek kérjük életbeléptetését, melyeket éppen említett természetüknél fogva, csak kölcsönös beleegyezés változtathat meg, és melyek már a múlt emlékei által is a jövőnek új biztosítékait is nyújtják. Mi, kik ismerjük Felségednek veleszületett atyái kegyelmét, s kiknek ereinkben a hűsége által magát Felséged ősei iránt is nem egyszer kintüntetett magyar és székely fajnak vére kereng, a törvényes en-

gedelmesség teljes tudatában és fiúi bizalommal fordulunk Felséged királyi székéhez.

Helyzetünk más, mint a szárazföldi Európa többi országaié. A szent István alkotmányának majdnem ezredéves életének képződése, a magyar alkotmány a gyakorlati politikai élet szükségeinek engedve fejlődött; őseink számtalanszor megmutatták, hogy készek érte áldozni életet és vért; mert érezték, hogy törvényeink biztosították számunkra a szabadságot, az önálló függetlenséget, az öngazgatás erőfejítő gyakorlatát, s általában a fejlődést a nemzet geniusa szerint.

Azon ragaszkodás, melylyel őseink a régi intézmények, hazánk alkotmánya iránt viseltetének, egy nevezetes bizonyosága, hogy mihelyt a török befolyás nyomasztó sulya alól menekülhettek, visszatértek Szent István koronájához, melynek egyébiránt Erdély törvényes kiegészítő része lenni soha meg sem is szűnt; és Felséged őseivel, I. Lipóttal 1691-ben kötött kétoldalu szerződés, valamint az 1791-ki 6. t.-cikk értelme szerint, éppen a törvényesen uralkodó magyar királyok uralma alá adták magukat, és egyszersmind azon diplomában az ősi alkotmányt is újra megszilárdították; ugyanis ama kétoldalu szerződés biztosította hazánk alkotmányos függetlenségét ugy a törvényhozás, mint a kormányzat és közigazgatás minden ágában.

E kölcsönös szerződést elődeink oly fontosnak tartották, hogy okulva azon veszélyeken, melyeken az átment, egy század mulva (1791) azon eddigi gyakorlatot, mely szerint az ujonnan trónra lépő fejedelmek az országot jogai magtartása iránt biztosító leveleik által nyugtatták meg, elégségesnek nem tartván, törvénybe ígtatták, hogy az új fejedelmek országulásuknak mindjárt kezdetén Lipót szerződését megerősítve adják ki, mit az országgyűlés által a hódolateskü letétele, és a teljhatalmu királyi biztosnak az uralkodó lelkére tett, a törvények szentségét s a Fejedelem kö-

telessége teljesítését biztosító esküje követett. — Mind-ezekről az 1791-ki I. II. III. és IV. törvényczikkelyek bőséges tanubizonyságot nyújtanak. És e törvények rendeletének Erdély minden fejedelme dicső emléktű II. Lipóton kezdve, az újabb időkig eleget is tett.

A felséges Habsburgház örökösödési rende csupán a fiúagra levén biztosítva, midőn boldog emléktű VI. Károlyban a fiúág kihalandó volt, az örökösödésnek leányágra kiterjesztése — mint ősi alkotmány nyal bíró államhoz illett — új szerződés, a *pragmatica sanctio* által történt, és ez 1744-ben törvénybe is igtattott. — Ez újabb vizont kétoldalú szerződés emelé dicső emléktű Mária Terézia fejére a magyar szent koronát, és ez által ő Felségét az erdélyi fejedelmi székre.

Az I. Lipóttal kötött szerződés, valamint az abban gyökerező *pragmatica sanctio*, nem csak érvényben levő alaptörvények, nem csak a fejedelmek és alattvalók között kötött, mindanyiszor eskűvel megerősített szerződések, sőt mennyiben egy uralkodó háznak Európa többi hatalmasságai által elismert birtoki és örökösödési viszonyát illetik, az európai közjog sérthetetlen okmányai közé tartoznak, mint mindazon kötések, melyek legitim trónokat biztosítanak.

Meg lön kísértve ugyan — daczára mindezeknek — megrendítése alkotmányunknak, megsemmisítése az ország függetlenségének II. József által; de a nemzet kitartása ősi alkotmányunkhozi hűségében, és a fejedelemnek nemeskeblű elhatározása által, sajátalkotta rendszere megsemmisült; őseink ujra egész lelkesedéssel fogták fel alkotmányunknak, a jogfolytonosságnak kuszált, szakgatott szálait, és édes reménnyel üdvözölték az új uralkodót II. Lipótot a szabad alkotmányos élet terén. Rövid két év alatt helyre lön állítva ősi alkotmányunk, meg lőnek szilárdítva jogi viszonyaink a nélkül, hogy a birodalom ez által gyengült, feloszlás veszedelmével fenyegetve lett, és a trón

fénye halványult volna. — Már fennebb említök, hogy akkor az I. Lipót szerződése újból megerősítve ismét kiadatott, annak minden következő fejedelem által a trónra lépéskori megerősítése elrendelitetett, és más nevezetes törvényczikkek lőnek alkotva. Így az 1791-ki 6-dik törvényczikk világosan kimondja, miszerint Lipót magyar király 1688. május 9 kén tett nyilatkozata, 1688. június 17-kén és 1691. december 4-kén kiadott szerződés, — továbbá az 1688-diki pozsonyi országgyűlés 2-dik czikke, — végtül az 1744-diki erdélyi III. törvényczikk és az 1723-diki magyarországi törvény alapján: „ugy ő Felsége, mint a felséges osztrák házból következő öröksei Erdély Magyarország törvényes királyaiként birandják, és azt, mint a mely tulajdon alkotmánynyal bir, semmi más országnak alávetve nincs, tulajdon törvényei, törvényesen megerősített helyhatósági intézményei, nem pedig a más örökös tartományok módjára kormányozandják.“ — „Erdélynek oszthatlan és elszakíthatlan összeköttetései a többi tartományokkal és országokkal csupán az együttes birtoklásra és kölcsönös oltalomra nézve maradván fenn a pragmatica sanctio értelmében, az 1744-diki 3 dik törvényczikk szerint.“

Felséges Úr! Legkegyelmesebb Urunk!

A Fennebbiek szerint:

Megfontolván, hogy a f. év és hó 1-jére N.-Szeben szab. kir. városában összehívott országgyűlés a hibás alapszabályok és azoknak még hibásabb alkalmazása miatt, oly országgyűlést eredményezett, melyet semmi esetben sem lehetne a közvélemény önálló kifolyásának tekinteni;

Megfontolván, hogy ezen országgyűlés törvényeinkkel és különösen az 1848-ki I. II. törv. czikkekel leghatározottabb ellentétben áll: hogy ez érvényes törvényt megillető minden tulajdonokkal biró Magyarország és Erdély egyesülését elrendelő törvények szerint Erdélynek több különvált országgyűlése nem lehet,

mi már 1848-ban tünnepélyesen ki is lön mondva, Felségedet megelőző V. Ferdinánd akkori királyunk magas személye képviselője által, és meggyőződván, hogy emez országgyűlés elismerésével önmagunk adnók alkotmányos életünkre az utolsó csapást;

Megfontolván továbbá, hogy reánk mint ezred-éves örökség szállott az ősi alkotmány, melyet mint hit-bizományt nem szabad elidegenitentünk, és kötelesek vagyunk azt bárhonnán jövő támadások ellen oltalmazni, és Felséged uralkodó háza, valamint hazánk számára egyaránt biztosítva hagyni hátra;

S végre megfontolván, hogy ezen mostani országgyűlés jogérvényű törvényezikkeit Felséged legmagasabb színe elé terjeszteni nem illetékes, anynival is kevésbé, mivel az ellen Erdély területe felénél jóval többet képező törvényhatóságok, már előre, mint törvénytelen ellen tiltakoztak.

Bátrak vagyunk tehát, Császári és Apostoli királyi Felség a helyett, hogy azon székeket elfoglaljuk, melyek a mostani szebeni országgyűlés tanács termében számunkra vannak fentartva, egyenesen Felséged legmagasabb és kegyesebb atyai színe elébe fíni tisztelettel és egyszersmind a férfias meggondolás nyugalmával fordulni, s fentebbiekben már előadván azon nyomasztó helyzetet, melylyel küzdünk, a felforgatás veszélyeit, melyek egyfelől alkotmányos létünket, másfelől a legmagasabb dynastia érdekeit kockáztatják, legalázatosabban esedezni, hogy tekintse kegyelmesen Császári és Apostoli királyi Felséged ezen visszavonulva maradásunkat egy oly országgyűléstől, melynek midőn ha megnyitó trónbeszédét megértjük, megerősödünk azon meggyőződésben, hogy annak tagjaivá nem lehetünk, mivel egy újabban adandó diplomát tévén kilátásba, egyoldalulag érvényen kívül helyezi azon Lipóti kötlevelet, mely nem csak alkotmányunkat, hanem Felséged uralkodó jogait is biztosító egyik legfontosabb államszerződésünk.

Méltóztassék azonban Felséged minket a törvénynek alapjára szolítani, magunk fogjuk ajánlani alkotmányos uton államszerkezetünkben a korszellem által igényelt változtatásokat; meg fogjuk mutatni, hogy a birodalom egységének a *pragmatica sactio* értelmében, nem ellenségei, hanem köteles hivei vagyunk; meg fogjuk mutatni, hogy mi nem nemzeti és vallási előjogok megtartásáért, nem az 1848-ki törvényekben kimondott elvek szerint velünk egyenlőknek elismert nemzettársaink feletti suprematiáért, nem a jelen társadalmi viszonyok között tarthatlan jogokért és formákért, hanem egyedül ős-alkotmányunk alapelveinek, azokat jövőre is biztosító alaptörvényeinknek részint megtartásáért, részint a viszonyok jelen követelményeinek megfelelőleg, de a törvényszabta uton átalakításáért, — és valamint nemzet-társainkra úgy magunkra nézve valószínűsítéséért és biztosításáért küzdünk, — s meg fogjuk mutatni, hogy valamint ősi alkotmányunkat megtartani törekedésünk, úgy a birodalom rajtunk kívüli részei alkotmányosságának saját viszonyaik, állapotaik és társadalmi életök követelményei szerinti kifejlésének nem csak nem akadályozói, de sőt munkás elősegítői lennünk; s meg fogjuk mutatni, hogy mi nem csak szavakban vagyunk bőkezűek, elismervén hazánkban létező minden nemzetiségeknek és azok közt a románoknak is nemzeti és vallásos egyenjoguságát: de készek vagyunk ezen eszmék valószínűsítésére mindig a legszivelebb és testvéri indulattal közreműködni.

Meglehet, Felséges Urunk, hogy emez országgyűléstől visszavonulásunk miatt ellenszegülési vágygallyal fognak vádolni, pedig ki lenne boldogabb mint mi, ha Felséged kormányának rendeleteit teljesíteni lehetne? Midőn azonban amaz országgyűlésbe belépve, a trón és állam legszilárdabb alapjait, törvényeit sérténők meg, azt tennünk a trón és haza iránti vétkezés nélkül nem lehetne. Megmutatnók egyébiránt, ha a vésznek napjai bekövetkeznének, mitől Isten óv-

ja meg Felségedet! és kedves hazánkat! — hogy a trónnak és hazának valódi hivei vagyunk, és hogy ugyanazon lelkesedéssel és önfeláldozással fognók azokat védeni, melylyel őseink oltalmazták, és melyhez hasonlót kifejtteni alkotmányos életünk oltalmazásában jelenleg kötelességünknek tartjuk mi,

kik egyébiránt alattvalói legalázatosabb hódoló tisztelettel maradtunk

Császári és Apostoli Királyi Felségednek

N.-Szeben, jul. 22-én 1863.

Legalázatosabb hű alattvalói: Haynald Lajos, erd. püspök, Bodola Sámuel, ref. püsp. Kriza János, unit. püsp. Ugron István, Id. gróf Toroczkay Miklós, gr. Teleki Sámuel, gr. Bánffy Miklós, Simon Elek, kir. hivatalosok. Id. gróf Bethlen Gábor Felső-Fehérm., ifju b. Kemény István Alsó Fehérm., gr. Mikes Benedek Brassóvid., id. gr. Bethlen János Udvarhelyszék, Ugron Lázár Udvarhelyszék, Dániel Gábor Udvarhelyszék, gr. Mikó Imre Háromszék, gr. Kálnoki Dénezs Háromszék, Thury Gergely Háromszék, Mikó Antal Alcsik, és Kászsonszék, Mikó Mihály Csikszék, Mihály Gergely Csikszék, Kebélei Nagy Samu Marosozsék, gróf Rhédey István Marosozsék, Béli Gergely Aranyosozsék, Gáll Miklós Aranyosozsék, báró Kemény Ferencz Kolozsvár, gróf Mikes János Kolozsvár, id. gróf Teleki Domokos Maros-Vásárhely, báró Bánffy Albert Maros-Vásárhely, Veszeli Károly K.-Fejérvár, báró Kemény Gábor Károly-Fejérvár, Simay Gergely Szamos-Ujvár, Gajzágó Salamon Szamos-Ujvár, gróf Bethlen Farkas Erzsébetváros, Csiki István Erzsébetváros, Szilvássy Miklós Abrudbánya, Timár Károly Vizakna, gróf Kálnoki Pál Kézdi-Vásárhely, báró Szentkereszti Zsigmond S.-Szt. György, Boér János Sz.-Udvarhely, Fejér János Bereczk, Gecző János Csikszereda, b. Bánffy Dániel Székváros, gr. Bánffy Béla Kolozs, Berde Mózsá Illyefalva, Gál János a két Oláhfalva, Véér Farkas Déézs, Sándor Elek Nagy-Enyed, Ebergényi Mózes Verespa-

tak, Ferenczi György Gy.-Szent.-Miklós, Bodola János Déva, Zeyk Károly B.-Hunyad, Tisza László Thorda város követei.

V.

A magyar és székely képviselők és királyi-hivatalosoknak a tartománygyűlés elnökéhez beadott, be nem lépésüket indokoló együttes nyilatkozata.

Méltóságos k. főkormányzói tanácsnok és ideigl. országgyűlési elnök ur!

Mélyen át vagyunk hatva azon kérdések nagyszerű fontosságától, melyeknek megoldása az egybehívott országgyűlés tárgyaúl van kijelölve.

Ezek közt kétségenkívül különös figyelmet érdemelnek azok, melyek az ország különböző nemzetiségeinek a haza és egymás iránt való viszonyai megállítást tárgyazzák.

Mi őszintén óhajtjuk, hogy a hazánkban levő minden nemzetiség, és ezek közt a románoknak is nemzeti, vallásos és egyéni egyenjogúsága kimondásuk és biztosításuk. Hogy ez a haza egységének és fensőbbségének lelkesmeretes fentartásával és törvényes uton megtörténjék, ezt mi annál inkább akarjuk; mert legfőbb óhajtásunk, hogy a haza kebelében oly hosszason nélkülözött egyetértés helyreálljon, hogy e haza minden ajaku és felekezettü polgárai akarata és ereje által a közboldogság előmozdítására megnyeressék.

Mi a fenebb említett nagyszerű megoldásokat hazánk alkotmányos szabadsága feláldozása nélkül nemcsak lehetségeseknek gondoljuk, de sőt alkotmányos szabadságunk fenmaradását tartjuk azon egye-

düli sikeres módnak, melynek alkalmazása mellett a már említett nemzetiségi és más nagy fontosságú kérdéseknek úgy megoldása, mint biztosítása történhetik.

Alkotmányunk ezredéves alapjával együtt több-oly intézmények, jogok és törvények szállottak át az újabb időkre, melyeknek törvényes úton való változtatása, másokkal való felcserélése, vagy telyes eltörlése szükséges. Ezt senki inkább nem hiszi, és tudja mint mi; de ép oly erősen meg vagyunk győződve, hogy a változtatást igénylő intézmények, jogok és törvényekkel együtt alkotmányunk alapjait rendíteni meg, vagy épen forгатni fel, a legveszélyesebb eljárás volna. Ez alapok bármely szabad állam nélkülözhetlen biztosítékát alkotják. Ez alapok, és csak is ezek képesek arra, hogy reájok az alkotmányos szabadság, a nemzeti, vallásos és egyéni jogegyenlőség építményét feltehesstük. Mi csupán a fennebbi megoldást tartjuk jogosnak, ildomosnak és üdvösnek; ellenkező megoldás meggyőződésünk szerint se nekünk se másoknak nem áll jogába.

Hazánk alkotmánya és törvényei ellen vé'énénk, ha egy oly országgyűlésben foglalnánk helyet, mely alkotmányunk tetemes sérelmével jött létre, melyről hazánk képvisellel felruházott legfőbb testülete ily értelemben nyilatkozott; alkotmányos szabadságunk megsértését tetéznők, ha a szőnyegen álló nagyfontosságú kérdések olyszertű megoldásában, mely fennebb indokolt meggyőződésünkkel homlokegyenest ellenkezik, vennénk részt.

Telyes tisztelettel kérjük méltóságodat, méltóztassék fennebbi nyilatkozatunkat, mint az országgyűlésről való elmaradásunk indokát, maga valóságában az országgyűlésnek tudtul adni;

kik változhatlanul maradunk 1863. jul. 22-én.

köteles szolgái.

következnek a fennebbi aláírások.

VI.

**A magyar és székely képviselők és regalis-
ták be nem lépésére érkezett kir. leirat.**

3674. szám.

Mi I. **FERENCZ JÓZSEF**, Istennek kegyelméből Ausztriai Császár, Magyar és Csehország Apostoli Királya, ugy Lombardia, Velence, Galiczia, Lodomer és Illyria Királya, Ausztria Főhercege, Erdély Nagy-Fejedelme és Székelyek Grófja stb.

Méltóságos, Tisztelendő, Tekintetes,
Nagyságos, Nemzetes, Tisztos, Okos, Értel-
mes, Öszintén kedvelt Hiveink!

Nagy-Szeben kir. városunkba folyó évi Szent-György hó 21. kelt kir. leiratunkkal egybehitt, és Szent-Jakabhó 15 én megnyitott kedvelt Erdély Nagyfejedelemségünk országgyűlésére, az ezen országgyűlés részére Általunk kibocsátott ideiglenes országgyűlési alapszabály nyomán megválasztott férfiakból többen, habár választóiknak megbízásait elfogadták, és az országgyűlés helyén megjelentek, csak is Szent-Jakab hó 22. adták át az országgyűlés Elnökségének abbeli nyilatkozatukat, hogy ők az országgyűlés tanácskozásaiba részt nem vehetnek.

Ennek folytán több választó kerületben az Általunk kibocsátott ideiglenes országgyűlési alapszabály és tgyrendtartás 5. és 13. §-ai értelmében, uj választások eszközlésének esete állván be, az tgyrendtartás 13. §. értelmében már megalakult országgyűlés Elnöksége, ezen uj választások fogantositása végett már hozzátok kedvelt Hiveink folyamodott.

Azon választó kerületekben is, melyekben ezen férfiak országgyűlési követeknek választattak, a választásbani részvétre felszólítottak, atyai meg-

hívásunknak engedelmeskedve számosan és élénken vettek részt a választásokba, miáltal tagadhatlan jelét és tanuságát adták, az időpont fontossága és azon visszautasíthatlan szükség helyes megértésének és érzésének, hogy a sok függőben lévő bel, és minden egyes jól vagy rosszlétét sulytólag érintő és feltételező tárgyak, az ország képviselőinek a törvényhozásbani részvéte által, alkotmányos uton megoldassanak és rendeztessenek, és Erdélyországnak az összbiradalomhozi államjogi viszonya, az 1860 évi Mindszent hó 20. és 1861 évi böjtelő hó 26. kelt határozványok alapján keresztülvitessék.

Sőt még, az 1861 évi Karácson hó 12. kelt ideigleneg által életbe léptetett törvényhatóságok képviselleteinek csak nem mindegyike, ugy szinte az Általunk kibocsátott országgyűlési alapszabály nyomán országgyűlési követek küldésére feljogosított egyes községek képviselletei is, melyek ezen országgyűlés törvényességét, vélt jogi szempontjukból kiindulva, kérdés alá vonandónak tartották, és ellene elvileg jogfenntartással éltek, mely jogfenntartás különben Általunk minden egyes esetekben mint érvénytelen nem létezőnek nyilvánítottak, az ország politikai- nemzetiségi és valódi érdekeit, és a korviszonyok kívánalmait érett megfontolásra vévén és méltatván, császári királyi és nagyfejedelmi felszólításunknak hódoló hűség és engedelmességgel megfelelvén, a jelenleg már megalakult Erdély Nagyfejedelemségű országgyűlésbeni részvételket, hazafiai alattvalói kötelességnek és szükség kívánalmának tartották és igen csekély kivétellel a középponti választmányokat, melyeknek az országgyűlési követek megválasztásának eszkölcse tüzett kötelességtől összeállították és így maguk részéről is, az országgyűlés léteütlesében legnagyobb készséggel közreműködtek.

Mi ezért a fentebb említett férfiak nemleges, az ország valódi érdekeit félreismerő tartása felől annál

nagyobb sajnálattal és visszatetszéssel értesültünk, mivel az ezen országgyűlésben képviselve lenni kívánt választóknak bizodalma méltányoson kiérdemelte volna azt, hogy a megválasztottak, ha politikai nézetük és személyes meggyőződésük meg nem is engedi, miszerint ezen országgyűlésben résztvegyenek, a vett megbízásukat inkább el nem fogadták volna, nehogy választói ezen országgyűlésben, az új választások eszközésének rövid idejéig is, képviselőlet nélkül maradjanak.

Sőt, ezen sajnálatunk tetőztetett még azon értesülés által is, hogy ezen férfiak között többen — mit örömet dicsérettel elesmertünk — átvett megbízásuk teljesítésére készek valának, de nagy részben csak téves hitegetések és azon állítás által vétettek ezen nemleges tartáshoz való csatlakozásra, hogy nemzeti-ségük érdekeit csak is egyértelmű eljárás által menthetik meg a veszélyeztetéstől.

Az országgyűlés elnökségének megtalálása következésében Ti kedvelt Hiveink, a több választási kerületekben szükségessé vált új választások gyors eszközésére a kellő intézkedéseket bízhetőleg már megtették, ha pedig ez, mind ekkoráig nem történt volna, meghagyjuk Nektek ezennel kedvelt Hiveink, hogy ezen intézkedéseket haladéktalanul megtegyétek.

Egyszersmind meghagyjuk Nektek kedvelt Hiveink, hogy ezen választásokbani részvételre az ideiglenes országgyűlési alapszabály nyomán feljogosított választóknak adjátok tudtul elesmerésünket a felett, hogy kedvelt Alattvalóink boldogságára irányzott atyai szándékainkba helyezett gyermeki bizodalommal engedelmeskedtek felhívásunknak akkor, midőn Erdély Nagyfejedelemségünk egybehitt országgyűlésére a követek választását fogatosították, azokat egyszersmind felszólítván arra, miszerint az új választásokban mentül számosabban részt vegyenek, minekutánna

ezen részvétellel, csak is az első választások eszköz-
lése által tanúsított azon kívánatokat és szándékokat
tettlegesitenék és nyilvánítanák ujolag, hogy ezen
országgyűlésben, általuk választott követek által akar-
nak valóban és tetteleg képviselve lenni.

A választók figyelmeztetendők emellett azon tár-
gyak magas jelentőségére, melyek ezen országgyűlés-
nél tárgyalás alá jutnak, célja lévén ezeknek, az or-
szág bonyolodott belviszonyaiba felderített világosságot,
a közigazgatásba és igazság kiszolgáltatásba rendet és
egyszerűsítést hozni, — a különböző nemzetiségeket
és hitfelekezeteket megnyugtatni, — végleges állapo-
tok utját törni és megállapítani, melyek következőleg
létszeresen fognak kifejlődni és kimivelődni, — a sok-
féle kérdéseket, melyektől az anyagi érdekek és az
általános jóllét feltételeztetik taglalni és megoldani,
— végtére az országnak a összbirodalomhozi állam-
jogi viszonyát keresztülvinni, és ezáltal az ország
anyagi kifejlődésére az összbirodalom, annyira szük-
séges és elutasíthatlan segítségét és támaszát meg-
nyerni.

Lelkükre kötendő továbbá, mennyiben érintetik
ez által nem csak az összes jólléte, hanem minden
egyed, és a lakosság azon nagy számú osztályának
jól vagy rosszléte is, mely főképpen és kiválólag saját
szorgalmára, saját kézi munkájára van szorulva, —
hogy az országgyűlésbeni képviseltetéstük tulnyomólag
csak saját jól felfogott érdekükben fekszik és válik
kivánatosossá, — hogy még azon férfiak is, kiket ők az
első választás alkalmánál bizodalomukkal megtisztítottak,
azon esetben ha irántuki előbbi bizodalomukat még
megtartanák, és azokat netalán ujolag megválaszta-
nák, az új választások eszközlésében nem csak a vá-
lasztók ismételve tanúsított abbéli kívánságát és szán-
dékát, hogy ezen országgyűlésben képviselve legye-
nek, meg kellene hogy értsék, hanem mit különbeni
becsületérzésük és hazafini érzületüknél fogva el aka-

runk hinni, Ujabb megbizásuknak annál inkább eleget teendenek, minthogy a választók feljogosításának alapja, nem a korábban fennállott az 184⁸/₉ évi és azt követett tetteges állapotok által kivihetlenné vált alaki jogban, hanem az Általunk, más törvényes és alkalmazható alap hiányában kibocsátott ideiglenes országgyűlési alapszabályban gyökerezik.

Azon férfiak loyaltásától elvárjuk továbbá azt is, miszerint ők, ha daczára annak, hogy választóik az új választások eszközlése által komoly akaratjukat ezen országgyűlésben saját követeik által képviselve lenni ismételve nyilvánítták, az új netalán reájok eső követválasztások folytán is, politikai nézetükkel összeegyezhetőnek nem találják az országgyűlési tárgyalásokban résztvenni, ebbeli megbizásuk el nem fogadását mindjárt kinyilatkoztatják, nehogy választóik az országgyűlés előhaladó tárgyalásaiban még több ideig képviselő nélkül maradjanak, és ismételt új választások eszközlésére, melyek a választók nagy része számára mindig tetemes személyes áldozatokkal és fáradságokkal vannak összekötve, alkalmat szolgáltatassanak.

Ezeken kívül meghagyjuk nektek kedvelt Hivünk, miszerint kedvelt Székelyföldünk lakosságát, melynél a mint értesültünk zavargó, atyailag jóakaró szándékainkat gyanúsító fondorkodások által, azon félelem kísértetik gerjesztetni, hogy nemzetiségük általában és főképpen a Nagy-Szeben kir. városunkban egybegyűlt országgyűlés által veszélyeztetni szándékoltatik vagy veszélyeztetik, — a Mi császári királyi és nagyfejedelmi, a Székelyek Grófja nevében biztosságot, hogy országos atyai szivünkötől egy gondolat sincs távolabb, mint nemzetiségük elnyomása, vagy annak veszélyeztetésének megengedése, hogy Mi ellenkezőleg minden nemzetiséget egyformán akarjuk oltalmazottnak és feljogosítotttnak látni, és hogy mind-egyik nemzetiségnek a gyakorlati életben is létező egyenjoguságában fekszik, minden egyes nemzetiség

és nyelv fenntartásának és tödvös kifejlődésének legnagyobb biztosítéka.

Ezen új választások eredményéről Mi legalázatosabb jelentéstlket elvárjuk, és Nektek kedvelt Hivünk egyttal meghagyjuk, hogy ezen új választások eredményeit, és az egyes választó kerületekben a választásra feljogositott egyének össszszámának összhasonlító kimutatását, nemkülönben azok számát is, kik az első választásoknál részt vettek, úgy azokét is, kik az új választásokban részt fognak venni, maga idejében köztudomásra hozzátok.

Kikhez egyébiránt Császári Királyi és Nagyfejedelmi kegyelmünk és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk.

Kelt Birodalmi fő- és székvárosunkban [Bécsben, Szent-Jakab hó 30-dik napján, Urunk ezer nyolcz száz hatvan harmadik, uralkodásunk pedig tizen ötödik évében.

Ferencz József m. p.

Gróf Nádasdy Ferencz m. p.

Ö cs. kir. Ap. Felségének saját parancsára:

Gróf Teleky Miklós

VII.

A szebeni tartománygyűlésbe be nem lépett regalistákat megdorgáló k. leiratot közlő kormánysszéki rendelvény.

29,313 1863.

Méltóztatott ő császári apost. kir. felsége folyó évi kisasszonyhava 20-án Frankfurtban kelt legfelsőbb határozatával Méltóságodnak Erdély nagyfejedelemség országgyűlésébeni részvétrei legkegyelmesebb meghívását elenyészettnek nyilvánítani, és egyuttal megparancsolni, hogy Méltóságodnak ezen kir. főkormánysszék által adassék tudtul a legfelsőbb roszszalás az iránt, hogy mellözve azon hódolatot, melylyel minden alattvaló örökös fejedelme irányában tartozik elmulasztotta töstént, midőn a legfelsőbb meghívás tudtul adatott, tisztelettelyesen feljelenteni mentségét, mely szerint Méltóságod az ő cs. és ap. kir. Felségétől kelt legkegyelmesebb meghívásnak azon okból nem felelt meg, hogy lelkiismeretével és politikai nézetével meg egyezhetőnek nem találta az ő felsége által összehívott országgyűlésben résztvenni.

Mely legfelsőbb kegyelmes kir. határozat Méltóságodnak f. évi kisasszonyhava 24-ről 3998. udv. szám alatt kelt kegyelmes királyi rendelet folytán ezennel értésére adatik.

Az erd. kir. főkormánysszék tanács üléséből N. Szeben, szentmihály hava 2-án 1863.

VIII.

A birodalmi tanácsosok megválasztását elrendelő kir. leirat.

4580 szám.

Első Ferencz József, Istennek kegyelméből Ausztriai Császár, Magyar, Cseh, Halics és Lodomer országok apostoli Királya, ugy Lombardia, Velencze és Illyria Királya, Austria Fő-Herczoge, Erdély Nagy-Fejedelme és Székelyek Grófja s. a. t.

Kedvelt Erdély Nagyfejedelemségünk f. é. Szent-Jakab hó 1-ére Nagy-Szeben városába meghítt képviselőinek adjuk ezennel tudtára:

Az 1861-ik évi Bőjtelőhava 26-áról kelt cs. kéziratunk által Erdély részéről a' birodalmi tanácsba küldendő követek választása módjának és rendjének megállapítását, alkotmányos szabályozás végett, az országos törvényhozáshoz találtuk utasítandónak, 's folyó évi Szentiván hó 15-éről kelt országgyűlés megnyitási kir. leiratunkban ezen követeknek a' birodalmi tanácsba küldetését is azon fontos ügyek sorába tartozónak nyilvánítottuk, melyekre vonatkozólag törvényjavaslatokat fogunk az országgyűlés elébe terjesztetni.

Mintthogy pedig ez ügynek az országos törvényhozás utjái végleges szabályozása előre láthatólag húzamosabb időt fog igénybe venni, 's behatóbb tárgyalásokat szükségelend, 's mintán Ti kedvelt hiveink már folyó év Kisasszony hava 21-ről Hozzánk intézett legalázatosabb feliratotokban készeknek nyilatkoztatok a birodalmi tanácsnak azon törvényhozási ügyek fölötti tárgyalásaiban résztvenni, melyek az 1860. Mind-szentho 20-áról kelt Diplománk I. és II-ik czikkei, 's

a' birodalmi képviseletet tárgyazó 1861. Bőjtelőhava 26-áról kelt alaptörvény kapcsolatos határozmányainál fogva minden királyságaink és országaink közös jogait, kötelezettségeit és érdekeit illetik, — ezen okmányoknak az ország törvényeibe — mind három országos nyelv hiteles szövegében — leendő igtatásához hozzá fogtatok, 's azt remélhetőleg ezen királyi tizenettünk megérkezétség telyesítették is, — ennél fogva felszólítunk ezennel Titeket kedvelt hiveink, hogy addig is mig egyesülten Veletek alkotmányos uton véglegesen meg lesz állapítva azon mód és rend, melyszerént a birodalmi tanácsba küldendő követek megválasztatásának Erdély Nagyfejedelemségünkben történnie kellend, ne mulasszátok el küldendő követeitek által, a' jelenleg üléselő birodalmi tanácsban az 1861 Bőjtelő hava 21-ki alaptörvény értelmében Titeket megillető azon ügyek feletti tanácskozásban — befolyástokat kellőleg megóvni, melyeket 1860 Mindszentuava 20-áról kelt Diplománk I. és II-ik czikkei értelmében csak birodalmi tanácsunk hozzájárulásával akarunk tárgyalatni és elhatároztatni.

Mi tehát annál is inkább elvárjuk, hogy Ti kedvelt hiveink szeretett Erdély Nagyfejedelemségünk országgyűlésileg egybegyűlt képviselői, ezen felszólításunknak mentől előbb meg fogtok felelni, minthogy ilyes közös ügyeknek közelebről kellend tárgyalatniok és elhatároztatniok, 's szeretett Erdély Nagyfejedelemségünknek legfontosabb érdekei, névszerént az állambáztartás megállapítása, 's Erdélynek a' vasuthálózatbai bevétele, az erdélyi követeknek a' birodalmi tanácsbani jelenlétét sürgösen megkivánják.

Egyszersmind ajánljuk Néktek kedvelt hiveink, 's felszólítunk Titeket az iránt, hogy a birodalmi képviseletet tárgyazó alaptörvény 6-ik §-sa szerént Erdélyből küldendő 26 országgyűlési tagot ez uttal ak-

ként válasszátok meg, hogy azon nyolcz osztályból, melyekre az ideiglenes ügyrendtartás 27-ik §-sa szerént — könnyebb ügykezelés végett — az országgyűlés feloszlik, az 1-ső és 2-ik osztály négyet-négyet, a' 3-ik, 4-ik, 5-ik, 6-ik, 7-ik és 8-ik osztályoknak pedig mind egyike három — három tagot válasszon, általános szótöbbséggel az országgyűlés összes tagjainak sorából.

Ha mindazonáltal ezen osztályok valamelyikében vagy több osztályokban, a' tagoknak — az ügyrendtartás 33-ik §-sa szerént — határozatképességre szükségelt száma nem volna jelen, avagy bár minő más okból egyik vagy másik osztály ezen választást nem eszközölhetné, vagy nem akarná eszközölni, akkor — a' különben ezen osztályok által választatni kellett — tagok számának a' birodalmi követek házába, maga az országgyűlés által kellend az ezen választásban résztvevő országgyűlési tagok általános szótöbbségével — az összes országgyűlési tagok sorából megválasztania.

Egyébiránt bizalommal elvárjuk, miszerént a' Hozzátok kedvelt hiveink eddigelő leérkezett, és ezután lejutandó törvényjavaslatok folytán, az ideiglenes ügyrendtartás 28-ik §-sa értelmében összeállított, és ennekutánna is összeállítandó bizottmányok, azon időközben is mialatt a' közületek a' birodalmi tanács követekházába küldendő tagok a' birodalmi tanács tárgyalásaiban részt veendnek, folytassák munkálataikat, hogy szeretett Erdély Nagyfejedelemségünknek a' birodalmi tanács ülészakának befejezése után rögön ismét összetüelendő országgyűlése, a sok még függőben maradt fontos ügyek megoldására alkotmányos tevékenységét sikerrel újra fölvehesse, és folytathassa.

Kikhez egyébiránt Császári Királyi és Nagyfejedelemi kegyelmünk és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk.

Kelt Ischlben, Szent-Mihályhó 27-ik napján, Urunk ezer nyolczszáz hatvanharmadik, uralkodásunk pedig tizenötödik évében.

FERENCZ JÓZSEF s. k.

Gróf **Nádasdy** Ferencz s. k.

Ő cs. kir. Ap. Felségének saját parancsára:

Gróf **TelekyMiklós** s. k.

1864.

A negyedízi magyar és székely követ választás elrendelése.

I.

A kir. főkormánysszék felszólítása a követ-választókhöz !

A folyamatban levő országgyűlésre, annak kezdetén közzé tett, s időközben leérkezett több rendbeli királyi előterjesztvények, és törvényjavaslatok tárgysorozata, s az országgyűlési előrehaladó tárgyalások rendén felmerült egyes indítványok világosan mutatják azon nagy horderejű tárgyak fontosságát, melyek felett ez országgyűlés tanácskozni, illetőleg törvényeket alkotni hivatva van.

Nem szenved kétséget: hogy a kérdéses tárgyalások, és ezek nyomán alkotandó törvények, mint e hazának életkérdései általános érdekekkel bírnak e hazának minden polgárára nézve. Érdeklők azok a volt földesurakat szintegy, mint az egykori urbérest, a földészt úgy, mint a kereskedelem és műipar embereit, — s nem tévesztik hatásukat azon osztályra sem, mely saját szorgalmának s kezei munkájának köszöni önfentartását.

A hazai törvényhozás e nagyszerű feladatát mint szintén e haza helyzetét tekintve, de nem mellőzve a társadalmi és egyéni fejlődésre törekvő korszak elutasíthatlan kívánalmait, semmi sem lehet magasabb és nemesebb feladata a hazafi és polgári helyesen felfogott s nem ritkán önmegtagadást is igénylő kötelességnek, mint polgártársai megbízása következtetésében sorompóba lépni a haza köztügyeit szervezőkkel — a

törvényhozás terén együtti testvéries közreműködésre, — védve a haza, nemzetiség és egyesek jogait és érdekeit, valamint szigorúan örködve a felett is, hogy a hazai ujja alakulásnak e nagy múltka-idején mindenki teljes erejéből munkáljon Felséges Urunk legszentebb jogainak védelmezése és szeretett hazánk boldogságának előmozdítása körül.

De minél igazoltabbá teszi e nézetet a hazai viszonyok minden oldalról megfontolása, annál felelősebbnek tekinthető azon ismételt jelenség, hogy az országgyűlésen székeiket el nem foglalt követek helyébe a folyó évi május 9-re kiirt választás sem hozta magával azon kívánt eredményt, hogy e választó kerületek is alkotmányos képviseltetésök tényleges élvezetébe léphessenek.

A dolog ezen állásában a királyi kormányszék hazafiúi szoros kötelességének esmeri ismételve újabb követválasztások megtartását rendelni el egyfelől azért, hogy az ideiglenes országgyűlési alapszabály e részbeni intézkedésének eleget tegyen, másfelől pedig, és főleg azért, hogy a választók ne panaszkodhassanak a felől, hogy megválasztott képviselők ezen megbízattal nem fogadván, a választás elrendelésének elmulasztása miatt képviseltetésükről gondoskodni módjok nem volt.

Es a midőn a királyi kormányszék az újabb követválasztásnak azon kerületekben, a melyekből a megválasztott követek az országgyűlési elnökség által történt felszólíttatásuk után sem jelentek meg, léendő megtartását a mai napon elrendelte, szükségesnek és időszertűnek találja e választó kerületek érdekelt választótt újabban is figyelmessé tenni az iránt: hogy komoly szánatot vetve a hazai belállapotok jelen helyzetével, továbbá ez ország politikai, nemzetiségi és anyagi érdekeit higgadt megfontolásra méltatva, — igyekezzenek saját lelkiismeretök és legjobb meggyőződésük követése mellett választási jogaik gyakorlítását tel-

jes szabadsággal oly egyénekre irányozni, kikről feltehető, hogy személyes megjelenésök által az országgyűlésen választókerületeik képviseleti jogosultságát tetteg érvényesíteni kívánják, s ez uton munkáljanak arra, mikép a hazai törvényhozásra hivatott egyes tényezők a közhaza javára és azon főszempontra irányozzák együttes testvéri törekvésöket, hogy a függőben levő közérdekű és minden egyest is egy vagy más irányban közlelről érdeklő, országgyűlésileg elhatározandó hazai beltügyek alkotmányos uton és minden érdekelték lehető megnyugvására oldassanak meg.

Végre figyelmeztetni kívánja a kir. kormányszék mindazokat, kik nézetökkel és példáikkal a nép cselekvésének irányzatába befolyást gyakorolnak, a fennebb kijelelt iránytól netalán eltérő nézeteik alig kiszámitható következményeire, s azon felelősségre, melyet a haza jelenje és jövőjével szemben magokra vállalnak, valamint a megválasztandó követeket is azon nem csekély erkölcsi felelősségre, mely jelenben szintegy, mint az utókor előtt semleges magokviseletök és választóik érdekeinek elmulasztott képvisellete miatt reájok háromland.

A kormány egy jogosultat sem kíván elzárni az országos közügyekbeni részvétől, sőt erre a legnagyobb készséggel nyit utat, a választóktól függ tehát saját, és az ország érdekei iránti közömbösség felhagyásával, e haza minden fiát érdeklő nagy fontosságú országos tanácskozásokba befolyjni és ezeknél a törvény által biztosított befolyásukat érvényesíteni. Az erd. kir. főkormányszéknek N. Szebenben július 25-én 1864. tartott üléséből.

Crenneville m. p.

Vajda László m. p.

II.

Kolozsvár városát meghívó rendelet.

22,342. — 1864.

Ö császári és apostolikirályi felsége:
Erdély nagyfejedeleme és székelyek ispánja,
legkegyelmesebb urunk nevében.

Kolozsvár szab. kir. város nemes tanácsának.

Miután a folyó évi majus 9-dik napjára kiírva volt, s végre is hajtott országgyűlési követválasztás sem hozta magával azon eredményt, hogy a folyamatban levő országgyűlésen még képviselve nem lévő választó-kerületek képviseleti jogaik tényleges élvezetbe léphessenek, ennél fogva a k. kormányzék meghatározandónak találta, hogy a már megválasztva lévő központi-választmányok — illetőleg központi választó bizottmányok közreműködésével a f. évi augustus hó 10-ik napján újabb választások vitessenek végbe.

E czélból kötelességévé tétetik a nms. tanácsnak, mikép azon várost, mint választó kerületet, illetőleg ezen választást az ürességben levő követi állomásokra az azonnal egybehivandó középponti választó bizottmány által ugy intéztesse el, hogy az ideiglenes országgyűlési alapszabályra vonatkozó határozmányai értelmében a fenn kiirt napon megtartassék és végre is hajtassék.

Egyszersmind a kir. kormányzék által az érdekelt választókhöz intézett felszólítás szükséges számú példányai azon utasítással küldetnek ki, hogy ezen felszólítás a városháznál szintgy, mint más nyilvános helyeken falragaszok útján, s ezenkívül a tizedekben illetőleg városrészekben a szokott módon juttassék köz tudomásra; azon tanács egyuttal figyelmessé tétetvén az iránt, miszerint részéről is az említett felszólítás iránya követendő, nem különben a központi, illetőleg

szavazatszedő bizottmányok is ezen irány követésére és ezen felszólításnak az egybegyűlt választók előtti telolvasására és újabbi kihirdetésére utasítandók.

E választás eredményéről a jelentés a szabályszerint felterjesztendő iratok felküldése mellett — mielőbb beváratik.

A mi pedig a választásokhoz szükségelt nyomtatványokat illeti, az ebbéli szükséglet a meglevő készletből pótlandó és a mennyiben hiányoznának, a hiányzókat kijelölésével az elnöki uton már vett utasítás szerint, ide a legsietőbben feljelentendő.

Az erdélyi kir. főkormányzónak N. Szebenben, jul. 25-én 1864. tartott üléséből.

Crenneville.

Porutia.

1865.

A februári patens felfüggesztése, a magyar-országgyűlés összehívása, a szebeni tartománygyűlés felosztatása és egy ad hoc erdélyi országgyűlés összehívása Kolozsvárra.

I.

Ő os. kir. apostoli Felségének az erdélyi országgyűlést összehívó kegyelmes leirata.

3853. szám.

25183. 1865.

Mi I-ső **FERENCZ JÓZSEF** Istennek kegyelméből ausztriai császár, Magyar-, Cseh-, Halics és Lodomér országok apostoli, ugy Lombardia, Venecze, Illyria királya; Ausztria főhercege, Erdély nagyfejedeleme és székelyek grófja sat. sat.

Méltóságos, tisztelendő, tekintetes, nagyságos, nemzetes, tisztos, okos, értelmes, őszintén kedvelt hiveink!

1860 Mindszent hó 20-kán kelt császári hitlevelünkkel az abban megállapított határok közt magyar koronánk országainak alkotmányos intézményeit visszaállítandóknak találtuk, ezen országok államjogi viszonyainak tartós alaponi rendezését lehetővé tenni szándékolván.

Hogy kedvelt Erdély nagyfejedelemségünk államjogi viszonyai eme rendezésének nagy fontosságú

22*

kérdése, tekintettel azon szoros kapcsolatra, melyben ezen ország a magyar koronához áll, kielégítő végleges megoldást nyerhessen, szükségesnek találtuk, Erdély nagyfejedelemségünk alkotmányos országgyűlését az 1791-dik évi XI. törvénycikk értelmében összealkotva, folyó év Szentandrás hó 19. dik napjára Kolozsvár szabad királyi városunkba egybehívni; ezen országgyűlés eleibe egyedüli és kizárólagos tárgyal Magyar- és Erdélyország egyesüléséről szóló 1848 évi I. törvénycikk revisioja, a mindkét anyaországra nézve közös érdekeket illetőleg, terjesztendő levén.

Hogy pedig ezen országgyűlésen a korábban nem jogosult néposztályok is, kiknek teljes egyenjogúsága Általunk ismételve biztosított, kellően képviselve legyenek, mindazokat ezen országgyűlési választásokbani részvételre feljogosítottaknak nyilvánítjuk, kik a befejezett utolsó adólajstromok szerint, egyenes adóba a fej- és pótlék-adón kívül nyolcz osztrák értékű forintot fizetnek.

Egyszersmind gondoskodtunk az iránt, hogy ezen régebben nem jogosult néposztálybeliek közül szintén vétessenek fel az országgyűlés többi törvényes alkotrészeibe.

Mi ezen országgyűlésre telyhatalmu királyi országgyűlési biztosul őszintén kedvelt, valóságos belső titkos tanácsosunkat, erdélyi királyi főkormánysszéktünk elnökét, a vaskorona rend első osztályu lovagját, Folliot Crenneville Lajos grófot neveztük ki királyi személyünk helyettesítőjévé.

Nektek, kedvelt hiveink, ezennel kegyelmesen meghagyjuk az országgyűlést az Általunk meghatározott napra és helyre egybehívni, s a megyékhez, vidékekhez, belefoglalva Naszódvidékét, s a székely székekhez, továbbá a szász székekhez és vidékekhez, a szabad királyi városokhoz, oda számítva a szászföldön levőket és Szászvárost, végre az Általunk a városok sorába emelt Szász-Régen és Foga-

ras volt mezővárosokhoz s azon mezővárosok előjáróihoz, melyek az országgyűléseni képviseltetésre alkotmányszerűleg feljogosítvák, azonnal megtenni a szükséges intézkedéseket, hogy az országgyűlésre küldendő követek választása az 1791-ik évi XI-ik törvény-cikk szabályai értelmében, minden jelenleg választási joggal felruházottak meghívása mellett, a fenforgó viszonyok által igényelt gyorsasággal eszközöltessék.

E végett, de kizárólag csak a jelen választások eszközésére, különösen meghatalmaztatnak a megyék főispánjai, a vidékek főkapitányai és a székelyszékek főkirálybírái az 1861. évi böjtmás hó 25-én kelt legfelsőbb határozatunkkal helybenhagyott és veletek 1861. évi böjtmás hó 26-án 886 szám alatti udvari rendelettel közlött utasítás értelmében, az abban bővebben meghatározott bizottmányokat összealkotni, a melyeknek segélyével a választások lelkiismeretes keresztülvitele, a csend és rend fentartása felett a legszigorubban örködjenek, miközben az ezen törvényhatóságokbeli tisztviselői rend, nem érintetvén a választások folyama, jelen állapotában maradjon:

Erdély nagy fejedelemségünk alkotmányos országgyűlésének ezen Általunk elrendelt összehívására való tekintettel indittatva találtuk továbbá Magunkat az 1863. évi Szentgyörgy hó 21-én kelt leiratunkkal Nagy-Szeben királyi városunkban egy ideiglenes országgyűlési alapszabály nyomán egybehívott országgyűlést feloszlatni, s meghagyjuk Nektek, kedvelt hiveink, hogy ezen határozatunkat az ország összes törvényhatóságainak azonnal adjátok tudokra, s erről ezen országgyűlés elnöksége útján annak választott szintugy mint hivatalos tagjait egyenkint értesíttessétek.

Kikhez egyébiránt császári királyi és nagyfejedelmi kegyelmünk és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk.

Kelt Laxenburg kéjkastélyunkban, Szentmihály hó 1-ső napján, Urunk ezer nyolezszáz hatvan ötödik, Uralkodásunk pedig tizenhetedik évében.

Ferencz József.

Gr. Haller Ferencz.

Ő cs. kir. ap. Felségének saját parancsára

Gr. Teleki Miklós.

II.

A bekövetkező választás kérdésében a király főkormányszéktől Kolozsvár városához küldött leirat s utasítás:

Ő császári és apostoli királyi Felsege, Erdély nagyfejedeleme és Székelyek Ispánja, legkegyelmesebb Urunk nevében.

Kolozsvár sz. kir. város nemes Tanácsának.

Méltóztatván ő császári királyi apostoli Felsege folyó évi Szent Mihály hó 1-ső napján 3853. 1865. udvari szám alatt kelt kegyelmes királyi leiratánál fogva Erdélyi Nagyfejedelemség alkotmányos országgyűlését az 1791-dik évi XI-dik törvéuyczikk értelmében összalkotva folyó évi Szent-András hó 19-ik napjára Kolozsvár szabad királyi városba egybehivni, s ezen legkegyelmesebben elrendelt összehívásra való tekintettel az 1863-dik évi Szent-György hó 21-kén kelt kegyelmes királyi leirattal Nagy-Szeben, szabad királyi városba, egy ideiglenes országgyűlési alapszabály nyomán egybehívott országgyűlést feloszlatni, az erről kelt kegyelmes királyi leirat egy nyomtatott példánya kellő értesülés és kellő alkalmazkodás végett ide mellékelve oly felhívással közöltetik, miszerint a ne-

mes város az irt napra és helyre kihirdetett országgyűlésen követei által megjelteni kötelességének ismerje; az azon törvényhatóság részéről küldendő két követ választása az 1791-dik évi XI-dik törvényezikk szabályai értelmében, minden a tisztelt kegyelmes királyi leiratnál fogva jelenleg választási joggal felruházottak meghívása mellett, a fenforgó viszonyok által igényelt gyorsasággal eszközzendő levén; mire nézve a szükséges utasítás ingen mai napról és jelen szám alatt az azon nemes törvényhatóság előjárójához leküldetett.

Az erdélyi királyi főkormányzszéknek Kolozsvárt sept. 12-kén 1865. tartott üléséből.

Crenneville.

Schreiber. •

III.

Ö császári és apostoli királyi Felsége, Erdélynagyszejedełme és székelyek Iszánja, legkegyelmesebb Urunk nevében. Kolozsvár szabad kir. város nemes. tanácsa elnökének.

Méltóztatván ö császári királyi apostoli Felsége folyó évi Szent-Mihály hó 1-ső napján 3853. 1865. udvari szám alatt kegyelmes királyi leiratánál fogva Erdély Nagyszejedelemség alkotmányos országgyűlését az 1791-dik évi XI-dik törvényezikk értelmében összealkotva folyó évi Szent-András hó 19-dik napjára Kolozsvár szabad királyi városba egybehívni, s ezen legkegyelmesebben elrendelt összehívásra való tekintettel az 1863-dik évi Szent-György hó 21-kén kelt kegyelmes királyi leirattal Nagy-Szeben szabad királyi városba egy ideiglenes országgyűlési alapszabály alapján egybehívott országgyűlést feloszlatni; az erről kelt kegyelmes királyi leirat közhírré tétele végett több

nyomatott példányban oly hozzáadással közöltetik, hogy mai napról és jelen szám alatt innen az azon nemes város tanácsa is a követválasztásra való felhívás mellett értesítettet.

E követválasztás uraságod, mint városi előjáró, vezetése alatt a régebb is jogosult választók által és a legfelsőbbleg meghatározott census szerint választási joggal felruháztattaknak is közbenjöttével a szokott módon történendvén meg, ennek keresztülvitele tekintetéből felsőbb meghagyás következtében uraságod alkalmazkodás végett a következőkre figyelmeztetik:

1) Mind az 1791-dik törvényezikk nyomán kifejldött régibb törvényes gyakorlat nyomán, mind pedig az összehívó kegyelmes királyi leiratban meghatározott censusnál fogva a választásban való részvételre jogosítottak a választási jogot személyesen gyakorolják.

2) A jogosult választók a mellékelt minták szerinti jegyzékbe összeirandók.

3) A városi képviselőtestület közbenjöttével annak kebeléből az összeirással megbizandó annyi albizottmány veendő fel, a mennyi az összeírások lehetőleg gyorsítandó megtételére szükséges.

4) A választásra a legfelsőbbleg meghatározott censusnál fogva jogosultak összeírása alapjául az 1864-dik évi adótabelák szolgálnak, melyek kívánatra az illető adóhivataloktól használat végett kiszolgáltatnak. Az összeírásban az ily választók nevei után egy külön rovatba azon összeg is — a mennyit adójok — a fej- és pótlékadón kívül — teszen, beirandó.

5) Az összeírás két példányban szerkesztendő és elkészítendő.

6) Az elkészült összeírás hivatali helyen közmegetkinthetésre kiteendő.

7) A felszólamlások (reclamatiok) megtételére legalább is 48 órai határidő kittzendő, mit a helybeli szokás szerint közhírré kell tenni.

Az utólagos felvétel iránt, vagy pedig valamely nemjogosult történhetett beírása ellen lehető felszólamlások beveendők és a fennebbi határidő letelte után az összeírás a netaláni felszólamlásokkal együtt uraságnak azonnal kézbesítendők.

8) Uraságnod az összeírást mindkét példányban a tett felszólamlásokra való tekintettel a városi képviselőtestület kebeléből alakított külön vizsgáló bizottmány nyúl megállapíttatja.

9) Az így rendbehozott összeírás ezen királyi főkörmányszékhez verificálás végett a netaláni felszólamlásokkal együtt azonnal felküldendő.

10) A királyi főkörmányszék azok felülvizsgálata után az összeírás egyik példányát a választás megtétele eszközlése végett visszaküldi, melynek vétele után a választók választási jogosultsági jeggyel el látandók.

11) A választás megkezdése idejét uraságnod, mint városi előjáró határozza meg; önként értetődően, mikép ezen meghatározott idő a királyi körmányszékhez előre bejelentendő.

12) A netaláni rendetlenségek és csendháborítások kikertülése tekintetéből gondoskodni kell, nehogy ugyanazon egy időben igen sok választó tolujon össze.

A követválasztás az 1791-ik évi XI. törvény-cikk nyomán alkotmányosan gyakorolt szózatolással, s ennél fogva nem felkiáltással véghezviendő, a szózatokról pontosan felveendő és hitelesítendő jegyzékek mellett.

13) A választások véghezvitelére vonatkozó minden intézkedések és eljárások a lehető legnagyobb gyorsasággal eszközözlendők, köteles lévén uraságnod a netaláni izgatásokat és tüntetéseket határozottan megakadályozni, s az ilyenek előidézésére teendő kísérleteket megelőzni, s általában a csend és rend fentartására felelet terhe alatt szigoruan örködni.

Az erdélyi kir főkörmányszéknek Kolozsvártt, szeptember 12-én 1865. tartott üléséből.

Crenneville.

Schreiber.

IV.

A magyar országgyűlést egybehívó kegyelmes királyi leirat a királyhágón tuli törvényhatóságokhoz.

Mi I-ső **FERENCZ JÓZSEF** stb.

Népeink boldogítására törekvő atyai szivtünk azon óhajtaása által indittatva, hogy a fennálló törvények értelmében eszközözendő királyi fölvatásunk, ünneplés megkoronáztatásunk, s királyi hitleveltünk kiállítása által a szeretet azon köteléke, melylyel kedvelt Magyarországunkhoz csatoltatunk, mindinkább megszilárdíttassék, — újra megnyitjuk ama tért, melyen mindenekelőtt Szent István apostoli dicső Elődünk koronájához tartozó országaink kölcsönös viszonylata, — a függő közjogi kérdéseknek az újabban lényegileg változott viszonyokhoz mért igazságos és méltányos, s ugyanazért tartós megoldása, s szeretett Magyarországunk alkotmányos jogainak birodalmunk léte, s hatalmi állásának elutasíthatlan követelményeivel leendő összhangzásba hozatala iránt az ország Rendeivel és képviselőivel tanácskozassunk, s üdvös törvényeket alkothassunk.

E végből, — s a fennebbi előleges kérdések szerencsés megoldása után az 1861. évi büjtelő 14-én kelt kegyelmes királyi meghívó levelünkben kijelölt, valamint egyéb az ország boldogságának nevelésére, szellemi s anyagi érdekeinek előmozdítására, s a közjó gyarapítására célzó számos nagyfontosságú, s halasztást nem szenvedhető törvényes intézkedések fölött kedvelt Magyarországunk, s a hozzá csatolt részek hű Rendeivel és képviselőivel atyai szivtünk kívánata szerinti értekezhetés végett folyó 1865. évi karácson hava 10-ére eső advent 2-ik vasárnapjára szabad kir. Pest városunkba Isten kegyelméből saját személytünkben megnyitandó és vezérlendő közországgyűlést rendelendőnek és hirdetendőnek elhatározáunk.

Mire nézve nektek ezennel komolyan parancsolván kegyelmesen meghagyjuk, hogy a kirendelt helyre és időre kebeletökből az 1848-dik évi V. t. cz. alapján kihirdetett választó rendszabály szerint választandó követeket (követet), béke- s nyugalomszerető alkalmas férfiakat (férfiut) kifogás nélkül küldeni tartozzanak, kik (ki) az érintett országgyűlésen jelen lenni, s ott a többi főpap és zászlós urakkal, s nevezett Magyarországunk, és az ahoz csatolt Részek Rendjeivel és képviselőivel kegyelmes szándokunkat, s előterjesztvényeinket, mint egyedül az ország üdvére, fentartására s felvirágoztatására irányzottakat bővebben megérteni, s azok fölött tanácskozni és értekezni kötelességöknek ismerjék (kötelességének ismerje). Hozzátok egyébiránt cs. kir. Kegyelmiünkkel kegyesen hajlandók maradván. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben, Austriában, Szent-Mihály hó tizenhetedik napján Urunk ezernyolczszáz hatvanötödik évében.

Ferencz József, s k.

Majláth György, s k.

Barthos János, s k.

V.

A magyar országgyűlésre a királyhágón tulan küldendő képviselők választási módjáról kelt kir. leirat.

Mi I-ső **FERENCZ JÓZSEF** stb.

Atyai szívünk forró óhajtásától vezetettve, hogy a függő államjogi kérdések, melyek szeretett Magyarországunk szellemi és anyagi jóllétét illetik, összes monarchiánk élet-feltételeinek, s az ország érdekeinek komoly megfontolása által törvényes megoldáshoz juszanak, a magyar országgyűlést összehívtuk 1865-ik évi december 10-kére sz. kir. Pest városunkba, és a

képviselők választására nézve elhatároztuk, hogy ez alkalommal is a már 1861-dik évi január 7-iki elhatározásunk által elfogadott választási törvény vétessék alkalmazásba.

Ezért királyi jogunknál és hatalmunknál fogva legkegyelmesebben megengedjük, hogy 1861-ik november 5-iki kéziratunk által felosztatott megyei bizottmányok és királyi városi képviselő-testületek az 1848-ki V-ik törvényczikk 7-ik §-ában jelölt közgyűlések helyett a választási kerületek és központi választási választmányok constituálására egybehívhatók, és nektek ezennel komolyan rendeljük és parancsoljuk, hogy ti a választások keresztülvitelére szükséges törvényes intézkedéseket haladéktalanul megtenni kötelességteknek ismerjétek.

Kiknek egyébiránt maradunk stb.

Kelt Bécsben, sept. 18. 1865.

Ferencz József, s. k.

Majláth György, s. k. **Bartos János**, s. k.

VI.

Császári manifestum.

N é p e i m h e z !

A Monarchia hatalmi állását a legfőbb állami feladatoknak közös tárgyalása által megóvni, s a birodalom egységét, alkatrészei s ezek történeti jogfejlődése különféleségének figyelemben-tartásával biztosítva tudni: ez azon alapgondolat, mely 1860. évi october 20-ki diplomámban kifejezést talált, s hű alattvalóim javára engem ezentul is vezérelni fog.

A népek azon joga, hogy törvényes képviselők által a törvényhozásban és pénzügyi kezelésben határozó részt vegyenek, a birodalom, s az egyes országok érdekei előmozdításának eme biztos záloga ün-

nepélyesen biztosítva, visszavonhatlanul meg van alapítva.

Ezen jog gyakorlatának alakját az 1861. évi febr. 26-ki Nyiltparancsokkal a birodalmi képviselétről közzétett alaptörvény jelölte ki, s az említett nyiltparancs hatodik cikkében hirdetem ki a már előbb létezett, az újra életbeléptetett, s az ujonnan kibocsátott alaptörvények összes foglalatját, mint birodalmam alkotmányát.

Ezen alaknak életet adni, az alkotmányt minden részeiben összhangzatosan felépíteni, e feladatot minden népeim szabad közreműködésének engedtem át.

Csak meleg elismeréssel emlékezhetem azon készsége, melylyel évek során a birodalom nagy része, felhívásomnak engedve, képviselőit a birodalmi fővárosba küldé, hogy a jog, az állam- s nemzetgazdaság terén nagyfontosságú feladatokat oldjanak meg.

Szándékom azonban, melyet változatlanul ápolok, — t. i. az összállam érdekeinek biztos kezességet nyújtani oly alkotmányos jogalakulásban, mely erejét és jelentőségét valamennyi nép szabad részvételében találja fel, — teljesületlen maradt.

A birodalom nagy része, habár melegen s hazafiasan dobognak ott is a szivek, állhatatosan távol tartá magát mégis a törvényhozási közös működéstől, jogaggodalmait éppen azon alaptörvények határozmányainak különböző voltával kívánván indokolni, melyek összeségükben a birodalom alkotmányát képezik.

Fejedelmi kötelmeim tiltják, hogy elzárkózzam még tovább is oly tény figyelembevételétől, mely a szabad alkotmányélet kifejesztésére irányzott szándékom valósulását gátolja, s valamennyi nép jogát alapjában fenyegeti; mert azon országokra nézve is, melyek a magyar koronához nem tartoznak, csak azon alapon gyökerezik a közös törvényhozási jogosult-

ság, melyet az 1861-ik évi február 26-ki nyiltparancs VI. cikke a birodalom alkotmánya gyanánt kijelöl.

Mig az alaptörvények lélettéljes lényegének azon sarkalatos feltétele, az alkatrészek világosan felismerhető összhangzása, hiányzik: mindaddig a birodalom alkotmány szerű tartós jogalakulásának nagy és bizonyára áldást ígérő műve sem vált tetté.

Hogy e szerint császári szavamat beválthassam, s hogy ne kelljen az alaknak feláldozni a lényegét, elhatároztam, mindenekelőtt a birodalom keleti részeiben lakó népeim törvényes képviselőivel nyitni meg a kölcsönös értekezés utját, s a magyar, valamint a horvát országgyűlésnek az 1860. évi october 20-ki diplomát, s az 1861. évi február 26-ki nyiltparancs-csal a birodalmi képviseletről közzétett alaptörvényt elfogadás végett előterjeszteni.

Tekintetbe véve mindazonáltal, hogy jogilag lehetetlen ugyanazon határozmányt a birodalom egyik részében tárgyalás alá vétetni, mialatt az egyidejűleg a többi részekben mint általánosan kötelező birodalmi törvény tekintetnek: kényszerítve látom magamat, ezennel a birodalmi képviseletről szóló törvény hatályát azon határozott kijelentéssel felfüggeszteni, miszerint fentartom magamnak, ama keleti királyságok országgyűlési tanácskozmányainak eredményét, ha azok a fennemlitett törvényeknek a birodalom egységes létevel s hatalmi állásával megegyeztethető módosítását tartalmazzák, további elhatározásom előtt a többi királyságok és tartományok törvényes képviselőinek — hason fontosságu nyilatkozataik kihallgatása s méltánylása végett — szintén előterjeszteni.

Csak sajnálnom lehet, hogy ezen elutasíthatlaná vált lépés a szűkebb birodalmi tanács alkotmány szerű működésében is szünetelést von maga után, azonban a birodalmi tanács egyetemes tevékenységéről szóló törvény minden alaphatározmányainak szerves összefüggése, s egyenlő érvénye lehetetlenné

teszi a törvény hatályának szétválasztását, s részletes érvénybentartását.

Mig a birodalmi képviselet egybegyűlve nincs, kormányom feladata lesz, minden halaszthatlan rendszabályokat, s ezek között különösen azokat fogantatósítani, melyek a birodalom pénzügyi s nemzetgazdasági érdeke által követelvék.

Nyílt a pálya, mely a legitim jog tekintetbevételével a kölcsönös megértésre vezet, ha — a mit teljes bizalommal várok — áldozatképes béktülekeny gondolkozásmód, ha érett belátás fogja vezetni megfontolásaikban hű népeimet, melyekhez ezen császári szó bizalomteljesen intézve van.

Bécs, sept. 20-kán, 1865.

Ferencz József, s. k.

VII.

Császári patens 1865 sept. 20-ról.

Mi első **FERENCZ JÓZSEF**, Isten kegyelméből Austria császára, sat.

Adjuk hirtül és tudtul:

Tekintvén azon elutasíthatlan kénytelenséget, hogy a birodalom alkotmányos jogi alakulására maradó alapokat nyerendők a magyar korona országainak törvényes képviselőivel a kiegyenlítés útjára lépünk, és e végből az illető országgyűléseknek az 1860. oct. 20-diki diplomát, és a birodalmi képviselet-ről 1861. február 26-kán kiadott törvényt elfogadás végett eléterjeszszük;

Tekintvén továbbá, hogy egyszersmind ezen okmányoknak általánosan kötelező birodalmi törvény gyanánt való tárgyalása ez által ki van zárva, rendeljük, ministeri tanácsunk meghallgatása után, mint következők:

Először: a birodalmi képviseltről szóló alap-törvény hatálya azon fentartással függesztetik fel, hogy a magyar és horvát országgyűlés tanácskozásainak eredményei, azon esetre, ha a nevezett törvényeknek a birodalom egységes fenállásával és hatalmával özszeegyező módosítást foglalják magokban, elhatározásunk előtt a többi királyságok és országok törvényes képviselői elé terjesztessenek, hogy egyenlő nyomatéku szavazatukat is halljuk és méltányoljuk.

Másodszor: mindaddig, mig a birodalmi képviselet össze nem gyűl, kormányunk fogja a halasztatlan intézkedéseket megtenni, s ezek közt különösen azokat, melyeket a birodalom pénzügyi és nemzetgazdasági érdekei megkívánnak.

Kelt fő- és székvárosunkban Bécsben september 20-kán 1865-dik évben, uralkodásunknak pedig tizenhetedik évében.

Ferencz József.

**Belcredi, Mensdorf, Eszterházy, Frank, Majláth, Larsch,
Komers, Mazuranics, Haller.**

Legfelsőbb rendeletre
Mayer Bernád, lovag.

TOLDALÉK.

A feloszlatott szebeni tartománygyűlés bevégezett dolgozatai. *)

I. CZIKKELY.

„A román nemzet és annak vallásai egyenjogúságának keresztülviteléről.“

1. §. A román nemzet, a görög-katholika vallás mint olyan, és a görög-keleti vallás az erdélyi alkotmány értelmében az elismert többi három nemzet és négy vallással szintén törvénszerűleg elismertetnek.

2. §. A görög-katholika szentegyház mint olyan és a görög-keleti szentegyház Erdély Nagyfejedelemségében éppen azon önálló jogállással és önrendelkezési szabadsággal birnak, melylyel az ország törvénszerűleg elismert és államjogilag fölvelt többi szentegyházai, ugymint: a romai katolika, a helvét hitvallásu evangélika, az ágostai hitvallásu evangélika és az unitaria szentegyházak a teljes vallás- és lelkiesméretszabadságot biztosító hazai törvények alapján birnak.

Fenntartva a koronának Erdély Nagyfejedelemsége törvényeiben meghatározott alkotmányoszerűleg gyakorlandó feltűgyelői jogát, mind ezen szentegyházak jogositva vannak, egyházi ügyeiket kanonjaik és egyházi szabványaik értelmében, szintugy mint iskolai ügyeiket, kegyes alapítványaik, pénzalapjaikat és intézeteiket, bármely más szentegyház-minden be-

*) Ezek sajtókép nem tartoznának gyűjteményembe, mindazáltal ide toldom őket mint történelmi adatokat.

folyásától függetlenül önállólag rendezni, kezelni és igazgatni.

3. §. A törvényszertőleg elismert négy nemzet, ugymint: a magyar, a székely, a szász és a román nemzet egymás irányában teljesen egyenjogu, és mint olyanok az erdélyi hazai alkotmány értelmében egyenlő politikai jogokkal birnak.

Az ország összes lakói szabad vallásgyakorlata szintugy mint polgári és politikai jogegyenlősége nemzetiség és hitvallás különbség nélkül ez által meg nem szorittatik.

4. §. Az egyes országrészek különböző elnevezései az egyes nemzetiségek számára politikai jogokat se nem alapítanak, se nem adnak.

5. §. Erdély Nagyfejedelemség czimerébe a román nemzet részére külön jelvény vétetik fel.

6. §. Ezen elhatározásokkal ellenkező minden országos törvények megszüntetnek és jogerőn kivüliekké tétetnek.

7. §. Ezen törvény kötelező ereje haladékkal hatályba lép.

II. CZIKKELY.

„A három országos nyelv használatáról a közhivatali közlekedésben.“

1. §. A három országos nyelv, ugymint: a magyar, német és román nyelv, a közhivatali közlekedésben egyenjogu.

2. §. A felek szabadságában áll minden bárminemű beadványban, valamint minden hivatalos tárgyalásban, a három országos nyelv akár melyikével élni.

3. §. A felek szóbeli kérelmeik, valamint azok, a tanuk és szakértők kihallgatása feletti jegyzőkönyvek, a három országos nyelv valamelyikén, és pedig

azon a nyelven veendő fel, melyet a kihallgatandó tanu, vagy szakértő kijelöl.

4. §. Peres vagy peres ügyeken kívüli birói tárgyalásoknál, melyekben több fél vesz részt, szabadságában áll mindenik félnek a három országos nyelv valamelyikével élni.

5. §. A felek beadványaira, vagy jegyzőkönyvileg felvett kéréseire, az elintézés ugyanazon nyelven adandó ki, a melyen a beadvány vagy jegyzőkönyvileg felvett kérés szerkesztetett.

6. §. A birói határozatok, valamint az indokok oly esetekben, hol több fél vesz részt, azon a nyelven adandók ki, melyen a kérelem vagy keresetlevél, illetőleg az első beadvány, vagy az első szóbeli kérelem szerkesztetett.

A többi felekkel, ha kívánják, a határozat fordításai is azon nyelven közlendők, melyen ők a tárgyalásnál részt vettek.

7. §. A szóbeli végtárgyalásnak, az ítélet kihirdetésének és kiadványozásának, a három országos nyelv közül azon kell történni, mely a vádlott anyanyelve. — Azonban szabadságában áll a vádlottnak egy mást is a három országos nyelv közül, a melyet neki érteni kell, evégett választani.

8. §. A felsőbb hatóságok vagy törvényszékek határozatai hasonlóképpen azon nyelven adandók ki, melyen ezen határozatok az előbbi 5., 6. és 7. §. szabályai szerint, a feleknek kiadandók.

9. §. Mindenkinek szabadságában áll nyilvános tárgyalásoknál a három országos nyelv akár melyikét használni.

10. §. A városi és vidéki községekben, a községi ügyek belkezelési nyelvét, a község képviselője határozza meg.

11. §. A törvényhatóságokban, az illető hatóság

képviselte határozza meg a törvényhatóság ügykezelési nyelvét.

12. §. A 10. és 11. §-ban foglalt határozatok a törvényhatóság vagy községképviselő hivatalos működése idejéig érvényesek. Ezen hivatalos működés megszűnése után, a község vagy törvényhatóság ügykezelési nyelvének meghatározása iránt új határozat hozhatók.

13. §. Mindennemű közlések, kiadványozások, rendeletek, meghagyások stb. melyek ezen törvényhatóságokhoz, községekhez, ezek hivatalaihoz és törvényszékeihez, egyházi vagy más testületekhez és intézetekhez intézettek, az előjáró hatóságok által a három országos nyelv közül azon adandók ki, mely az illető törvényhatóság vagy község belügykezelési nyelve, vagy pedig melyet az egyházi, vagy más testület vagy intézet használ.

14. §. A községek és törvényhatóságok, ezek hivatalai és törvényszékei, valamint az egyházi és más testületek, nem különben az egyházi törvényszékek is, a kölcsönös és előjáró hatóságaikkal való érintkezésben saját (bel) ügykezelési nyelvöket használják.

15. §. A cs. kir. katonai hatóságokkal való érintkezésben a községek saját nyelvöket, a törvényhatóságok és ezek hivatalai lehetőségig a német nyelvet használják.

16. §. A törvényhatóságok és törvényszékek belső hivatalos nyelve az, mely az illető törvényhatóság nyelve. — A hatóságok és hivatalok elnöki hivatalos közlekedésében a három országos nyelv akármelyikének használata minden megszorítás nélkül megengedett.

17. §. A többi hatóságok és törvényszékek belső hivatalos nyelve, nem különben ezen hatóságok és törvényszékek egymás közti és Erdély Nagyfejed-

lemségén kívüli hatóságokkal való érintkezési nyelve rendeletileg fog meghatározatni.

18. A nép- és középiskolákban, valamint a felsőbb tanintézetekben az oktatási nyelv meghatározása azok hatáskörébe tartozik, kiket az illető iskola és felsőbb tanintézet fentartása iránti gondoskodás illet.

19. §. Az egyházi anyakönyvek az első paragrafusban egyenjogúnak nyilvánított nyelvek egyikén vezetendők. Szabadságában áll különben az egyes hitfelekezeteknek a főkormánysszékkal egyetértve erre egy más nyelvet is meghatározni.

20. §. Ezen határozatokkal ellenkező minden országos törvény megszüntetik és érvény-kivülivé tétetik.

21. §. Ezen törvénycikk kötelező ereje haladéknélkül érvénybe lép.

III. CZIKKELY.

„Az 1860-ik évi Mindszent hó 20-ikán kelt és 1861-ik évi Bőjtelő hava 26-ikán kelt mindkét császári Diplomának Erdély Nagyfejedelemsége országos törvényeibe felvételeéről.“

Miután Ő császári és apostoli királyi felsége 1863 évi Szent-István hó 15-ikén kelt legkegyelmesebb királyi leirattal a mindhárom országos nyelven kiadványozott 1860-ik évi Mindszent hó 20-án kelt császári Diplomát és a hasonlóképpen császári Diploma gyanánt kiadványozott, a birodalmi képviselőt tárgyzó, 1861 Bőjtelő hó 26-án kelt alaptörvényt az országgyűléssel közölni és az országgyűlést felhívni kegyeskedett, hogy a két oklevelet hiteles szövegükben és mindhárom országos nyelven az ország törvényeibe iktassa;

miután Erdély Nagyfejedelemsége országgyűlé-
sileg egybegyűlt képviselői ehhez képest hálásan elis-
mervén Ő császári és apostoli királyi Felségének az
alkotmányos államrend megszilárdítására irányzott jó-
akaró legkegyelmesebb szándékait, melyek az erdélyi
alkotmány visszaállításában szintugy mint az ausztri-
ai öszbirodalom népei és országai mindenikének ado-
mányozott birodalmi alkotmányában nyilvánulnak, 1863
Kisasszonyhó 21-ki legalázatosabb válaszfeliratukban
készségöket nyilvánították az iránt, hogy Ő felsége a
két Diplomának az ország törvényeibe becikkelyezé-
se iránti felszólítását oly formán teljesítsék, hogy az
országgyűlés által e végre külön törvényczikk szer-
kesztessék és Ő császári és apostoli királyi Felsége
elő legkegyelmesebb megerősítés végett fölterjesz-
tessék;

miután Ő császári és apostoli királyi Felsége
1863 ik évi Szent-Mihály hó 5-én kelt legkegyelme-
sebb leirata értelmében ezen készségben öszinte tet-
széssel a megtörhetetlen hűség, a dicsőséges és leg-
fenségesebb uralkodó házhoz, valamint azon mult idő
hagyományaihoz való ragaszkodás újabbított bizonyít-
ványát kegyeskedett tekinteni, midőn az elődök Er-
délynek az összes állam többi királyságaival és tar-
tományaival a Pragmatica Sanctio által biztosított föl-
bonthatlan kapcsolatának teljes becsét hálásan elis-
merték és nyiltan bevallották:

egyhangu és örömteljes beleegyezéssel, állhata-
tosan és visszavonhatlanul határoztatik, hogy a több-
ször említett, 1860 évi Mindszent hó 20-án kelt és
1861 Bőjtelő hó 26 iki mindkét császári Diploma Er-
dély Nagyfejedelemség országos törvényeibe fölvéte-
sék és azokba szóról szóra beiktattassék, mint követ-
kezik:

(Az octoberi diploma és februári pátens teljes szövegét lásd
a 110 és 127 lapon.)

IV. CZIKKELY.

„Erdély Nagyfejedelemség országgyűlési Törvényczikkeinek szentesítése és kihirdetése iránt.“

Az országgyűlési törvényczikkek szentesítése s kihirdetése iránt, az eddigi törvények s szokások megváltoztatásával határoztatik:

1. §. Az országgyűlés által megállapított törvényczikkek Ö cs. Apostoli kir. Felségéhez a három országos nyelven fognak szentesítés végett fölterjesztetni.

2. §. Ha Ö cs. Apostoli kir. Felsege a fölterjesztett törvényczikkeket az országgyűlés által javasolt szerkezetben szentesíti, ezáltal az törvényerőre emelkedik és az országgyűléssel haladék nélkül közzöltetik.

3. §. A szentesített országgyűlési törvényczikkek kinyomatnak, a kir. Főkormányzszék által kihirdettettek és minden községnek egy példányban megküldetnek.

4. §. Azon időpont, melytől kezdve a szentesített országgyűlési czikkek mint országos törvények hatályba lépnek esetről esetre magában a törvényczikelyben fog meghatározatni.

5. §. Jelen törvény az országgyűlésen megtörtént kihirdetés napjával azonnal hatályba lép.

V. CZIKKELY.

„Erdély Nagyfejedelemség részéről a birodalmi tanácsba küldendő követeknek az országgyűlés általi megválasztása módjáról.“

Az 1861-ik évi böjtelő hó 26 án a birodalmi képviselőket illetőleg kelt alaptörvény 6-ik czikke értel-

mében, Erdély Nagyfejedelemség részéről, a birodalmi tanács alsó házába küldendő 26 tag megválasztásának módja, következőképen állittatik meg:

1. §. Azon nyolcz osztály közül, melyekre az országgyűlés az ügyrendtartás 27-ik cikke szerint könnyebb ügykezelés tekintetéből oszlik, az első és második osztály négyet négyet; a harmadik, negyedik, ötödik és hatodik osztályok mindegyike hármat; a hetedik és nyolczadik osztály együtt hat tagot választ az országgyűlés összes tagjai közül általános szavazat-többséggel.

2. §. Ha mindazonáltal egy vagy több osztályban, az ügyrendtartás 33-ik cz. értelmében — a határozatképességre szükséges száma a tagoknak nem volna jelen, vagy ha az osztályok valamelyike ezen választást akármi más okból nem eszközölhetné, vagy eszközölni nem akarná, ily esetben a különben ezen osztályok által választatni kellett tagok a birodalmi tanács alsóháza részére, maga az országgyűlés által az országgyűlés összes tagjai közül, a választásban résztvevő országgyűlési tagok általános szavazat-többségével választatnak meg.

3. §. Ezen törvény az országgyűlésen történt kihirdetése napjától kezdve lép hatályba.

VI. CZIKKELY.

„Az ideiglenes országgyűlési Alapszabály 75. §-lye határozatának megváltoztatásáról.“

Az ideiglenes országgyűlési Alapszabály 75-ik §-lye következően változtatik meg:

Minden tagjai az országgyűlésnek Öt o. é. forint napdíjjal láttatnak el és pedig azon időre, melyben az országgyűlésen jelen vannak, vagy az országgyűlés elnapolása alatt az együtt maradt választmányok üléseiben részt vesznek.

Ezen kívül minden országgyűlési tagnak, lakása helyétől az országgyűlés helyéig, és vissza, utiköltség megtérítésül mérföldenként egy o. é. forint adatik.

A napdíjjakról és utiköltség megtérítéséről egy országgyűlési tagnak sem szabad lemondani.

Jelen megváltoztatott rendelete az ideiglenes országgyűlési Alapszabály 75-ik §-lyének az 1864. év Pünkösdhó 23-ika óta folyamatban lévő országgyűlésre nézve is érvényes.

VII. CZIKKELY.

„Egy legfőbb törvényszéknek Erdély Nagyfejedelemség számára leendő felállításáról s annak szervezéséről.

1. §. Erdély Nagyfejedelemség területe számára „Erdélyi királyi legfőbb törvényszék“ czimmal egy legfőbb törvényszék állittatik föl, melynek székhelye a császári udvari lakhelyen Bécsben van.

2. Ezen legfőbb törvényszék egy elnökből, a szükséges számú tanácsosokból, segéd- és kezelési személyzetből álland.

Az elnök és tanácsosok kinevezése Ő Felségének tartatik fenn.

3. §. Minden hivatali állomásokra csak erdélyiek — tekintettel az államjogilag elismert négy országos nemzetre és a hasonlóképpen államjogilag bevett hat vallásra — fognak kineveztetni.

4. §. A legfőbb törvényszék harmad és végső bíróságilag határoz minden polgári és a törvénykezési eljárásra utalt minden urbéri ügyben, ha a másodbíróságilag hozott határozatok ellen a fennálló szabályok értelmében további jogi menedéknek helye van.

5. §. Büntető ügyekben a legfőbb törvényszék, a fennálló perrendtartási szabályokhoz képest hozzá érkezett és törvénykezési eljárásra utalt bűnvádi esetek felett harmad bíróságilag határoz.

6. §. A legfőbb törvényszék azonkívül, a fennálló törvényhatósági szabályok szerint határoz :

a) bíróság kiküldetési ajánlatok, kérések és sérelmek fölött;

b) a törvényszékek vagy ezek elnökei ellen intézett kifogások fölött;

c) az alárendelt törvényszékek minden illetőségi kérdése fölött és

d) tiszti panaszok fölött.

7. §. Valamely erdélyi törvényszék helyébe egy más törvényszéknek, vagy viszont, leendő kiküldetése továbbá az erdélyi és más országbeli bíróságok közti illetőségi kérdések fölött, ha az illető főtörvényszékek megegyezni nem tudnak, az eldöntés az erdélyi legfőbb törvényszéket, az illető másik törvényszék legfőbb bíróságával egyetértőleg illeti.

Ha a két legfőbb törvényszék közt egyetértés nem létesül, akkor az illető igazságügyi udvari hatóságok indítványai folytán Ő Felsége határoz.

8. §. A birói és közigazgatási hatóságok közt támadt illetőségi viták fölött a legfőbb törvényszék az erdélyi királyi udvari korlátuoksággal egyetértőleg határoz.

9. §. A legfőbb törvényszék vezetése az elnököt és távolléte vagy akadályoztatása esetében, az erre hivatott helyettest illeti.

10. §. A legfőbb törvényszék saját hatásköréhez tartozó minden ügy fölött hat bíróból és egy elnökből álló tanácsulésekben folytatja tárgyalásait és hozza határozatait.

11. §. A legfőbb törvényszék ügykezelési nyelve a három országos nyelvnek a hivatalos közlekedés-

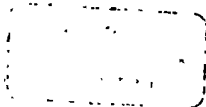
beni használatát illető külön törvény által megállapítandó általános határozványokhoz lesz alkalmazandó.

12. §. A legfőbb törvényszék minden kiadványai „az erdélyi királyi legfőbb törvényszék” czimű fölüírásal ellátandók, s az elnök vagy helyettese által aláírandók.

Az ítéletek ezen fölüírásal láttatnak el: „Ő császári és apostoli királyi Felsége, Erdély Nagyfejedelme és Székelyek Grófja nevében” és a fenn jelölt aláíráson kívül még egy szavazó által is aláírandók.

13. §. A legfőbb törvényszék pecsétje a császári királyi sással együtt az erdélyi czimert tüntetendő s következő körirattal leendő ellátva: „Sigillum regii supremi Tribunalis Magni Principatus Transilvaniæ”.

14. §. A legfőbb törvényszéknek személyi és fegyelmi ügyekbeni hatásköre, belsejének szervezete, és ügyrendtartása rendelvényi uton fog szabályoztatni.

Tárgymutató.

	Lap.
Aldulián János , k.-széki tanácsos különvéleménye az országgyűlés tárgyában . . .	180.
— Ugyanannak különvéleménye az országgy. választók összeírása iránt	196.
Alkotmány , 1860 ban visszaállittatik . . .	109.
Alkotmányos hatóságok visszaállítása . . .	123.
Amadei gróf , a szász ill. királyföld polgári igazgatásával bizatik meg	91.
Bach Ede , cs. polgári biztossá nevezetik Erdélyben	85.
Besztercze tisztsége magát kimentetni kéri, ha követei elég korán nem érkeznek fel Pestre az országgyűlésre	54. 55.
Birodalmi tanácsosok számát szabályzó legf. kézirat	114.
Birodalmi tanácsban Erdélynek leendő képviseltetéséről	135. 136.
Birodalmi tanácsosok megválasztását elrendelő leirat	325.
Birodalmi tanácsosok választásáról szebni V. cikkely.	361.
Bírósági hatóságok vizsontszervezéséről szóló k. leirat (1861)	151.
Bizottmányok , alkotmányosok, felosztása (1861)	219.
-- octroyáltak felállítása	230.

	Lap.
Bransch az 1848. pesti országgyűlésből kilépi	74.
Brassóvidéke tisztsége mentegeti magát, hogy követei nem érhetnek fel elég korán Pestre (1848)	55. 56.
Brassóvidék felterjesztése a szász nemzeti egyetem tulkapásai ellen	291.
Bűnfenyítő tartományi törvszk M.-Vásárhelyt	239.
D ézmát eltörlő kolozsvári 1848 IV. t. cz.	19.
— Ugyanez megerősítetik	33.
Dunka Pál kormszéki tanácsos különvélemé- nye az országgy. tárgyában	180.
E mlékirata a szász követeknek, az unio tár- gyában, az 1848 erd. országgyűlésen	38.
Emlékirata ugyanazoknak az 1848 pesti or- szággyűlésen	66.
Erdély és Magyarország egyesítéséről szó- ló pozsoni 1848 VII. t. cz.	4.
— Kolozsvári 1848 I. t. cz.	11.
Erdélyt is fhg István nádor hatósága alá ren- delő kir. kézirat	24. 25. 26.
Erdély közigazgatása átvételekor kiadott in- tézvénye a m. belügyministernek	36.
Erdélyi udv. kancelláriát feloszlató ren- delete fhg. István nádornak	48.
Erdélyi udvari kancellária feloszlását tudatja b. Apor Lázár	49.
Erdélyi képviselők az 1848 pesti hongyűlé- sen	59. 60. 61.
Erdélyi kincstári hivatalok szintén a magyar pénzügyministerium alá rendeltetnek	81.
Erdélyi udvari kancelláriát visszaál- lító legf. kézirat	114.
Erdélynek a birodalmi tanácsba leendő kép- viseltetéséről legf. kézirat b. Kemény Fer.	135.

Erdélynek a birod. tanácsban leendő képviseltetése ellen felirata a kormányszéknek	136.
F abini F. az 1848 pesti országgyűlésből kilépik	74.
Februári Patens	127.
Februári patens felfüggesztése	348. 351.
Fehérvári értekezletet elrendelő legf. kéziratok	116. 117.
Fehérvári értekezletet összehívó irata b. Kemény Ferencznek	119.
Felirata az 1848 erdélyi országgyűlésnek a Felséghez az unio t. cz. tárgyában	26.
Felirata ugyanezen országgyűlésnek ugyan e tárgyban, a nádorhoz és m. ministeriumhoz	28.
Ferdinánd király válasza az Olmützben megjelent szász és román kérelmezőknek az unio tárgyában	47.
Friedenfels J. az 1848 pesti országgyűlésből kilépik	74.
G eringer cs. biztossá nevezetik a szászok közé 1848 ban	75. 81.
Geringer helyébe Wohlgemuth és Bach neveztetnek ki telyh. biztosokká, a függetlenített szászföldre	86.
I stván fhg nádor alá rendeltetik Erdély is	24.
István fhg nádorra bizatik az erdélyi további t. cikkek szentesítése	31.
István fhg nádor megerősíti és szentesíti a követválasztásról szóló 1848 II. t. cikket	32.
István fhg a külön erdélyi kancelláriát felosztatja	48.
K eller János az 1848 pesti alsóház jegyzőjévé választatik	61.

	Lap.
Kemény Ferencz báróhoz intézett legf. kézirat a gy.-fehérvári értekezlet összehívása iránt	117.
Kincstári hivatalok, erdélyiek a magyar pénzügyministerium alá rendeltetnek	81.
Királyi előterjesztések az 1848-ki erdélyi országgyűlésen	7.
Királyi hivatalosok, kik 1863 a szebeni gyűlésre be nem léptek, megdorgáltatnak	324.
Kormányszéki körrendelet a követeknek a pesti 1848 jul. 2-iki országgyűlésre megválasztása iránt	50.
Kormányszék, (erd. kir.) ezt Wohlgemuth tábornok felosztatja	88.
Kormányszék (erd. kir.) 1861 visszaállitatik	123.
Kormányszék (erd. kir.) ennek programja	126.
Kormányszék felirata Erdélynek a birodalmi tanácsba leendő képviseltetése ellen	136.
Kormányszéki körrendelet az országgyűlési előmunkálatok tárgyában	199.
Kormányszéki felterjesztés az unio tárgyában	204.
Korona-országot kap a szász nemzet	77.
Köhalomszék tisztsége mentegeti magát, hogy követei nem érhetnek fel elég korán Pestre (1848)	55. 56.
Követválasztásról szóló kolozsvári 1848 II. t. cz.	16.
— ugyan e t. cikket István fhg nádor megerősíti és szentesíti	32.
Követválasztásokról jelentése a kormányzéknek a m. ministeriumhoz	54.
— újabb jelentése a kormányzéknek	55.
— rendelete a kormányzéknek a beszterczei, szebeni, medgyesi tanácsnak és Ujegyházszék tisztségének	55.
Követválasztásról rendelete a kormány-	

széknek a brassói, segesvári, szászsebesi tanácsnak, s N.-Sink és Köhalom tisztségének	56.
Követválasztás 1864-ben negyedszer rendeltetik el	332. 334.
Követválasztás, ennek módjáról Erdélyben 1865-ki k. széki körrendelet	342. 343.
Követválasztás, ennek a királyhágón tuli módjáról k. leirat	347.
Közigazgatását Erdélynek a magyar belügyminister átveszi	36.
Közlekedések előmozdításáról szóló X-ik t. javaslata az 1848 erd. országgyűlésnek	45.
Közteherviseléséről megerősítetlen maradt VII. t. javaslata az 1848 erd. országgyűlésnek	45.
L ázár Sándor kr. széki tanácsos különvéleménye az országgyűlés tárgyában	180.
— Ugyanannak különvéleménye az országgy. választók összeírása tárgyában	196.
L assel Ágost brassói követ különvéleménye a szász hetes bizottmány munkálatára	257.
Leirat az unio t. cz. megerősítéséről	30.
Leirat az 1848 kolozsvári orgy. berekesztéséről	40.
Leirat, kir. az 1863 szebeni gyűlésbe be nem lépett magyar képviselők emlékiratára	318.
M ajláth Gy. székfoglaló beszédében említi az 1848 pesti országgyűlésen megjelent erdélyi követeket	59.
M anifestum (császári) 1860-ból	109.
M anifestum " 1865-ből	348.
M aros-Vásárhelyt külön tartom. bünfenyítő törvényszék állítatik	239.
M agyar képviselők és kir. hivatalosok 1863-iki emlékirata	309.

	Lap
Magyar képviselők és k. hivatalosok 1863- ki nyilatkozata a szebeni tartománygyűlés elnökéhez	316.
Magyar követválasztókhöz 1864-ban intézett korm. széki felhívás	332. 334.
Medgyesszék tanácsa kimentetni kéri magát ha követei elég korán nem érnek fel Pest- re (1848)	54. 55.
Megerősítését a további erd. törvényczik- keknek fhg Istvánra bizó kir. leirat . . .	31-
Meghívó kir. levél az erdélyi törvényhatósá- goknak az 1848 pesti hongyűlésre . . .	51.
Meghívó kir. levél, az erdélyi regalistáknak ugyanoda	52.
Megyék alkotmányosak, visszaállítatnak (1861)	123.
Megyei szerkezet átalakítása (1862) . . .	239.
Ministerium (magyar) szerencséteti az erdélyi- lieket az unio után	34.
Nagysinkszék tisztsége mentegeti magát, hogy követei nem érhetnek fel elég korán Pestre (1848)	55. 56.
Naszód vidéke alakítatik	123.
Napidíjjairól a tartom. gyűl. tagjainak, sze- beni VI. cikkely	362.
Nemzetörségről szóló megerősítetlen 1848 erd. III-ik törvényjavaslat	41,
Nyelvek hivatali használatáról szebeni II. cikkely	356.
Octoberi diploma (1860)	110.
Octoberi diploma és februári patens becikkelyezéséről szebeni III. cikkely .	359.
Octroyált megyék, bizottmányok, törvényszé- kek felállítása	219.
Osztrák törvénykezés további fentartása 117. 219.	234.

	Lap.
Országbirói értekezlet munkálatának Erdélyre is kiterjesztéséről, kormányzékai felterjesztés	157.
Országgyűlést 1848 május 29-ére Kolozsvárra összehívó kir. leirat	6.
— Ugyanoda összehívó kormányzékai körrendelet	8.
Országgyűlést (erdélyit) berekesztő kir. leirat 1848-ból	40.
Országgyűlésre (pestire) követeket megválasztani rendelő kormányzékai körrendelet 1848-ból	50.
Országgyűlésre 1848, pestire, az erd. törvényhatóságokat meghívó kir. rendelet	51.
— — regálistákat meghívó kir. rendelet	52.
Országgyűlésre, 1848 pestire, követek haladéktalan megválasztását rendelő kormányzékai körrendelet	53.
Országgyűlésnek az 1791-ki alapon leendő összehívásáról leirat	144.
— ugyanez ellen kormányzékai felterjesztés	146.
Országgyűlést, erdélyit 1861 nov. 4-re Gy. Fehérvárra összehívó k. leirat	162.
— ugyanez ellen kormányzékai felterjesztés	165.
Országgyűlési előkészületek megtételét rendelő leirat (1861)	185.
— ez ellen újabb felterjesztése a korm. széknek	189.
Országgyűlési előmunkálatok tárgyában körrendelete a kormányzéknek	199.
Országgyűlés (erdélyi) összehívása Kolozsvárra 1865 nov. 19-re	339.
Országgyűlés (magyar) összehívása Pestre 1865 dec. 10-re	346.
Pálffy János az 1848 pesti alsóház alelnökévé választatik	61.

	Lap.
Palóczy László üdvözli az 1848 Pestre felment erdélyi képviselőket	59.
Partium visszakebelezését elrendelő 1847/8 VI. t. cz.	3.
— — ugyane törv. cikk megerősítését az erdélyi KK. és RR kel tudató kir. leirat .	23.
Partium, ismét elszakítatik Magyarországtól	85.
Pesti 1848-iki országgyűlésre küldendő követek megválasztását rendelő kormányzékai körrendelet	50.
Pesti hongyűlés tárgyalásaiból (1848) . . .	59.
Programmja a visszaállított erdélyi kir. kormányzéknek	126.
Provisorium behozatala	219.
— ennek behozatala ellen k. széki felterjesztés	223.
R echberg grófhoz a birodalmi tanácsosok száma és az erd. udv. kancellária visszaállítása tárgyában intézett legf. kéziratok	114.
Rechberg grófhoz intézett legf. kézirat a gy. fehérvári értekezlet tárgyában	116.
Román kérelmezőknek az unio tárgyában Olmützben adott kir. válasz	47,
Román nemzet becikkelyezéséről szebeni I. cikkely	355.
Rosenfeld szász követ a 48-ki pesti országgyűlésből kilépik	73.
— Ugyanehez intézett irata Stadion osztr. belügyministernek	75.
S almen Fer. szász nemz. ispán a legf. törvénytörvény tanácsosává neveztetik	91.
Salmen Fer. b. ismét szász nemz. ispáná neveztetik	123.
Sajtó törvényről megerősítetlen maradt VIII. t. javaslata az 1848 erd. országgyűlésnek	45.

Tárgymutató.

375

Lap.

Schmidt Henrik szász követ az 1848 pesti országgyűlésből kilépik	73.
— Ugyanehhez intézet irata Stadion osztr. belügyministernek	75.
Schmidt Konrád nyilatkozata az 1848 pesti szász követek kilépéséről	74.
Schmidt Konrád különvéleménye az országgyűlésben	183.
Schnell J. az 1848 pesti o. gyűlésből kilépik	74.
Segesvárszék tanácsa mentegeti magát hogy követei nem érhetnek fel elégkorán Pestre (1848)	55. 56.
September 20-iki patens (1865)	351.
Sóárról és sóskútakról szóló XI. t. javaslat az 1848 erd. országgyűlésnek ,	46.
Sulutiu érsek körrendelete a választások tárgyában	297.
Szász emlékirat az unio tárgyában az erdélyi 1848 országgyűlésen	38.
Szász kérelmezőknek Olmützben az unio tárgyában adott kir. válasz	47.
Szászsebesszék tanácsa mentegeti magát, hogy követei nem érhetnek fel elég korán Pestre (1848)	55. 56.
Szász nemzeti emlékirat az 1848 pesti országgyűlésen	66.
Szász képviselők kilépése az 1848 pesti országgyűlésből	73.
Szász követekhez intézett irata Stadion osztr. belügyministernek	75.
Szász nemzet, külön koronaországot kap	75. 77. 79.
Szász nemzet már 1848-ban a birodalmi tanácsba és őszministerium alá kéredzik s az őszbirodalomba be is kebeleztetik .	75. 81.

	Lap.
Szász nemzet, lemond polgári autonómiájáról	91. 92.
Szász nemzeti egyetem a királyföldi közvagyonot a szász egyházaknak és intézeteknek adományozza	94. 97.
Szász nemzeti egyházi autonómiájáról is lemond s a superintendensnek és papságnak állami fizetést kér	99. 106.
Szász (királyföldi) székek és vidékek visszaállítatnak	123.
Szász superintendens és papság állami évdíjt kap	215. 217.
Szász nemzet egyetem felterjesztése az országgyűlés összehívása iránt	243.
Szász nemzeti egyetem 1862 május 17-diki felterjesztése	261.
Szász bürokrácia fizetése a provisorium alatt	274.
Szász n. egyetem tulkapásai elen brassói felterjesztés	291.
Székelly székek, visszaállítatnak	123.
Szemere B. m. belügyminister Erdély közigazgatását átveszi	36.
Szebenschék tanácsa magát kimentetni kéri ha követei nem érkeznek fel elég korán a pesti országgyűlésre (1848)	54. 55.
Szemere B. belügym. az unio törvény kinyomatására felkéretik	57.
— Ugyanazt kinyomatva leküldi	58.
Szebeni tartománygyűlés felosztatása	339.
Szebeni tartománygyűlés bevégzett dolgozatai	355.
Szenteléséről az országgy. törvény cikkelynek szebeni IV-ik cikkely	361..
Szolnokmegye (belső) ideiglenes bizottmányának felirata a provisorium ollen	283.

	Lap.
Szolnokmegye (belső) feliratára adott kir. válasz	283.
Tartománygyűlést (szebenit) 1863-ban öszszehívó k. leirat	295.
Teleky József gr. kormányzó tudatja a kir. kormánysszékkal, hogy Erdély is fhg István alá rendeltetett	25.
— Ugyanezt tudatja az erdélyi hatóságokkal	26.
Trónbeszéd a szebeni tartománygyűlésen	300.
Törvényczikkelyei az 1848-ki utolsó erdélyi országgyűlésnek	11.
Törvényjavaslatai az 1848 erd. országgyűlésnek (melyek megerősítést nem nyertek)	41.
Törvénykezés viszontszervezéséről k. leirat (1861)	151.
— Ugyan e tárgyban kormszéki felterjesztés	157.
Törvényszék legf. erdélyi Bécsben felállításáról, szebeni VII. cikkely	363.
Ujgyházszék tisztsége mentegeti magát, hogy követei nem érhetnek fel elég korán Pestre (1848)	54. 55.
Unioról szóló pozsoni 1847 ⁷ / ₈ -iki VII. t. cz.	4.
Unioról szóló kolozsvári 1848 I. t. cz.	11.
Unio t. cz. szentesítését kérő felirata az 1848 erdélyi országgyűlésnek a Felséghez	26.
— Ugyanezt kérő felirata ugyan ezen o. gyűlésnek a nádorhoz és m. ministeriumhoz	28.
Unio t. cz. megerősítő leirat	30.
Uniot szerencsétető irata a m. ministeriumnak	34.
Unio feltételei iránti szász emlékirat az 1848 erd. országgyűlésen	38.
Unio szentesítése után	47.
Unio tárgyában némely szász és román kérelmezőknek adott királyi válaszok	47.

	Lap.
Unio törvény kinyomatására kéri a kormány- szék Szemere B. belügyministert	57.
— Ugyanezt kinyomtatva leküldi Szemere B.	58.
Unio bizottmány, 1848-iki jegyzőkönyve	62.
Unio tárgyában fölterjesztése a kormányzéknek	204.
Urbériséget eltörlő kolozsvári 1848 IV. t. cz.	19.
— Ugyanez megerősítetik	33.
Urbériségek kárpótlásáról szóló kolozsvári V. törvényczikk	21.
— Ugyanez megerősítetik	33.
Urbéri viszonyok elenyésztetéséről megerő- sítetlen maradt 1848 erd. VI. t. javaslat .	43.
Unio létrejöttéről szóló okmányok felkül- dését rendelő leirat	185.
Utasítás (1861-iki ideigl.) az erdélyi megyék, vidékek és székek számára	140.
— 1861-iki octroyált ugyanazon hatóságok számára	231.
V álasz (kir.) melyet Ferdinánd király adott Olmützben némely szász és román kérel- mezőknek az unio t. tárgyában	47.
Vallások jogegyenlőségéről szóló IX. t. ja- vaslata az 1848 erd. országgyűlésnek ,	45.
W ohlgemuth tábornok erdélyi katonai kor- mányzóvá neveztetik	85.

STEIN JÁNOS

erdélyi muz.-egyleti könyvtáros- és kiadónál s általa
minden könyvtárusnál kapható:

PERES és PERENKIVÜLI ELJÁRÁSRA

vonatkozó szükségesb

rendeletek gyűjteménye.

Ára 1 frt 60 kr.

Tartalma következőből áll:

I. **Császári nyiltparancs** 1853-diki május 29-ről, (kiható az erdélyi nagyfejedelemségre), mely által ezen koronaországban a fekvő javakhoz **tulajdon jog** szerzését és gyakorlását, ezen javak terhelését és elzálogítását, az eddigi öröködsből s az ország néhány részeiben fönnállott ösiségből keletkező jogviszonyokat tárgyazó eddigi törvényes rendeletek és intézmények megváltoztatnak.

II. **Császári nyiltparancs** 1853 iki július 3-ról (kiható Erdélyre), mely által ezen nagyfejedelemség számára a bíróságok **polgári jogügyekbeni hatásköre és illetősége** iránt egy új szabály (törvényhatósági rendszabály) bocsátatik ki, s elhatároztatik, miszerint azon különösen kihirdetendő naptól kezdve, melyen ezen koronaországban az ujrászervezendő járási hivatalok s a többi birói hatóságok működésüket megkezdendik, minden ottani birói hatóságok a polgári jogügyekbeni törvényhatóságot ezen törvény szabályai szerint gyakorlandják.

III. **Rendelete az igazságügy-miniszteriumnak** 1853-diki július 18-án, (kiható Magyar-, Horváth- Tótországra, a Szerb-vajdaságra s a Temesi bán-ságra és az Erdélyi nagyfejedelemségre), mely által ezen koronaországok számára egy ideiglenes **csődrendtartás** hozatik be, s 1853 iki september 1-jétől kezdve hatályba léptetik.

IV. Rendelete az igazságügyi- és kereskedelmi minisztereknek 1859. június 15. ről, (kiható a birodalom egész területére, a katonai határörséget kivéve,) mely által a bejegyzett üzerek fizetés megszüntetéseinél tartandó **kiegyezkedési eljárás** tárgyában 1859. május 18.-án kelt rendelet (birod. törv. lap 90. sz.) alkalmazása kiterjesztetik.

V. Rendelete a bel- és igazságügyi miniszteriumoknak 1858. dec. 17.-ről, (kiható Magyar-, Horváth- és Tótországra, a Szerbvajdaságra s Temesi bánságra és Erdélyre,) a **bérleti szerződésből** keletkező perlekedéseknél általában, továbbá a haszonbérbe vagy bérbe vett ingatlan avvagy törvényileg ingatlanoknak nyilvánított dolgok, nem különben a hajómalmok vagy hajókon fölállított egyéb építmények fölmondásánál és visszabocsátásánál követendő bírósági eljárás tárgyában.

VI. Császári nyiltparancs 1858. diki februárius 7.-ről, az 1855. május 21.-kén kelt **jegyzői rendtartásnak** (birod. törv. lap 94. sz.) Galicziában, a Krakói nagyhercegségben s Bukovinában, továbbá Magyar-, Horvát-, Tótországban, Erdélyben s a Szerbvajdaságban és Temesibánságban behozatala iránt.

VII. Rendelete az igazságügyi miniszteriumnak, kelt 1858. febr. 16.-kán, (kiható Magyar-, Horvát- és Tótországra, a Szerbvajdaságra s Temesi bánságra és az Erdélyi nagyfejedelemségre), azon követelések behajtása végetti eljárástárgyában, melyek **jegyzői iromány** által vannak bizonyítva.

VIII. Császári nyiltparancs 1853.-diki október 10.-kéről, (kiható az Erdélyi nagyfejedelemségre), melylyel ezen koronaországra nézve egy új **ügyvédi rendtartás** bocsáttatik ki és 1854. január 1.-jétől fogva hatályba léptetik.

20/4/65

T/60

160
66764/7

DM 45-

